

**VITA P. IGNATIJ
LOIOLAE, QUI
RELIGIONEM
CLERICORUM
SOCIETATIS...**

Pedro Ribadeneira

NAZIONALE

14

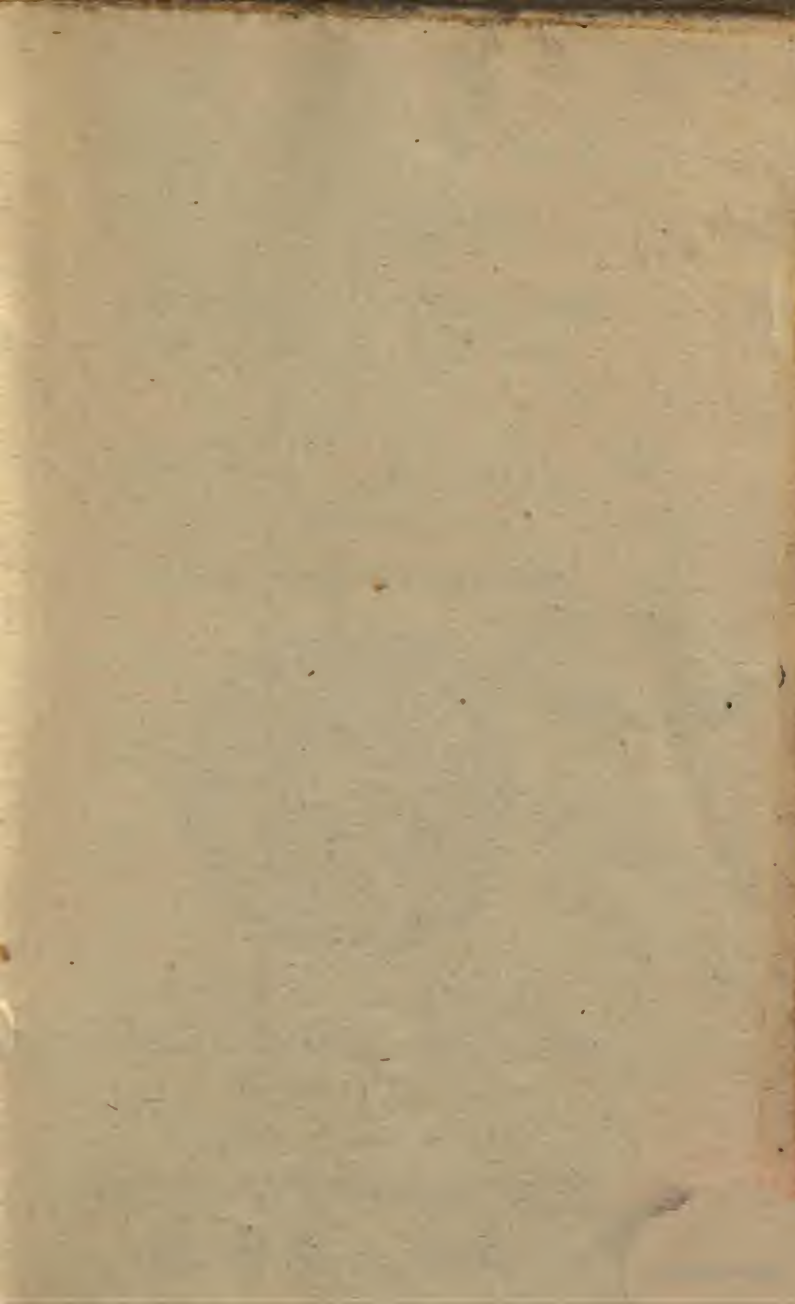
36 A

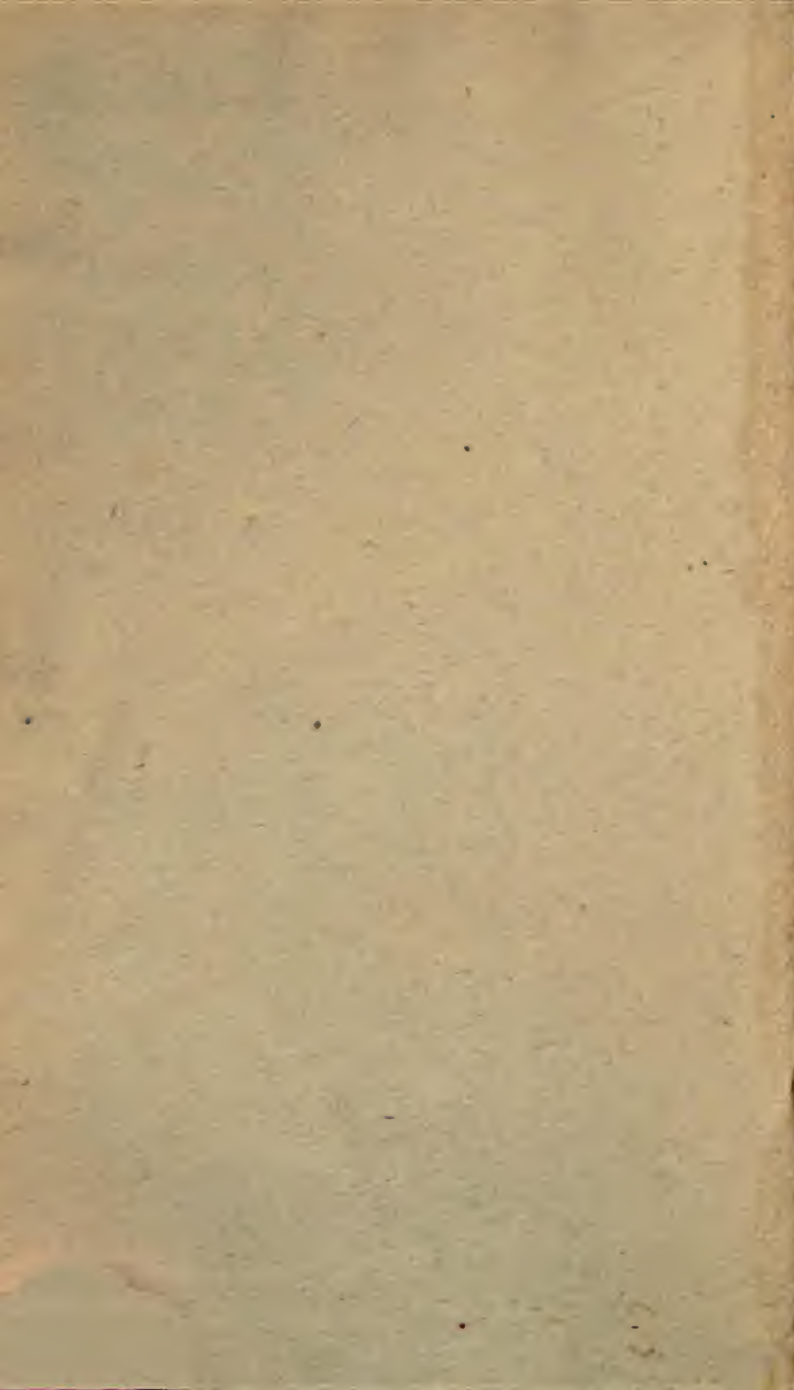
43 M

BIBLIOTECA

VITT. EMANUELE

VITA P. 1905
IGNATI
LOIOLAE,

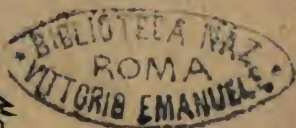
*Qui religionem Clericorum
Societatis IESV instituit;*

autore R. P.

PETRO RIBADENEIRA

Eiusdem Societat. Sacerdote

Nunc denno recognita & locupletata.

COLONIAE AGrippinae

In officina Birckmannica sumptibus
Arnoldi Mylij.

ANNO MDCCII.

Cum gratia & privilegio S. Caesareae Miest.

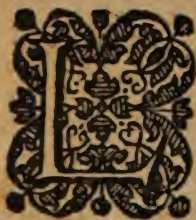
S. Andrea della Valle.

1

CANDIDO
LECTORI PETRVS
RIBADENEIRA

SALVTEM IN
Christo.

LIBELLVM hunc de vita Ignatij Loiolæ Societatis nostræ parētis, ante annos quindecim, iussu patris nostri Francisci Borgiæ, præpositi tunc Generalis, Latinè conscripsi. In eo

scribendo tria mihi potissimum seruanda proposui. Primùm, ne quid dubij affirmarem pro certo, ne quid incerti pro explorato. Alterum, ne copia rerùm, quæ in tā feraci argumento, multæ, magnæ, & variæ se offerebant, lectorem onerarem: sed potius habito delectu, ex tot, tantisq; virtutū exemplis, quædam illustriora tantùm excerpere, & vel ad permouendos animos ad pietatem, vel ad Societatis nostræ quasi cursum explicandum, aptiora. Tertium fuit, ne inani styli affectatione res propositas amplificarem, & hederā (quod aiunt) quasi vino minus vendibili inspēderem. Hæc in libelli huius confectioe tunc secutus sum: assecutus ne sim, nescio. Ex hoc certè meo consilio factum est, ut nõnulla prætermitterem, quæ

incerta mihi, certa alijs videbantur: quorū
 etiam silentio præteritē, quod simili
 tudinē & cognationem quandam habere
 videbantur cū alijs, quæ à me narrabātur
 in historia. Deniq; dum brevis esse labo-
 ro, & orationis copiam fugio, in obscuri-
 tatem fortasse incidi: & res quasdam dum
 verbis ornare nolo, breuiter perstrinxi, &
 attigi potius, quàm explicavi. Quocirca,
 cū P. N. Claudij Aquavivæ iussu, ac vo-
 luntate libellum hūc recognoscere, & ty-
 pis rursus mandare vellem, multa mihi
 necessario addēda iudicavi. Primum no-
 va quædam, quæ post libellum excusum,
 gravissimi viri, & Ignatio valde familia-
 res, & ante Societatem conditam intimi
 necessarii, quasi testes oculati de ipso Ig-
 natio nobis retulerunt. Tum alia, quæ du-
 bia antea mihi erāt, & diligenti postea in-
 quisitione inuestigata, certa esse compe-
 ri. Deinde etiam nonnulla dicta, factaque
 Ignatij adieci, quæ ad sanctissimę vitę per-
 tinent disciplinam, & ad præstantem ali-
 os gubernandi prudentiam. Vt Societatis
 videlicet filij (quos potissimum meas hic
 labor spectat) in hoc veluti speculum in-
 tuerantur: & optimi atq; sapientissimi ma-
 gistri, & parentis sui expressum habeant
 quod imitentur, ante oculos positum o-
 mnium virtutū exemplum. Multa tamen
 reliqui & pressi, ne prolixus fortē & mole-
 stus essem. Atq; hūc Latinum librum re-
 cudendi, augendiq; laborem eo libentius
 suscepi, quod hæc eadem Hispanicè etiam
 pridem scripsi, atque in vulgus emisit, & in
 nostrorum hominum manibus sunt, &

(quæ

(quę Dei benignitas est) cum fructu, ut audio, voluptateq; leguntur: ex quo Latine etiam scribenda videbantur, & cum reliquis aliarum nationum Patribus comunicanda, quę ad omnes pertinent: quo eorum latius pateat utilitas. Sūt enim multa (ni fallor) in hoc libello, quę non solum ad virtutem, suiq; profectum nostros, sed etiam ad alios prudenter institucendos, magnopere iuuare possint. Nam profectò Ignatius noster cum ceterarum omnium virtutum, tum verò spiritalis ac diuina prudentię laude maximè excellit: eaq; non magis in constitutionibus, regulis, decretis, responsis, quàm in factis illius eminet. Pręterea, cur hunc laborem subirem, illa etiam causa fuit, quod viderem præclaros nonnullos nostra tempestate scriptores, multa de Ignatio nostro, & Hispanicè, & Latine memoria prodidisse, eruditè quidem atq; eleganter, sed quę ingenium autorum ac pietatem magis indicēt, quàm incredibile nostrorum desiderium expleant, & incensam res omnes Ignatij audiendi sitim restringāt. Cuius ego viti historiam, quoniam à puero sanctissima ipsius vitę spectator atq; admirator fui, pleniorē ac maiori rerum fide scribere poterō, illumq; suis coloribus exprimere. Hac te, candide lector, in hac nostra recognitione admonitum volui: tu pro tuo candore boni consule, & vale in Christo.

CARISSIMIS
IN CHRISTO FRA-
TRIBVS SOCIETATIS

IE'S v Petrus Riba-
deneira S.

ITAM PGNATI
Loiola, nostra Societa-
tis autoris, omniumq;
nostrum parentis opti-
mi, scribere instituo.

Magna certè prouincia, tantum ex-
cellentium virtutum splendorem ver-
bis non obscurare, & parem rebus scri-
ptionem afferre: Sed in hoc tamen o-
nere ferendo, multa me sanè consolantur.
Primum, quòd illud ego non mea
sponte suscepi: sed illius voluntate ad-
ductus, cuius apud me autoritas est, si-
cut debet esse, grauissima. Nam R. P.
Franciscus Borgia, Societatis nostra
Prapositus Generalis, hac mihi onus im-
posuit, cuius ego vocem, Christi vocem
putare.

patere, eiusque nutus intueri, summa religione, atque obseruantia debeo. Deinde, quod ad Deum, qui mirabilis in Sanctis suis est, & fons atque origo sanctitatis omnis, ex hoc meo labore, laudis aliquid peruenturum confido. Ille est enim, qui religiosa omnia instituta stabilivit: & viam arctam, et portam angustam esse ad beatitudinem docuit: & ne labore, aut perueniendi difficultate deterriti, animos desponderemus, ipsemet, qui & ostium, & via est, dux etiam noster esse dignatus est: & suo exemplo, tum compendiarium, & rectam, tum vero facilem viam, atque expeditam nobis efficere. Ille admirabili providentia, omnibus propemodum seculis, atque aetatibus, diuinos quosdam viros, quasi caelestes faces, in terras mittit: ut singulari Evangelica discipline, & Christiana perfectionis ardore flagrantes, ignem illum, quem mittere ipse in terram venit, exsuscitent: & inflammatis vocibus, atque exemplis, exigui non sinant. Ille

Matth. 7.

Ioan. 10.
& 14.

ApoC. 4.

Ignatium donauit nobis. Quare de Ignatio qua à nobis dicentur, à Deo profecta, in Deum omnia referantur: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, qua sunt ipsius dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, & testantur, cum ante illius thronum coronas suas capitibus detractas, reuerenter deponunt. Huc accedit cum aliorum, quos permultos esse intelligo, tum verò omnium vestrum, fratres, incensum quoddam hac audiendi legendiq; studium: cui ego quidē tam honesto praesertim ac pio satisfacere pro mea parte, vehementer cupio. Quis enim cum extremis ijs, calamitosissimisq; temporibus, hanc Societatem Dei Opt. Max. beneficio constitutam, & tam longè lateq; disseminatam, atque breuissimo tempore, toto propemodum terrarum orbe propagatā intelligat, non iure eius ortum, initia, progressionem requirat? Atque hac quidem ratio fratres, cum ceteris

nobis

nobis communis est: illa præcipua, vt quem ducem sequimur, eius quoq₃ virtutem imitemur. Vt enim illustrium familiarum alumni, suos quiq₃ duces sibi ante oculos ponunt, vt ad eorum normam, vitam omnem suam, & actiones dirigant: sic nos Ignatium, ducem nobis diuinitus datum, & sacre militie nostræ antesignanum, & principem proponere nobis debemus: & eminentem illius omnium virtutum formam, moribus si minus exprimere, certè quoad possumus adumbrare. Erit etiam fortasse noster hic vobis non solum utilis, sed etiam non iniucundus labor. Nam qui alicuius vestigia persequi cupiunt, vitæ quoq₂ illius explicatione delectantur: & cum voluptate audimus, quæ cum fructu imitamur. Quid illa, quæ extremo loco à me posita, non extrema apud me debet esse, grati videlicet animi pietas, & iucunda quædam eius viri recordatio, qui me in Christo genuit, aluit, educauit? cuius ego pijs la-

crymis ac precibus meam vitam & sa-
 lutem acceptam ferre planè debeo?
 Quamobrem illius vitæ memoriam, iam
 prope senescētem, eo etiam ab obliuio-
 ne hominū vindicare conabor: vt quo-
 niam parem beneficij gratiam referre
 nequeo, referam certè, quantam ma-
 ximam possum. Erit igitur meus hic
 scribendi labor, Deo; vt spero, non in-
 gratus: Ignatio ipsi debitus: vobis, fra-
 tres, forsitan fructuosus: alienis mini-
 mè, vt opinor, molestus: mihi quidem,
 etsi propter corporis imbecillitatē gra-
 uis, propter officium tamen pietatis iu-
 cundus: quem spero equidem hac tan-
 tarum rerum compensatione leuiorem
 futurum. Et quoniam historia prima
 lex veritas est, hoc in primis profiteor,
 me nihil inexplorati scripturum: sed
 res mihi notas, certas, testatasq; literis
 proditurum. Ea enim in medium affe-
 remus, qua nos ipsi aut in Ignatio vidi-
 mus, aut ex ipso aliquando audiui-
 mus. Siquidem tanta erga me Pater mise-
 ricordia.

ricordiarū benignitate vsus est, vt me
 puerum, ac vix quatuordecim annos
 natum, nullo meo merito (nondum So-
 cietate nostra à Paulo III. Pont. Max.
 confirmata) ad cognitionem Ignatij,
 atq; ad eam familiaritatem adduce-
 ret, vt ab eius latere non discederem;
 sed domi, foris, omnibus in rebus illi
 preesto essem, eiusq; dicta, facta, vul-
 tum, motus obseruarem, magno certè
 cum animi fructu, magna cum admi-
 ratione. Quæ quidem tanto in me quo-
 tidie magis augebatur, quanto & Ig-
 natij virtus in singulos dies magis emi-
 tebat, & mihi eius splendorem, et ate.
 progrediente, perspicere magis licebat.
 Propter hanc igitur diuturnam con-
 suetudinem & familiaritatem, non
 solum exteriora et aperta cum multis,
 verum etiam interiora & recon-
 dita quadam Ignatij cum paucis, ex
 ipso sæpe cognouimus. Deinde ea di-
 cemus, quæ assidua multorum an-
 norum flagratione victus, & o-
 mnium ferè parum contentione,

ipsemet Pater, de vita à se ante acta,
 P. Ludouico Gonzali aperuit : idq; eo
 anno, qui eius mortem antecessit, me-
 ditatò, magnoq; consilio fecit. Nam
 ex quo nostra primum Societas est in-
 stituta, & clarissimi omnium virtu-
 tum radij, quibus Deus animam serui
 sui Ignatij collustrauerat, erumpere,
 atque splendere ceperunt : magno de-
 siderio omnes eius filij affecti sumus,
 ea cognoscendi, quæ ad vitam patris
 nostri moresq; pertinebant. Quibus
 videlicet eum rationibus Deus euocaf-
 set, quibus initijs, medijs, profectibus
 purgasset, illuminasset, perfecisset. Ae-
 quum enim, & rationi consentaneum vi-
 debatur, eos qui spiritualis huius edificij
 lapides essent, scire atq; omnino intel-
 ligere, quibus fundamentis hoc ipsum
 edificium niteretur : & eius potissimum
 Patri v. stigij insistere, quem celestis
 doctrina magistrum, atq; huius vie du-
 cem à Deo accepissent. Neq; verò fieri
 poterat, ut probe imitaremur, quæ ple-
 nè nobis

nè nobis cognita non essent. Quamobrem, summa diligentia res omnes Ignatij inuestigauimus, et ex eo ipso præterita vitæ rationes tantopere audire cupiuimus, postulauimus, efflagitauimus: ipse verò continuis precibus, & ardenti nostrorum studio cessit tandem, & se vinci passus est. Neque enim quæ seruis suis Deus confert beneficia, ipsis solis confert, sed ad multorum etiam vtilitatem: & quamuis illi ipsi qui accipiunt, occultent sæpè quæ accipiunt, & silentij & humilitatis velogant: Deus tamen illos interdum mouet, & ad proferendum impellit. Ex quo cum beatus Franciscus sacra stigmata, quibus mirabiliter fuerat insignitus, occultare primum quidem vellet, postea tamen dubitare cœpit, ea ne prodere Deo gratius futurum esset? quod cum in consultationem sanctus Pater adduxisset, & ex socijs suis quasiuisset, num illustrationem quandam, quam à Deo acceperat, pa-

Benau, in
vita S.
Francisci
c. 13

tefacere deberet, an dissimulare, ac si-
lentiopremere? quidam ex socijs re-
spondit, quod à D. Bonaventura ijs
verbis memoriae proditum est: Frater,
non solum propter te, sed etiã propter
alios, scias tibi ostendi aliquando
sacramenta diuina: timendum propte-
rea iure videtur, ne si quod pluribus
profuturum accepisti, celaueris, pro ta-
lento abscondito reprehensibilis iudi-
ceris. Hac igitur causa fuit, cur per-
multi sanctissimi viri ea promerent, &
in hominum vtilitatem proferrent,
que occultè, in secreto cordis, atq; in-
simis animi sensibus à Deo acceperant.
Immo vero plurimi hac ipsa conscri-
pserunt, & liquidas purissimasq; ani-
mi voluptates, spiritus suauitates, di-
uina planè, & quæ omnem sensum e-
xuperant solatia, quibus benignissimus
dominus eos excitabat, sustentabat,
inebriabat, & in se (vt ita dicam)
transformabat, literis etiam cõsigna-
runt. Quæ

rāt. Quæ oīa in tenebris certè iacerēt,
 nisi illi ipsi in lucē protulissent: & nisi
 Deus, qui tam liberalis erga illos fuit,
 summa etiam in nos beniguitate, san-
 ctos suos permouisset, vt quæ in tene-
 bris acceperant, in lumine dicerent, &
 quæ in aure audyissent, predicarent su-
 per tecta. Quamobrem, hanc Ignatio Matt. 10.
 etiā nostro mētem iniecit, autor q̄ fu-
 it, vt de se ipse ea narraret Ludouico
 Gonsaluo, quæ ille accuratè diligēter-
 quæ ex Ignatij ore excepit, & totidem
 ferme verbis perscripsit. Ea quæ omnia,
 quæ admodū tūc quidē scripta sunt, a-
 pud me habeo. Postremò ea etiam nar-
 rabimus, quæ à R. P. Iacobo Layne,
 Societatis nostræ Præposito Generali,
 vel sermone, vel scripto accepimus: qui
 propter arctissimā cōiunctionē, & sū-
 mam cū Ignatio societate, in perferē-
 dis pro Christo & eius Ecclesia immē-
 sis prope Laboribus, ipsis illis primis
 initys, cum esset tēpore ex socijs ferè
 prim⁹ ex decem, amore omniū carissi-
 mus filius, multa vidit, multa notauit,

eaq; in quotidiano sermone optanti
 mihi saepe narrauit. Ex ijs igitur fon-
 tibus hac nostra manarunt. Quae verò
 incertis autoribus, aut non satis locu-
 pletibus dici poterant, ea ne scribenda
 quidem putauimus. Est enim persua-
 sum nobis, cum in omni re mentiri
 turpe esse, tum verò, in Sanctorum vi-
 ta referenda, turpissimum. Nam ne-
 que Deus, ad gloriam suam illustran-
 dam, mendacijs nostris indiget: neque
 primam & summam veritatem, falsis
 narrationibus & commentitijs hono-
 rare velle fas est. Atque hoc etiam spe
 aggredior maiore ad scribendum, quia
 non de antiquissimi alicuius viri san-
 ctitate mihi agendum est, in quo ve-
 ritati quicquam assingere liceat, ne-
 mine propter vetustatem iam refellē-
 re: sed hac ijs cognoscenda proferimus,
 quorum permulti coniunctissimè cum
 eo ipso, de quo loquimur, familiarissi-
 meq; vixerunt: ut summum virum
 ijs, qui illum non viderunt, eorum qui-
 bus il-

bus ille notissimus fuit, viuorum, & presentium testimonio commendemus. De instituto autem nostro, & omni scribendi ratione, paucis accipite. Ego cum initio proposuissem, Ignatij tantummodo vitam conscribere, & praeclara illius exempla hominum memoria commendare, postea tamen animo plus etiam aliquanto suscepi. Nam quod viderem, ab optimis viris nostrisq; amantissimis desiderari, & Societatis nostrae ortus, atque progressus cognitionem requiri, illud etiam attingere decreui, breuiterq; explicare, Societatem quam longè Ignatius, lateq; propaga- uerit, nonnullaq; complecti eorum, quae in vniuersa Societate, dum ille vi- ueret, scriptione digna mihi visa sunt. Quae quidem, quoniam illo vel duce ge- sta, vel defensore propulsata, vel mo- deratore constituta sunt, implicata mihi cum eius vita, connexaque ita vi- debantur, ut seiungi commodè, secer- nique non possent. Neque mihi tamen

hoc propositū est, omnia vt persequar:
 sed vt pauca quadam deligam, quæ vel
 illustriora sūt, vel Societatis quasi cur-
 sum declarant: & quæ, nisi nunc recen-
 ti memoria, literis consignata sint, ob-
 liuione forsitan obruantur. De eorum
 Patrum vita, qui primi Ignatij filij, ac
 socij fuerunt, & viuo Ignatio, mortui
 sunt; de nōnullis præterea, qui pro Chri-
 sti fide amplificanda, sanguinem pro-
 fuderunt, singulatim mentionē facie-
 mus: de illis, quia nos genuerūt in Chri-
 sto: de his, quia mortem natura debi-
 tam, pro Christo potissimū reddiderūt.
 De ijs, qui adhuc viuunt parcè loque-
 mur, de mortuis paulò plenius. Ante
 mortē, ait Sapiens, ne laudaueris ho-
 minem quēquā: quasi dicat, lauda post
 vitam, magnifica post cōsummationē.
 Reliquum est, fratres, vt Deum prece-
 mur, nostris vt cœptis adspiret, & hos
 libros quinque quasi minuta quinque,
 piè à nobis ad Ecclesie Sanctæ ædifica-
 tionem, in eius gazophylacium oblata,
 beni-

ad gloriam suam, atque ad ho-
 salutem, vtilitatemq; suscipi-
 verò, fratres, pro fraterna &
 a charitate nostra, vehementer
 o, vt à Deo impetretis, vt mihi
 ut summum hoc beneficium, vt I-
 morum sanctitatē aliqua saltē
 rte possim imitari. Cuius quidē,
 e deprimendo, constantia; in casti-
 seueritas; in periculis, fortitudo;
 rbulentis rebus, tranquillitas; in
 moderatio; in omnib; pax & gau-
 n in Spiritu sancto : si denique le-
 mus virtutum ei⁹ omnium comi-
 us assiduè nobis ante oculos versa-
 ur, rectissimam habebimus regulā
 certissimam, ad quam non solum
 res nostros, vitamq; conformare,
 etiam verum germanumq; nostra
 ocationis spiritum examinare pos-
 simus: cuius solida effigies, &
 expressa, in illius vita
 planè conspicit-
 tur.

VITÆ IGNA- TII LOIOLAE

LIBER PRIMVS.

ORTVS IGNA TII, ET VITA,
antequam à seculi vanitate conuer-
teretur.

CAPVT PRIMVM.

IGNATIUS Loiola So-
cietatis IESV auctor,
arque institutor, nobi-
li loco natus est, in ea
Hispaniæ atque Can-
tabriæ parte, quæ Gui-
puzcoa, vel Prouincia vulgo dicitur,
anno humanæ salutis, 1491. Innocen-
tio VIII. Pont. Max. Federico III Cæ-
sare Augusto, Ferdinando, atque Isa-
bella, Catholicis Hispaniarum Regi-
bus. Patrem habuit Beltranum Loio-
la Dominum, Loioleæ familiæ perā-
tiquæ atque illustris caput. Matrem
verò Marinam Sonem æquè nobi-
lem fœminam, quæ filias quinque ge-
nuit, filios octo: ex quibus Ignatium
postremum felici partu enixa est Qui
puerili ætate transacta, in curiam Fer-
di-

irandi Regis à parentibus missus est. Adoleſcentiam autem ingressus, & bellica gloria, & fratrum æmulatione commotus, in eo multum operæ ponebat, vt rei militaris laude esset illustris. Anno igitur Domini 1521. cùm Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent vehementiùs, (est autem Pompeiopolis ciuitas regni Nauarræ caput) ipsique duces, re desperata, deditiõnem cogitarent, eius potissimũ opera factum est, vt res differretur, & acrius resisteretur ab Hispanis. Sed cùm omnes ad oppugnationem machinas Galli admouissent, & tormentis continenter mœnia verberarent, ænea pila bombardæ in eam muri partẽ, qua Ignatius propugnabat, impacta, crus eius dextrum penitus confregit, atq; comminuit: sinistrum verò lapis demuto vi globi labefactato excussus, grauius vulnerauit. Ignatio prostrato, reliqui omnes, qui illius virtute nitebatur, spe defensionis abiecta, deditiõnem Gallis fecerunt, à quibus captus Ignatius, & in castra deductus, humaniter acceptus est, atque à medicis diligenter curatus. Post aliquot dies liberaliter etiam ad suos dimissus, læticiariorum humeris in patriam reue-

Etus est. Ibi cum vulnus, dextri præ-
 fertim cruris, in dies ingrauesceret,
 accersiti sunt denuò medici, & chi-
 rurgi, qui tibiam rursus esse disjun-
 gendam censuerunt: vt. quæ ossa,
 siue aliorum medicorum incuria,
 minus aptè coagmentata, siue iti-
 neris agitatione luxata fuerant,
 suis locis restituta, coalescerent.
 Quam excarnificationem ita per-
 tulit, vt neque ingemisceret, ne-
 que vultum mutaret, neque vllum
 infirmioris animi signum ederet:
 quod & antea, & postea semper in
 reliquis corporis cruciamentis, quæ
 passus est, fortiter præstitit. In-
 ualescebat interim morbus quotidie
 magis, eoquæ iam processerat, vt
 ab extremo vitæ periculo non mul-
 tum abesse videretur. Itaque ad-
 monitus, peccatorum suorum con-
 fessionem fecit, sacramentorum-
 quæ armis se præmuniuit pridie il-
 lius diei, qui beatissimis Apostolis
 Petro & Paulo sacer est. Cum igi-
 tur res iam ad summum vitæ di-
 scrimen adducta esset, mortemquæ
 immi-

imminere iudicarent medici, si ad
mediam usque noctem, nihil me-
lius euenerit: ea ipsa hora vis
morbi remitti aperte cœpit: quod
non absque diuinæ prouidentie con-
silio, diuo Petro deprecatore, fa-
ctum credimus, quem præcipua qua-
dam Ignatius religione semper co-
luerat, quemque adesse, sanitatem-
que adferre, sibi videre visus est. De-
pulsio mortis periculō, ossa solidari-
am cœperant, & arctius constringi:
duo tamen supererant incommo-
da; alterum efficiebat os sub genu
relictum, quod extra prominebat
fœdus, alterum tibiæ contracte bre-
uitas, quæ & rectè illum incedere,
& pedibus firmiter consistere pro-
hibebat. Quibus incommodis ut
mederetur, cum elegantie esset ha-
bitusque corporis studiosissimus, at-
que institutum militaris vitæ cur-
sum prosequi statuisset; ex medicis
primum quæsiuit, possetne os il-
lud quod deformiter eminebat ex-
cidi? Posse quidem affirmarunt, sed

gra-

grauissimo tamen dolore, & omnium quos in curatione tolerasset, maximo. Verum ille nihilominus, ut suę voluntati satisfaceret, & (quod me audiente narrauit) vt habiles atque elegantes vrbanas ocreas gestare posset, scari os iussit; neq; a proposito abduci potuit, ligariq; se omnino vetuit, eademq; constantis animi firmitate cruciatum illum pertulit, qua superiores vicerat. Atque hoc remedio deformitas ossis sublata est. Tibiæ contractio aliquantulum curata est, cum alijs medicamentis, tum machinis quibusdam, quibus magno multorum dierum dolore, continenter eius breuitas pro-
tendebatur, neque tamen vsque adeo produci potuit, quin altera breuior aliquanto relinqueretur.

QUARATIONE A SAECVLI

vanitate ad Deum conuersus sit

CAPVT II.

INterea cum in lecto iacere cogeretur, essetque in prophanis libris legendis multum teporis collocare solitus, aliquem eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, vt eius lectione tempus falleret, Negantibus familiaribus domi eiusmodi

modi esse libros, duos, Hispanica lin-
 gua scriptos accepit, ne profusus ocio-
 sus esset, quorum alter Christi Salua-
 toris nostri, alter Sanctorum vitas
 continebat. Atque horum quidem li-
 brorum lectione, sensim eius animus
 immutari, & imitandi quæ legebat,
 studio quodam affectu videbatur. Sed quo-
 niam antea actæ vitæ consuetudo cor-
 roborata erat, inaniam rursus cogita-
 tionum concursu obruebantur, ne
 coalescerent illa tum primùm excepta
 pietatis semina. Aderat tamen multi-
 suo diuina misericordia, & consopi-
 tam virtutem exsuscitabat interdum,
 ludicrisque, & fallacibus cogitationi-
 bus, veras, solidasq; cogitationes ex
 recenti lectione rursus obijerebat. Qui-
 bus commotus eius animus ad Chri-
 sti, & Sanctorum imitationem tam ve-
 hementer accendebatur, vt nullis dif-
 ficultatibus (quæ multæ occurrebant)
 ab eo proposito detereretur. In hac
 contrariarum cogitationum vicissitu-
 dine, distrahebatur in varias senten-
 tias, & ancipiti deliberandi cura, huc
 atque illuc impellebatur: cum mundus
 apud se retinere Ignatium conaretur,
 Christus verò ad se illum vocaret, &
 traheret. Erat tamē illud in hac cogi-
 tatio-

rationū varietate d̄ scrimē, quòd fluxe illæ & vanæ principia habebant læta, exitus amaros. Nam præsentēs cūm aderant, suauiter quidem sensibus blandiebantur, sed recedentes, quasi aculeo quodam infixō, mentem aridam, & sibi met displicētem relinquebāt. At verò illę cogitationes de Deo, de Hierosolymitana profectiōe, de vitæ asperitate sectanda, de virtutis dignitate complectenda, non solum dū aderant, iocunditatis plenissimæ erāt, verū etiam abeuntes, præclara relinquebant suæ lucis & suauitatis impressa vestigia. In quod discrimen à se multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illustratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantum inter vtrasque cogitationes interesset. Quā comparationem cogitationum cum cogitationibus, & spiritus cum spiritu contentionē, primam omnium ratiocinationem fuisse perhibebat earum, quas plurimas postea de diuinis rebus Ignatius habuit. Ex qua, vsu deinceps vberiore spiritualiū rerū aucta, omnium, quas in exercitijs tradidit, de spiritu diuersitate, præceptionum tituli profuxerunt. Etenim animad-

uertit primùm duos esse spiritus, Dei & mundi, non solùm diuersos, sed penitus etiam inter sese pugnantes; tum diligenter obseruauit vtriusq; spiritus proprietates. Quæ ex obseruatione, diuino munere, & lux consecuta in ratione est ad eiusmodi spiritus discernendos ac dijudicandos: & vis quædam in voluntate excellens ad ea, quæ mundus suggerit, constanter repudianda, ea verò appetenda, & suscipienda, quæ Dei spiritus proponit, ac suadet. Quæ principia in omnem postea vitam diligentissimè seruauit. In hunc igitur modum ab oculis depulsa caligine, cum processus aliquos iã effecisset, & assidua piorum librorum lectione diuturna que consideratione diuinarum rerum, quas animo conceperat, se aduersus omnes diaboli impetus obfirmasset; cœpit seriò & grauiter mutandæ vitæ cogitationem suscipere, in mētē reuocare peccatorū suorum maculas, ac secum expendere, quibus illas supplicijs deleteret. Quod cū pia cogitatione versaret, & sancta illa æmulandi Christū, & sanctos viros desideria animo recurrerent, ad omnes difficultates perumpendas satis ea se cogitatione munitū esse existima-

bat: in Deo omnia potero, dat velle, dabit & perficere. Cùm igitur vitam commutare deliberatum ipsi iam esset, atque constitutum, de nocte (vt solebat) surrexit è cubili ad orationem aliquando, anxia illa, atque ancipiti deliberandi cura liberatus, vt sese perpetuum Deo atq; suauissimum sacrificiũ offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ virginis Mariæ ingenua procumbit, & feruentes atque humili fiducia mixtas preces benignissimo atq; dulcissimo filio per purissimam matrem offert, seque spondet vanitatis castris contemptis, in eius potestate fore, eius signa fortiter atque perseueranter sequiturum, sub illo Imperatore omnino meriturum. ecce tibi, terræ motu de repente facta domus tota contremiscit, fragor ingens exauditur, cubiculum vbi Ignatius erat à fundamentis cõcutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apostoli orabãt, diuinitus contremuit & carcer, vbi Paulus & Silas vinciti de nocte in oratione vigilabant, terræ motu cõcussus est, eoq; signo declarauit Dominus, & seruatorũ suorũ virtutẽ & orationis efficacitatẽ: sic nunc Ignatio orante, & cubiculo contremiscẽte

Act. 16.

voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatij preces sibi gratas, & ad impetrandum efficaces. Vel certè, quod in alijs historijs Sanctorum legimus, Demon iam victus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & frendens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt. Certi tamen ab Ignatio nihil aliud cõstitutum est, nisi vt Hierosolymam, vbi conualuisset, proficisceretur, seq; prius flagellis, ieiunijs & id genus asperitatib. generosa quadam indignatione cõficeret. Atque his desiderijs tam incensis, cogitationes illæ sordidæ & inanes paulatim refrigescabant. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm antea inflammavit ardentius præclara quadam atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnà cum sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquãdiu permanente, mirificè recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tantum cum præteritæ vitæ tædiũ cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obscœna delectatione con-

iunctæ sunt, vt omnium impudica-
 rum rerū imagines, ex animo eius ef-
 fluere omnino viderentur. Et sanè ve-
 rā fuisse visionem ac fructuosam, res
 ipsa comprobauit, cum ab ea hora ad
 extremum vsque spiritum, castitatis
 integritatem diuino beneficio con-
 seruauerit. Hæc meditantem, & res
 maximas animo molientem, frater e-
 ius, reliquique domestici, sui factum
 esse dissimilem, non magno negotio
 prehenderunt. Quamuis enim ani-
 mi sui sensum nulli detegeret, vult⁹ ta-
 men satis, illo tacente loquebatur: Cū
 præsertim accederet iugis precatio,
 frequensque lectio, non iam sermo-
 nes ludicri cum familiaribus, sed de
 diuinis rebus, pietatis, grauitatisque
 plena colloquia, multa & diligēs scri-
 ptio. Scribebat enim pulcherrima
 quæq; , ac maximè insignia Christi,
 beatæ Virginis, aliorumque Sanctorū,
 rū verba, rū facta, & in librū perpolitū,
 atque elegantem, memoriæ causa,
 quam optimis litterarum notis re-
 ferebat. Et quidē aureis litteris Chri-
 sti, puniceis, beatæ Virginis, varijs co-
 lorib. reliquorū Sāctorū exempla. Sed
 quanquā ex hisce occupationib. ma-
 gnā ipse voluptatē caperet, illa tamen

erat maxima, quam ex fixo cæli, stellarumque omnium percipiebat aspectu, quod quidem & sæpè, & diu faciebat, quòd se vehementer accendi ad Deo seuiendum, cælestium orbium contèplatione sentiret: quod non eò solum tempore, sed in omni postea tã la seruauit. Audiuimus enim sæpè illum, extrema etiam senectute, cum in cælum quã liber circumspectus erat, oculos sustulisset, eosque aliquantisper fixos habuisset, obortis præ-lætitia lachrymis, dicentem: Heu quam sordet terra, cum cælum aspicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, versanti, & animũ ad maiora paranti, illa etiam cogitatio subiit, quidnam Hierosolymis rediens, potissimum facturus esset. Exquirebat enim optimum vitæ statum in quo totum se, omnibus rebus possibilibus, collocaret: & summa parsimonia, atque austeritate victus maceraret.

EX PATRIA IN MONTEM

Serratim proficiscitur.

CAPVT III.

GEN. 12.

Sanitatē utcunq̄ue recuperata, specie quidem Ducis Naiarę inuisendi (quo cū magna erat Loioleæ familię, vetusq̄ue coniunctio) sed reuera ut egrederetur de domo, & cognatione sua, profectioem parat Ignatius. Quem Martinus Garcia frater natu maximus & familię caput, rem odoratus, seuocatum in interius cubiculum rogat, & obtestatur, ne se suosq̄ue omnes perditum eat, etiam atque etiam cogitet, quā directum ad gloriam iter sit ingressus, quas res gesserit, qua spe & animi & ingenij sit. Omnia, inquit, in te magna sunt: ingenium, iudicium, animus, nobilitas, gratia principium, ciuium beneuolentia, rei militaris vsus, prudentia: ad hæc florens ac firma ætas, magna expectatio omnium: siccine tot spes, tam solidas, tam florentes euertes? omnium expectationem falles? familiam nostram tot ornamentis, quæ tibi cœptā viā insillēti sunt proposita, spoliabis? etū ego gr̄ate, tu tamē auctoritate maior es.

iores. Vide, quæso, ne quid in te admittas, quod non solum speratum nobis, nostræque familiæ decus adimat, sed etiam ignominia notas inuratur. Ad hæc Ignatius breuiter se sui maiorumque suorum esse memorem, daturum operam, ne ab illis degenerasse, aut familiaris sue splendorē obscurasse videatur. Quibus verbis non tam placuit animi fratris, quam illum ab se excussit, atque itineri se dedit. In hoc igitur itinere, quod ab beatæ Virginis cetera, in Monte Serrato fecit, duobus ab se famulis dimissis, singulis se noctibus verberibus grauius afficiebat: quod quidem ab eo die, qui initium profectiois fuit, semper in itinere seruauit. Et ut intelligamus, quibus Deus quasi gradibus in milite suo rerum diuinarum cognitionem, animique virtutem auxerit, hoc ille tempore, minime sanè inuestigabat, quid caritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui contemptio, quæ cuiusque virtutis vis, & natura esset, quibus finibus temperantiam modum circumscriberet, quid ratio, quid spiritalis prudentia postularer: sed id complexus, quod optimū tunc videbatur, & presenti statui maximè congruebat. totus in eo erat. vixit

Lib. 22.

Ant. Fau.

6.70.

Exod. 2.

via prætermiffa, fuū iter fequeretur
 Vt omnes intelligant, quibus initijs
 quibusq̄, progressibus, Deus militem
 fuum ad extrema perduceret. Nam vt
 ait D Auguftinus, animæ virtutis ca-
 paces ac fertiles præmittunt sæpè vi-
 tia, quibus hoc ipfum indicēt, cui vir-
 tuti fint potiffimum accommodatæ,
 fi fuerint præceptis excultæ. Vnde &
 Moyfes interficiēs Aegyptium, adhuc
 incultus, vitiofa quidem, fed magnæ
 fertilitatis figna fundebat.

Cūm igitur non longè à Monte
 Serrato abeffet, in pagum quendam
 peruenit, vbi eum veffitum emit, quē
 Hierofolymam proficifcens gellare
 decreuerat, talarem videlicet, ex cana-
 bina tela afpera & aculeata, in modū
 facci tunicam. pro militari balteo, fu-
 nem. calceos ex fparto contextos, ba-
 culum peregrinantis infigne, & ada-
 quæ vsum cucurbitulam. Quoniā ve-
 rō carnis fuæ imbecillitatem extime-
 fcens, fibi ipfe diffidebat (quamuis
 & diuino vifo erectior, & Deo pla-
 cendi ftudio multo iam effet confir-
 mator) fpec fuas in beatiffimæ Virgi-
 nis patrocinio defigens, caftitatis vo-
 to in hoc itinere fe fe obftinxit, cam-
 que perpetuā Chrifto, & caftiffimæ ar-
 que

que purissimæ eius Matri, seruens spiritu consecrauit: cuius beneficio eam prorsus integram (vt paulò antè dictū est) semper obtinuit, tantum & deuotionis ardor, & piū ipsius Virginis patrocinium apud Deum valet.

IN SERRATO MONTE
vestitum mutat.

CAPVT IIII.

VT venit in Serratum Montem (is locus Dei genitrici dicatus: itinere vnus diei Barcinone distat, estque peregregio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis causa eò confluentium concursum maximè celebris) ibi optimo confessario totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto cōfessus est, illiq; homini omnium primo animi sui propositum aperuit; iumentum reliquit, gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatissimæ matris Dei appendi iussit. Prædie verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, salutis initium attulit, anni 1522. noctis tenebris reclusus, quàm occultissimè potuit, ad mendicum quendam, pannosumque hominem adit: suas vestes sibi detractas illi dono

rationū varietate d' serimē, quòd fluxe illæ & vanæ principia habebant læta, exitus amaros. Nam præsentēs cūm aderant, suauiter quidem sensibus blandiebantur, sed recedentes, quasi aculeo quodam infixō, mentem aridam, & sibi met displicētem relinquebāt. At verò illę cogitationes de Deo, de Hierosolymitana profectiōe, de vitæ asperitate sectanda, de virtutis dignitate complectenda, non solum dū aderant, iocunditatis plenissimæ erāt, verūm etiam abeuntes, præclara relinquebant suæ lucis & suauitatis impressa vestigia. In quod discrimen à se multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illustratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantum inter vtrasque cogitationes interesset. Quā comparationem cogitationum cum cogitationibus, & spiritus cum spiritu contentiōē, primam omniū ratiocinationem fuisse perhibebat earum, quas plurimas postea de diuinis rebus Ignatius habuit. Ex qua, vsu deinceps vberiore spiritualiū rerū aucta, omniū, quas in exercitijs tradidit, de spiritu diuersitate, præceptionum tituli profuxerunt. Etenim animad-

d fluxu
 ant læta,
 tes cum
 sensibus
 s, quali
 rem arti-
 In que-
 de Deo,
 one, de
 tutis di-
 olum di-
 mæ erāt,
 clara re-
 itatis im-
 imen à se
 ritum, &
 initus il-
 cepit, &
 intum in-
 nteresse
 rationum
 ritus cum
 m omni
 bebat e
 de diuini
 qua, vñ
 ū rerū
 tradidit
 ptionis
 animas
 uerū

uertit primùm duos esse spiritus, Dei
 & mundi, non solum diuersos, sed pe-
 nitus etiam inter sese pugnantes; tum
 diligenter obseruauit vtriusq; spiritus
 proprietates. Quæ ex obseruatione, di-
 uino munere, & lux consecuta in ra-
 tione est ad eiusmodi spiritus discer-
 nendos ac dijudicandos: & vis quæ-
 dam in voluntate excellens ad ea, quæ
 mundus suggerit, constanter repudi-
 anda, ea verò appetenda, & suscipien-
 da, quæ Dei spiritus proponit, ac sua-
 det. Quæ principia in omnem postea
 vitam diligentissimè seruauit. In hūc
 igitur modum ab oculis depulsa cali-
 gine, cum processus aliquos iā effecis-
 set, & assidua piorum librorum lectio-
 ne diuturna quæ consideratione diui-
 narum rerum, quas animo concepe-
 rat, se aduersus omnes diaboli impe-
 tus obfirmasset; cepit seriò & grauius
 mutandæ vitæ cogitationem suscipere,
 in mētem reuocare peccatorū suo-
 rum maculas, ac secum expendere,
 quib. illas supplicijs deleret. Quod cū
 pia cogitatione versaret, & sancta il-
 la æmulandi Christū, & sanctos viros
 desideria animo recurrerent, ad om-
 nes difficultates perumpendas satis
 ea se cogitatione munitū esse existima-

bat: in Deo omnia poterō, dat velle, dabit & perficere. Cū igitur vitam commutare deliberatum ipsi iam esset, atque constitutum. de nocte (vt solebat) surrexit è cubili ad orationem aliquando, anxia illa, atque ancipiti deliberandi cura liberatus, vt sese perpetuum Deo atq; suavissimum sacrificiū offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ virginis Mariæ in genua procumbit, & feruentes atque humili fiducia mixtas preces benignissimo atq; dulcissimo filio per purissimam matrem offert, seque spondet vanitatis castris contemptis, in eius potestate fore, eius signa fortiter atque perseveranter sequuturum, sub illo Imperatore omnino meriturum: ecce tibi, terræ motu de repente facta domus tota contremiscit, fragor ingens exauditur, cubiculum vbi Ignatius erat à fundamentis cōcutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apostoli orabāt, diuini⁹ contremuit; & carcer, vbi Paulus & Silas vinētī de nocte in oratione vigilabant, terræ motu cōcussus est, eoq; signo declaravit Domin⁹, & seruatorū suorū virtutē, & orationis efficacitatē: sic nunc Ignatio orante, & cubiculo contremiscēte

Act. 16.

voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatij preces sibi gratas, & ad impetrandum efficaces. Vel certè, quod in alijs historijs Sanctorum legimus, Dæmon iam victus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & fremens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt. Certi tamen ab Ignatio nihil aliud cõstitutum est, nisi vt Hierosolymam, vbi conualuisset, proficisceretur, seq; prius flagellis, ieiunijs & id genus asperitatib. generosa quadam indignatione cõficeret. Atque his desiderijs tam incensis, cogitationes illæ sordidæ & inanes paulatim refrigescabant. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm antea inflammauit ardentius præclara quadam atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnà cum sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquãdiu permanente, mirificè recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tantum eum præteritæ vitæ tædiũ cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obscœna delectatione con-

iunctæ sunt, vt omnium impudicorum rerū imagines, ex animo eius effluere omnino viderentur. Et sanè verā fuisse visionem ac fructuosam, res ipsa comprobauit, cum ab ea hora ad extremum vsque spiritum, castitatis integritatem diuino beneficio conseruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater eius, reliquiq̄ue domestici, sui factum esse dissimilem, non magno negotio deprehenderunt. Quamuis enim animi sui sensum nulli detegeret, vult⁹ tamen satis, illo tacente loquebatur: Cū præsertim accederet iugis precatio, frequensq̄ue lectio, non iam sermones ludicri cum familiaribus, sed de diuinis rebus, pietatis, grauitatisq̄ue plena colloquia, multa & diligēs scriptio. Scribebat enim pulcherrima quæq̄, ac maximè insignia Christi, beatæ Virginis, aliorumq̄; Sanctorū, tū verba, tū facta, & in librū perpolitū, atque elegantem, memoriæ causa, quàm optimis litterarum notis referebat: Et quidē aureis litteris Christi, puniceis, beatæ Virginis, varijs colorib. reliquorū Sāctorū exempla. Sed quanquā ex hisce occupationib. magnā ipse voluptatē caperet, illa tamen

erat

erat maxima, quam ex fixo cæli, stellarumque omnium percipiebat aspectu, quod quidem & sæpè, & diu faciebat, quòd se vehementer accendi ad Deo seuiendum, cælestium orbium contèplatione sentiret: quod non eo solum tempore, sed in omni postea rã la seruauit. Audiuimus enim sæpè illum, extrema etiam senectute, cum in cælum quã liber circumspectus erat, oculos sustulisset, eosque aliquantisper fixos habuisset, obortis præ-læritia lachrymis, dicentem: Heu quam sordet terra, cum cælum aspicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, versanti, & animũ ad maiora paranti, illa etiam cogitatio subiit, quidnam Hierosolymis rediens, potissimum facturus esset. Exquirebat enim optimum vitæ statum in quo totum se, omnibus rebus posthabitis, collocaret: & summa parsimonia, atque austeritate victus maceraret.

EX PATRIA IN MONTEM

Serratum proficiscitur.

CAPVT III.

Gen. 12.

Sanitatē utcunq̄ue recuperata, specie quidem Ducis Naiarę inuisendi (quo cū magna erat Loioleæ familię, vetusque coniunctio) sed reuera ut egrederetur de domo, & cognatione sua, profectiōnem parat Ignatius. Quem Martinus Garsia frater natu maximus & familię caput, rem odoratus, seuocatum in interius cubiculam rogat, & obtestatur, ne se suosq̄ue omnes perditum eat, etiam atque etiam cogitet, quā directum ad gloriam iter sit ingressus, quas res gesserit, qua spe & animi & ingenij sit. Omnia, inquit, in te magna sunt: ingenium, iudicium, animus, nobilitas, gratia principium, ciuium beneuolentia, rei militaris vsus, prudentia: ad hæc florens ac firma ætas, magna expectatio omnium: siccine tot spes, tam solidas, tam florentes euertes? omnium expectationem falles? familiam nostram tot ornamentis, quæ tibi cœptā viā insiltētī sunt proposita, spoliabis? etū ego gr̄ate, tu tamē auctoritate ma-

ior es. Vide, quæso, ne quid in te admittas, quod non solum speratum nobis, nostræque familiæ decus adimat, sed etiam ignominia notas inurat. Ad hæc Ignatius breuiter se sui maiorūq; suorum esse memorem, daturum operā, ne ab illis degenerasse, aut familie sue splendorē obscurasse videatur. Quibus verbis non tam placuit animū fratris, quàm illum ab se excussit, atq; itineri se dedit. In hoc igitur itinere, quod ab beatæ Virginis edē, in Mōte Serrato fecit, duobus ab se famulis dimissis, singulis se noctibus verberibus grauius afficiebat: quod quidē ab eo die, qui initium profectiois fuit, semper in itinere seruauit. Et vt intelligamus, quibus Deus quasi gradibus in milite suo rerum diuinarum cognitionem, animique virtutem auxerit, hoc ille tempore, minimè sanè inuestigabat, quid caritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui contemptio, quæ cuiusque virtutis vis, & natura esset, quibus finibus temperantię modum circumscriberet, quid ratio, quid spiritalis prudētia postulare: sed id complexus, quod optimū tunc videbatur, & præsentī statui maximè congruebat, totus in eo erat, vt res

maxi-

maximas, & maximè arduas, quæ posita sunt in corporis afflictatione, perficeret: idque hac ratione ductus decernebat, quod ad hanc normam sancti viri (quos sibi ad imitandum proposuerat) se conformassent. Nā iam tū ita Deus regebat Ignatium, ut id semper spectaret, id quæreret, quod ad maximam Dei gloriam fore iudicaret, idque antiquissimum semper habuit. Illæ tamen accessio iam facta erat, ut in iis corporis acerbitatibus consecrandis, non tam peccatorum suorum, quam Deo placendi rationem duceret. Itaque, detestabatur ille quidem præteritæ vitæ crimina, in iis tamen pœnis, quas ad illa diluēda sponte subibat, tã erat accensus, & Deo gratificandi studio quodam inflammatus, ut illas cum susceperet, non tã peccata quàm Dei honorem atque gloriã sibi ponere tante oculos.

Pergentē cœpto itinere Ignatium, & recta Montem Serratam versus progredientem, Sarracenus quidam, siue Maurus affecutus est (Erant per id tēpus in Hispania Tarraconensi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquijs) Cùm vnà irent, incidi (ut fit) *his sermo de virginitate beatæ Virginis*

ginis Mariæ, quam cum in conceptu filij concederet Maurus, à partu negaret, ad eamq; rē naturales rationes aliquot adferret, neque ad veritatē flecti posset ab Ignatio, celeriter præcessit, solumque Ignatium reliquit, hærentem diu, multumque dubitantem, vtrum ab se pietas Christiana exigeret, vt Maurum consequeretur, & pugione confoderet, quòd de beatissima & immaculata Virgine coram se ignominiosè locutus fuisset. Homo quippe militaris, & fallaci veri honoris imitatione olim delusus, dedecori sibi esse ducebat, si quid à religionis Christianæ inimico, se audiente, de inuiolata sacrosanctæ Virginis integritate impunè detraheretur. Quæ quidem cogitatio in speciem pia, diu, multumque rudem tunc Christi militem torsit, in eamque deliberationē tādē induxit, vt vbi ad biuium (vnde è via publica ad oppidū vicinū Maur⁹ declinat) cōstitisset, habenas mulæ, qua vehebatur, permitteret, & si ad locum, vbi Maurus erat, diuerteret, quæsitum illum, atque inuentum interficeret, sin rectà pergeret, omitteret. Atque ita diuina prouidentia actum est, vt iumentum lata, faciliq;

Lib. 22.
cont Fau.
670.

Exod 2.

via prætermiffa, fuū iter fequeretur
Vt omnes intelligant, quibus initijs
quibusq̄, progressibus, Deus militem
fuum ad extrema perduceret. Nam ve
ait D. Auguftinus, animæ virtutis ca-
paces ac fertiles præmittunt sæpè vi-
tia, quibus hoc ipfum indicēt, cui vir-
tuti funt potiffimum accommodatæ,
fi fuerint præceptis excultæ. Vnde &
Moyfes interficiēs Aegyptium, adhuc
incultus, vitiofa quidem, fed magnæ
fertilitatis figna fundebat.

Cū igitur non longè à Monte
Serrato abeffet, in pagum quendam
peruenit, vbi eum veffitum emit, quē
Hierofolymam proficifcens gellare
decreuerat, talarem videlicet, ex cana-
bina tela afpera & aculeata, in modū
facci tunicam. pro militari balteo, fu-
nem. calceos ex fparto contextos, ba-
culum peregrinantis in figne, & ada-
quæ vsum cucurbitulam. Quoniā ve-
rò carnis fuæ imbecillitatem extime-
fcens, fibi ipfe diffidebat (quamuis
& diuino vifo erectior, & Deo pla-
cendi ftudio multo iam effet confir-
mator) fpec fuas in beatiffimæ Virgi-
nis patrocinio defigens, caftitatis vo-
to in hoc itinere fe fe obftinxit, cam-
que perpetuā Chrifto, & caftiffimæ at-
que

que purissimæ eius Matri, feruens spiritu consecrauit: cuius beneficio eam profus integram (vt paulò antè dictū est) semper obtinuit, tantum & deuotionis ardor, & piū ipsius Virginis patrociniū apud Deum valet.

IN SERRATO MONTE
vestitum mutat.

CAPVT VIII.

VT venit in Serratum Montem (is locus Dei genitrici dicatus: itinere vnus diei Barcinone distat, estque peregre regio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis causa eò confluentium concursu maximè celebris) ibi optimo confessario totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto cōfessus est, illiq; homini omnium primo animi sui propositum aperuit; iumentum reliquit, gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatissimæ matris Dei appendi iussit. Prædie verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, salutis initium attulit, anni 1522. noctis tenebris reclusus, quàm occultissimè potuit, ad mendicum quendam, pannosumque hominem adit: suas vestes sibi detractas illi dono

dono dat: ipse verò oprato illo suo ve-
 stimento induitur, & ad sacram diui-
 næ matris aram consistit. Cùm autem
 in prophanis libris legisset ritum, quo
 noui milites olim inaugurabantur, vt
 eius ritus imaginem quandam spiri-
 tualiter in se repræsentaret, nouis
 contra diabolum armis accinctus, par-
 tim stans, partim in genua procum-
 bens, totam noctem illam coram sa-
 cratissimæ Dei genetricis imagine,
 insomnem duxit, se illi commédans,
 sua flagitia deflens, meliora animo
 concipiens, ac ne à quopiam agnosci
 posset, mane antè lucem (non quidem
 recto itinere, quod Barcinonē ducit,
 sed deflexo) in oppidum Minoreffam,
 quæ hodie Mantefa dicitur, & à Mon-
 te Serrato nouem passuum millibus
 distat, festinus diuertit, vili tegumēto
 ex tela (vt diximus) tectus, baculo ar-
 matus, fune præcinctus, nudo capite,
 & pede altero. Nam alterum, quod ex
 recēti vulnere infirmum haberet ad-
 huc, & crus fascijs conuolutum, singu-
 lis noctibus intumesceret, caleco ad-
 uersus cæli, solique iniuriam munien-
 dum sibi existimauit. Vix à Mōte Ser-
 rato tria passuum millia processerat,
 cùm illum inusitato gaudio expletus,
 & no-

& noui habitus lætitia gestientem homo quidam curriculo consecutus, percontari cœpit, dedissetne dono vestes suas egeno cuidam, quem hoc ipsum affirmantem, Prætor in vincula coniecisset, furto ab eo sublatas arbitratus? His auditis, Ignatius vultum, vocemq; mutauit, & læthymas etiam profudit, illud apud se etiam atque etiam cogitans, ne potuisse quidem se sine damno alterius & iniuria benefacere. Ex quo periculo, vt immetentem hominem eriperet, vestes se dedisse confessus est: neque tamen quisnam, vnde, cuias esset, interrogatus, aliud respondit: cum hæc ad miseri hominis liberationem nihil pertinerent.

DE VITA AB EO

Manrese instituta.

CAPVT V.

MANRESAM vbi peruenit, in Xenodochio mendicorum hominum pedem primò fixit, ibi sese ad strenuè scum, & cum diabolo decertandum comparauit: nihilque prius habuit, quàm vt genus suum, præteritæq; vitæ rationem occultaret, & omnib. igno-
tus de

tus delitesceret, Vestitus is erat, quem
 supra diximus: sed quòd in capillo cu-
 rando, comendoq; , & reliquo corpore
 exorando curiosior in seculo fuerat.
 vt nimium cultum diligenti neglectu
 compensaret, cæsariem, quam pro illi-
 us seculi more elegantem habebat, so-
 lutam, & impexam reliquit: caput diu
 noctuq; semper nudum habuit: vn-
 gues, & barbarã exrescere per incuri-
 am siuit: ter se præterea diebus singu-
 lis acriter verbèrabat, septem horas in
 oratione, fixis humi genibus pone-
 bat: idq; magno studio & ardenti.
 Missæ sacrificio, Vesperarumq; & Cõ-
 pletorij precationibus intererat, ex
 eaque re magnam capiebat animo vo-
 luptatem. Cogebat quotidie stipem, a-
 qua & pane vitam tolerabat, carnibus,
 vinoque semper abstineas, omnibus
 diebus, præterquam Dominico, ieiunans,
 humi cubitãs, noctis maximam
 partem vigilãs, singulis diebus Domi-
 nicis peccata sua confessione elatens,
 & sacræ Synaxis præsidio sese confir-
 mans: tã impensè corpus suum in ser-
 uitudinem redigēs, vt quicquid oblecta-
 tionem vllam corpori posset adferre,
 studiosè refugeret. Quocirca cùm esset
 maximis viribus, & corporis firmitate
 præstans,

præstās, breui vigor omnis eius emar-
 cuit, & hac vitæ acerbitate nō medio-
 criter debilitatus est. His rebus fiebat,
 vt hominum animos in se cōuerteret,
 & alliceret, qui plurimi cum ad eum
 venirent, in illiusq; se familiaritatem
 insinuare cuperent, multò etiam ma-
 gis eius sermonibus inflammabantur.
 Nam etsi rerum adhuc erat spiritaliū
 rudis, & parum in virtutum exercita-
 tionē versatus: ijs tamen erat faci-
 bus diuini amoris incensus, vt facilè,
 quod intus continebat, se foras effere-
 ret. Itaq; eius ardens de diuinis rebus
 sermo, ac vehemens ad virtutum co-
 hortatio, cum sanctæ vitæ exēplo cō-
 iuncta animos hominum & Deo concili-
 ate, & sibi ipsi beneuolentia deuin-
 cire, atque etiam admiratione suspen-
 dere, spiritu sancto iuuante, facile po-
 terat. Cū eò præsertim accederet per-
 uulgata iam eius nobilitatis opinio,
 quæ rumoribus aucta, supra verita-
 tem etiam (vt mos est) multorum ser-
 mone celebrabatur. Permanârat enim
 rumore nuntio, quod in Serrato Mon-
 te remotis arbitris, Ignatius fecerat, &
 quāuis ipse lucernam sub modio ab-
 scōderet, Dominus tamen eā super cā
 delabrum ponebat, vt luceret omnib.

Matth. 5.

CAPVT VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnando traxerat, calliditatem dæmonis, quicum pugnam iniçrat, cogitationesque profus ignorans. Tenebat enim eundem tenorem vitæ, & in æquabili conscientiæ tràquillitate perstabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat Satanas, nondum terrores, minasque suas tyroni Christi intentaauerat: nōdum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nōdum deniq; commutationes rerum, & spiritalis hominis afflicti & læti, iacentis, & exultantis vicissitudines, conuersionesque perspexerat; cū illum die quodam, situ squaloreq; confectū, & in Xenodochio versantem aggressus est: Et quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedōre iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus incedis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatem obscuras? Sed Ignatius cōfestim se mēdicis socium propiorē adiunxit, & familia-

rius etiam versari inter eos cœpit, atq; hoc eius facto diabolus repulsus est. Alio item die, cùm fessus valde esset, illam etiam cogitationem permolestā passus est: Qui (inquit) fieri potest, vt duram hâc, & feram agrestium hominum vitam septuaginta annos, ad quos victurus es, perferas? cui ille: Nūquid tu mihi vnus horæ spacium certum præstabis? vitæ enim momenta non in tua, sed in Domini sunt potestate & 70. anni laborum ac pœnitentiæ, quid sunt cùm æternitate collati? Atque his duobus tantùm telis aperte tentatis, per vniuersam vitam appetitus eius animus est, vt à cœpto viuendi cursu pedem referret. Quòd cùm eius omnis vita laborū, periculorum, molestiarum, vexationū plenissima fuerit, (vt ex ijs quæ fecit, passusque est, faciliè apparet) perspicuum est diuinæ erga Ignatium benignitatis argumentum, quâ illum Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quòd magnas interdum permutationes, contrariosque quasi spirituum impulsus sentire cœpit. Nam oranti aliquando illi, & in pijs exercitationibus religio-

sè versanti, exarescebat repente non-
 nunquam animus, & in eas angustias
 incidebat, vt se explicare vix posset: si-
 biq; displiceret, & diuini spiritus suauitatem
 minimè sentiret. Rursus tanta,
 tam copiosa diuinæ consolationis vis
 affluebat, vt in eius luce, præcedentis
 mœstitiæ caligine non appareret quidē.
 Quod ille discrimen, varietatem quæ
 attendens, admirabundus, & rei nouitate
 percussus, Quid hoc, inquit, rei?
 quam nos viam ingredimur? quod mi-
 litariæ genus arripimus? Sed interim ita
 scrupulorum stimulis pungi, & peccatorum
 suorum conscientia torqueri
 cœpit, vt lachrymans dies cum nocti-
 bus iungeret, semper anxius, semperq;
 sollicitus. Etsi enim quàm accuratissi-
 mè omnia præteritæ vitæ crimina fue-
 rat confessus: illa tamen semper cura
 extimulabatur, nū hoc confessus sum?
 num illud bene explicauim? num satis a-
 pertè quæ ad rem pertinebant adieci-
 dum aliquid vel affixi, vel omisi? qui-
 bus quidem aculeis ad eum vexabatur, vt
 nusquam acquiesceret, nullis oratio-
 nibus, vigilijs, ieiunijs, flagellis deniq;
 teretur: sed mœrore prostratus, &
 admodum acerbissimi doloris carnifici-
 exanimatus, & confectus iaceret.

Ad

Ad sacratissimam Eucharistiam de more, quasi ad sacram anchoram confugiebat: sed cum ori iam adiuuaretur panis viuificus, scrupulorum vi, & subito quasi ventorum cōcursu abreptus, surgebat, & lacrymis se gemitibusq; penitus dabat, & ad Dominū clamabat, Domine vim patior, respō- *Isa. 38.*
 de pro me: & infelix ego homo, quis *Rom. 7.*
 me liberabit de corpore mortis huius? Occurrebat quidem vnum illi remedium, idq; presentissimū, si spiritalis pater, cui cōscientiam suam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo se, pacatoq; animo esse iuberet, & Domini nostri Iesu Christi nomine mandaret, ne exacte vitę peccata amplius confiteretur. Sed tamen, ne à se profecta medicina sanitatem non faceret, sed dolorem auget, spiritali hoc patri dicere non audebat. Cum igitur aliquandiu hanc mentis vexationem pertulisset, quodam die tam grauitate, dolentēq; ab ijs scrupulorum tormentis est habitus, vt omni solatio destitutus, se totum orationi traderet, & fidei feruore succensus, clara magnaque etiam voce clamaret: Infelix ego homo, quis me libe- *Rom. 7.*
 rabit de corpore mortis huius? Domi- *Psal. 143.*

*Psal. 17.**Psal. 118.**Psal. 42.*

ne vim patior, responde pro me Succurrere Domine, subueni Domine: Emitte manum tuam de alto Domine, misericordia mea, refugium meum, liberator meus: Protector meus in te spero, quia nullam ab hominibus, nullam à creata vlla natura pacem aut requiem inuenio. Attende, & fac: illumina faciem tuam super seruum tuum: ostende mihi viam, in qua ambullem, quia Deus meus es tu. Quòd si vel catulum præceptorem mihi, & perturbatæ mentis pacificatorem dederis, ego verò non recuso: libenter illum ducem, illum vitæ magistrum te auctore sequar. Inter hæc rursus vehemētissima hominem cogitatio inuadebat, vt ex cellula, vbi erat (nam ex hospitali pauperū domo in Dominicanorum cœnobium emigrarat) sese præcipitem daret. Sed ille: Non faciam, non te offendam Domine: quia tu es Deus meus, fortitudo mea: quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? In has voces erumpenti, & præ dolore gementi venit in mentem cuiusdam sancti viri, qui, vt nescio quid à Deo impetraret, tam diu cibo abstinuit, donec illud

illud consequeretur. Ad cuius imitationem, statuit non prius cibum vllū, aut potum capere (nisi fortè mors illi immineret) quàm oratam mentis tranquillitatem inueniret. Quocirca septem integros dies ita ieiunus fuit, nihil vt omninò gustaret, cùm tamen interea, vel de quotidiana precatione (cui septenas flexis genibus horas vacabat) vel de verberationib. quas ternas in dies singulos vsurpabat, vel de alijs vsitatis instituti ipsius officijs, nihil iccirco remitteret. Et cùm se viribus adhuc integris, minimeque debilitatum videret, & progredi longius vellet, prohibitus à Confessario est, ac vehementer deterritus, iussusque cibum capere, cùm die Dominico suo more illi peccata sua, & quid etiam fecisset, indicasset. Paruit cōfessario neganti absolutionem se daturum, si cibū sumeret, & hortanti vt peccata sua, de Dei benignitate cōfessus ab illo sibi remissa piè crederet, ne repugnare Deo velle videretur, eoq; se die, & proximo liberum sensit: tertio verò post die oppugnatus iterum est, sed oppugnationis is finis fuit, vt disiectis tenebris, quas rebus clarissimis diabolus obducere conabatur, & reddita di-

uina

uina luce, quasi apertis oculis, è somno excitatus, magna animi claritate constantiaq; ante actæ vitæ memoriæ obliuione obrueat, & obducta peccatorum vulnera amplius in confessione non refricare decerneret: tantamque mentis tranquillitatem, & spirituum discretionem, atque scrupulosarum mentium curâdum gratiam à Deo est cõlocatus, ut nemo ferè hac ægritudine affectus, sanitatem ab Ignatio non inueniret. Neq; enim sibi solum probabatur, sed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cum omnes milites suos, tum eos maximè, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos consolatur, ut possint & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt.

2. Cor. 2.

POST TENTATIONES

Illustratur.

CAPVT VII.

CUm igitur Dei misericordia ex tentationum angustijs emerisset, & tamen iccirco de summa animi contentione ad virtutum omnium veram in se imaginem exprimendam

nihil

nihil omnino remitteret : placuit remuneratori bonorum omnium Deo, seruum suum diuinis consolationibus mulcere, & mentem illius cælestium mysteriorum cognitionibus illustrare, vt secundum multitudinem dolorum, quos in corde suo pertulerat, cōsolationes Domini letificarent animā eius. Ergo quamuis iam inde à principio tractaret Deus Ignatiū (vt ipse dicere solitus est) præceptoris more tenerum pueri animū informantis: post prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudiuit. Ex quo cum magna erga tres sanctissimæ Trinitatis personas deuotione teneretur, singulisq; suas preces, statasq; quotidie persolueret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorū consistens & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deum intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam visibili id significante exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea diuinæ consolationis magnitudine & copia, vt sibi à superioribus, metuque etiam inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosecutus est, ad prandium vsque temperare nequiverit, aut verò à pran-

Psal. 93.

dio aliud omnino vel cogitare, vel lo-
 qui, quã de sanctissima Trinitate, tan-
 ta, tamque varia rationum, similitudi-
 num, atque exemplorum copia, vt ad-
 mirationi omnibus audientibus esset.
 Quæ res ita in eius mente hoc ineffa-
 bile mysterium inscripsit, ac veluti
 impressum, vt illo ipso tempore, homo
 legendi scribendique tantum sciens,
 de eo librum scribere sit aggressus, &
 ad totam vitam in sculpturæ illius verita-
 tis vestigia extarent. Semper enim cū
 ad sanctissimam Trinitatem oratio-
 nem funderet, (quod frequenter, &
 diu faciebat) eximiam diuinæ conso-
 lationis suavitatem percipiebat, & ali-
 quando quidem singularem quãdam
 in Deum Patrem totius diuinitatis sō-
 tem, & reliquarum personarum origi-
 nem, atque principium, deuotionem
 sensit: deinceps etiam in Filium: po-
 stremò in Spiritum Sanctum, singilla-
 tim se singulis personis commendans
 & tradens & simul ex omnibus, quasi
 ex vno atq; eodem gratiarum omnium
 plenissimo fonte, virtutes omnes ab-
 undanter hauriens.

Alio item tempore, magna cū spiri-
 tus alacritate modus eius menti obie-
 ctus est, quo mundum Deus condidit
 quem

quem longo post interuallo, cùm hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In templo etiam eiusdem monasterij, cùm rei diuinæ venerabūdis interesset, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, mentis oculis quodā die clarè vidit augustō illo, atq; tremendo Sacramento Dominum Iesum Christum, verum Deum, atq; hominem verissimè contineri.

Sæpissimè orationi intentus, & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatē interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantum, sed post etiam Hieròselymis, & non longè ab vībe Patauio, & aliàs sæpè. Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus, & cœlesti lumine completus est, vt sæpè hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusque infixa, vt ex illis tantum, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorū defensione

CAPVT VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnando traxerat, calliditatem dæmonis, quicum pugnam iniçrat, cogitationesque profus ignorans. Tenebat enim eundem tenorem vitæ, & in æquabili conscientia trāquillitate perstabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat Satanas, nondum terrores, minasque suas tyroni Christi intentaerat: nōdum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nōdum deniq; commutationes rerum, & spiritalis hominis afflicti & læti, iacentis, & exultantis vicissitudines, conuersionesque perspexerat; cū illum die quodam, situ squaloreq; confectū, & in Xenodochio versantem aggressus est: Et quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedōre iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus incedis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatem obscuras? Sed Ignatius cōfestim se mēdicis socium propiorē adiunxit, & familia-

rius etiam versari inter eos cœpit, atq; hoc eius facto diabolus repulsus est. Alio item die, cùm fessus valde esset, illam etiam cogitationem permolestā passus est: Qui (inquit) fieri potest, vt duram hęc, & feram agrestium hominum vitam septuaginta annos, ad quos victurus es, perferas? cui ille: Nūquid tu mihi vnus horæ spacium certum præstabis? vitæ enim momenta non in tua, sed in Domini sunt potestate & 70. anni laborum ac pœnitentiæ, quid sunt cùm æternitate collati? Atque his duobus tantùm telis apertè intentatis, per vniuersam vitam appetitus eius animus est, vt à cœpto viuendi cursu pedem referret. Quòd cùm eius omnis vita laborū, periculorum, molestiarum, vexationū plenissima fuerit, (vt ex ijs quæ fecit, passusque est, facile apparet) perspicuum est diuinæ erga Ignatium benignitatis argumentum, quâ illum Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quòd magnas interdum permutationes, contrariosque quasi spirituum impulsus sentire cœpit. Nam oranti aliquando illi, & in pijs exercitationibus religio-

sè versanti, exarescebat repente non-
 nunquam animus, & in eas angustias
 incidebat, vt se explicare vix posset: si-
 biq; displiceret, & diuini spiritus suauitatem
 minimè sentiret. Rursus tanta,
 tam copiosa diuinæ consolationis vis
 affluebat, vt in eius luce, præcedentis
 mœstitiæ caligine non appareret quid e-
 rit. Quod ille discrimen, varietatem quæ
 attendens, admirabundus, & rei nouitate
 perculsus, Quid hoc, inquit, rei?
 quam nos viam ingredimur? quod mi-
 litariæ genus arripimus? Sed interim ita
 scrupulorum stimulis pungi, & peccatorum
 suorum conscientia torqueri cœpit, vt
 lachrymans dies cum noctibus iungeret,
 semper anxius, semperq; sollicitus. Etsi enim
 quàm accuratissimè omnia præteritæ vitæ
 crimina fuerat confessus: illa tamen semper
 cura extimulabatur, nū hoc confessus sum?
 num illud bene explicauim? num satis ap-
 pertè quæ ad rem pertinebant adieci?
 num aliquid vel affinxi, vel omisi? quibus
 quidem aculeis ad eum vexabatur, vt
 nusquam acquiesceret, nullis orationibus,
 vigilijs, ieiunijs, flagellis deniq; leuaretur:
 sed mœrore prostratus, & quadam acer-
 bissimi doloris carnificibus exanimatus, & confectus iaceret.

Ad

Ad sacratissimam Eucharistiam de more, quasi ad sacram anchoram confugiebat: sed cum ori iam adiuuaretur panis viuificus, scrupulorum vi, & subito quasi ventorum concursu abreptus, surgebat, & lacrymis se gemitibusq; penitus dabat, & ad Dominum clamabat, Domine vim patior, respō- *Isa. 38.*
 de pro me: &, infelix ego homo, quis *Rom. 7.*
 me liberabit de corpore mortis huius? Occurrebat quidem vnum illi remedium, idq; presentissimum, si spiritalis pater, cui conscientiam suam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo se, pacatoq; animo esse iuberet, & Domini nostri Iesu Christi nomine mandaret, ne exacte vitę peccata amplius confiteretur. Sed tamen, ne à se profecta medicina sanitatem non faceret, sed dolorem auget, spiritali hoc patri dicere non audebat. Cum igitur aliquandiu hanc mentis vexationem peruulisset, quodam die tam grauius, dolensq; ab ijs scrupulorum tormentis est habitus, ut omni solatio destitutus, se totum orationi traderet, & fidei feruore successus, clara magnaque etiam voce clamaret: Infelix ego homo, quis me libe- *Rom. 7.*
 rabit de corpore mortis huius? Domi- *Psal. 143.*

ne vim patior, responde pro me Succurrere Domine, subueni Domine: Emitte manum tuam de alto Domine, misericordia mea, refugium meum, liberator meus: Protector meus in te spero, quia nullam ab hominibus, nullam à creata vlla natura pacem aut requiem inuenio. Attende, & fac: illumina faciem tuam super seruum tuum: ostende mihi viam, in qua ambulem, quia Deus meus es tu. Quòd si vel catulum præceptorem mihi, & perturbatæ mentis pacificatorem dederis, ego verò non recuso: libenter illum ducem, illum vitæ magistrum te auctore sequar. Inter hæc rursus vehemētissima hominem cogitatio inuadebat, vt ex cellula, vbi erat (nam ex hospitali pauperū domo in Dominicanorum cœnobium emigrarat) sese præcipitem daret. Sed ille: Non faciam, non te offendam Domine: quia tu es Deus meus, fortitudo mea: quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? In has voces erumpenti, & præ dolore gementi venit in mentem cuiusdam sancti viri, qui, vt nescio quid à Deo impetraret, tam diu cibo abstinuit, donec

illud

illud consequeretur. Ad cuius imitationem, statuit non prius cibum vllū, aut potum capere (nisi fortè mors illi immineret) quàm oratam mentis tranquillitatem inueniret. Quocirca septem integros dies ita ieiunus fuit, nihil vt omninò gustaret, cùm tamen interea, vel de quotidiana precatione (cui septenas flexis genibus horas vacabat) vel de verberationib. quas ternas in dies singulos vsurpabat, vel de alijs vsitatis instituti ipsius officijs, nihil iccirco remitteret. Et cùm se viribus adhuc integris, minimeque debilitatum videret, & progredi longius vellet, prohibitus à Confessario est, ac vehementer deterritus, iussusque cibum capere, cùm die Dominico suo more illi peccata sua, & quid etiam fecisset, indicasset. Paruit cōfessario neganti absolutionem se daturum, si cibū sumeret, & hortanti vt peccata sua, de Dei benignitate cōfessus ab illo sibi remissa piè crederet, ne repugnare Deo velle videretur, eoq; se die, & proximo liberum sensit: tertio verò post die oppugnatus iterum est, sed oppugnationis is finis fuit, vt discētis tenebris, quas rebus clarissimis diabolus obducere conabatur, & reddita di-

uina

uina luce, quasi apertis oculis, è somno excitatus, magna animi claritate constantiaq; ante acta vitæ memoriæ obliuione obruere, & obducta peccatorum vulnera amplius in confessione non refricare decerneret: tantamque mentis tranquillitatem, & spirituum discretionem, atque scrupulosarum mentium curarum gratiam à Deo est cõlatus, ut nemo ferè hac ægritudine affectus, sanitatem ab Ignatio non inueniret. Neq; enim sibi solum probabatur, sed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cum omnes milites suos, tum eos maximè, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos consolatur, ut possint & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt.

2. Cor. 2.

POST TENTATIONES

Illustratur.

CAPVT VII.

Cum igitur Dei misericordia ex tentationum angustijs emerisset, & tamen iccirco de summa animi contentione ad virtutum omnium veram in se imaginem exprimendam

nihil

nihil omnino remitteret : placuit remuneratori bonorum omnium Deo, seruum suum diuinis consolationibus mulcere, & mentem illius cælestium mysteriorum cognitionibus illustrare, vt secundum multitudinem dolorum, quos in corde suo pertulerat, consolationes Domini letificarent animam eius. Ergo quamuis iam inde à principio tractaret Deus Ignatiū (vt ipse dicere solitus est) præceptoris more tenerum pueri animū informantis: post prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudiuit. Ex quo cum magna erga tres sanctissimæ Trinitatis personas deuotione teneretur, singulisq; suas preces, stasq; quotidie persolueret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorū consistens & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deum intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam visibili id significante exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea diuinæ consolationis magnitudine & copia, vt sibi à superioribus, metuque etiam inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosecutus est, ad prandium vsque temperare nequiverit, aut verò à prandio

Psal. 93.

dio aliud omnino vel cogitare, vel lo-
 qui, quā de sanctissima Trinitate, tan-
 ta, tamque varia rationum, similitudi-
 num, atque exemplorum copia, vt ad-
 mirationi omnibus audientibus esset.
 Quæ res ita in eius mente hoc ineffa-
 bile mysterium inscripsit, ac veluti
 impressit. vt illo ipso tempore, homo
 legendi scribendique tantum sciens,
 de eo librum scribere sit aggressus, &
 ad totam vitam inculpatæ illius verita-
 tis vestigia extarent. Semper enim cū
 ad sanctissimam Trinitatem oratio-
 nem funderet, (quod frequenter, &
 diu faciebat) eximiam diuinæ conso-
 lationis suauitatem percipiebat, & ali-
 quando quidem singularem quādam
 in Deum Patrem totius diuinitatis sō-
 rem, & reliquarum personarum origi-
 nem, atque principium, deuotionem
 sensit: deinceps etiam in Filium: po-
 stremò in Spiritum Sanctum, singilla-
 tim se singulis personis commendans
 & tradens & simul ex omnibus, quasi
 ex vno atque eodem gratiarum omnium
 plenissimo fonte, virtutes omnes ab-
 undanter hauriens.

Alio item tempore, magna cū spiri-
 tus alacritate modus eius menti obie-
 ctus est, quo mundum Deus condidit:
 quem

quem longo post interuallo, cùm hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In templo etiam eiusdem monasterij, cùm rei diuinæ venerabūdas interesset, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, mexis oculis quodā die clarè vidit augusto illo, atq; tremendo Sacramento Dominum Iesum Christum, verum Deum, atq; hominem verissimè contineri.

Sapissimè orationi intentus, & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatē interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantum, sed pòst etiam Hieròselymis, & non longè ab vībe Patauio, & aliàs sæpè. Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus, & cœlesti lumine completus est, vt sæpè hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusque infixa, vt ex illis tantum, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorū defensione

etiam mortem oppetere.

Egressus die quodam Manresa ad templum, quod ab oppido mille passibus abest, diuinarum rerum contemplatione suspensus, paululum confedit in via, quam fluuius præterlabitur, faciemque conuertit ad flumen: ibi mentis ei oculi aperti, atque illuminati sunt, non ita quidem, ut speciem aliquam, aut in sensus cadentem imaginem videret, sed ut permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent, tum quæ ad scientiarum cognitionem, optimè intelligeret; tanta, tamque clara luce, ut ab eo res ipsæ nouo quodam lumine cernerentur.

[Porro hæc mentis illustratio, vsq; adeo copiosa fuit, atq; excellens, ut ipsemet Ignatius negaret, reliquas omnes illuminationes atque diuina adiumenta, quæ per totam vitam ad annum 62. ætatis suæ à Deo accepisset, in vnum coaceruata, cum hac vna posse conferri: scilicet quæ quidquid aliàs, vel studio, vel labore, vel supernaturali lumine didicisset, minus esse, quam quantum tunc quidem accepit.]
 Quæ res, cum fixum hominem, hærentemque diu tenuisset, ad crucem quæ iuxta erat, genu flexo procubuit, ut
 Deo

Deo Opt. Max. pro hoc tāto beneficio gratias agret. Antè verò quàm huiusmodi visis illuminaretur, cùm in hospitali domo adhuc ageret, & aliàs frequēter, sese illi clara luce pulchra quēdam species obiecerat, quam non satis discernere poterat, aut quid esset, ex quo esset, ex quove constaret, internoscere: nisi quod serpētis nōnullā formā præ se ferre videbatur, multis quasi oculis resplendens, cuius præsentis quantū aspectu recreari videbatur, tantūdem ex discessu doloris, ac mortificæ sentiebat. Hoc igitur visum sæpissimè ipsi ante oculos versatum, nunquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam iacenti, rursus obiecit: sed diuino iam lumine plenus, & ante crucem procumbens, facilè perspexit, rem illam non ea esse pulchritudine, atq; splendore, quo se illi antea offerebat, aperteq; cognouit illū esse demōnem. Ex quo, longo etiā post tempore sæpius illi apparuit, non in via tātummodò, sed Lutetiæ etiam Parisiorum, & Romæ, non iam luce coruscus, sed aspectu deformis, & abiectus, ita ut baculo, quem gestare manu solitus erat, facilè illum ab se abigeret.

Porrò Mantefæ cum adhuc versare-

tur, ijs, quas diximus, occupationibus tam ardentem deditus, accidit ut die quodam sabbathi, sub horam Completorij, à sensibus sic destitueretur, ut à pijs quibusdam viris & mulieribus repertus, pro mortuo haberetur; & nisi cordis tenuem palpitationem quidam deprehendissent, sepulturæ proculdubio mandauissent. Māsit autem in hac extasi siue abstractione à sensibus, ad alterum vsque diem sabbathi sequentis hebdomadæ: quo die hora Completorij quasi è somno excitatus, multis, qui cum obseruabant, præsentibus, oculos aperuit, sacratissimum Iesu nomen ingeminans. Atque huius quidem rei qui testes fuerunt, iidem illi auctores sunt, nam ipse Ignatius hoc tam insigne Domini beneficium mirificè occultauit, & (quod ego quidem sciam) aperuit nemini.

Incredibilia cuiquam fortasse hæc videbuntur, & supra ordinem rationis atque cursum, in eo potissimum viro, qui tyro & rudis omninò miles Christi adhuc erat, qui vix nomen dederat, vix militari sacramento se obstrinxerat, vix ab hostium castris ad Christi domini nostri signa trās fugerat. Sed ut hæc magna pfecto, præclara, admirabilia

bilia Dei dona esse in confesso apud omnes sapientes est : ita incredibilia videri nō debent, nisi ijs fortē qui dona Spiritus sancti, & inestimabiles benignitatis diuinæ thesauros, ne per somnium quidem audiuerunt. Qui neque lumen cæli viderunt vnquam, neque diuinarum illustrationum participes facti sunt, qui nullam vnquam voluptatem liquidam & solidam animorum esse putant : sed omnes voluptates corporis sensu definiunt, easq; vnde quaque conquirunt & captant, & nouas semper veteribus addūt, turpissimas illas quidem, & honestati cōtrarias, & homine ipso indignas. Qui hac quidē in re audiendi nō sunt. Animalis homo (inquit Apostolus) non percipit ea quæ Dei, sunt, neque enim potest : cæcus enim de coloribus non iudicat. Alij sunt tamen viri eruditi, & monimētis Sanctorum versati, qui sciunt huiusmodi illustrationes Dei, extraordinarias quidem esse, sed concedi tamen solitas nonnunquam ijs, qui eximio & præcipuo quodam iure à Deo eliguntur & tractantur. In quibus magna in primis cautio adhibenda est, ne fallamur. Aliqui enī sunt qui falsa persuasionē decepti, existimant

Dei esse dona, quæ satanæ transfigu-
 rantis se in Angelum lucis præstigiæ
 sunt. Alij quorum animus est mobi-
 lis, & facilis leuitate, vel occulta super-
 bia, cordis, vel atrabili, vel capitis im-
 becillitate obscuratus, putant se ea vi-
 dere atque audire, quæ reuera neque
 audiunt, neque vident. Quæ quamuis
 ita sint, tamen negare non possumus,
 in Dei Ecclesia veras esse atque diui-
 nas reuelationes, quibus amicos suos
 & familiares, aliquando Deus benignè
 suauiterque permulcet. Quod si in il-
 lorum seruorum numero, cum quibus
 Deus se ita communicat, & pleniori
 manu tanta bona largitur, Ignatius fu-
 it, nemini sanè mirum videri debet.
 Nam quanquam tyro, multum tamen
 iam tunc virtute processerat, & erat ab
 ipsomet, & erat ab ipsomet Deo ele-
 ctus, vt innumerabilium filiorum pa-
 ter, & sacræ huius militiæ antesigna-
 nus & princeps esset, vt exercitum du-
 ctaret, acies instrueret, & signa cum hu-
 mani generis hoste strenuè fortiter-
 que conferret. Quod absq; dubio præ-
 stabilius est, maiusque Dei donum,
 quam rerum abditarum intelligentias
 accipere. Certè quidem si attentè con-
 sideremus, quis fuerit Ignati⁹, & quid
 effe-
 effe-

effecerit, facile intelligemus illum neque viribus naturæ, neque propriæ industriæ artibus rem tantam aggredi ac perficere potuisse, sed cælesti quodam ac peculiari Dei dono indiguisse, ut quod viderem⁹ opus efficeret. Nā qui fieri potest, ut homo militaris, illiterat⁹, vanitatis vile mancipium, delectū haberet, milites cōscriberet, Societatem cogeret, Religionem hanc institueret, & brevissimo tempore per vniuersum terrarum orbem propagaret, ac summa prudentia regeret, & aduersariorum imperus propulsaret, tantosque fructus ad Dei gloriā, suis ex laboribus colligeret, nisi Deus ipse suo illum ornasset spiritu, prudentia instruxisset, virtute armasset? Quam Idæam, quodve exēplar habuit propositum, ex quo huius Societatis exemplum duceret? Quo in libro legit illius regulas, constitutiones, documenta? Vnde speciem formamque Societatis accepit? quæ quidem ut in ijs quæ religionē continent, vna eademque cum reliquis religionibus est, ita ab illis desineta atque distincta in multis, quæ nostris temporibus congruentia, & præsentī Ecclesiæ statui sunt necessaria. Accepit nimirum ab eo, qui hæc so-

lus dare potuit, qui ex lapidibus susci-
 tat filios Abrahamæ, vocatque ea quæ nō
 sunt, tanquam ea quæ sunt. Qui ad sub-
 iiciendam & prosternendam sæculi
 huius vanitatem, duodecim piscato-
 res elegit, vt patefacta Euaagelij luce,
 tenebræ errorum, vitiorumq; omniū,
 ab animis hominum depullæ, penitus
 euanescerent. Hac enim ratione, se re-
 rum omnium Dominum verissimè
 ostendit, & vt rebus omnibus vim su-
 am largitur atque naturam, ita nomē
 cuique atque pretium imponit, vt tan-
 ti quæque res sit, quāti eam Deus æsti-
 mat. Neque enim Deus, principibus
 huius sæculi est similis, qui ministros
 quidem eligunt, sed bonos ministros
 efficere non possunt: Ipse verò eligit
 ministros noui testamenti, & sua ele-
 ctione idoneos facit, & ad omnia quæ
 vult, habiles atque instructos. Quapro-
 pter cum effectus diuinæ virtutis, &
 tam multas admirabiles videamus in
 Ignatio eaque apertæ, expositæ, ocu-
 lisque omnium ita subiectæ sint, vt
 negari non possint (nisi ab eo qui ne-
 get solem meridie lucere) & maiora
 Ignatio dare cogamur: demus etiam
 illi hæc quæ minoris sunt, intelligen-
 musque omnes illos perfectæ vitæ ra-
 dios, cx

dios, ex hac diuinarum illustrationum, luce, & quasi ex copiosissimo celestis gratiæ, fonte, tot riuulos profuxisse. Quas quidem illustrationes partim narrauimus, partim deinceps narraturi sumus.

DE EXERCITIORVM

spiritualium libro.

CAPVT VIII.

HOc eodem tempore, Exercitiorum spiritualium librum (quem appellant) ex accurata eorum, quæ sibi conigerant, obseruatione conscripsit. Quorum exercitiorum usus, quantum adiumenti Christianæ Reip in omnem partem attulerit, satis constat. Nam vt pauca ex multis de illorū usu, atque utilitate dicamus, primò illis ipsis Societatis nostræ institutionem acceptā ferre debemus. Omnes enim fermè primos illos patres, quos instituendæ Societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundi q; despicentiã excitauit. Qui postea consecuti sunt, & in Societatem iam stabilitam ingressi, viri vel doctrinã, vel ingenio, vel nobilitate, vel alijs naturæ fortu-

naq;

naque ornamentis insignes, maxima
 ex parte, exercitijs huiusmodi, ad hoc
 vitæ genus complectendum, adducti
 sunt. Neque verò tantum hoc bene-
 ficium Religionis nostræ solummodo
 proprium est: sed etiam commune cū
 cæteris. Meditandi enim huiusmodi
 ratio, Cœnobia multa referit: mul-
 tos religiosos viros labantes, in susce-
 pto vitæ consilio confirmavit: solu-
 tos, vagosque vinculis disciplinæ seve-
 rioris adstrinxit. Nō tamen Religionū
 spatijs eorum fructus circumscribitur:
 omne enim hominum genus, statum,
 officium, ætatem, vitæque rationem
 comprehendunt. Nam & viri tum Ec-
 clesie, tum sæculi principes, & infimi
 homines; docti, indocti; mariti, cœli-
 bes; iuvenes ætate, ac senes; Deo iam
 dicati, & omninō liberi; in hanc exer-
 citiorum meditationem ingressi, mul-
 tum vel in perditæ vitæ emendatione,
 vel in bonæ incremento progressio-
 nis fecerunt. Et quod dignum magis
 admiratione est, multi viri eruditione
 florentes, & sapientia omnium con-
 sensione principes, post tot doctrinæ
 suæ laudes, docendo ac disceptando
 partas, discipuli Ignatii facti sūt: & ab
 ea quæ inflat sciētia, ad salutarē sapiē-
 tiam

LIBER I.

tiam cælestemq; traducti. Nam quod in hac spiritali propriæ cognitionis schola discimus, nō solum ad excolēdū intellectū pertinet, sed ad inflammandam etiā voluntatem: itaque non tam cognitione, quā actione perficitur: ac finem habet, non ipsam scientiam, sed operationem. Ex quo, hæc cognitio non subtiles, & argutos, atq; acres disputatores efficit; sed fortes, efficaces, atque ardentēs effectores: eosque vehementer permouet, atque ad benè beateque viuendum impellit. Hæc enim cælestis est sapientia, quæ ædificat, vngit, inflamat: illa alia sæpenumero inflat, exsiccatur, hominem vêtosum reddit, atque inanem. Sed cū eorum utilitas quā latissimè pateat, tum in ijs solet elucere potissimum, qui de vitæ genere diligendo consultant, idque cōstituerē ex diuina voluntate cupiunt; ne (quod plerisque contingit) certo aliquo cursu viuēdi implicentur, priusquā quid rectissimum sibi que maximè conducibile sit, iudicare potuerint. Neque enim omnia omnibus conueniunt: neque idem vitæ gen⁹ in omnes quadrat, sed alia alijs congruunt, atque apta sunt magis. Quid autem cuique magis expediat

pediat, ille solus noī it, qui nos im-
 ritos in gloriā suā creauit, & sanguine
 suo, immortalī & sempiterna beatitu-
 dine dignos effecit. Quāobrē vitæ ge-
 nus cuiq; sincerè, cōsideratè, attentèq;
 eligendū est, magnisq; & assiduis pre-
 cib. Dominus est inuocādus, vt aucto-
 re illo ac duce, illud genus viuēdi quis-
 que el gat, quod optimū sit cuique at-
 que aptissimum. Nūc autem secus fit.
 Plerique enim mortales, vel libidine
 quādam obcæcati, vel utilitatis specie
 decepti, vel parētū, amicorūve exēplo
 inducti, vel alijs denique rationib. mi-
 nus idoneis impulsī, ætate imbecilla,
 cū neque vis animi, neq; consilium
 adhuc viget, præcipitanter ac temerè
 sese proijciunt, genereque vitæ eo im-
 plicantur, cuius statim eos sera capit
 pœnitētia: erroris enim sui pœnas, per
 totam vitam, incredibilibus quidem
 sed inutilibus lachrymis pendunt. Et
 merito quidem. Nam cum reliqua ne-
 gotia diligentissimè inquirant, discuti-
 ant, & in vtramque partem dispi-
 ant, & conferant: summum sui ipso-
 rum negotium, quod in vitæ genere
 eligendo positum, & negotiorū om-
 niū est maximum, supinè atq; oscitan-
 ter tractāt, imprudenterque, & vt fors

aut libido tulit, cursum quendam
viuendi arripiunt. quem neq; tenere
iucunde, neq; deterere honeste possunt.
Quod certe non eueniret, si in genere
vitæ eligendo, Dei voluntatem ante
oculos propositam haberent, finem
suum vltimum spectarent, eoque con-
silia dirigerent, vnde omnis certa, re-
staque pendet deliberatio. Denique si
rerum naturam non peruerterent, sed
sequerentur potius, sine, vt sine vten-
tes, medijs tanquam ijs quæ ad finem
referuntur. Ad quod quidē Dei in pri-
mis gratia nobis opus est, quam ora-
tione, meditatione, solitudine etiam,
& à reliquis negotijs vacatione facili-
us consequemur. Animus enim liber,
& ab alienis curis vacuus, vacabit sibi
liberius, dabitque operam vt siquid
insidet affectus, quod sincerum de
rebus iudicium possit corrumpere, id
totum rescindat, & amputet, præstet-
que se dignum Deo, quo præeunte &
prælucente menti nostræ, nihil erit
non rectum, vtile nobis atque saluta-
re, sine Deo autem omnia nostra cō-
silia, cæca, præpostera, & peruersa sint,
necesse est. Quæ cum ita sint, non ta-
men iccirco defuerunt aduersarij, quæ
hanc rē tū ratione, tū perpetua experi-
entia

VITAE IGNATII

entia comprobata[m] eleuare conati
sint. Sed in nihilum eorum conatus re
ciderunt, simul atque Apostolica se
des, post diligentem inuestigationem
exercitijs serio examinatis, aduersarijs
se se opposuit, & sua auctoritate eoru[m]
vsum non modò permisit, verum etiã
collaudauit, ac suasisit. Quod ex literis
Apostolicis Pauli tertij Pontificis Ma
ximi cõstat, quas anno 1548. scribi ius
sit, quibus communitus Exercitioru[m]
liber, postea typis excusus, in lucem e
ditus est.

IN GRAVEM MORBVM IN
cidit.

CAPVT IX.

CVM in ea vitę ratione, quam su
pra diximus, versaretur, accede
bat illi sæpissimè, vbi se noctu
quieti dederat, vt illustrationes peima
gnæ, & spiritales consolationes miri
ficæ quædam eius animo imitterentur.
Quæ cum de exiguo, & somno desti
nato tempore multum eriperent, &
noctes hominem cogeret ferè insom
nes traducere, diligentius id animad
uertens, dubitare apud se cepit, quo
ex forte caderent. Rebus omnibus prou
denter

denter discussis, statuit tandem reie-
ctis illis, satius omnino esse, constitu-
tū temp⁹ somno tribuere. Ex magnis
tamen laboribus, & perpetua animi
contentione in morbum grauem in-
cidit. Aegrotanti suppeditabat omnia
perliberaliter Mantelæ magistratus,
& matronæ honestissimæ officiosè
ministrabant. Vsq; adeò verò vis mor-
bi inualuit, vt mors instare ipsi vide-
retur. Paranti se ad mortē ea cogita-
tio subiit, se iustum esse; cui cum sum-
ma vi repugnare conaretur, peccata
præteritæ vitæ in memoriam vsq; re-
uocans, & nihil tamen proficeret, cru-
ciabatur miris modis, sic vt vim mor-
bi intimis visceribus grassantem, leuē
præ ea molestia duceret, quam ex co-
nato ad resistendum adhibito sentie-
bat. Cū meliusculè paulò habuisset,
& ab extremo illo vitæ periculo non-
nihil recessisse videretur, vociferari
palàm cœpit, & nonnullos, qui officij
gratia eò venerant, compellare, con-
testariq; vt cū se rursus in extremis
laborantem cernerent, magnis vocib.
clamarent; O miser peccator, ô infel-
lix, etiam atque etiam cogita, quibus
te sceleribus obstrinxeris, quibus vi-
tjs Dei in te iram prouocaueris. Vbi

aliquantulum cōualuit, statim ad cōsuetas pœnitentias, & eandem vitæ asperitatem reddiit, in morbumq; de integro incidit, quod & tertio fecit, cū indefesso studio, & obfirmato animo seipsum peruincere, & labores viribus maiores repetere, perferreq; admitteret. Sed tamen experientia doctus, & stomachi grauissimo eoq; frequenti dolore exagitatus, & rigidi cæli hÿemali asperitate commotus, piorū hominum consilijs cōtemperare coact⁹ est, & ex panno admodum crasso, coloris cœlij exiguas duas vestes, & quasi semipileum eiusdem panni, ad se contegendum, accipere.

NAVIGAT HIÉROSOLY-

mam.

CAPVT. X.

ANnum vnum pius minus Manresa trāsegit, in ea quam diximus vitæ asperitate, quo elapso tempus interim appetebat, quo profectiōnem Hierosolymitanā aggredi statuerat. Ergo Barcinonem versus Manresa discessit, & quidem solus; sic enim peregrinari decreuerat. Quāuis enim essēt, qui se illi vltro comites offerrent, qui

que

que illum hortarentur, ac vrgerent ve-
 mentius, vñ aliquem vel Latinè, vel
 talicè scientem, quasi viæ duce[m], ac
 sermonis interpretè, sibi adscisceret
 nullū tamē admisit, ea maximè ratio-
 ne adductus, quòd spes omnes suas in
 Deo positas habere cuperet. Quòd si
 viæ sociū secum haberet, verebatur
 ne præstans illa in Deum fiducia, in
 socium deriuata, minueretur. Neq; ve-
 rò sociorum auxilium excludebat tā-
 tum, sed etiam sollicitam viatici om-
 nis curam: nequid esse videretur, quod
 opem suam infringeret, & animum
 ad cælestia properantem in suo cursu
 adderet tardiozem. Erat Barcinone
 myoparo, erat & nauis oneraria in Ita-
 liā parata; voluit igitur in myoparo-
 nē conscendere, quia breuiorem fore
 traiectum sperabat: sed quo minus id
 faceret, hæc causa fuit: Primaria quæ-
 sã atq; honestissima matrona Isabella
 Mossella, in templo quodã eruditum
 virum de superiore loco ad populum
 verba facientem, attentè aliquādo au-
 diebat. Quæ oculos in reliquam con-
 gregationem fortè intendens, Ignatiū in i-
 sis altaris gradibus cum pueris confi-
 dentem aspexit: eumque rei nouitate,
 hominis aspectu commota attētius
 cepit

cœpit intueri. Vidit enim (sicut ipsa-
 met Romæ mihi narrauit) caput Igna-
 tij circumquaque fulgere, & clarissi-
 mos quasi radios emittere, seque inte-
 rius admoneri, ac veluti stimulis qui-
 busdam vrgeri vehementius hominẽ
 vt accerferet, atque alloqueretur. Dis-
 simulauit tunc quidem Isabella, pro
 loco & tempore, sed concione expe-
 dita, simul atq; domum redijt, viro suo
 æquẽ atque ipsa nobili, sed cæco, rem
 quæ sibi in templo euenisset totã nar-
 rauit, rogauitque maritum, vt homi-
 nem è vestigio conquiri iuberet, & ad
 se adduci. Adductus Ignatius apud il-
 los pransus est: remota mēsa, de Deo,
 de virtutibus, de beata vita sermonẽ
 instituit; omnesque qui adstabant mi-
 rabiliter ad pietatem inflammauit. Ex
 Ignatio tunc rescitum est, ipsum com-
 modam in Italiam nauigandi tempe-
 statem præstolari. Quò etiam Episco-
 pus, sanguine cum nobilissimo illo vi-
 ro coniunctus, nauigabat. Itaq; sancti-
 tatis Ignatij admiratione capti, ipsum
 rogant, cum Episcopo vti nauem cõ-
 scendat, myoparonem relinquat, in
 quem libellos etiam coniecerat. Quod
 ita factum est. Porrò, in ipso Barcino-
 nis conspectu, myoparo naufragio pe-
 rijt,

iji, fluctibusque haustus est. A nauis
 autem nauarcho, ea lege admissus est,
 ut panis nautici, quantum sibi ad victum
 in nauigatione opus esset, in nauim
 conferret: aliter admitti posse negabat.
 Cœpit igitur de pane illo quærendo I-
 gnatus agere sed cum hoc eius pro-
 posito repugnare videretur, simul gra-
 titer angere cœpit, & secum: Hęcine est
 illa tam stabilis, tam secunda fiducia, ni-
 hil à Deo tibi defuturum? numquid il-
 le panem non poterit dare, & parare
 in insulam peregrino suo? Ex quibus spi-
 ritus cogitationibus cum exire ipse
 per se non posset, ad confessarium, ut
 in eiusmodi solebat rebus, causas de-
 beret in utranque partem dubitandi: quã-
 tum, quàm incenso perfectionis ardeat
 desiderio, exponit, idque pro viribus,
 quod Deo gratissimum sit, amplecten-
 ti. Illi deinde rem totam permittit, e-
 usque iudicium secutus, panes in nauim
 imposuit. Sed cum pauculi oboli ex-
 istis, quos ostiatim emendicarat, ipsi na-
 uim ascensuro superessent, illos in pu-
 blico iuxta nauium stationem reliquit,
 ut quid amplius viatici, quàm quod
 necessarium omnino videbatur, secum
 haberet. Tantum in eo inerat perfectio-
 nis studium, & tam incensus pauper-
 tatis

ratis amor. Hoc tempore inanis gloria aculeis plurimū extimulabatur, sic ut neque patriam neque genus suum retegere auderet, multo verò minus, quò iter suum dirigeret, ne fortè bona hominū de se opinione intumesceret. Sed redeo ad nauigationem in Italiam, qua nauigatione, magna fœdaque tempestate iactatus, quinque dierum spatio Barcinone Caietam applicuit. Grauis ille, & pestilens annus Italiae fuit. Sauebat enim multis locis pestilentia: quapropter summa cautio adhibebatur a custodibus oppidorū, ne quis aduena admitteretur. Ex quo Romam proficiscens, multa in itinere passus est graua & per molesta. Nam oppidorum ingressu sepe arcebat; & ita erat fame, macieque debilitatus, ut subsisteret aliquando, & longius progredi præ corporis imbecillitate non posset. Romam tamen ad diem Dominicum Palmarum anni 1523. venit, sacra urbis loca piè obiuit: benedictionemque summi Pontificis Adriani sexti reuerenter accepit. Cùm autem plurimi illū à profectiois Hierosolymitanæ cōsilio deterretent; fierique posse negarent, ut absque pecunia còperueniret,

niret, neq; tamē infra cū eius animū,
& in Deo defixū, longa periculorum
enumeratione à sententia dimouere
potuissent, sex septēve aureis coro-
natis oĉtauo pōst Dominicæ resurre-
ctionis die ab eūtem donauerūt, quos
Ignatius, eorum quæ audierat metu
victus, accepit, vt nautis soluendo ef-
fet. Sed paulò pōst, cū à diffidentia,
& humano timore id profectum a-
gnosceret, & conscientia morderetur,
non quasi culpa esset pecuniam acci-
pere, sed quasi desiderio id suo repu-
gnaret, & de proposito, perfectissi-
mā paupertatem omnibus in rebus
sequendi, remittere aliquid videretur,
se inculpans & damnans, & de projeci-
enda pecunia secum ipse cogitans,
decreuit tandem in obuios pauperes
& mendicos, illam conferre, quod
quidem cū nulatē perfecit. In hoc iti-
nere, quod Romā Venetias habuit,
multa aspera & acciĉa pertulit. Pro-
pter grassantis enim pestis metum,
vel in porticibus excubare, vel per-
noctare sub cō cog. batur. Et viatores
exanguem illum, ac luridum intuitu,
summaq; mac e cōfectū, se in fugā a-
liquando dabāt. Alij verò, qui se in via
illi socios adiūxerāt, lentius præ viriū
tenui-

tenuitate ambulantiem sub noctem
 deseruerunt. Sed qui dixit, Non te de-
 seram, neque derelinquam, ille deser-
 tum inuisit Ignatium, abiectum susce-
 pit, & complexus est. Namq; obtulit se
 illi nocte, postquam relictus est, pro-
 xima, Christus in latissimo quodam
 campo, à Fossa Clodia pergenti Pata-
 uium: plurimumq; aspectu suo recrea-
 uit eius animum: & ad grauiora per-
 ferenda roborauit, & ita eius iter dire-
 xit, vt Patauinae urbis custodiae ingre-
 dientem egredientemve illum nihil
 omnino remorarentur, aut interpel-
 larent, & aditum Venetias perfacilem
 haberet. Publicis quippe exploratori-
 bus omnia excutientibus, intactus i-
 pse solus prætermissus est: cum tamen
 desertores illi socij laboris multum sub-
 ierint, vt liberum in eam urbem in-
 gressum inuenirent. Legatum Caro-
 li V. Imperatoris, ac Hispaniarum Re-
 gis conuenire numquam voluit. De
 pecunia, qua Hierosolymam nauiga-
 ret, minimè laborabat, certissima spe
 nixus, Deum expeditam sibi nauiga-
 tionem daturum, vt sanctorum loco-
 rum conspectu aliquando frueretur.
 Atque cum multi multa contra adfer-
 rent, & peregrinorum bona pars, rece-
 centi

centi miserabilique Rhodi expugnatione exerrita, retrocessisset, eius tamen sensib. insitū erat, etiam si vna tantum nauicula eò cursum dirigeret, se illo anno Hierosolymam peruenturum. Venetijs dum moraretur, vetere suo instituto stipem cogebat: in platea Diui Marci noctes agebat. Sed ex Senatorio ordine quidā noctu domi suæ cum esset, excitari se repente huiusmodi vocibus sensit: Tūne, inquit, vt mollibus vestitus domi tuæ sis, seruus meus seminudus in porticu iaceat? tu in lecto pretioso molliter dormias, ille dura cubet humo: quib. stimulis concitatus Senator, fugit confectus, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubantē offendit Ignatium, domū ea nocte perducit, & liberaliter tractat. Deinde ne in horto haberetur, ab eo Ignati^o discessit, & ad hominem Hispanum, eius rogata, diuenit. Ducem Venetiarum Andream Grinū Hispanicè allocutus, faciliè impetrauit, vt in Prætorio nauis, qua eius insulæ Præfectus transmittēbat, in Cyprum vsque gratuitò transportaretur. Prætoria portò nauis idoneam nauigandi tempestatē expectabat, cū a terra, quæ peregrini vehēbantur, è portu

pius soluisset. Operientem nauim, & conscendere parantem, grauiſſima ſubito febris illum corripuit: & cū dies aliquot effluxiſſet, tandem diſceſſu ſed illud in cōmōde cecidit, vt ſoluendi tēporis in eum diem incurreret, quo phar macum à medico præſcriptū ſumpſerat. qui eo quidem die cura magnam vitæ diſcrimē Ignatium nauim poſſe aſcendere negabat. Sed ille ſapientioris, diuiniſque medici cōſilio ductus, eo ipſo die, hauſto conſcendit. Atque ita accidit, vt cū multum maris iactatione euomiſſet, magnam is dies principio morbi leuationē, deinde etiam ſanitatē integram adferret. Cū autem quorūdam flagitia graui ter ferret, & magna ſpiritus & orationis libertate acrius inſectaretur: neq; ab alijs vectoribus aliquod ei exitium timentibus, reprimi vilo modo poſſet: conſilium ceperunt nauæ, vt illum in inſula quadam deſerta, & vaſta exponerent. Sed cum nauis ad deſtinatum locum penē eſſet appulſa, ſubito vehementique vento repulſi, perpetrare meditatū facinus nequiuere. Itaque breui Cyprum attigit: naſtusque peregrinorum nauim, in eam tranſcendit: nihilo plus viatici ſecum infe
rens

zē, quā in priorem intulerat, veris-
simam nimirum spem in Deum : qui
spē Ignatio toto nauigationis tēpore
se ostendit, illumq; incredibili cōso-
latione permulsi, ac sustentauit, & in
portum à se toties tam vehementer o-
ratum tandem inuexit.

*HIEROSOLYMIS LOCA SANCTA
perluſtrat.*

CAPVT XI.

Decimaquarta die mēsis Iulij, an-
ni Domini 1523 (sicut in cōmē-
tariolo quodā eius, ipsi^o manu
scripto, inuenio) Venetijs soluit. Quod
mensis reliquum erat, & totum
mensē Augusti in nauigatione con-
sumpsit. Itaque pridie Kal. Septemb.
oppem nauis appulsa est. Quarto ve-
die Septembris sub meridiem in sā-
tam ciuitatem ingressus est. Nam vel
ex hac tam diligenti dierum observa-
tione, & curiosa annotatione tēporis
acile conijci potest, quanta Ignatijiā
um esset in Deum pietas, quanta in
silijs factisque omnibus meditatio.
Hierosolymā igitur cum primum ve-
nit, admirabilem in ipso sanctaē ci-
uitatis aspectu consolauonem per-

cepit, quam constantem, quandiu in ea vrbe fuit, perpetuamq; semper habuit. Deliberatum erat Ignatio Hierosolymis remanere, & sacris locis, qui ex impressis Christi Domini nostri vestigijs, miram redolent pietatem, religiosè colendis visendisq; reliquū vitæ traducere, proximorūq; salutem pro sua virili deseruire. Cuius propositi alteram de mansione partem (nam alteram de salute animarum curanda, nulli hominum aperiebat) Diui Francisci Hierosolymitani Cœnobij præfecto indicauit, & in eam rē cōmendatitias litteras, quas adferēbat, reddidit: ac ne ipsis inopia fortè laborantibus, oneri esset, nihil se aliud velle dixit, quàm vt suorum peccatorum confessionem audirent. A quo bene sperare iussus est, re tamen in aduentū Ministri provincialis reiecta. Qui cū paulò post redisset, hortatus est Ignatium, in Italiam vt reuerteretur, nepio quidem, sed præcipiti consilio deceptus, in ea mortis vel seruitutis pericula incidere, in quæ permulti alij, simili pietatis specie adducti, incurrisse. Sed cum Ignatij animus periculorum magnitudine ab incepto deterreri haud posset, seque (nisi conscientia fortè

aut religione aliqua impediretur) in sententia permansurū omnino præferret. Prouincialis minister ab Apostolica sede potestātē se habere dixit, amandandi aut retinēdi, quos amandādos aut retinendos existimaret: saceris præterea interdicens eis, qui sibi nō obtemperarēt. Discederet proinde bono ac libenti animo, quando quidem facillē poterat in animum inducere, Dei hanc esse volūtatem, quam ipse loci, rerumq; naturæ gnarus, amicē, fraterneque declarabat, ne tradita sibi potestate contra volūtatem suam vti cogretur. Quibus verbis fidem habui, consiliumq; Dei, aliò ipsam vocātis, secutus, se dictō audientem fore dixit. Cū de reditu cogitaret, magno reuisendi montem Oliueti desiderio incepi⁹ (in cuius lapide quodam Christi Saluatoris nostri ascendentis in cælum, pedum vestigia cernuntur impressa) clanculum se a socijs subduxit, solusque nullo duce, nullo comite, nullo Turca custode (quæ res periculosissima est) in montem aduolauit. Et cum ei aliud nihil suppeteret, gladio scriptorium, vt admitteretur, custodi pro mercede dedit: atq; eximia latro percussus, in Bethphage prope-

ravit : sed statim in Oliueti montem recurrit, vt qua in parte pedis dextrī vestigium, qua sinistri esset diligentī animaduerteteret, forficesque ex theca detractas, vt rursus admitteretur, custodi dedit. Sed redeuntem gaudioq; maximè exultantem Christianus quidam à Franciscanis ad eum perquirendū missus, Ignatium inuasit, multa minitans, ac truci vultu frendens, quòd se in tātum discrimen obiecisset, brachioque apprehenso ad Cœnobium vsque pertraxit. Ipse verò facile duci se passus est, magnamque in eo itinere, atque singularem à Domino consolationem accepit, cū ita correptus brachio, & impulsus, Christum, semper supra se astantem, atque incedentē, & in Cœnobium vsque sibi veluti præeuntem aspiceret.

REVERTITVR IN HISPANIAM.

CAPVT XII.

POsteaquam intellexit, diuinā nō esse volūtatem, vt Hierosolymis remaneret, ad reditū se accinxit, quo in reditu nonnulla illi memoratū digna acciderunt. Erat hiems maxima, rigidum, ac niuosum cælum, neq; ille

ille vestimenti plus habebat, quàm femoralia ex crassa quadam tela ad genua vsq; demissa, & thoracem ex nigra tela multis atergo locis incisum, per exiguam vestem, eamq; attritam & vilem. In insula Cypri tres naues reperit, quarum prima Turcarum erat, altera locupletis potentisq; hominis Veneti ingens ac valida, & aditus maris, ventorumq; imperus satis, vt videbatur, armata atq; instructa: in qua, vt Ignatium admitteter, cum peregrini rogarent nauarchum, hominemq; collaudarent. Si sanctus est, inquit ille, nauem non indiget, super undas feratur. Itaque in tertiam conscendit, parua, & iuncturis male coagmentata. Eodem die, secundo vento tres simul è portu soluerunt: sed exorta grauissima tempestate, nauis ea, quæ Turcas vehēbar, vna cum vectoribus periit. Veneta scopulo illisa, naufragium, saluis hominibus, fecit. Exigua illa & minimè stabilis, in qua Ignatius erat, ægre quidem, sed tamen portum quendam Apuliam tenuit. Inde Venetias salua peruenit, duobus, & èdè amplius mensibus in ea nauigatione consumptis. In ea vrbe non nihil recreatur. Quindecim sexdecimve nummos argenteos hospiti-

tis cuiusdam sui liberalitate, & ad fouendum stomachum frigoris vi debilitatum, p̄ni aliquantulum accipit: inde Hispaniam versus discedit Ferrariedum orat in templo, ab illo (vt fit) etiam mendicus quidam elemosynam petijt: Ignatius benignè dat: eius qui acceperat admonitu, reliqui egeni qui pro templi foribus astabant, certatim ad Ignatium confluunt: quibus ille quotquot habuit nummos, ad vnum elargitur: atque è templo exiens (mendicis omnibus magnis illū vocib. sanctum inelamantibus) mendicare ipse è vestigio incipit panē, quo eo ipso die vesceretur. Ferraria Genuam profectus est: sed cum bello atroci inter Hispaniarum Galliarumque Reges Gallia Cisalpina omnis arderet, admonitus est, vt de via desisteret, ne à militibus exceptus pœnas acerbissimas daret, quas multi antea dederant. Ipse verò qui Dominum habebat ducem, firma in eum fiducia septus, ire perrexit. Aliquantulum progressus, in militum Hispanorum potestatem venit.

Qui exploratorem ex habitu & specie rati, primo quidem verbis hominē mulcent: deinde diligenter excutunt, omnesque partes corporis petulan-

tius etiam perferuntur. Cum eorum nihil, quæ suspicabantur, inuenissent, veste spoliatum ad Præfectum adducunt. Atque ante id tempus quidem, ut rusticanus & agrestis haberetur, omnes quos alloquebatur viros etiã principes inurbanè erat solitus, & contra communè aliorum morem compellere. Sed dũ ducitur ad Præfectum, noua quadã formidine correptus, dubitare cœpit, nũ expediret suam illam cõsuetudinem intermittere, & alium loquedi vibantiore modum, & communis vsui propiorem vsurpare, ac Ducẽ illum alloqui, quàm alios solebat, honorificentius; ne ille fortè contemptũ se putans, acerbis in ipsum supplicia constitueret. Hanc tamen cogitationem ab humano metu profectã intelligens, ita repulit, ut eam ipsam ob causam, nullũ planè honorem Duci habere decerneret: quod & fecit. Namque ex illo Dux, cuius sit, quærit? ille verò racet: unde veniat? silet: nomen seiscitat: nihil respondet: denique ad interrogationes varias multiplicesq; fixis interis oculis, animo in cœlũ, tacitus perleuat, ad vnã illam, Est ne explorator: tantũ inquit, Nõ summe iustã injuriã causam deside videretur. Tunc

Dux ita percitus, milites grauissimis
 verbis corripere, stultitiam accusare,
 quod insanum hominem ad se addu-
 xissent; & simul præcipere, vt cum a-
 moueant, & abire permittant. Hic mi-
 lites Ducis increpatione irritati, pu-
 gnis hominē & calcib. rūdūt, varijsq;
 cōtumelijs indignū in modū afficiunt.
 Narrabat ipsemet postea mirabilem
 quandā se id tēporis consolationē ac-
 cepisse, cū eius ignominie veniret in
 mentē, qua Christus Redēptor noster
 ab Herode, & ab eius militib. affectus
 est. Post hęc derisionē, & per ora homi-
 nū translationē, non defuit militi suo
 Deus. Nā Hispan^o quidā cōmuni huma-
 nitate duct^o, ieiunū adhuc fatigatūq;
 Ignatiū, ac pessimē acceptū refecit. Qui
 postridie iter suū prosequens, à Gallis
 speculatorib. ex turri exercubias agē-
 tibus, captus iterū est, ad Ducēque per-
 ductus: à quo perhumaniter acceptus,
 ac dimissus est: Genuāq; peruenit. & in-
 de opera Roderici Portundi, hominis
 Cantabri, Hispanicarū triremiū præ-
 fecti, sibi quondam in Catholici regis
 Ferdinandi curia noti, in nauim ascē-
 dit; & Barcinonem, non absque peri-
 culo, re nauigauit.

STVDIA LITTERARVM

aggređitur.

CAPVT XIII.

IN HN H ipsam eo consilio redijt, vt
operā studijs literarū daret, ad eā-
que se Barcinone, comodam sedē
sibi & maximē opportuam delegat.
Nā sacris Hierosolymę locis exclu-
sus, sele in omnes partes versare cœ-
pit, & quid ageret, potissimū quaere-
re, quod Deo esset quā gratissimum.
Cum unquam securi diligentius reputas-
set, denique statuit, quo proximis eius
operi videret, ad spiritus diuini
vātionem, literarū quoq; cogniti-
onē adiungere. Quamobrē cū scemina
quidē primaria, & de ipso optimē me-
rita, & cū lud. magistro quodam, no-
mine Arōbalo, viro probō. & ad om-
nē pietatem propēso, suū hoc consiliū
communicauit, quo vtrique probato,
altera sumptus, operā suā alter, & indu-
stria est pollicitus. Cœpit igitur anno
nostrę salutis 1724. grandis iam natu
(annum enim agebat 33) studia non cœ-
tari, sed spiritui suo conuenientia
exercere, primaque Grammatices ru-
dimenta deuorare. Sed cū neque exi-
lium,

liū, spinosarumq; rerū subtilitas, neq; inusitati studij labor vlla eius animū molestia afficeret: perturbabat tamen illustrationū, quas inter ea ipsa studia percipiebat, tum magnitudo, tum crebritas. Nā cū nominum, & verborū memoriæ mandare inflexione vellet, tanto splendore animus illustrabatur ad res diuinas intelligēdas, vt noui ediscere nihil posset: & si quid antea esset memoriæ traditum, id totum facillè efflueret. Neque omni studio, animique contentione poterat aut accere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere. Cuius rei nouitate percussus, Quid hoc, inquit, rei? cū oramus, cū confitemur, & supersubstantialem panem accipimus, cū vigilamus, cū nos verberibus cēdimus, cū spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementes se nobis illustrationes offerunt: cū puerilia agimus, & de Deo propter Deum non cogitamus, tum speciosæ nostrę menti imagines, & cęlestes illustrationes occurrunt. Agnosco, agnosco importunissimi hostis calliditatem: agnosco veteratoris dolos, & astutiam. Cuius conatibus vt

occur-

occurreret, & cōsiliū diaboli se à studijs malitiosè auocantis eluderet, præceptorem suum, in templum, cui sanctæ Mariæ à mari cognomen est, vt veniat, rogat. Illi dæmonis tentamenta narrat: suam in duos proximos annos assiduitatem pollicetur, se à lectionib. non abfuturum (panis modo sibi & aqua ad victum suppetat) fidem suā obstringit. Et simul sese ad pedes abijcit, ab eo etiam atq; etiam petit, vt se pro puero habeat, verberibus grauitè accipiat, sicubi minus attentum, aut diligentem esse deprehenderit: Atque hæc tam vchementi eius animi contentione, diaboli fraus repulsa est, & pax tum illi diuinitus reddita. In hac studiōrū palæstra versanti, pij quidam, ac docti viri consiliū dederūt, vt Erasmi Roterodami, qui eo tempore bonus Latinitatis auctor habebatur, libellum de milite Christiano legeret, vt sermonis scilicet elegantiam cum pietate coniungeret. Cuius consilij Confessarius etiā ad reliquos auctor accessit. Quod cū Ignatius simpliciter fecisset, obseruauit illius libelli lectione refrigerescere in se spiritum Dei, & deuotionis sensum ardorem restringui. Quare animaduersa, librum de manibus omnino

D 7, abie-

abiecit, & ita est auertatus, ut nec ipse amplius legerit illius auctoris libros, & postea in Societate nostra legi vetuerit. Thomæ de Kempis de imitatione Christi libello plurimum tunc utebatur, illiusque lectionem valde semper probauit, atque ita illius libri spiritum & doctrinam hausit, à uide arripuit, ita perfecte in se expressit, ut (ut multorum iudicio) Ignatij uita sola quaedam, emittens, ac uia esset imago, eorum præceptorum omnium, quæ aut eo illo libello continentur. Barcinonem postquam reuertit, ualentiori stomacho fuit, quam Manresæ fuerat: quocirca acriter poenitentia, propter stomachi imbecillitatē, ac iuuenis difficultates intermissas, repetere statuit: cepitque calceorū soleas perforare, & paulatim magis magisque discindere; sic, ut in eūte hyeme dissolutis iam ac fractis soleis, plantis omninò nudis, pedibus supernè tantum tectis, ad uitandam ostentationem, incederet. Barcinone duos annos operam Ardebalo diligenter dedit; tanquamque in Latinæ lingue cognitione profecerat, ut præceptor aptus iam ad grauiora studia uideretur. Cuius iudicio cum alij nonnulli eruditi uiri assentirentur, illumque o-

omnes ad philosophiæ studium capessendum hortarentur. Ipse tamen, qui ad reliquas disciplinas optima iacere Latinæ tantis fundamenta cupiebat, non prius illorum consilio paruit, quam Doctorem quidam, præstansque Theologus, cognito quantum in litteris profecisset, ceterorum sententiam probavit, & ut commodius philosophiæ studiis vacaret, ad Complutensem Academiam ut proficisceretur, suavit, quod & fecit anno Domini 1526.

*COMPLUTI IN CARCEREM
conijcitur & absolvitur.*

CAPVT XIV.

Complutum ingrediēti Martinus Olavius puer occurrit, elemosinamq; primus omnium est impartitus, is qui lægo post tempore, ætate iam confirmata, excellēti doctrina, magnaq; auctoritate præstans, Societatem nostrā est ingressus. In eo oppido ad hospitalē pauperū domū diuertit, oslium ex more panem in victum mendicat. Id dum aliquando facit, à sacerdote quodam irridetur: ab alijs etiam ociosis hominibus præteriēs cōtume-

tumelijs afficitur. Sed noui Altozanae nosodochij moderator id grauiter ferens, Ignatium ad se vocatū, in nosodochium suum perduxit. Ibi cōmodo re loco habitus animum cū ad logices, ac philosophiæ studiū contulit, tū verò ad pietatem religiosè colendam, & proximorum salutem studiosè procurandam. Nā & egenos, fameq; pressos, conquisitis vndiq; eleēmosynis alere, & exercitationibus spiritalibus ad pietatē informare multos, & Christianæ doctrinæ rudimenta populo rudī explicare aggtessus est tanto tamq; insigni fructu, vt vniuersa illa ciuitas cōmota post ei⁹ ingressum videretur. Quam rem humani generis hostis nō ferens, cōceptum in ipsum odium decreuit effundere. Erant id temporis Ignatio socij tres, qui hominis vita per moti, sese illi eius vitæ sectatores adiunxerant, eodē panno vestiti, quibus quidam Gallus adolescens comes accesserat. Quos propterea à panni similitudine ensayalados, vulgo Hispanico vocabulo appellabant. Itaque tum horum Societate, tum hominum ad audiendum Ignatium concursu, tum verò consecuta eximia utilitate excitati multi, multa, vt fit, pro sua quisque

opinate

opinionē loquebantur, variaque, & su-
 pra veritatem etiam aucta in vtramq;
 partem spargebantur in vulgus. Rem
 ad Inquisitores fidei Toletum rumor
 pertulit, rei nouitate commoti, vt na-
 scenti malo (si quod esset) occurrant,
 Complutum veniunt: quid doceat,
 quid agat Ignatius, quemadmodum
 viuat, diligentissimè inquirunt. Cùm
 autem omnia ex ordine, tum illius ver-
 ba, tum facta rectæ fidei, pietatiq; con-
 sentanea reperissent, ne appellato qui-
 denti illo, rem integram Archiepisco-
 pi Vicario, qui tum Ioannes Figueroa
 erat, relinquunt, ipsi Toletum reuert-
 untur. Interiectis aliquot diebus, Vi-
 gnatius Ignatio, socijsque ad se vocatis
 dixit, inquisitum esse diligenter in co-
 muni vitam atque mores, totamque in-
 quisitionem, & causam accuratè esse
 scriptam: nullum tamen errorem
 doctrina, nullum in vitæ ratione vi-
 uè inueniri. Quocirca posse illos pro-
 arbitrio regere, citraq; impedimen-
 tum vllum in proximorum salutem
 cumbere. Illud tamen sibi haud pla-
 ceat, quòd vno omnes vestitu, cum re-
 gibus, si non essent, vterentur, satius so-
 ciosque se velle, atque etiam præcipe-
 re, vt socij duo nigris vestibus, duo alij
 ruffis.

ruffis induerentur, Gallus adolefcentem suum habitum retineret. Ignatius, facturos se quæ iuebantur, respondit quod & fecerunt. Post paucos item dies Vicarius Ignatium nudis pedibus vetat incedere: ipse verò calceamenta induit, vt erat in huiusmodi rebus, cū præciperentur, facilè obsequens. Aliquot menses effluxerant, cū denuò in eius vitam inquitur: sed post magnam inquisitionem, tum etiam intactus relinquitur. Neque tamen i cetero quieto esse illi in posterum licuit. Etenim in eorum numero, qui multum in pietate Ignatij consilijs profecerāt, duæ fœminæ erant viduæ, mater & filia, nobiles & honestæ, filia etiam ætate florens, & formosa. Quæ pio quidem, sed non secundum scientiam desiderio permotæ, primùm quidem Ignatio improbane, postea verò etiam uescente, solè suis pedibus, & in speciem mendicæ, longam peregrinationem religionis causa iussceperant. Quæ res Ignatio magnam immeritò contulit inuidiam. Nam ad eum iam extra Xenodochium habitantem, ac nihil tale suspicantem apparitor Vicarij venit, facilè sequentem, in carcerem ducit. Aestiuum tempus tunc erat, carcere quæ

inferiori utebatur, quocirca frequētes
 ad eū auditores confluebant, quibus
 Christianas ipse institutiones enuclea-
 bat, spiritualesq; exercitationes nihilo-
 quā antea remissius tradebat. Illustrib.
 nonnullis viris atq; fœminis (in ijs Te-
 refa de Cardenas, genere & pietate
 præstanti, & Leonorę Mascarenę, Phi-
 lippi Hispaniarū Principis postea mo-
 deratrici) sua ad illū liberandū studia
 pro fitentib. remisit, neq; illorū aucto-
 ritatem interponi, neq; vllū omninò
 patronū aut aduocatū adesse sibi apud
 iudicem passus est. Nam cū nullius sibi
 conscius esset culpæ, defensionem ne-
 cessariam non putabat, & simul opta-
 bat multa pro Christo subire incōmo-
 da, & ab Ecclesiasticis magistratibus
 dirigi, quibus obedientem semper se,
 ac facilem præbuit. Vnus ex socijs Se-
 gouix id temporis erat, nōdum plānè
 ex graui morbo cōfirmatus. Qui cum
 in vincula coniectum Ignatium acce-
 pisset, properè Complutum venit: in
 eūdem se carcerē vltro includit: Igna-
 tij monitu Vicario se sistit: illius iussu
 in carcerem reducitur. Sed paulò post
 Ignatij cura eximitur, de imbecilla il-
 lius valetudine magis, quā de sua in-
 columitate solliciti. Septimum de-
 cimum

cimum iam diem in carcere Ignatius
 agebat, cū nihil ipse vel sciret, vel cōi-
 ctura assequi posset, quam ob rem ef-
 set in custodiam à iudicibus traditus.
 Tunc Figueron in carcerem ad eum
 venit, multa de homine sciscitatur, in-
 ter alia, eāsne, quas dixi, matrem, ac fi-
 liam nosset? annuit Ignatius. Tum Vi-
 cari⁹. Ecquid illis profectiois auctor
 aut conscius, antequam abirent, fuisset?
 Nihil certè minus : immò hoc tibi af-
 firmo, percurstationes eiusmodi in vni-
 uersum illis dissuasisse me, ne filia ca-
 erate ac forma in cuiusquam petulan-
 tiam incurreret. Possent illas intra do-
 mesticos parietes, non minus pietati
 vacare, quam foris, & quidem iuribus,
 ac liberiùs. Cui iudex arridens : Atqui
 isthæc ipsa, inquit, est causa, cur com-
 prehensus sis. Duo & quadraginta dies
 abierant ab eo die, quo in carcerē pri-
 mùm missus est: tum reuersis iam mu-
 lieribus, & interrogatis, publicus Vicar-
 rij scriba Ignatium conuenit : iudicis
 sententiam legit. Ea sententia tria cō-
 tinebantur. Primùm, Ignatium, soci-
 osque prorsus integros, atq; innocen-
 tes videri. Alterum, vt idem habitus il-
 lis, qui reliquis scholasticis, idemq; ve-
 stitus esset. Postremum, vt quoniam
 essent

essent in sacris litteris rudes (quod cō-
sulto ipsemer non obscurè præ se fere-
bat Ignatius) ne ad populum de sacro-
sanctis Christianæ religionis arcanis,
ad quatuor proximos annos, loquan-
tur, quibus quidem cognitionem rerū
maiores sibi parauissent. Ea sententia
audita, respōdit iudici de ea parte, quæ
ad vestitum pertinebat, Ignatius: Cum
nos iussistis vestes nostras inficere, nō
grauatè obtemperauimus: quia facillè
erat eidem panno alium colorem in-
ducere: nunc verò, cū pretiosum ha-
bitum, & minimè egenis conuenien-
tem imperatis, obedire nō possumus:
neque enim id præstare in nostra est
potestate. Itaque iudex vestes illis, pi-
leos, cæteraque scholasticorum more
comi à se iussit. Sed Ignatius post sentē-
tiam non nihil hæsitauit, quòd cursum
suum impediri, aditumque sibi ad salu-
tem proximorum intercludi cerneret.
Itaque statuit ad Toletanum Archie-
piscopum Alfonso Fōsecam, Pintix
commorantem, se conferre; eiusque
iudicio stare: ad quem cum in modū,
quem diximus, indutus cum socijs dis-
cessit. Illum benignè exceptum Archi-
episcopus fouit, & iua spōte ad Salmā-
ticensem Academiam propensum via-
tico

tico iuuit , suamque & suorum operam atque omne genus officij humanissimè detulit.

*SALMANTICAE RVRSVS
comprehenditur, & liberatur.*

CAPVT XV.

SAlmanticæ cœpit (vt cōsueuerat) populi animos ad Christi imitationem acuerit. Ex more sæpius confitebatur pio cuidam , & religioso ex Dominicana familia viro , qui in doctissimo illo Diui Stephani conuentu cōmorabatur. Haud ita multò post quā Salmanticam venit, Cōfessarius Ignatio significat, sui Cœnobij fratres, magno ipsum alloquendi audiendique desiderio teneri. Cùm se p̄stō esse respondisset, ad prandiū in diem Dominicum inuitat, simulque vt se p̄stemoniret, p̄monet, velle illos multa de ipso sciscitari, multa cognoscere. Ad conditum diem Ignatius cum socio venit; pransi, in sacellum ipsi, Cōfessarius, fratres præterea duo cōueniūt, quorum alter Cœnobium pro Priore gubernabat. Is blande Ignatium inuitus, ac beneuole . Gaudeo , inquit , cùm tam multa de tua virtute

e moribus passim prædicari audio,
 eque eum esse, qui non tibi solum, sed
 aliorum etiam saluti seruias, & Apo-
 stolicū in morem circumiēs, populos
 doceras. Neq; hoc precipuum mihi, sed
 commune etiam cū reliquis nostris
 gaudium est. Quod quo solidius gau-
 deamus, cupimus his de rebus sigilla-
 tim aliqua ex te sanè audire, im-
 primisq; in quo studij genere enigilaue-
 ris, cuius in litteris versatus sis. Cum
 simpliciter eandē deq; id quod erat, I-
 gnatius respōdit: Quod est ergo, in-
 quit, quod tam tenui doctrina præditi,
 ac primis vix litteris imbuti, concio-
 namini? Nos verò, Ignatius inquit,
 non concionamur, sed interdum cum
 res fert, de diuinis rebus familiariter
 loquimur. Et ille, De quibusnā, inquit,
 diuinis rebus: hoc enim est, quod ma-
 ximè scire auemus. Tunc Ignatius:
 Nos aliquādo, Pater, de virtutis digni-
 tate, ac turpitudine vitiorum loqui-
 mur: eos, qui nos audiunt, ad virtutes
 hortamur, à vitijs abducim⁹. Vos, Prio-
 ris Vicarius inquit, indocti estis, vt vos
 ipsi profiteamini, de virtutibus tamen,
 & vitijs sermonem habetis, atqui de
 his quidem verba rectè facere ne-
 mo sanè potest, nisi aut doctrina
 labore

labore parata, aut diuinitus infusa : id vobis doctrina non præstat, Spiritus ergo sanctus. Atque hoc est de Spiritu sancto, quod scire cupimus. Hic aliquantisper Ignatius hæsit, nouo illo genere argumentandi commotus. Post aliquantulum verò silentium, cum se collegisset, Sit, inquit, satis, nihil enim est opus, vt ultra progrediamur. Cum verbo de Spiritu sancto Vicarius premeret, & vehementer ad respondendum, Ignatium vrgeret, elicere ab ipso illud tantum potuit : Ego, pater, nihil quidem amplius dicam, nisi id forte iubeant, qui superiores sint, & mecum agere suo iure possint. Cum tot mundum, Vicarius inquit, errores infestet, tot nouæ pestes quotidie existant; quæ doceas explicare non vis? atqui facile efficiemus, omnia vt dicas. Hic, inquit, manetote. Remanent Ignatius & socius in Sacello. Illi festinanter abeunt. Omnes Cœnobij fores occludi iubent, in cubiculum homines abducunt: nec ipsos dies eos retinent in Cœnobio, qui quidem dies Ignatio fuerat lætissimi. Cum monachis cibum vnâ capiebant: vbi Ignatius erat, eò multi ex ipsi ad illum audiendum ventitabant: cubiculum ferè semper erat auditoribus

refertum, quib. ipse audacter, palamq; de diuinis rebus ex more loquebatur, multisq; suū institutū, ac docēdi ratione probabat. Quocirca dissensio quodāmodo inter illos facta est, cū alij probatēt, alij verò improbatēt eius doctrinam. Interea religiosi partes, temporū calamitatibus admoniti, & Ignatij de diuinis rebus loquendi vi ac libertate, hominum ad eum concursu, rumore denique iuso (qui aliquid veritati semper affingit) commoti, ne quid fortē mali tubesset, rem deferunt ad Episcopū Vicariū. Vicarij apparitor post triduum in Cœnobium venit: Ignatium, sociūque comprehendit: in carcerem contrudit, nō quidem in inferiorem cum facinorosis hominibus, sed in superiorem quendam à communi habitatione seiunctum, malè materiātum, peruetustum, repletum sordibus, sœtore tetrū, atque eadem catena duodecim, tredecimve palmorum longitudine, altero vtramque pede colligat, atque ita constringit, vt alter alteri semper adesse cogerētur. In hunc modum noctem illam peruigiles, otante que traducunt. Postridie, ubi rescitum est eos in custodia esse, rectorum stragula, cibos, reliqua

virtutis necessaria abundè suppeditantur
 pij viri, quorum magnus numerus, au-
 diendi causa, ad Ignatium cōcurrēbat.
 Ille verò morem suum illum retine-
 bat, virtutes ornandi, accusandi vitia,
 excitandi omnes ad humanarum re-
 rum despicientiam, Baccalaureus qui-
 dam Frias, Episcopi Vicarius, ad eos
 in carcerem venit: utrumque separa-
 tim interrogat: illi Ignatius scripta
 sua, hoc est, Exercitationum spirituali-
 um librum ad examinandum tradit:
 duos (præter eū qui secum erat) socios
 sibi esse monet: locū, vbi sint, indicat.
 Socij illi, Vicarij iussu, in inferiorē car-
 cerē detruduntur, vbi reliquæ custodie
 asseruabātur, quo ab Ignatio, parietibus
 disiuncti essent. In hac item iactatio-
 ne, & oblata sibi tempestate, nullum
 innocentiaē suæ defensorem adhibu-
 it. Præterierant aliquot iam dies, cum
 ad iudices quatuor, viros eruditos, &
 graues, Ignatius adducitur. In ijs tres
 Doctores fuerūt, Isidorus, Parauigna,
 Frias; quartus, is qui est à me nomina-
 tus Baccalaureus Frias, quem pro Epi-
 scopo fuisse iam diximus. Hi omnes
 traditum Exercitationum librum le-
 gerant, & curiosius etiam expendē-
 rant. Productum ad se Ignatium mul-

ta rogant, multa non modo de libro illo, sed de abstrusis, reconditisque Theologiæ quæstionibus, de inexplicabilibus sanctissimæ Trinitatis, incarnationis, atque Eucharistiæ mysterijs, & id genus alia percontantur. Ad quæ Ignatius (se inruditum modestè præfatus) tam doctè grauitèrque respondit, ut magis ad mirationem esset, quàm reprehensionem locus. Deinde Episcopi Vicarius quæstionem ex iure canonico enodandam Ignatio proposuit: quam ille (cum se prius ignorare Doctorem de ea re sententias dixisset) ita dissoluit, ut scopum ipsum attingeret. Denique iussu est, præmium Decalogi præceptum, ut populus solabar, exponere. Ille verò tam multa, tam exquisita in eam rem disseruit, ut omnè illi ultra interrogandi cupiditatè abijcerent. Vnù erat, quod iudices nõ satis probare videbantur: quod initio fere Exercitationum spiritualium positum, eam doctrinam continet, qua docemur, cogitationem, quæ peccatum veniale sit, ab ea cogitatione, quæ sit mortifera, verè secernere. Id vitio propterea vertebant Ignatio, non quod falsum esset, sed quod cū minus esset doctrina excultus, ea constitueret, quæ

discerni absque magna doctrina non possunt. Ad quod Ignatius tantum, Vera ne sint an falsa, quæ scripsi, vestri iudicij est (ego enim meum non interpono) si vera sunt, probate; si falsa, rejicite. Illi tamen nullo modo improbare ausi sunt. Multi, ut supra diximus, ad Ignatium, visendi audiendiq; gratia, conueniebant; ex quorum numero Franciscus Mendotius (is qui Burgenfis Episcopus, & S. R. E. Cardinalis postea excellit è vita) vicem illius dolens ab eo familiariter aliquando quesivit, dolenter ne ferret carcerem illum, ac vincula? cui Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer esse? at verò non tam multæ Salmanticæ compedes sunt, non tot cathenæ, quin ego plures pro Christo cupiam. Atq; etiam sacratæ quædam foeminae, sanctitatis Ignatij opinione commotæ & priuatis eius colloquijs ad pietatem aliquando incensæ, ad ipsum in carcere inclusum epistolam scripserunt; in qua & eius iniurias dolebant, & eos qui Ignatium in periculum illud discrimenque coniecerant, grauius accusabant: ad quas Ignatius respondit, oppido se mirari, illas quibus, etiam Christi mysterium notum ac pertractatum esse oportebat, inmensos glo-

rix theſauros in cruce incluſos peni-
 tus ignorare: ſe quidē gaudio exulta-
 re, & maiora & grauiora propter Do-
 minum ſuum patiendi, perſequentique
 cupiditate vehementer ardere. Idque
 grauiffimis verbis atq; ardentibus ſcri-
 pſit, proſus ut illas & puderet ſui, &
 Ignatium imitandi patiendique pro-
 pter Chriſtum inflammatū quoddam
 deſiderium inctiſſeret. Dum in cuſto-
 dia Ignatiij ſocij tenerentur, accidit ut
 reliqui viacti, præterquam illi, aperto
 carcere fuga omnes euaderent. Itaque
 ſocij poſterio die manē, ſoli patentibus
 foribus reperti ſunt. Idēq; tum apud iu-
 dices, tum apud populum multum ad-
 mirationis habuit, quocirca è carcere
 emiſſi ſunt, & in amplam domum tra-
 ducti. Secundo & viceſimo die, ex quo
 capti fuerāt; accerſiti ſunt a Iudicibus,
 ut ſententiam, quæ in eos ferebatur,
 audirent. Huius ſententię ſumma erat,
 vitam atq; doctrinam Ignatiij, ſociorū-
 que integram, nullaque omninō labe
 aſperſam videri liberum illis eſſe, pro
 ſua cōſuetudine, populum docere, de-
 que omnib. rebus diuinis colloqui: il-
 lud vnum cauere, ne, quid mortale
 peccatum, quid veniale eſſet, defini-
 reat, niſi quatuor adhuc annos in lit-

terarum studio posuissent. Quam sententiam tam diu seruaturum se dixit Ignatius, quam diu in illorum iurisdictione, ac potestate esset. Neque enim esse equum, ut nullo vitio in vita deprehenso, nullo errore in doctrina, iam nã sibi ad animarum utilitatem obstruerent, ac loquendi liberè facultatẽ eriperent: se sui iuris esse, suarq; vitæ rationibus consulturum.

*IN PARIISIENSEM ACADEMI-
am studiorum causa contendit.*

CAPVT XVI.

EX quo primum Ignatius animũ ad studia contulit, magna deliberatione sollicitari cœpit, vtrum ne, decurso studiorum curriculo Religionem aliquã ingredi, an liber atque expeditus ad salutem animarum vagari, aliosq; sibi eiusdem propositi socios deberet adiungere. Quæ sanè cõsultatio valdè eius animũ sollicitũ habuit. Quòd si religio cõplectẽda esset, eademum sequenda videbatur, quæ labefactata esset, ac planè dissoluta, in qua videlicet multa pati, multa ab hominibus, seueriorem disciplinam recusantibus, perferre cogeretur. Sed in hac
delibe-

deliberatione multò in eã partem ei⁹
 animus erat propensior, vt socios co-
 gegeret, quo liberiùs, pleniusq; omnes
 tuas curas cõmodis proximorũ conse-
 craret. Quæ sententia, quia melior, vi-
 cit. Itaq; hunc anĩm ù etiam tunc habu-
 it, cũ ferrea illa cathena deuinct⁹ erat;
 ex qua situl atq; expedit⁹ fuit, Salmã-
 ticæq; tamũ impedimentũ obijci suis
 cõsilijs vidit, al ò sibi emigrandũ exi-
 stimauit. Quod & fecit, multis opti-
 mis atq; clarissimis viris repugnantib.
 molestæq; eius discessum ferentibus.
 Re igitur cũ socijs cõmunicata, & cõ-
 posita, solus a sellũ libris onustũ agens,
 in viã se Barcinonem versus dedit, vt
 Lutetiam Parisiorũ studiorũ gratia se
 se conferret. Barcinonẽ vbi peruenit,
 omnes ei⁹ necessarij ac familiares, co-
 gnito eius animo, vehementer profe-
 ctionem illi Parisiensem dissuasurũ.
 Erat summa hyems, bellum inter Hi-
 spanos Gallosq; ingens & seuũ, iter in-
 festũ ac periculosum multa crudelita-
 tis exempla, eaq; recens, ac hostiliter à
 militibus in viatores exprõpta, profe-
 rebantur. Hæc omnia tamen constan-
 tem Ignatiij animũ, ac diuino concita-
 tũ impulsu, retardare non potuerunt.
 Quapropter viç se cõmisit, Deoq; duce

ita pedibus iter illud confecit, vt mense Februario ineunte, anni millesimi quingentesimi vigesimi octauo, Lutetiam Parisiorum sanus incolumisque peruenerit.

VITÆ IGNA-
TII LOIOLÆ,
LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS
labor & fructus.

CAPVT PRIMVM.

NGRESSVS Lutetiam Ignatius, cogitationes suas cõ potissimum contulit, vt rationẽ aliquã inueniret, quò corũ, quę ad vitã necessaria sunt, cura liberatus, in studijs ingenuarum artium sedulò versaretur. Quę res secus longè accidit: magnam enim in illa studiorum tractatione molestiam & difficultatem sustinuit. Principio, quandam pecunię summam dono sibi ex Hispania missam, accepit,
cam.

eamque contubernali cuidam suo seruandam tradidit: in vsu ille suos commodumque cōuertit: soluēdo postea nō fuit, itaque Ignatio perijt, qui in eas angustias adductus est, vt in hospitalē diui Iacobi domū diuertere, & ostiatim quæritate victum quotidie cogere-
 tur. Quod tamen si vsitatū ipsi erat, & per se iucundum: multū tamen impedimēti studiorū progressibūs adferebat. Iā illud permoleitū, quod à gymnasio, vbi discēbat, tā procul aberat. Nā cum explanationes à præceptorib. hyeme ante lucem haberentur, in noctē producerentur vespertinę, ipse cū sole domo exire (vt xenodochij leges seruaret) cū sole redire cogebatur. Cū igitur inchoata studia minimè sibi ex sentētia procederent, magnoque labore exiguū fructū caperet, eam tandem rationem excogitauit, vt herū sibi aliquē quæretet, eruditū in primis virū, cui ipse deseruieret, vt quod à domesticis ministris daretur temporis, id totum in litterarū meditatione consumeret. Quem si inuenisset, statuerat illū Christi loco habere, in condiscipulis verò Apostolos ipsos cernere, & Christū ipsum sibi, sanctissimūque discipulorū illius cœtum, pia cognatione representare.

Quæ eius cælestis veluti pictura quedam
 & conformatio in cõmuni vitæ cõsue-
 tudine, & religiosa fratrum inter se cõ-
 municatione, magnopere à patre no-
 stro cõmendabatur, utpotè quæ ad re-
 tinendam in superiores obseruantiam,
 fraternam erga pares charitatem, va-
 leret plurimum. Herũ, magna diligen-
 tia multorum conquisitum, inuenire
 non potuit. Quare vbi hæc non succes-
 sit, aliam viam commodiorẽ inuuit. Re
 Domino in oratione diligenter com-
 mendata, cõsiliũ religiosi cuiusdam
 viri sequutus, in Belgas annis singulis
 ire constituit, vt ab Hispanis mercato-
 ribus, hominibus copiosis, qui in illa
 prouincia negociabatur, aliquid pecu-
 niæ in sumptus corrogaret, & pauco-
 rum dierum iactura, studiorum omni-
 um perturbationẽ redimeret. Hac via,
 tantum quotannis mercatorum libe-
 ralitate pecuniæ referebar, quãtum ad
 vitam sufficeret frugaliter sustentan-
 dam. Primò & altero anno in Belgi-
 cam Galliam profectus est, tertio tri-
 iam in Angliam excurrit. Post trien-
 nium verò, eundi ac redeundi cura li-
 beratus est. Nam mercatores ipsi sua-
 pte sponte, pecuniam mittebant Igna-
 tiũ in annos singulos, quæ ad eam ad-
 dita,

dita, quæ ex Hispania subministraba-
 tur, neq; tenuis omninò erat, neq; vs-
 que ad eò angusta, vt ad illū parcè mo-
 diceq; viuentem, atq; ad alterum etiã
 socium alendū non sufficeret. Atque
 hunc in modum Ignatius vitam tole-
 rabat, Sed non inopiæ solū incom-
 modis illius affecta studia sunt, alia et-
 iam exiterūt impedimentã, Nam dia-
 bolus, qui sibi ab Ignatio timebat ve-
 hementer, incitatum illius in litte-
 rarū studia cursum auertere molieba-
 tur, Quamobrẽ Philosophiæ curricu-
 lum ingredienti, eadem illi impedi-
 menta ex cogitationum spiritualium
 importuna copia intulit, quæ Barcino-
 ne obiecerat in rudimentis Gramma-
 tices versanti. Sed fallaces illas imagi-
 nes facilè depulit, & callidi hostis im-
 petū, eadem ratione qua superiorem
 illum, refutauit ac fregit. Morbis etiam
 sub studiorū finem, grauissimè est con-
 fectatus. Nam etsi initio aliquãto me-
 lius illi à stomacho fuit; postea tamen
 voluntaria corporis vexatio, & poenæ
 quas aliqua ex parte vel remissas au-
 dit, vel interdum etiã intermissas Lu-
 cetiæ reuocauit) studiorū labor, animi
 grauis ac perpetua contentio, cælum
 ipsum Parisiense ipsi insalubre & ad-

uersum, ita Ignatium afflixerunt, ut
quò perditæ valetudini parceret, stu-
diorum cursum interrompere cogere-
tur. Atq; his tamen tot in cõmodis op-
pressus, tantùm in litteris profecit, ut
fructus minimè pœnitendus videretur.
In Hispania, quorundam consilio in-
ductus, & animas citius iuuan di desi-
derio quodam incitatus, minùs expli-
citas studiorum suorum rationes ha-
buit. Nã & Logicę, Philosophiæ, Theo-
logiæq; studia vno tempore comple-
xus est: quæ præpropèra festinatio
magnam illi moram intulit. Quapro-
pter ut tarditate cursum corrigeret,
Lutetiæ primùm in môtis Acuti gym-
nasio, se bonis Latinitatis præceptoribus
reformandum tradidit, in eoque
studio biennium ferè cõsumpsit: dein-
de satis iam Latina lingua promptus,
Philosophiæ cursum, anno 1529. est in-
gressus; quem feliciter sanè confecit.
Quare lauream magistralem est ade-
ptus, cum seuerè de eius scientia peri-
culum esset factum, lapideo (ut vulgo
vocant) examinae, quod omnium in il-
la academia solet esse grauissimum. Id
magistro suo auctore, non ad futilem
ostentationem Ignatius, sed ad erudi-
tionis testimonium fieri permisit.

cū animo versaret multa ob inopiā do-
ctinæ Compluti & Salmaticæ ad pro-
ximorum salutē sibi obiecta fuisse im-
pedimenta. Spacio Philosophiæ emē-
so, reliquum tempus, ad annum trige-
simum quintum exeūtem, sacre Theo-
logiæ tribuit, parq; suscepto labori fru-
ctus, Dei benignitate, respondit. Illud
sanè quoniam res admonet, silentio
non præteribo. Ex his tot tantisque
difficultatibus, quibus Ignatij studia
implicata fuere, eam curam natam
esse, quam de nobis prouidus pater sus-
cipiebat. Pressus est magna ipse ino-
pia: at verò cuperebat, diligenterq; cu-
rabat, vt dum in studijs literarū versa-
retur, ita nostris ad vsus vitæ necessa-
rios esset prouisum, vt absque vlla vi-
ctus quærendi sollicitudine viuerent.
Aiebat enim, in summa mendicitate,
sapientiæ studium haud facilè posse
consistere, atque animi cultum anxia
illa cura alendi corporis impediri. Ex
quo his nostram Societatem institutis
temperauit, vt Collegijs nostris cō-
muniter habere ea bona liceret, quæ
paupertati nullo detrimento, scientiæ
cōparandæ magno essent adiumento.
Vexatus est ille cęlestium rerum haud
opportunis imaginibus. Ne verò isti-

usmodi rebus ab exercitijs auocarentur litterarijs, voluit studioſū tēpore, & meditationes, & ipsas proximū iuuaſadi occupationes noſtris eſſe moderatas. Debilitarūt eū morbi, & idcirco filiorū ſuorū valetudini diligētīſſi nē, dam vixit, per ſe conſuluit, & vt idem ſemper fieret, eſſentq; ſcholaſticorum noſtorū conatus ex intermiſſione diuturni, in conſtitutionibus prouidit. Perturbatē initio diſciplinam mutauit ſuo tēpore cōplex' eſt. Quod ne nobis cueniret, ſapienter cauit, vt noſtorum ſtudia nihil haberent aut prepoſitū, aut mutilum & cōciſum: ſed reſtē omnia, atque ordine fierent: in eo enim, in quo paſſus eſt ipſe & tētatus, didicit eis, qui tentantur, auxiliari. Itaque hæc ipſa de re loquens Ignatius, percupere ſe dicebat aliquē ex ſtudioſorū numero nanciſci, qui ſot tantisq; difficultatib', incōmodisq; conſtrict', atq; ipſe, fuiſſet, tāta contentione, patrem annorum numerū in ſtudijs litterarū poſuiſſet. Et meritō quidem id dicebat, ipſe enim ſtuduſt magna in primis paupertate preſſus, eaque voluntaria, atq; ſpontanea omninō, & nullo modo ab obedientia profecta, ſum multis morbis diuturnisq; conſectus: deinde neque honores neq; dignitates

Spectans, neq; vllum omninò præmi-
 um humanū, quod attrahere homines
 solet, atque ad labores perferendos a-
 ni mare. Nulla præterea voluptatis, quā
 ex studio caperet, inuitatus illecebra,
 quæ magnū inuitamentum morta-
 libus est laborum. Imò verò & suapte
 natura, & propter atatem iam matu-
 ram, & ad disciplinam addiscendā mi-
 nus idoneam, & propter degustatam
 spiritus suauitatem, à studijs litterarū
 abhorrebat. Habuit denique toto stu-
 diorum tempore occupationes mul-
 tas, persecutiones permolestas, ma-
 gnas atque innumerabiles curas, quæ
 studiorū illius cursum vel impedirent,
 vel retardarent. Et tamen tot rebus ad-
 uersis, tantis implicatus molestijs, duo-
 decim annos litteris nauauit operam,
 assidue atq; strenuè, seipsum frangens,
 diuinæ volūtatī per omnia obsequēs,
 suamque subiciens. Atque ut id face-
 ret contentius, omnia quæ impedimē-
 to ipsi esse poterant, studiosè summo-
 uebat. Quocirca Lucetia inter Ignati-
 um Philosophiæ cursum ingressum,
 Fabrumque conuenerat, ut ipso studē-
 di tempore de rebus spiritualibus ne-
 loquerentur, propterea quod in eius-
 modi rerum colloquiū si fortè incidis-
 sent,

sent, ita Ignati⁹ diuini amoris quasi e-
 stu quodam atque impetu abripie-
 batur, vt cætera oblitus, lōgius sermo-
 cinando prouheretur, tempusque cō-
 sumeret, atque id totum de studendi
 ratione atque vtilitate detraheretur.
 Eadem de causa, ab exercitationibus
 spiritualibus tradendis alijsque pijs oc-
 cupationibus; hoc ipso Philosophici
 studij tēpore abstinuit, ne alienis dis-
 tractus negotijs, remissior instudendi
 proposito, atque segnior esset. Quo tē-
 pore cū magna trāquillitate vteretur,
 nemine ipsum tunc persequente, qui-
 dam ipsius familiaris ad Ignatiū: non-
 ne (inquit) vides, quanta rerum vicissi-
 tudo, quanta voluntatum commuta-
 tio facta sit? qui te paulò antea depri-
 mebant, extinctumque cupiebant, nū-
 nunc extollunt, & laudibus in cælum
 ferunt: quid hoc rei est? Ad quem Igna-
 tius. Ex istis (ait) vinculis sine me ex-
 pediam, expecta dum cursum Philoso-
 phiæ conficiam, & tunc causam huius
 tranquillitatis intelliges. Me enim ta-
 cente, tacent; quiescente, quiescunt: t-
 bi me commoueo, inuidia cōtinuò
 tempestas exoritur, eiusque quasi flo-
 ctibus exagitor. Euenit quod cōtētuū
 prædixit, & decurso Philosophiæ spa-

cio, vbi sese ad homines iuuādos trāf-
tulit, & contentiūs agere cœpit, odij
& inuidiæ aculei qui excussi videban-
tur, denuò in ipsū emissi sūt, sicut pau-
lò post explicabo. Quæ dicta sint, vt
robur Ignatij, & animi in studijs, con-
tentio magis cluceat.

DE CHARITATIS OFFICI-

in inuidiam vocatur.

CAPVT II.

STudiorum tempore, non studijs
solūm dabat operam, sed etiam
commouēdis vitæ exemplo scho-
lasticorum animis, & consilio moni-
tis que ad Christum adducendis. Nam
& antequā ad Philosophiæ studiū ag-
grederetur, nonnullos honestos iuue-
nes, ingenio & doctrina præstantes, i-
ta inflammavit, vt continuo rebus o-
mnibus se abdicarent. In ipso autem
Philosophiæ cursu, ab hac (vt diximus)
uiuandi alios occupatione, quasi mi-
nus propria & studijs apta ferè abstin-
eat. Cursu vero peracto, optimos
quosque, & ad cultum cælestis doctri-
æ appotitissimos adolescentes, ita ad
hanc perfectionis disciplinam incita-
uit, vt in eius ex Lutetia discessu, pluri-
mi

mi eius familiares, rebus omnibus, nihil
 eorum remitterent, & in sacrae Religio-
 nis portum sese conferrent. Nempe
 usque eò diuini amoris ardore incen-
 sus erat Ignatij animus, ut quocumque
 accederet, quo ipse ardebat igne, ho-
 minum mētes facillè accenderet. Sem-
 per tamen virtutis illius comes erat
 inuidia. Ex quo magnæ Lutetiae tempe-
 states in illum sunt concitatae. Nam eò
 Ignatij opera, Hispani quidam eam
 morum vitæq; mutationem fecissent,
 ut omnia bona sua pauperibus largi-
 rentur, stipem ipsi ostiatim rogarent,
 & suis domibus relictis, in diui Jacobi
 hospitali domo diuersarentur: eius rei
 fama sēsīlī spargi primū cœpta est,
 deinde hominū sermonibus ita per-
 crebuit, ut omnem academiam Parisi-
 ensē peruaderet, & varijs in vtram-
 que partem opinionibus oppleteret. Hi-
 spani quidē certè nonnulli, homines
 nobiles, & cum hisce Ignatij iam tum
 discipulis amicitia necessitudinēq;
 iuncti, hoc factum illorum molestim-
 mē tulerūt. Quamobrem ad eos cele-
 riter veniunt, homines, domū suam ut
 redeant, hortantur; contendunt preci-
 bus, urgent minis, omnia miscent, per-
 suadere tamen nō possunt. Tū verò ita

petiti.

perciti, armati multi, homines vi abstrahunt; in eā oppidi partē, in qua Academia est, pertrahunt; id tandem extorquent, suis vt studijs finē imponāt, animo suo deinceps obsequātur. Cū autem eiusmodi consiliorum auctor Ignatius haberetur, in summa offensione apud multos erat. In ijs Petrus Ortizius, eruditionis laude florens, rei nouitate fortasse perinorus est, vt eius doctrinam, de qua tam multa in vtrāque partem iactari audiebat, examinandā, interiusque etiam perspicendā curaret. Itaque accusatus est apud fidei Inquisitorē Ignatius. Quod simulatque ille intellexit, nulla mora interposita, vtrō ipsi iudici se sistit. Is tū erat eruditus quidam grauisque Doctor, Mattheus Ori, ex Dominicana familia Theologus. Huic Ignatius, quid audierit, narrat; se, siue verū id sit, siue quid ipse aliud velit, præsto esse, vt sui rationē reddat. Iudex tranquillo animo hominē esse iubet; eius quidem nomen ad se delatum, nihil tamen sibi videri cur timeat. Aliās item, cū studijs iā confectis, iter ille instaret in Hispaniam necessarium, renunciatum est Ignatio, inquisitum criminose in eius vitam esse, rem ad fidei Inquisitorē

ds.

delatam Quod ille audiens, nihil sibi
 cunctandum ratus, iudicem ipsum cō-
 uenit: illud etiam atque etiam orat,
 causam vti cognoscat, proque veritate
 sententiam ferat. Se quidem non esse
 se iam solū, sed habere socios, de quo-
 rum fama, atque existimatione labo-
 ret: non esse integrū sibi, rem tantam
 negligere, & proficiscentem in Hispa-
 niam, falsos inanesque rumores de se-
 se dissipatos relinquere. Negat iudex
 erimē vllum in accusatione esse, quod
 Ignatio sit extimescendum; vana que-
 dam, atq; inania, hominum vel timore
 vel improbitate iactata, continen-
 dit, quæ quod falsa ipsemet intelli-
 geret, se ne Ignatium quidem appellare
 cupere tamen se. Exercitationum spi-
 ritualium eius librum legere. Quem cum
 legisset, ita probavit, ut eius defendē-
 di peteret sibi fieri potestatem. De cau-
 sa tamen iudicanda, cum aut proci-
 sinare Ignatio, aut dissimulare vide-
 reur, ne veritas mendacij tenebris de-
 mersa iaceret, publicum scribam ad iu-
 dicem adducit: testes vocari iubet: po-
 stulat suæ innocentiae testimonium.
 Quod iudex veritati dedit: in tabula
 scriba retulit: Ignatius scriptum accepit,
 ut cōtra falsi criminis infamiam,

si quare

quando opus esset, hac videlicet
 tificatione vteretur. Autores habeo
 nostra Societate idoneos atque gra-
 tes, qui Ignatij factum quoddam re-
 erunt, ad rem qua de agimus maximè
 retinens; quod quidem ego, tametsi
 alia libelli huius editione præterij,
 propterea quòd Ignatius ipse in nar-
 atione de vita sua illud prætermisit,
 amen scribendum nunc putavi. Est e-
 nim Ignatij moribus consonum, eius-
 que animi fortitudini, atque prudèti-
 e valde consentaneum. Narrant igitur
 patres, eo ipso tempore, quo Ignati-
 us nudis pedibus, ieiunus, tanto chari-
 tatis ardore incensus, Rhotomagum
 profectus est, vt cum hominem, qui
 euenia ipsum fraudauerat, incètem
 lecto erigeret, atque afflictum re-
 ream (quemadmodum lib. 5. dicam) *lib. 5. c. 2.*
 pud fidei questitorem tunc accusatū,
 Mosque tumores per totam Acade-
 miam Parisiensem dissipatos, multūq;
 e illius bona existimatione apud im-
 citos fuisse detractum. Alij enim i-
 sum ex conscientia fugisse affirma-
 at; alij vanam illam hominis sancti-
 tis speciem atque oblationem e-
 pphetandem, & in nihilū recidisse,
 atque omnia atque extrema tum
 suspicio.

suspiciosa esse, tum periculosa: alij alij
 pro suo quisque sensu atque affectu
 loquebantur. Ea amicus quidam ad
 Ignatium scripsit, & ipsum de omni-
 bus quæ vulgo tractabantur, peraman-
 ter certiorum fecit. Accepit amici li-
 teras Ignatius Rhotomagi, in pla-
 tea fontem consilientis, atque e vestigio
 publico Scribæ coram testibus accu-
 sato, litteras quas à rebellatō accep-
 rat ostendit, docuitque hominem, si-
 mul atque eas legisset, neque in ho-
 spitium se esse sum, neq; cum illo mor-
 talium locutum, sese in viam dare, &
 Lutetiam Parisiorum regredi statui-
 se. Atque huiusce rei testimonium
 à Scribâ petit, quo ipso, & testibus
 prosequentibus, Rhotomago egredi-
 sus est. Lutetiam ingressus, nihil pri-
 us habuit, quam recta ad fidei inqui-
 sitorem pergere: illi fideliter simpli-
 citerque exponit, quod Rhotomagi
 amicorum litteris cognouisset, quod
 ad falsam illam depellendam su-
 spicionem fecisset; seque
 (ait) totum in eius
 potestate fo-
 re.

VIRGARVM PERICVLO
liberatur.

CAPVT III.

EX suorū condiscipulorū numero
 Ignatius multis persuasit, vt fami-
 liaritates voluptatū potius illece-
 ra, quā cōiunctione studiorū atq; vir-
 tutis conciliatas dirimerent; diebus fe-
 rē, pietati sedulō ac religioni vaca-
 rant, & Confessionis atque Eucharis-
 ticæ sacramenta, ritē susciperent Qua-
 rē propter accidebat, vt à constitutis lit-
 terarū scholis, interdum per illos di-
 scernerent. Quod Ignatij præceptor
 solus ē ferens, & discipulos dilabi,
 & dē, aliter quam pat erat interpre-
 tatus, Ignatiū monuit, sua vt curaret,
 & non relinqueret, discipulos suos in
 nullam fraudem deduceret, nisi sibi
 videretur, ac vim suam experiri vel-
 let. Ignatius verō, ne tertio quidem
 die, à proposito desistit. Magister
 et igitur, cū Iacobo Goueano (qui
 gymnasio præsidebat) re cōmunicata,
 inas illius nomine iactare cœpit, ac
 etherum terrorem intentare: sed ni-
 lominus Ignatius cōmotus est. Quare
 Goueano moderatori magister, vnā
 Igna-

Ignatium esse dicit, qui inani nescio
qua simulatione sanctitatis, optimum
illius gymnasij statum ac disciplinam
peruertat: se non semel atque iterum
cōmonuisse hominem, minas preci-
bus miscuisse; vsque ad eò tamen ad-
uersus omnia obduruisse, vt neque il-
lius, neque suam auctoritatem verit^o,
tantillum de pertinaci sententia de-
cederet. His dictis, irritatum iam tum
Goueanum propter Hispanum quen-
dam Amatorē nomine, qui suo gym-
nasio relicto, nudus nudum Christum
fuerat auctore Ignatio secutus, & sua
sponte satis incensum, ardētius etiam
Ignatij magister inflammauit, vt de
illo, quasi de communis ocij perturba-
tore, pœnas sumere decerneret. Iubet
igitur, vbi primū Ignatius venerit,
oblerari gymnasij fores, signum dari,
hominē corripere, virgas expediri. Quæ
res cum emanasset, & ad amicorum I-
gnatij aures esset perlata, admonitus
ab illis est, sibi vt caueret. Ipse verò ex-
pletus gaudio, præclaram occasionem
de se triumphandi, prætermittendam
non putauit. In illud ipsum gymnasi-
um, vbi cruciatus sibi, atque ignomi-
nia parabatur, pedes conuertit. Hic ca-
ro Ignatij metu exalbescere, trepidare,
dece-

detrectate imperiū. Sed ille, Ita ne ad-
uersus stimulū calces? Ego te, inquit, a-
sine, literas docebo : & simul properè
gymnasium ingreditur. Occluduntur
ianne, ad verberandum signum datur,
virgis præceptores armantur, in cœ-
nationem discipuli omnes coueni-
unt. Tum verò duę res inter se quidē
cōtrarię, eodem tamen spectantes, a-
gitare Ignatij animum cœperunt, &
varias in partes distrahere. Nam Dei
charitas, summum pro Christo pati-
endi ferendique ignominiam deside-
rium, in eam partem illū impellebat,
vt sese verberibus, & paratę infamię
vltro obijceret. Ex altera porrò parte,
proximorum amor vigeat, & incli-
natum iam animum suo pondere il-
la reuocabant. Quid illis fiet, qui nunc
primū Dei viam sunt ingressi? Quā
multi ab instituta vita desiscunt? illo-
rumne ego iacturam in meo lucro po-
nam? Quām turpe præterea est at-
que nomine Christiano indignum,
Christianum hominē in Christiano-
rū cōuentu virgis cædi, quòd Christū
sequatur? quòd alios ad Christum ad-
ducat? Haud ita: sed Dei amor Dei a-
morem vincat, quo victus ille, vin-
cat, atq; exardescat magis: mea utilitas

fratrum vtilitati cedat: desiderio nunc quidem aduersa patiendi, & voluntate, re, vbi sine detrimento alicuius fiat, Deo seruiamus. Hæc secum; & simul ad Goueanum moderatorem in cubiculo adhuc commorantem, adit: facti sui consilium exponit: sibi quidem, nihil accidere in vita posse iucundius, quàm verbera pro Christo experiri, qui carcerem etiam & vincula expertus esset: se tamē pusillorum imbecillitati timere; illorum, non sui rationem ducere. Quid multa? prehensa manu Goueanus, ad cœnationem Ignatium adducit, hic repenti se, omnibus inspectantibus, illi ad pedes abiicit: lachrymis veniam petit: se nimis credulum, illum virum sanctum clamat, qui non intentati cruciatus terrore, sed Dei tantum honore tangatur. Hoc factò, & improbi perculsi atque afflicti, & probi erecti, & ad virtutem ardentius inflammati sunt: & Ignatij verborum vis, & animi robur magis enituit, & omnes didicerunt, quàm opportunè libere Dominus sperantes in se. Quanta autem ex intentato hoc supplicio emolumenta in Dei Ecclesiam redundarint, alio loco huius historiae dicam.

QUOS SOCIOS SIBI
asciuerit.

CAPVT III.

CVM primū ad studia literarum
animum adiecit, eò semper in-
clinauit Ignatius, vt aliquos cō-
militones, consiliorumq; suorum so-
cios sibi aggregaret. Ex quo iam inde
ab eo tēpore, quo in Hispania tā variè
est grauitatq; exagitat, comites illos
habuit, qui se in illius societate dede-
rant. Quæ tamen recens conglutinata
Ignatij disiunctiōe, & ab Hispania
discessu facilè diuisa est. Nam cū Ig-
natius Lutetiæ tot angustijs preme-
retur, eos de rerum suarum statu cer-
tiores fecit, ex quo facilè intelligerēt,
quàm exigua spes Lutetiæ ipsos alen-
di ostenderetur. Quamobrem alius
aliò dilapsi sunt. Cū igitur ad Philo-
sophiæ studia Lutetiæ animū Ignatius
appulit, Petrus Faber Franciscusque Xa-
uier, in collegio diuæ Barbaræ, nō mo-
dò studiorum, verumetiam eiusdem
cubiculi socij erant, cursumq; Philoso-
phiæ iam ferè peregerant. In idem cō-
tubernium, vitæque societatem ad-
missus Ignati⁹ est, qui iuuenes illos in-
dole ac doctrina excellētes, deuincire

paulatim sibi officijs cœpit. Fabrum in
 primis sibi maximè obstrinxit, cuius
 opera in auditis lectionibus repeten-
 dis multum utebatur. Ex quo factus
 est eius in Aristotelica atque naturali
 doctrina discipulus: in spiritali ac di-
 uina, magister: breuique hominem i-
 ta vitæ admiratione permouit, vt sua
 studia cum Ignatij studijs, volūtatem
 cum voluntate coniungeret. Neq; ta-
 men subito in illo demerendo, vim
 omnem suam Ignatius profudit: sed
 paulatim, pedetentimque progressus
 est. Namq; illum docuit, primum con-
 scientiam suam quotidie examinare:
 tum, totius vitæ crimina, generali
 cōfessione elucere: deinde, octavo quo-
 que die, sacratissimam Eucharistiam
 percipere. Denique cū quatuor iam
 annos in hac viuendi ratione consum-
 psisset, eiusq; rei maturitas esse videret-
 tur, magno Deo seruiēdi desiderio fla-
 grantem Fabrum, exercitationibus
 spiritalibus perpoliuit. Qui tantū ex il-
 lis fructus cœpit, vt tum demū se respici-
 rasse, atque ex magna antea vitæ
 iactatione, conquiescisse diceret. Ante
 exercitationes enim illas, ipsemet
 Faber scribit, nullam sibi securitatem
 fuisse. Quibus adductus, ad Ignatium

sese totum contulit. Franciscus Xavier
 etsi consuetudine familiaris, animo
 tamen in principio alienior fuit, sed
 ipse tandem vim spiritus loquentis in
 Ignatio sustinere minimè potuit. Iaco-
 bus Laines adolescens, confecto Philo-
 sophiæ cursu, Lutetiam ex Compluti-
 si Academia, cum Alfonso Salmerone,
 item adolescentulo, venerat; tū stu-
 dendi, tū etiam Ignatij inquirendi vi-
 deadiq; causa. Quem vitæ integritate
 ac parsimonia plurimum iam tum
 Compluti, hominū sermone celebra-
 ri audierat; in eamque ipsum primū
 in Lutiæ incidit, estq; illi haud
 multò p̄d̄i familiaritate adiunctus; &
 eodem tempore, quo Petrus, Faber,
 vn̄a etiam cum Salmerone, exerci-
 tationibus spiritualibus eruditus. At-
 que in hunc modum additi etiam I-
 gnatio sunt Simon Rodericus, & Nico-
 laus Bobadilla. Qui omnes numero se-
 ptem, confecto Philosophiæ cursu
 laurea que magistrali insigniti, an-
 no 1534. die Assumptioni beatæ Mariæ
 Virginis sacro, ad eam beatæ Mariæ,
 quæ Mons Martyrum vulgo dicitur,
 & ab vrbe Lutetia non procul abest, v-
 n̄a omnes conuenerunt. Ibi ritè, con-
 fessione facta, atque sacra synaxi per-
 cepta,

cepta, voto se abstinerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad condictam diem renunciandi, procurandæ proximorum salutis, Hierosolymam nauigandi; idque præstituto tempore, atque ea conditione, vt si intra præscriptum anni tempus cõ-nauigare, aut in sacris locis postea viuere non liceret, Romanam reuerterentur. Romano, summoq; Pontifici sese ad pedes abijcerēt, vt ad suum arbitrium, ipsis in salutem animatum vteretur. Atque hoc votum duobus sequentibus annis, eadem ipsa die ceremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij, Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paschasius Broetus. eiusdem propositi socij ad septem iam primos accesserant. Ex quibus quidem rebus à nostris Patribus tunc gestis, quartum votum solemne, quod professi nostri edunt, de obedientia P. Max. in missionibus præstanda, & renouatio item votorum simplicium, quæ à nostris ante professionem vsurpatur, ortum habuerunt. Interea, ne collectus spiritus paulatim dilaberetur, illos sic Ignatius instruxerat & cõmunierat, vt eorum studia, neque conciderent, neq; languescerent, oratione in primis meditationeq; rerum diuina

diuinarum, crebra peccatorum cōfessione, atque sacratissimi Domini nostri Iesu Christi corporis sumptione, tractatione ipsa litterarum, quæ quoniam sacræ erant, & in Deum iam tum referbātur, magnū pietati etiā adimentū adferebant: ardenti se Deo consecrandi desiderio, paupertatis voto iam edito, & in annos singulos renouato, frequenti ac penè quotidiano cōgressu, concordissimæ vitæ consuetudine, rerumq; omniū, atque animorū communicatione. Solebant etiam, veteri sanctorum more, alij apud alios cœnare, & spiritualibus colloquijs sese ad sæculi contēptum, rerumq; diuinatum studium incitare. Quibus rebus factum est, vt toto illo tempore, quo Lutetiæ, vt instituta studia absoluerēt, remanserunt, non modò nulla de illorum ardentivolūtate decessio, verum etiam magna in dies accessio fieret.

LYTETIA IN HISPANIAM

inde in Italiam discedit.

CAPVT V.

INterim Ignatius grauissimis stomachi dolorib. conficiebatur: quare cū reb. omnibus teneatis, nullum morbo remediū inueniret, medicorū

consilio, sociorumque cohortatione, in Hispaniâ est redire coactus, atque experiri, num loci mutatio, natiuique soli salubritas, vel sanitatem posset, vel morbi certè leuationem aliquam adferre. Quod Ignatius eò libētius fecit, quod ex socijs nonnulli ea negotia habebant in Hispania, quæ si ipse expediuisset, magna illos cura ac molestia liberasset. Itaque anno 1535. Ignatius sociisque res ita inter se componunt, ut ipse in patriam reuertatur, ex morbo confirmatus, sociorum negotia diligenter agat; Venetias tū proficiscatur: socij verò, vsque ad diem octauū ante Kalendas Februarias. 1537. Lutetiz in studio literarum sint, eoque ipso die Venetias versus decedant, ut sese cū Ignatio coniungant. Ignatius igitur, iumentis propter summam illius imbecillitatem à socijs coëmpto, iter in Hispaniam ingreditur: in patriamque firmior paulò, quàm Lutetia discesserat, venit; ubi obuiam illi sacerdotes omnes processerunt. Ut verò ad fratrem suum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, sed in publica hospitalique domo diuersatus est, stipemque colligere quasiat̄i cœpit (multū fratre repugnāte)

te) & Christianæ fidei rudimēta pueros docere. A cuius quidem explicatione, frater natu maior ut Ignatiū auerteret, futurā auditorū paucitatē obtēdit. Sed Ignatius vel vnū modò puerū sibi innat omnīū fore dixit: nihilq; vel voluntatē fratris, vel prudentiā veritus, eā ipsā institutionem fidei tradere aggressus est, ad quā deinde frater etiā ipse ventitabat, magnaq; hominū copia cōfluebat. Ad cōciones verò, quas singulis dieb. Dominicis, ferijsq; nonnullis, magno audientiū fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius prouinciæ locis fiebat cōcursus, ut præ multitudine, ipse in agris concionari, & auditores arbores cōplete cogerētur. In prima autē concione, quā Azpetiæ habuit, magna totius nobilitatis ac populi multitudine audiente, dixisse fertur Ignatius, quiddam, quod hic subiiciam, tū vt quanto studio, & suæ mortificationi atque contemptui, & alienæ famæ, atq; existimationi consuleret; tum verò vt intelligamus, quantum inter Dei vias & sæculi intersit, & quàm diuersum atque omninò contrariū iter sequantur illi, qui Deo Duce atq; authore viuunt, ab alijs qui carni & sanguini seruiunt, & per o-

Lib. 2. cōf.
cap. 4.

ne genus flagitij volutantur. Quod videre etiam est in beatissimi Patris Augustini Confessionū libro, in quo amarissimè deflet adolescentiæ suæ errata, & pro magno atq; grauissimo scelere enumerat, quod puer fecit; huic exemplo simile quod Ignatius de se narrauit, suntque sanctorum historiæ similibus exēplis passim refertæ. Dixit itaq; Ignatius in concione, se quidem in patriā rediisse, cum alias ob causas, tum verò potissimum, vt quos populos deprauatis moribus olim grauiter adulescēs offenderat, aliqua melioris vitæ commutatione, si posset ædificaret, & præteritæ vitæ maculas lacrymis tergeret, culpasq; contractas, bene factis palam expiaret, quo poenitentiae suæ iidem testes essent, qui solutæ atq; profligatæ vitæ antea fuissent. Præcipuè verò se diu multumq; in magno dolore atq; in ære fuisse aiebat, & acerbissimis conscientiae stimulis exagitatū, quòd adulescens vnà cum alijs adulescentibus in hortū cuiusdam ciuis simul intrasset, & fructuum aliquantulā copiam furtim abstulisset, magno domini damno. Qui quòd furti autorem nesciret, falsa suspitione deceptus, hominem quemdam in custodiam

tradi.

tradi curasset, ac pecuniæ certa summa
multari: itaq; nulla sua culpa, nullo
merito, & fama & bonis illum miserū
spoliatū fuisse. Ego, inquit, sum reus, il
le innocens est: ego deliqui, ego erra
ui, ille pœnas haud debitas luit; ho
minemque ipsum, qui in cōcione for
tè aderat, proprio nomine appellans,
etiã atq; etiam rogat, sibi uti ignoscat:
Se quidē publicè voluisse bonæ illius
existimationi (ut par erat) satisfacere:
& ut iacturam bonorum, quam sua
causa fecerat, etiam refarciret, & quan
tū posset compensaret, habere se dixit
possiones duas, quas illi dono om
nibus audientib. ded. t. Quibus quidem
operibus, & vitæ exemp'o, prudentia
que tantum apud illos homines pro
fecit, ut errores multos corrigeret; vi
tia, quæ in sacerdotum etiam mores
irreperant, & longa iam consuetudi
ne honestatis nomē obsederant, emē
dare non destitit: multaque constitu
it, quæ ad hominum mores conform
andos, pietatemq; augendam perti
nerent. In his severæ leges fuerunt e
ius opera latæ à magistratib⁹, de alic,
de concubinato sacerdotum. Nam cū
patrio more Virgines, quæ ad viro tra
derentur, capite aperto essent, pectus

mo exemplo multæ, cùm apud clericos turpiter viuerent; perinde caput obnubebant, ac si legitimo eis matrimonio iunctæ fuissent: quibus fidem, quasi maritis, præstabant. Quod nefarium institutū, ac sacrilegum, funditus tollendum curauit: & vt egenis, mendicisq; hominib. sumptus ad vitam tolerandam suppeditaretur, prouidit: atque etiã vt ter in die, mane, meridie, vesperi, populus ad orandum, campanæ pulsu admoneretur, Deoq; maxime pro illis supplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obstricti tenerentur. Quibus rebus, alijsq; id genus constitutis, releuat' morbo, quo in patria etiam impeditus est, ad negocia sociorum gerenda decessit. Sed cùm pedibus, & absque vlla prorsus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renouatur. Ille enim, qui sibi esse ignominia duxerat, fratrem suum ad pauperes potius, quàm ad se diuertisse, abiectum despectumq; summa sui contempione, medicato etiam in oculis suis vixisse, vt huic dedecori mederetur, & obscurati honoris (vt min' prudentibus rerū æstimatoribus videri poterat) damnū resarciret; illud vehementissimè pugnabat, vt eques, ac

bene nummatus, comitatusque disce-
 deret. Quem ut leniret Ignatius, quo-
 minus se proficiscentem frater reli-
 quiq; necessarij, prosequerentur, haud
 multum laborauit. Cum digressi comi-
 tes essent, finesque illius prouinciæ
 ipse excessisset, equum reliquit, pedi-
 bus, pecuniaque vacuus, Pompeiopo-
 lim primùm venit: tum Almezanum,
 Seguntum, Toletum peragrauit, ut
 negocia sibi data ab socijs ageret. Qui-
 bus cum illorum parentibus ita trans-
 actis, ut ne obolum quidem ab illis,
 vtrò etiam pecuniam liberaliter offe-
 rentibus, acciperet: deniq; Valentiam
 venit. Ibi amicis cōtradicientibus atq;
 dissuadentibus, navigationem (quod
 Aenobarbus, nobilis Turcarum ar-
 chipyrata, valida classe Tyrrhenum
 mare tum fortè obsidere diceretur);
 nihil periculi magnitudine commo-
 tus, nauim conscendit. Ea nauigatio
 grauis fuit ac periculosa: malo enim
 nauis disiecto, multisque armamentis
 vi tempestatis vel amissis vel labefa-
 ctatis, spei nihil esse ad salutem vide-
 batur: ex quo ad mortem se omnes pa-
 rant. Ex quibus Ignatius se diligenter
 excutiens, animumq; suum pertentans
 atq; explorās, timere nullo modo po-

terat. Pungebatur tamen acri doloris
 morfu, quod non satis diuinis donis
 haftenus respondisset: quod toti bene-
 ficijs tam plena manu à Deo in se col-
 latis, minus strenuè gnauiterque vsus
 esset, vel in suam, vel in proximorū v-
 tilitatē. Perfunctus eo periculo, placat-
 tisq; fluct. bus, Genuam venit; inde Bo-
 noniam maximo grauissimoq; vitę di-
 scrimine. Cū enim solus per alpium
 radices iter faceret, à via aberrauit, in
 easq; angustias aliquando incidit, vt
 edito præruptoq; loco, amne depref-
 so, rapidissimoque subterlabente, neq;
 progredi, neque regredi posset, cūm,
 quacunq; se verteret, mirādę altitudi-
 nis præcipitium, atq; horribilis immi-
 nentis casus formido vbiq; occurte-
 ret. Sed bene longum vitę spatium ma-
 nibus, pedibusq; reptans confecit, &
 Dei misericordia tandem euasit. In i-
 pso Bononiæ vrbis ingressu, ex ponti-
 culo ligneo in fossam cecidit, ex qua
 cūm cœno oblitus, sordibusq; fœdat⁹
 emerisset, risum spectantibus mouit:
 atq; ita vibem ingressus, totamq; ob-
 ambulans, eleemosynam petens, qui
 terunciū aut panis frustulum sibi da-
 ret, inuenit neminem. Quod in tam o-
 pulenta, tamq; celebri ac benigna ciui-

tate per mirum est: sed probat suos interdum Dominus. Illic tamen morbum contraxit, quem paulò post depulit, seque eo quo venerat modo, Venetias contulit. Ibi venturos socios, ut inter ipsos conuenerat, opperitur.

VENETIIS ACCVSATVS,

& innocens declaratur.

CAPVT VI.

NEquè tamè hoc tempore ociosus Ignatius fuit: nam solita vigilantia & charitate in salutem proximorum incumberebat. Quapropter nonnullos ad Christi Domini nostri sequenda cõsilia permouit. In hoc numero ponuntur fratres Germani duo, Iacobus, Stephanusque Guis, homines honesti, ætateque prouecti, qui Hierosolymis redeũtes, in Ignatium, cuius familiares Compluti fuerant, Venetijs inciderunt, & sanctissimè in Societate postea mortui sũt. In his etiam numeratur quidem Hozius Hispanus, vir eruditus ac probus, qui multũ quidem Ignatij virtute atque doctrina capiebatur; haud tamè audebat totum se illi penitusque committere, quòd multa de eo audiisset, vel malitiosè

ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæsitantem hominem Ignatius denique perpulit, vt ad exercitationes spirituales faciendas, se inclinaret, dubitanter quidem primò ac timidè, postea verò vtrò etiam ac fidenter. Nam cum initio, ne quid sibi ab Ignatio veneni instillaretur, multos se cum libros, in cubiculo comportauisset, ad quorum normam, dictorum illius veritatem exigeret; & si quid erroris esset infusum, hac veluti præsentis medicina sanaret: postea tamen societatem cum illo, animumque coniunxit, & ad reliquos socios adnumeratus est. Venetijs etiam cum Ioanne Petro Caraffa, qui postea Paulus III. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinem habuit. Qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caretanum Vicentinum, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles ac pios se socium adiunxerat. A quibus originè eorū hominū ordo traxit, qui Theatini vulgo dicti sunt: quod Theatinus (vt diximus) Episcopus, illius vitæ institutū complexus esset, à quibus, vulgi errore falsa Theatinorum in nos est appellatio, cognomenque transfusum.

Nam.

Nam cum ordo vterque, noster & illorum, clericorum Regularium sint, eodemque ferme tempore nati, neque habitu valde dissimiles, populus rudis externa specie deceptus; alienum nomen nostris imposuit, Romę primum, vnde in alias deinde vrbes influxit, & in remotas etiam prouincias penetravit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patricosque viros exercitationibus spiritualibus excoluit, & multum consilio ad virtutem persequendam iuuit. Sed quidam vel malevolentia suffusi, vel falsa persuasionē decepti, sparserunt, fugitium illum esse, in Hispania non semel vinctum in custodia fuisse: igni tradita combastaque ipsius statua, profugisse: ne Parisijs quidem licuisse homini viuere: ex qua etiam vrbe fugies, suę saluti cōsuluisset. Demum eō processum est, vt res in iudiciū sit adducta: diligenterque in eius vitam atque mores inquisitum. Et quoniam mendacior tota nitebatur, facile cōcidit. Nam Ignatius non iam suę, verum sociorū famę prospiciens, ne in defensa veritas opprimeretur, ab Hieronymo Vetallo, qui apud Venetos legati summi Pontificis munere fungebatur, vt rem totam diligenter peruestigatā & cognitam.

ram sua sententia declararet, omni studio contendit, atq; impetrauit. Sententiæ autem, qua Ignatii integritas à legato per iudicem suum ordinariū patefacta est, apud nos extat exemplar.

SOCII LUTETIA IN ITALIAM ad Ignatium veniunt.

CAPVT VII.

DVm Ignatius Venetijs socios præstolatur, graue bellū in Gallia subito exarsit. Namq; Carolus V. Romanorū Imperator, magno exercitu, per Insubrum fines Galliam inuasit. Quamobrem nostri, qui professioni suæ eum diem, qui dies Cōuersioni diui Pauli est consecratus, anni 1537. constituerant: bellico tumultu eū præuenire sunt coacti, & decima quinta die mensis Nouembris 1536. Lutetiam excedere. Iter autem in hunc ferè modum instituerunt. Omnes scriptorum suorum quisque farsinula onusti, vestitu vili abiecto, que pedibus iter faciebant. Qui Sacerdotes erant (erant autem tres, Petrus Faber, Claudius Iaius, Paschasius Broetus) rem diuinam quotide faciebant: sex reliqui aduersus graues longæ molestæque viæ difficul-

cultates, panis cælestis virtute sese
 communiebant. Ingredientibus di-
 uersorium, egredientibusq; orationis
 prima erat cura. In ipsa via orationi
 meditatio, meditationi sermo de di-
 uinis rebus succedebat: cibus frugalis,
 sobriusq; In rebus decernendis, plu-
 rimum sententijs stabatur, idq; summa
 concordia. Quotidianas pluias per
 Galliam pertulerunt, hyemalem aspe-
 ritatem per Germaniam Læti tamen,
 atque alacres insuetum durumq; la-
 borem obibant: & Deo duce, multis
 (quod in tam lōgis itineribus aduenis
 præsertim, ignotis, atque egenis homi-
 nibus vsu ferè venire solet) maximisq;
 periculis liberati sunt. Porrò, eo ipso
 die, quo Lutetia exierunt, nonnulli ha-
 bitum, incessum, numerum nostrō-
 rum Patrum admirantes, de rustico
 quodam, qui prætereuntes illos curio-
 sius fortè intuebatur, familiariter que-
 sierunt, qui nam illi homines essent?
 & ille, nescio quo afflatu, Gallicè; Ali-
 quam, inquit, prouinciam reformatu-
 ri discedunt. Venetias ad octauum di-
 em Ianuarij, anni 1537. peruenerunt, v-
 bi cum Ignatio ipsos (vt inter se con-
 uenerat) expectante, & cum alio Sacer-
 dote, quem ad Ignatium sese adiun-
 xisse

xisse iam diximus, peralacriter se coniunxerunt. Et quoniam Romam eundi, benedictionemque ad profectio- nem Hierosolymitanam à Pontifice Maximo petendi, nondū tempus maturum videbatur: interea rebus omnibus intermissis, quinque, ex illis Xenodochium Diuorum Ioannis & Pauli in Xenodochium quod vocant Incurabilem, totidem, ad pauperum egrotantium curam, concedunt. Vbi dum singulati charitate ac diligentia, vilissima quæque munera obeunt, dum afflictos recreāt, quibuscunque possunt rebus, magnam probitatis ac religionis existimationem adepti sunt. Sed cum reliquorum omnium, tunc verò magistri Francisci Xavier incesse charitas, & plena sui, perfectæque victoria maximè tum quidem enituit; qui non contentus ea sedulò præstare, quæ sordidissima erant, vt horrore, quem sentiebat, perfectius vinceret, saniosa etiam vlcera interdum lungebat. Tale illius principium, nec progressus dissimilis, aut finis fuit. Ab illis tum Patribus, probationum Societatis fundamenta iaciebantur. Ad mediam Quadragesimam Romam proficiscuntur: Ignatius tamen Venetijs de industria

remansit. Profectionis autem is modus erat. Terni simul ibant, Sacerdos unus, Laici duo, Galli, Hispanique semper mixti. Sacerdotes Missam faciebant quotidie, alij communicabant. Ieiunabant (quòd Quadragesimæ tempus esset) diebus singulis, idque tantum in cibum sumebant, quod ex elemosyna suppeditabatur; quæ usque adeo tenuis erat, ut non raro panis tantum cibum, aqua illis potus esset. Quapropter multis magnisque laboribus ac molestis perfuncti in hoc itinere Patres nostri sunt: acciditque, ut die quadam Dominico, cum frustulum tantum panis mane sumpsissent, nudis pedibus, maximis & perpetuis imbribus, octo & viginti passuum. millia conficerent, tanta aquarum inundantium copia, ut interdum etiam tantum pedore exarent. Pergebant tamen alacres, summaque læticia animi gestientes, Davidis Psalmos cantilabant. Atque etiam magister Ioannes Codurius, qui pedes habebat scabie aspersos, eo ipso die sanatus est. Multa Patres eo itinere diuinæ erga se prouidentia argumenta senserunt; & iam solidis atque eximijs voluptatibus à Deo affecti sunt, ut laborum magnitudinem

exæquarent, vel etiam vincerent. Romæ tum erat doctor Petrus Orrizius, à Carolo Cæsare in urbem missus, ut Catharinæ Angliæ Reginę, Imperatoris amitæ, aduersus Henricum VIII. qui, illa, legitima viuente vxore, aliam duxerat; apud summum Pontificem, matrimonij violati causam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulsu, Patres urbem ingressos, summa beneuolentia complexus est, ad summumq; Pontificem adduxit. Nostorum aspectu plurimū Pontifex exhilaratus est, voluitque ut ea ipsa die, qua ad se primū adierant, corā se de proposita quæstione Theologica disputarent. Præterea ad sexaginta nummos aureos, in viaticum illorum contulit: suamq; benedictionē, ac Hierosolymanū abeundi facultatem benignissimē est impertitus. Illis etiam, qui sacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntarię, & sufficientis litteraturę, liberaliter facta est, sacros ordines suscipiēdi potestas. Alij etiam, Hispani præsertim, pro sua quisq; facultate, pecuniam in sumptus itineris suppeditarunt. Itaq; summa coacta decem supra ducentos ducatorum: quæ pecunia sine vecturæ
peri-

periculo, Venetijs à mercatoribus est curata. Neque enim nostri, quousque in nauim ascenderēt, quicquam illius attingere voluerunt: sed mendici omnino & vacui, quoq; modo venerant, Venetias ad sua illa Xenodochia reuersi sunt. Paulò post ad pedes Hieronymi Veralli, Rossanensis tum Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ apud Venetos Legati, postea verò etiam S. R. E. Cardinalis, paupertatis, castitatisque votis piè susceptis, factus sunt initiati, sacerdotiq; dignitatem ipso die diui Ioannis Baptistæ, Ignatius, & reliqui sex, ab Episcopo Arbeni sunt consecrati. Quo quidem die in ipsa consecratione, pet magnam, atque ad eò singularem tum Episcopus, tum ipsi animi senserunt iucunditatem.

IN VENETADITIONE
passim operantur.

CAPVT VIII.

DVm se Patres ad nauigationem parant, nauigandi spes omnis sublata est. Nam cū eo ipso tempore, Veneti contra Turcarum tyrannū, cū summo Pötifice & Carolo Cesare conspirassent, strato classib. mari,
Hicro-

Hierosolymitana peregrinorum nauigatio conqueuerat. Quod quidem multis antè annis nunquam acciderat: neque ex illo tempore vsq; ad annum Domini 1570. postea accidit. Deus enim qui omnia sapientissimè moderatur ac regit, aliquid maius, atque amplius quàm quod nostri Patres moliebantur, ipsis neque cogitantibus, neq; scientibus, cogitabat. Quocirca admirabili planè, ac diuina prouidentia, institutum Hierosolymam nostrorum cursum interrupit, alioque deflexit. Ergo nostri, postquam nauigandi eo anno nihil spei ostendi vident, ad præstandam voti religionem, & fidem suam liberandam, integrum annum nihilominus expectare constituunt: sed vt liberiore animo, & ab alijs occupationibus vacuo, ad sacra Missæ peragenda se compararent, aliò sibi secedendum existimarūt. Quamobrem Ignatius, Faber, Laines, Vicetiam; Franciscus Xauier, & Salmeron in Mōtem Celestum: Ioannes Codurius, & Hozius (quem nostris iam adnumeratum diximus) Taruisium: Claudius Iaius, & Simon Bassanum: Paschasius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditiorac Venetorum omnes versantur, neq;

ex illorum finibus vsquam excedūt. Ignatius igitur, socijque extra oppidum Vicetiam, ædiculā humilem ac ruinosam reperiunt, foribus reuulsis, fenestris sublatis, ventis circumstantibus peruiam. In hac, domicilium suum collocant; palearum aliquantula copia comportata, humum ad cubandum sternunt. Bis quotidie oppidum, ad victum quæritandum, ingrediuntur, quem tenuissimum referebāt: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam satis esset, habebāt, cui si olci, aut butyri paululum accessisset (quod tamen rarissimum erat) id verò in delicijs numerabant. Ex tribus, vnus domi remanebat, ad panem durū mucedumque; aqua macerandū, ac percoquendum. Is ferè Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarū vim, gravissimè tum laborabat. Quod ab elemosyna procuranda dabatur temporis, id totum orationi, meditationique; diuinarū rerum tribuebatur. In hac vitæ ratione quadraginta dies posuerunt: quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam venit: cōmunitum consilio, ad cōdonandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademque hora in quatuor

diuersis vrbis plateis, clara primum magnaque voce clamare incipiunt: homines pileis manu ostensis ac circumactis conuocant; & ad cōcionem audiendam inuitant. Congregatum populi multitudine, verba faciūt, de victorum fœditate, de virtutis pulchritudine, de mundi contemptu, de diuini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati feruitutem declinandam, ad bonam beatamque vitam persequendam cōducunt. Sermo illorum indifertus quidem erat, atque impolitus: & quod Italici sermonis rudes tum essent, ex plurimarum linguarum commixtione cōflatus; at pius, & eruditus, & quasi malleus conterens petras. Quare ex inconditis quidem verbis magna tamen morum emendatio est consequuta.

Hier. 23.

ÆGER IGNATIUS, ADVENTU suo Simonem curat ægrotum.

CAPVT IX.

DVm in his operibus versatur Ignatius, atque omnibus animi corporisque viribus in Dei gloriam, sui que ludibrium incumbit, Virtutis

cecitæ, fractus laboribus, in febrim in-
 cidit. Pater item Laines morbo tenta-
 tus est: eodemq; ipso tempore Simon
 etiam Rodericus Bassani (quod oppi-
 dum à Vicetia itinere ferè vnius diei
 abest) grauiter affectus erat. Cùm au-
 tem Simonis morbus ingrauesceret,
 lethalisque videretur, ea de re nunci-
 um Ignatius accepit: atque è vestigio,
 & quidem eo ipso tempore febre labo-
 rans (Laine egrotante in paupero Xe-
 nodochio relicto) pedibus se teneri, v-
 na cum Petro Fabro Bassanum versus
 dedit, eo ardore animi, ea pedum cele-
 ritate, vt Faber antecedentem Ignati-
 um, & lōgo interuallo præeuntem as-
 sequi vix posset. Cùm aliquantulum
 processisset, è via paululū Ignatius de-
 flectit: preces Deo pro Simonis salute
 fundit certior à Deo sit de futura ho-
 minis sanitate. Ex oratione porrò sur-
 gens, Fabro dicit: Non est, Petre, quod
 nūc quidem de Simonis incolumita-
 te tam anxie laboremus: neque enim
 hic morbus, qui illum grauiter vexat,
 etiam extinguet. Ad Simonem cūm
 venisset, in lecto iacentem, ægritudi-
 nisque vi penè consumptum, homi-
 nem amplexus: Nihil est, inquit,
 Simon, quod timeas, sanabere: atq; ita

conualuit. Et hoc quidem Ignatij factum. Cū Petrus Faber illius itineris comes, vbi Vicetiam redijt, Patri Laini, Laines mihi ita narrauit, quemadmodū à me expositum est. Pater autem Simon quamdiu vixit, & agnouit & prædicauit hoc beneficium.

Bassani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, vbi templum quoddam Sācti Viti est, & iucundissimus amœnam vallem fluminis Meduaci irrigantis prospectus, solitariam vitam colebat. Erat autem Antonius vir senex & grandæuus, priscae seueritatis, illiteratus quidem, sed candidus, & insigni sanctitatis opinione, qui moribus, & etiam ipso aspectu magnum illum Antonium nobis, aut Hilarionem aliquem referebat. Noui ego ipse postea hominem. Hic Antonius, cum Ignatium nihil eximium præ se ferentem haud magnificeret, inò verò in corde suo imperfectum duceret: orationi aliquando impensè deditus, ipsum per speciem, Domino demonstrante, virum excelsum atq; admirabilem esse cognouit, & ad multorum salutem de cælo demissum: cœpitque illum pude-re sui, seq; ac suum iudicium grauter repre-

reprehēdere, sicut ipsemet postea factus est. Antonij igitur vitæ admiratione captus, quidam ex patribus decem, Bassani cum esset, & vna Ignatius, fluctuare cœpit, & addubitare, foret ne Deo gratus, ac sibi vtilius, incœptum vitæ cursum persequi, an ad Antonium sese transferre, & contemplationi vacantem, cœlestem vitam, & ab strepitu hominum curisque vacuam traducere. Quarum cogitationum aculeis, cum diutius pungeretur, domo egressus aliquando, ad Antonium ire constituit: vt cum illo videlicet consilia communicaret. Progredienti, vir quidam terrifico aspectu, vultu minaci armatus occurrit, districto gladio in via consistens. Hominis aspectu percussus Pater resistit primum; deinde vt se collegit, ire perrexit, sed ille minitabundus & ferox impetum facit, & vt erat gladio vagina educto ipsum insequitur. In pedes se noster quantum potuit coniecit, & pauens fuga suæ salutis cœpit consulere. Fugientem illum armatus homo aliquādiu persequutus est, videntibus incolis, & mirantibus nostrum fugientem ac trepidantem: insequentem alterum non videntibus. Tandem rei noui-

tate anxius, metu exanimatus, diuturno cursu & fatigatione anhelans, domum, vbi Ignatius erat, festinus irrumpit. Ad quem statim Ignatius, Ita ne Nil inquit vacillas? *Modicæ fidei, quare dubitasti* Quæ diuinæ voluntatis significatio omnem dubitationem Patri sustulit, & obfusam animo caliginem dispulit. Hoc ipse qui vidit, qui passus est, sibi euenisse narrauit.

ACADEMIAS ITALIAE INTER SE DISTRIBUUNT, & ADEUNT.

CAPVT X.

Post leues illos nostrorum Patriū excursus, Vicetiam omnes ad Ignatium conuenerunt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumq; vita & doctrina fuerat permota. Quocirca, in qua ciuitate tres pane tantū & aqua vitam initio vix tolerabant, & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur; ea demū vndecim in vnū congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primum sacrum, præter vnum Ignatium. In hoc conuentu, vbi Hierotolymam nauigandi spem extrahi longius vident, illustres aliquot ac celebres Italiae

siæ Academiæ, & studiosorum hominum maximè refertas, obire constitunt; si quæ fortè Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem vitæ institutum dignaretur adducere. Hyeme igitur incute, prouincias ita sortiti sunt, vt Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salméron, & Paschasius Senas: Franciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria; Patanum Ioanni Codurio, & Hozio obrigit. Quæ in prouincia, præter eam curam, quæ cuique maxima & propria erat, animum suum perpurgandi, atque ex illo, non solum amputandi cupiditatum ramos, sed etiam radicum fibras euellendi: conuincantur quantum poterant, vt proximorum etiam salutem, cum sua salute coniungerent, & omnibus illos modis, ad diuinarum rerum studiū accenderent. Administrandi porrò prouinciam, hæc ratio erat. Alternis hebdomadis, utriusque socio in alterum potestas erat: offitium victū emendicabāt: in publicis plateis concionabantur. Ante concionem, qui parebat, scamnū ex officina aliqua commodatum, pro

suggestu, concionaturi socij pedibus
subijciebat: voce, pileo que ad verbum
Dei audiendum, populum euocabat,
In cōcione nihil petebatur: nihil post
a circumfusa multitudine accipieba-
tur, ne vltro quidem oblatum. Si quem
nasti essent cælestis doctrinæ cupidio-
rem, cum verò libentissimè priuatim
informabant, & vt res dabatur, etiam
perpoliebant. Multorum confessio-
nes audiebant: pueris, rudibus que ho-
minibus tradebant Christianæ fidei
institutiones: ægrotis, afflētisq; pau-
peribus in Xenodochijs decumben-
tibus (vbi per maiores occupationes
licebat) sedulò ministrabant. Denique
nihil prætermittebant, quod ad au-
gendam Christi gloriam faceret, &
bene de hominibus merendum. Qui-
bus rebus Christi bonus odor vbi que
fuerūt, multiq; singularem ex illorum
consuetudine fructum perceperunt.
Atque ex tenui illo, exiguo que princi-
pio, Societatis nostræ & nomen inno-
tuit, & fama percrebuit, & fructus pro-
pagatus per Italiam, atq; amplificatus
est. Illud non omittam: Patauij nostri
in carcerē ab Episcopi Vicario cōiecti
sunt, cathenisque cōstricti. In quo qui-
dem carcere, noctem vnam tam lætè,

hilareq; traduxerunt, vt Hozius erumpentem, prægestientis animi lætitia, risum tenere vix posset. Postridie verò re perspecta melius, & cognita, ab eodem iudice liberati sunt, & deinceps semper filiquò loco habiti. Et hæc quidem socij reliqui. Iam ad ea, quæ in sua profectioe, & prouinciæ administratione Ignatius fecit, transeamus.

IGNATIO DOMINVS IESVS

*apparet: & vnde Societatis nomen
inditum sit.*

CAPVT XI.

Sacerdotio igitur iam decoratus, integrum anni spacium ad se præparandum, animumq; magis colligendum, sumpsit, vt augustissimū Iesu Christi Domini nostri corpus, viam veramq; pro peccatis nostris hostiam, purius Deo Patri, primū offerret in odorem suauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum commédationem incumbibat, & beatissimā Virginem, Deiq; matrem, diu noctuque obsecrabat, vt ipsum apud filium suum in gratia poneret: & quæ cæli esset ianua, & singularis Dei, homi-

numq; conciliatrix, ipsa sibi aditum ad filium aperiret, vt à filio agnitus, filium ipse agnosceret, & inueniret. Itaque toto hoc tempore, mirabiles illustrationes habuit, Venetijs, Vicetiæ, alijs in vrbibus, in via: vt restitutus sibi in eum statum videretur, quæ Maresæ habuisset, vbi supra modum (vè diximus) illustratus est. Etenim Lutetiæ studiorum tempore, neq; tam insignes, neq; tam multas de diuinis rebus notiones accepit. Porro in toto itinere, quod ad prouinciam suam obeundam, vnà cum Fabro, Laineq; Romam versus instituerat, singulariter à Deo & illuminabatur, & confirmabatur, quotidieq; socijs sacra facientibus corpore Dominico reficiebatur, miraculasque, & planè cælestes animi voluptates percipiebat. Accidit autem, cū ad urbem appropinquarent, vt in templum desertum & solum ingressus, oraret ardentius. Ibi mutatum prorsus cor eius est; oculiq; mentis clarissima luce collustrati ira sunt, vt perspicuè videret, quomodo Deus pater, Deo Filio crucē gestanti Ignatium sociosque peramanter commendabat, in eiusq; dexteram inuictam, & patrociniū tradebat. Quos cū benignissimus Iesus in-

se recepisset: blando, placidoq; vultu, ut erat cū Cruce, ad Ignatiū cōuersus, Ego (inquit) vobis Romæ propitiū ero. Qua quidē admirabili, diuinaq; visione, mitū in modū recreatus Ignatius & confirmatus est: Fabroq; post orationem, & Laini, Quid nobis, inquit, Romæ futurū sit, planē ignoro: in crucē ne Deus nos, an in rotam agi velit: hoc tamen mihi cōpertum est atq; exploratum, quicūq; nos exitus maneat, Iesum Christum nobis fore propitiū. Remq; totam, quam viderat, socijs patefecit, ut & animum illis, & stimulos adderet. Quo etiā factum est, ut cū postea de Societate instituēda, inter Ignatium sociosq; constaret: nomen tamē quaereretur, quo insignita & notata à Christi Vicario confirmaretur, Ignatius à reliquis socijs impetrauerit, ut sibi integrum esset, ad arbitrium suum, Societati quod vellet, nomen imponere. Quod omnibus probantibus & libentissimis fecit. Et tum præclaro illo viso, tum alijs diuinis illustrationibus multis magnisque, ita Dominus Iesus eius in mente sacratissimum suum nomen impressit, penitusque infixit, v^t eius ex nomine Societati nomen imponeret: tã clara ac
 G 6 firma.

I. Cor. I.

Hebr. 12.

firma luce collustratus, & vsque eò pro certo habens id Deum velle, vt ab hac mente se dimoueri nūquam posse diceret Quodq; volentib. socijs, ac cōsistentibus fecit, id repugnantib. ac dissentientibus omninò fecisset, propter diuini luminis claritatem. Itaque Societatem Iesu appellari voluit: vt qui huc vocati fuerint, non se in Ignatij ordinem aliquem adscriptos, sed in Societatem filij Dei Iesu Christi Domini nostri vocatos agnoscant: sub illo summo Imperatore mereant: eius signa sequantur: crucem suam cupidè tollant: & in auctorem fidei, & consummatorem Iesum aspiciāt, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Et ne defatigentur animis deficiētes, certum illis atq; persuasum sit, ducem suū sibi præsto esse: illum non Ignatio solum, & socijs, vt videmus hætenus fuisse, sed sibi quoque futurum semper propitiū sperent, si quidem se veros Societatis filios exhibeant, & Patrum suorum imitatores. Quæ de admirabili hoc vi-
to, & suauissima atq; amabili promissione hætenus dixi, qua Christus Redēptor noster pollicitus est Ignatio, se illi Romę fore propitiū, Pater Iacobus

Laines,

Laines, cum esset Societatis nostræ Præpositus Generali, & Romæ in conuentu quodam omnium nostrum (cui ego quoque interfui) verba faceret, in huncipsum modum narrauit, quo à me perscripta sunt. Et ipse Ignatius dū viueret, de hac ipsa cælesti illustratione quædam interrogatus, Quarite (inquit) ex Iacobo Laine; cui cum gesta res est, verè rem totam fideliterq; narraui. Porro in Commentariolo quodam & diario (in quod dum constitutiones scriberet, affectus in oratione suos, & spiritales quasi gustus Ignatius manu sua quotidie referebat) scriptū reperi, Talem (inquit) hodie affectum sensi, qualem cum æternus Pater me filio suo commendauit. Atq; hæc quidem de clarissima atq; diuina illustratione sigillatim explicare volui, & veluti digito fontes, vnde hausta sunt, ostendere, propterea quòd eximia sit, & ad spè erigendos filios Ignatij, atq; roborandos maximè accommodata. Possent equidem in similibus beneficijs, quæ Deus in Ignatium contulit, vt eum erudiret, & cælestium rerum splendore illustraret, quæ mea hæc historia complectitur, hoc idem præstare, & quos auctores habeam, nomina-

rim referres, sed ne longior sim, facere
prætermitto.

*VRBEM INGREDITVR: IN CA-
sinate monte animam socij cælum
inrantem videt.*

CAPVT XII.

Romam ingressus, omnia collu-
strare animo attentè cœpit, om-
nia circūspicere: in primisq; ad
omnes diaboli impet⁹ sustinēdos sese
comparare. Prospexit enim, magnam
sibi suisque impendere tempestatem.
Quapropter socijs aliquando, Clausos
omnes, inquit, adit⁹ video: magna que
dam periculosi temporis procella no-
bis parata est: sed Iesu nitimur, ille no-
bis propitius erit. Paulò pòst, explora-
ta sociorum Ignatij doctrina, iussi à
summo Pontifice sunt publicè sacras
litteras profiteri; In Sapientia igitur
gymnasio Faber reconditos multipli-
cesque scripturæ sacrae sensus enuclea-
bat: Laines eius Theologiae quæstio-
nes explicabat, quæ via ac ratione plus
vitur: vterque eruditè & grauitè suo
munere fūgebatur. Ignatij cōmouēdi
homines, & ad cælestia rapiendi cura
erat. Quocircà D. Ortizium (cuius
suprà mentionem fecimus) virum gra-
uissi-

uissimum eruditissimumque magno consilio aggressus est. Quem à se olim alienum postea minus abhorrentem, ita sibi deuinxit, & consuetudine obligauit, ut homo id ætatis, maximaque existimatione, negocium publicum gerens, erudiri se ab Ignatio cuperet, exercitationumque spiritualium doctrinam, ijs rebus omnibus antiquorem duceret: quibus se omnino exponendum dedere, ad Ignatii arbitrium constituit. Sed ut liberior esset, magisque ab interpellatoribus vacuus, Roma in Montem Casinatem, locum in primis diui Benedicti vita & sepultura nobilitatum, & ipsa loci religione ac solitudine ad diuinam contemplationem maxime appositum, aliquantisper secedendum sibi existimauit, ibi per quadraginta dies ab Ignatio eruditus est: eosque progressus fecit in celesti doctrina, veraque cognitione sui, ut nouam quandam Theologiam, & sibi hactenus inauditam, se profiteretur didicisse: eamque longè anteferre ei eruditioni, quam summo tot annorum studio sibi peperisset. Permultum quippe dicebat interesset, comitari, ut alios doceas, & meditari, ut ipse facias: quod illud mentem illuminet, hoc est

tiam.

tiam voluntatem inflammet. Quapropter magnum ab Ignatio beneficium se accepisse semper iudicauit, & præ se etiam tulit: & vt gratiam referret, summus postea Societatis & amicus, & defensor fuit. Dum in Monte Casinate Ignatius est, Hozius (cui Patavium vnà cum Ioanne Codurio prouinciam obtigisse diximus) excessit è vita, consuminatusque in breui, expleuit tempora multa. Qui cum viuus, nigellus esset ac deformis, tantum decòris eius mortui ori, splendorisque additum est, vt animum Codurii satiare illius non posset aspectu, nullum intuendi illum finem faceret; magna animi lætitia lacrymarumque abundantia, Huius mortem multò antè Ignatij animus diuinabat, qui etiam in Monte Casinate, vbi Diuus Benedictus vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphaera ignea ab Angelis in cælum ferri, ipse & animam illius clarissima luce circumfusam, in cælumque penetrantem vidit, & animam Hozij esse cognouit. Deinde etiam cum rei sacræ daret operam, & in generali confessione (quæ ante Missam præmittitur) ad illa verba peruenisset (& omnibus sanctis) magnum sanctorum numerum fulgentem

Sap. 4.

*D. Greg.
2. li. dial.
cap. 35.*

rem gloria, ante oculos positum vidit inter quos & Hozius aderat, splendidiore quàm reliqui, habitu, gloriaque multo illustriore, non quòd sanctior ille cæteris, aut beator esset: sed quòd Deus gloriam hominis, per insigniorem hanc formam, compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) testatamque esse voluisset. Qua ex re, tanta animi lætitia completus eius animus est, vt per multos dies suauissimum ex recodatione fletum reprimere non posset.

ROMÆ SIMVL OMNES DE
Societate constituenda deliberant.

CAPVT XIII.

COMMOTIS populis, apud quos vixerant, & ciuitatibus ad pietatē incitatis, ad mediam Quadragesimam anno 1538. Romani Patres omnes ad Ignatum conueniunt: in domum, vicinamque Quirini Garzonij, pij viri, que non procul à sanctissimæ Triaratis Minorum Cœnobio sita est, diuertunt: ibi magna egestate, pane in diem quesito, viuunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hispanicè in templo beatæ Marię Montis Serati

rati dicato, Faber in diui Laurentij in Damaso, Laines in Saluatoris ad Laurū, Salmeron in diuæ Lucie, Claudius in diui Ludouici, Simon in diui Angeli ad forū Piscarium, Bobadilla in diui Celsi. His cōcionibus effectum est, vt populus longo interuallo ad Confessionis atque Eucharistiæ Sacramenta piè frequentanda moueretur. Ex quo prisca illa, & sanctissima sapius peccata confitendi & communicandi consuetudo, tot iam sæculis intermissa, tum primùm in vrbem reuocari cœpta est. Præterea, Hierosolymitanæ profectonis spe deiecti, pecuniæ eam summam, quam in viaticum acceperant, ei, à quo acceperant, integram restituant. Et cùm discessus, summi Pontificis iussu, varias in partes nonnullis instaret, de Societate etiã coeūda inter se, vitaq; in posterū cōstituentda, deliberant: decernuntq; inprimis omniū consensu, in orationes, meditationes, ac Sacrificia, solito feruentius incumbere & gratiã ab illo recta & sancta statuendū efflagitare, qui nulli denegat spiritum bonū petenti, sed dat omnib⁹ affluēter, nulli improperās. Interdiu proximorū salutis, impigrè nauabāt operam, noctu orationi &

Jacob. I.

con-

consultationi vacabant. Prima igitur
cōsultationis nocte, quæsitū est, num
cū digressi à se inuicem essent, & in
varias disiunctasq; regiones à summo
Pōtifice missi, ita inter se deuincti, &
mutua caritate colligati, in vno corpo
re esse deberēt, vt alij aliorū curā gere
rent, & nulla quantalibet corporū se
iunctio, neq; mutua curæ, neq; solici
tudinis, nedum amoris seiunctionē ef
ficeret? Communi omnium consensu
decretum est, agnoscendum esse Dei
beneficium, qui homines ex tā diuer
sis prouincijs, moribus, ingenijs, con
ditionibus in vnum corpus, summam
que animorum consensionem con
spirare voluisset: neque eius coniun
ctionem mirabiliter consentientem,
disiungendam esse: aut vnitatem di
scindendam, cuius virtus robustior
semper est ad capeſſenda ardua, & per
sequenda, & ad aduersa omnia sustinē
da & propulſāda. Secūdo loco propo
situm est, an paupertatis & castitatis
perpetuæ votis, coram sedis Apostoli
cæ legato, à se Venetijs iam tum nunc
cupatis, expediret, tertium obedientiæ
perpetuæ addere; & aliquem eligere,
qui toti^o Societatis caput esset, & parēs?
In hoc nodo expediendo, diu multūq;
laboꝝ

laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad faciliorem propositę difficultatis explicacionem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandi que contentione remitterent: sed in hoc vnũ toto pectore incumberent, vt gaudiũ & pacem in Spiritu sancto inuenirent in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent ad parendum, quàm ad imperandum propensio- rem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuiusquam, aut persuasione, in alterutram partem penderet. Tertium, vt cogitatione se quisque ab hac cõgregatione seuocaret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicaret non sinunt, sepositis, sincera omnis deliberatio esset. Ad extremum multis rationibus, quas enumerare lōgum esset, maximeque vt pro suo modulo similes essent capiti Christo, qui ne obedientiam perderet, perdidit vitã, factus obediens vsq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis, & eam virtutem retineret, quę precipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturque omninò Spiritus sancti afflatum, ad perfectionẽ ipsos, & om-

Phil. 2.

& omnib. numeris absolutā sui victoriā excitantem: omnes vna mente, vno ore decreuerunt retinendam in primis in Societate obediētiā esse: & aliquē eligendum, qui vniuersę Societati prępositus esset, cui omnes iudicia, voluntatesque suas submitterent. Hac eadē ratione alia multa sunt per tres menses summo studio à Patribus constituta, & maxima animorum consensione definita, cuiusmodi sunt quę sequuntur. Quicunq; profitebūtur, votū expressum obediētię nūcupent, quo sese ad quascūq; prouincias fidelium infideliumve mittantur, paratos summo Pōtifici offerāt. De missione autē nihil vel per se, vel per alium, cum eodem Pontifice agant. Pueros rudimenta fidei Christianę doceant. Qui in Societatem adseribi voluerint, exercitationibus spiritualibus, peregrinatione, xenodochijs probentur. Prępositus Generalis perpetuus esto. In consilijs, ac deliberationibus, maior sententiā pars esto superior: & alia id genus nonnulla. Ex quibus extitit formula instituti Societatis ea, quam postea sibi propositam summus Pōtifex comprobauit.

(. .)

MA

MAGNA ROMAE IN NOSTROS
tempestas exoritur, & sedatur.

CAPVT XIII.

DVM à Patribus hæc gerūtur, gra-
 nis illa, & multo antè ab Igna-
 tio prouisa tēpestas exorta est.
 Nam cū frater quidā, Augustinus Pēde
 mōtan^o, ex Augustiniana familia in vr-
 be concionaretur, & Lutheranae do-
 ctrinæ venenum occultè populo infū-
 deret, agnitus à nostris Patribus, publi-
 cis concionibus refutatus est. Cuius a-
 mici quidam Hispani (quos nominare
 non est necesse) opibus atq; autorita-
 te cōfisi, pro Augustiniano vicissim, ac-
 culationem aduersus Ignatium soci-
 osque suscipiunt, ministro ad eam rē
 adhibito, Michæle quodam Hispano,
 in quem Lutetia multa Ignatij, ma-
 gnaq; merita extiterant. Ergo iniquissi-
 mos rumores, cum de reliquis socijs,
 tum verò de Ignatio maximè dissipāt:
 in Hispania illum, Lutetia Parisiorum,
 deniq; Venetijs damnatum hæreseos
 fuisse: facinorosum & perditum om-
 nino hominem esse, qui diuina, & hu-
 mana omnia iura peruertat: in ex-
 citationes prætereà spiritales, &
 in socios ipsos crimina multa con-
 ijiunt.

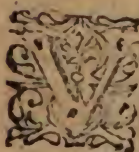
ijciunt. Atq; ijs fluctibus animos è fortiterq; Ignatius restitit, & iudicio rem persequeus est, ac veritatē illustrandā patefaciēdamque curavit. Cū enim ipsum Societas iugulum peti animaduerteret, & id agi à communi omnium salutis hoste, vt appropinquantem iam, & prope maturum Religionis nostræ partem aut praefocaret, aut infamia aliqua pollueret, omni contentione contra eius conatum sibi enitendū paravit. Itaque resectis dolis, Michael ille à iudice damnatus, in exiliumque missus est: alij verò accusatores, autoritate principes, primū multum de accusatione remittere, tū etiam trepidare, postemò accusationem in laudem vertere; idque coram Cardinali Neapolitano, summi Pontificis tum Legato, & coram vrbis Gubernatore. Qui satis illorū confessione factum esse veritati iudicantes, cōtrove siā silētio dirimi voluerunt. Quod quidem socijs, amicisq; probantibus, solus Ignatius minus probavit; ne quid ex oppressa veritate dedecoris aliquando in Societatem erumperet. Nempe refrigerato iudicio, rei q; gestę memoria senescēte, cū de accusatione constaret, de absoluteione taceretur, facile

cilè suspicatos homines datum hoc gratiæ, atque hominum studijs, pro Ignatio socijsque certatum, vt veritas lateret in tenebris, & silentio tegeretur. Quæ causa fuit, vt nullius autoritate neque potentia permotus, ne sociorum quidem voluntate, aut amicorū consilio, ne minimum quidem de sua sententia dimoueri se Ignatius pateretur, sed in eo hæreret, & maximè insisteret, vt in iudicium res adducta, iudicum sententiâ omninò declararetur. Vir, sibi ipsi inglorius, Christo autè, fratribusque honoratissimus. Qui quãdiu de se tantū agebatur, nullius patrocinio vt ad sui defensionem voluit: vbi Dei gloriam, aliorumque salutem in fraudē adduci vidit, omnes & mentis & corporeis nervos intendit, vt depulsa caligine, lumen se veritatis ostenderet. Quocircà, cùm iudices, à sententia ferenda, alienos animaduertent, ad ipsum Pontificem Maximum Ignatius Tusculum adit: rem ordine Latino sermone exponit: quoties in vinculis, quoties in custodia fuerit, & quibus de causis candidè, integreque aperit: quantum diuinis rebus impedimentum inijceretur, ostendit, si ea res silentio sopita contemptaque iaceret: ratio-

rationes, quibus adductus rei exitū cupiat, breuiter enumerat. Quidam cum Pōtifex probasset, iudici mandat, vt rem maturet, & pro veritate sententiā pronunciet: quod & fecit. In hoc autem iudicio illud diuinitus cecidit, quod qui in Hispania, Lutetiæ, Venerijs vitæ Ignatij iudices fuerant, ij vno eodemque tempore ex ijs ipsis locis, alius alia de causa in vrbem conuenerant, & producti testes, omnes præclarum illius virtutis atque innocentiae testimonium dederunt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Compluti Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani, Ignatium in carcerem coniecerat, & eius integritate cognita, liberarat: qui ad amplissimum dignitatis gradum postea euectus, Regij consilij Præses in Hispania anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Matthæus Ori, ex Dominicana, vt diximus familia Theologus, apud quem fidei Inquisitorem Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Doctis, cuius iudicio fuerat Venerijs absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cū is ea in vrbem Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis iudex ordinatus

esset: ij faciūt virtutis Ignatij testes. Ex
 empium autem sententiæ, qua Ignati-
 us socij; sunt absoluti, quoniam alias
 ante id tempus latas compellitur, ad
 verbum addendum existimauimus.

B. CONVERSIVVS, ELECTVS
Britouoriensis. Vicecamerarius Alme vr-
bis, eiusque districtus Generalis Guberna-
tor.

Vniuersis, & singulis, ad
 quos præsentis nostræ li-
 teræ peruenerint, salutem
 in Domino.

CVM Reipub. Christianæ
 multū intersit, ut eos, qui in agro do-
 minico, vitæ exēplo, & doctrina plu-
 rimos ædificant in salutem: & item il-
 los, qui è conuerso potius supersemi-
 nare videntur zizania, publicè notos
 esse: & nonnulli rumore sparsi essent,
 & delationes ad nos factæ de dogma-
 tib. & cōuersatione vitæ, spiritalib. exer-
 citijs, quæ alijs conferunt, venerabiliū
 virorum, Dominorum Ignatij de
 Loiola, & sociorum, videlicet Petri
 Fabri, Claudij Iaij, Paschasij Broet, Di-
 daci Laines, Francisci Xauier, Alfonsi
 Sai-

Salmeronis, Simonis Rhoderici, Ioan-
 nis Codurij, & Nicolai de Bobadilla
 Magistrorū Parisiēsiū Presbyterorum
 Socraticorū, Pāpilonēsis, Gebenensis, Se-
 guntinēsis, Toletanēsis, Vicēsis, Ebre-
 dunēsis, & Palētinēsis, respectiue dice-
 cesis. Quæ quidē eorū dogmata, & ex-
 ercitia, a quibusdā dicebātur erronea,
 superstitiosa, & à Christiana doctrina
 nō nihil abhorrētia. Nos, pro officij no-
 stri debito, ac speciali etiā mādato Sā-
 ctissimi Dñi Nostri Papæ, circa hæc di-
 ligēter animaduertētes, quæ visa sunt
 ad pleniorē causæ cognitionē opor-
 tuna, inquisiimus, si fo: è de quibus
 prædicti culpabātur, vera esse deprehē-
 deremus. Quocirca examinatis primò
 quibusdam oblocutoribus contra i-
 psos; & consideratis partim publicis
 testimonijs, partim sententijs de Hi-
 spania, Parisijs, Venetijs, Vicetia, Bo-
 nonia, Ferrara, & Senis, quæ in prædi-
 ctorum venerabilium viroꝝ D. I-
 gnatij, & sociorū fauorem, aduer-
 sus eorū criminatores prolatae fue-
 rūt, & ad hæc examinatis iudicialiter
 nonnullis testibus, & moribus, & do-
 ctina, & dignitate omni exceptione
 maioribus; tandem oēm nūmuratione
 nē, & oblocutionem, & rumores con-

tra eos sparsos, nulla veritate subnixos
 fuisse, comperimus. Quamob. ē nostra
 rum esse partium iudicauimus, pronū-
 ciare, & declarare, sicut pronuncia-
 mus, & declaramus, prædictum Do-
 minum Ignatium, & socios, ex prædi-
 ctis delationibus & susarris, non solū
 nullam infamiæ notam, siue de iure,
 siue de facto incurrisse; verū potius,
 maiorem vitæ atq; doctrinæ sanæ cla-
 ritate retulisse, cum certè videre-
 mus, aduersarios vana, & penitus à ve-
 ritate aliena obiecisse: & contra, opti-
 mos viros, optimū pro illis exhibuisse
 testimoniū. Hanc igitur sententiam &
 pronūciationem nostram, vt publicū
 eis testimonium sit contra omnes ad-
 uersarios veritatis, & in serenationem
 omnium, quicumq; sinistram illam de
 eis suspicionem, prætextu talium dela-
 torū & criminatorum conceperint, fa-
 ciendam duximus: monentes insuper,
 & exhortantes in Domino, ac ro-
 gantes vniuersos & singulos fideles,
 vt dictos venerabiles viros, Dominū
 Ignatium & socios habeāt & teneant
 pro talibus, quos nos esse comperim⁹,
 & Catholicis, omni prorsus suspicio-
 ne cessante. Ita tamen, quatenus in
 eodem vitæ & doctrinæ tenore, Deo
 ad-

adiuante (quod speramus) permanse-
rint. DA IVM Romæ, in ædibus no-
stris, die decimo octauo millesimi
quingentesimi trigefimi octauo.

B. Gubernator, qui suprâ.

Rutilius Furius, Secretarius.

Porro Augustinus ille Pedemon-
tanus, qui huius omnis accusatio-
nis fons & origo fuit, posita lar-
ua, apertè publiceque Lutheranus po-
sticè factus est. Accusatorum autem
is fuit exitus, vt nostris tacentibus, &
pro ipsis orantibus, illorum se & vi-
ta proderet, & doctrina: quæ vsque
ad cœtera fuit, ac detestabilis, vt al-
terius statua Romæ exusta sit, cum
se ipse fuga ab incendio eripuisset: al-
ter perpetuo carceri propter hæresim
addictus, qui tamen sub vitæ finem
resipuit, & suam vitam, erroresque
damnans, Romæ ita mortuus est, vt
extremum hominis spiritum qui-
dam ex nostris patribus
exciperet.

(. . .)

H 3

IGN 4

IGNATIUS SOCIQVE PAR-
 tim in vrbe, partim foris. Ecclesie na-
 uauit operam.

CAPVT XV.

False accusationis procellã, magna tranquillitas est consecuta: & quæ à diabolo ad obscurandam veritatẽ fuerant comparata, ea (vt omnibus in rebus, quæ quidem diuino patrociniõ nituntur, fieri solet) ad illam magis illustrandam, valuerunt. Quamobrẽ summi viri multi à Pontifice Maximo nonnullos ex nostris petunt, alios aliõ: eos Pontifex libẽter concedit. Misfigitur sunt, magister Paschasius Segas, vt virginum sacratum quoddam cœnobium reformaret: quod & præstitit: & vitæ integritate, mansuetudine, & insigni Christianæ simplicitatis candore, multorum in Deum excitauit studia. Brixiam magister Claudius Iaius, qui morum suauitate, omniq̃ue genere virtutis illius ciuitatis animos sibi obligauit, Christoq̃ue coniunxit. Cum Ennio Philonardo Verulano, Cardinali Sancti Angeli, Parmã, Placentiamq̃ue magister Petrus Faber, & magister Iacobus Laines, qui in ijs vrbibus, permagnos ex suis laboribus fructus collegèrunt, & non paucos tum viros, tum egregiæ indolis adole-

scientes ad Societatem adiunxerūt. In Calabriam verò profectus est magister Nicolaus Bobadilla, ubi populos quosdam rudes atque agrestes, plurimum ad pietatem excoluit. Neque verò ij, qui Romæ remanserant, otiosi fuerunt: nam cum frumenti caritas in urbe tanta esset, ut multi aut fame interirent, aut viribus consumpti, in plateis passim iacerent: patres, ut huic malo, quoad eius fieri posset, mederentur, pecuniam undique corrogare, panem conquirere, herbas in pulmentum concidere, mendicorum hominum quantā maximā poterant turbam cogere, domum perducere, pedes ablucere, inedia confectos cibo reficere, ulcerosos curare, rudes docere, nullum denique officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. acciditque aliquando, ut tota domus ita cōpleretur, ut conquisitos, & medijs ex plateis abreptos egenos homines vix eaperet; cū trecenti, quadringentive, in strato humi sœno iacerent. Quæ res, magna populū admiratione affecit, & ad simile studium, aliorum pietatem excitauit. Multi enim viri clarissimi, & in his nōnulli Cardinales, hoc exēplo permoti, stre-

nuè operam nauarūt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaque tria millia egenorum hominum varijs in locis alebant. Ad nostros præterea nonnulli, ijsq̄ue præclari tum adulescentes, tum viri, adiuncti sunt.

*MAGISTER FRANCISCVS
Xauier, & Magister Simon in
Indiam destinantur.*

CAPVT XVI.

lib. 2. c. 23.

LVtetiꝯ Parisiorum Doctoreꝯ quendam Theologũ, Iacobũ Goucanum nomine, fuisse diximus, cum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniusta indignatione cõmotus, virgarum supplicium in Ignatium primo constituit; veritate deinde, hominisq̄ innocentia placatus, paratum supplicium in honorem ac reuerentiam vertit. Is erat vir pius, & grauis, & cum Ignatio, beneuolentia ex errore illo parta, coniunctissimus. Qui magno Dei gloriæ desiderio affectus, & Ignatijs sociorumq̄ue æquè incensam voluntatem, & sensus in hominum salutem consentientes exploratos habens: scripsit ad Ignatium, magnum ostium in Orientis India apertum esse; latissimum ipsi socijsque patere campum, si
qui

qui fortè regiones illas petere vellent
 Cupere se scire, quid sentiat; quo ani-
 mo ipse, quo socii sint. Ad hæc Ignati-
 us, se suosq; in Pontificis Maximi po-
 testate esse: illius se imperium illius
 nutum intueri: quovis terrarū à Chri-
 sti Vicario mittantur, non detrectatu-
 ros imperium. Hac responsione ab I-
 gnatio Goueanus accepta, Ioannem
 III. Lusitaniæ Regem suum, tota de
 re certior em facit. Rex nō tam impe-
 rij propgandi, quā Christiani nomi-
 nis amplificandi, & Indorum salutis
 percupidus, Petro Mazcharenæ suo a-
 pud summum Pontificem Oratori
 mandat, de hac re vti cū Ignatio agat:
 illius ad Goueanum, Goueani ad se
 epistolas mittit: à summo Pontifice,
 si non plures, sex minimū impetret: de
 niq; det operam, vt, quo rem confici-
 ciat, neq; labori neq; sumptui parcat.
 Functus est Orator officio suo diligen-
 ter: Ignatium alloquitur: Regis lites-
 ras ostendit. Porro ab Ignatio illud
 accipit, se suosque haud sui iuris esse:
 summi esse Pontificis imperare: suum,
 sociorumque parere: duos quidē impe-
 trare, non fore, vi sibi videbatur, labo-
 riosum; plures autē perdifficile. Cū
 autem Regis legatus instaret, & vche-

mentius Ignatium vrgeret, vt ex decē socijs, sex vt minimum, ex Regis voluntate eam prouinciam acciperent, Ignatius, sereno placidoque vultu, ijs ferè verbis respondit: Si ex decem, ad vnam prouinciam sex auferas, quid, Iesu bone, reliquo terrarū orbi relinques? In summa, rogatus Pontifex, iubet vt ex Patribus duo, ad arbitrium Ignatij, proficiscantur in Indiā: electique sunt ad hanc prouinciam magister Simon Rodericus, & magister Nicolaus Bobadilla. Simō quartana iū feбри laborabat, nauique in Lusitaniam vectus est. Ex Calabria Nicolaus in urbem accessit, qui egestate, assiduisque laboribus confectus, ex curre præterea grauius laborans, eo ipso tempore venit, quo Petrus Orator discessum in Lusitaniam parabat. Qui cū neque profectiois tempus differre, neque sine altero ex nostris comite, omnino abire vellet, & magister Bobadilla morbo impeditus, consequi Legatum non posset: felici sorte magister Franciscus Xauier in eius locum hac ratione suffectus est. Iacebat Ignatius agrotus, & Francisco, ad se vocato, Non te, inquit, Francisce, clam est,

duob. ex nobis proficiscendū, summi. Pōtificis iussu, in Indiā esse: Bobadilla autē huic muneri destinato, in præsenti per morbū ire nō licere, neq; Oratori, propter festinationem expectare. Tuū hoc, Frāncisce, munus; tua hæc prouincia est. Tum ille per alacriter, Ecce ego præsidē sum. Itaq; postridie cum Oratore discessit: cū ad salutandos amicos, cōplectēdos fratres, vilē tunicā refarciendā, paucularū horarū temp^o habuisset. Atq; eo animo, eoq; vultu discessit, vt iam tum Dei prouidētiā sapientissimē suauissimēq; omnia disponentis, & Franciscum ad tam gloriosos labores vocantis; conijcere facillē posses. Atq; eo tēpore Ignatius, Societate nondū constituta, tametsi parentis tenebat locū, vt qui filios illos in Christo genuerat: non tamen præpositus erat vt Dei nomine iubere posset. Ex quo virtus obedientiæ & charitatis ardor in Francisco magis enituit. Illud addam, quod de Patre Magistro Iacobo Laine aliquoties audiui. Multo antea, dum iter per Italianā peregrinātes facerent Iacobus & Franciscus, fiebat non raro, vt Franciscus ex fomino expergefactus, Iacobū exenaret, & diceret, Quā sum, Deus bone, de fa-

rigatus! Scis quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Aethiopemve humeris sustulisse, & aliquādiu gestasse, sed utque adeò graue, ut suo me pondere perire opprimeret: itaque fessus valde sum. Huic affine est, quod à magistro Hyeronymo Domeneco accepi, qui magnam cum Francisco Bononiæ consuetudinem habuit. Is affirmabat, Franciscum, iam ab eo tempore, de rebus Indicis, de quæ illarum gentium ad fidem conuersione, libentissimè loqui solitum esse: quasi hanc sibi prouinciam, aliquando obuenturam, animus præfagiret, eiusque rei incensam præ se tulisse cupiditatem.

SOCIETAS A PAULO III.

Pontifice Maximo confirmatur.

CAPVT XVII.

Sed quoniā suos, & sociorū labores: atque cōsilia pro salute proximorū: suscepta, ita demum & Deo grata, & proximis utilia fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex sua autoritate atque iudicio comprobasset: Paulo III. Pont. Max. per Gasparum Contarenum Cardinalem, propositum suum & sociorum significauit: Se-

suos.

suosque, ipsius Pontificis, successorū-
 que obediētis se penitus totosq; deuo-
 uisse : labores omnes suos proximo-
 rum saluti, curasq; consecrasse . Opta-
 re se, ac summis votis expetere, vt qui-
 bus ipsi à Deo agrum Domini colen-
 di desiderijs accessi essent, ea vnà cum
 ipsorum vita ne extinguerentur, sed
 in aliorum exemplum adolescerent, si
 quos fortè Deus sui imitatores exci-
 tare dignaretur. Quorum quidem Re-
 ligio, Clericorum Regularium esset,
 institutum verò, vt summo Pontifici
 ad nutum præsto forent, & omninò
 ad eam normam vitam suam dirige-
 rent, quæ multò ante meditata, & à se
 esset constituta. Quod quidem Ponti-
 fex tertio. Septembris Tybure libèter
 audiuit, atq; laudauit anno millesimo.
 quingentesimo trigesimo. nono. Po-
 steà verò Ignatio eiusmodi instituti
 confirmationem scriptam postulan-
 te, negotium à Pontifice Maximo tri-
 bus Cardinalibus datum est. Qui, ne
 res conficeretur, magnopere pugna-
 bant : præcipuè verò Bartholomæus
 Guidiccionus, Cardi. vir pius quidem
 atq; eruditus; sed qui tantam Religio-
 num multitudinem, quanta nunc qui-
 dè in Dei Ecclesia cernitur, min^o pro-
 baret.

*Conc. Lat.
c. 13. quod
est in c. fin
de reli. do.
& Lugd.
& habe-
tur in ca. 1.
de reli. do.
vi. in 6.*

bater: Cōciliorū Lateranensīs ac Lug-
dunensis decretis fortasse permotus,
quibus nimirū nouarū religionū mul-
tiplicatio prohibetur: aut certe pro-
pter quarundā lapsam fluxamq; disci-
plinā, quam in pristinū statū reuocan-
dam censebat potius, quā nouas Re-
ligiones instituēdas: atq; de ea re librū
dicitur scripsisse. Quapropter cū id seu-
tiret, acriter nostris restitit, & Societa-
tis confirmationi vnus omnium acer-
rimè repugnauit, aliq; nonnulli co-
natus cum illo suos coniunxerunt: vt
quo res exagitata esset vehemētius, &
magis lentè probata, eo testatior, atq;
illustrior Dēi volūtas existeret, per Vi-
carium suum, hoc institutum confir-
mantis. Namque victa omnis inuidia
est, & intercessio omnis sublata, Ig-
natiij continuis ad Deum lachrymis
precibusq;: qui etiam ali quot Mis-
sarum millia per-se & suos Deo of-
ferre constituit, ad felicem tantæ rei
exitum impetrandum. Ex quo cum rex
liquorum Cardinalium, tum verò Gui-
dicionij cor ita immutatum est, vt
adiutor ex aduersario repentè existe-
ret; & ille nouarum Religionum tam
acer paulò ante insectator, Societatis
sine percepto, summopere eius insti-

tutum laudaret, Sic enim animo commotus est, vt aliquando etiam diceret: Nouas religiones non probo: hanc tamen non probare non audeo. Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, vt quo me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet; & affectu quodam modo inuitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse Societatis institutum Pontifici commendauit. Pontifex cum formula quadam comprehensum perlegisset, vehementer probauit, & pontificio afflatu Spiritum Dei hic esse dixit, seque non tenens fructus sperare, neque exiguas, ex tam exiguo tenuique principio, utilitates in Dei Ecclesiam peruenturas. Confirmata est igitur Societas anno 1540. v. Kalend. Octobris: de finitè tamen & cautè: ijs enim tunc sinibus Professorum nostrorum numerus circumscriptus est, vt sexaginta non excederet. Quod diuinitus etiam factum esse credimus, vt media primis, extrema medijs congruerent. Nam hæc Societas nondum nata, in auctore suo Ignatio, primum probata est in Hispania, deinde iam edita in lucem, in Italia Galliaque grauitè oppugnata, ante hanc

supra

summi Pontificis confirmationem. Qui ut pedetentim progredetur, & ipsa sua confirmatione Societatem etiam magis probaret, certum numerum adiecit. Ex quo hæc eius confirmatio, ad annum 1543. probatio quædam fuit: quo quidem anno, ubi Domino cooperante, & sermonem nostrorum virtute sua confirmante, successus is fuit, qui sperabatur; ab eodem Pontifice numeri illa definitio sublata est. Deinde verò ab anno 1543. ad annum 1550. vegetior facta est, ac robustior, & à Iulio 3. alijsque Pontificibus confirmata, & multis magnisque privilegijs aucta, & vehementius stabilita, ut suo loco dicam.

*DE IN SOCIETATE INSTI-
tuenda consilium exquiritur.*

CAPVT XVIII.

ET quoniam huc peruentum est, & de institutione Societatis atque confirmatione egimus, non erit (ut arbitror) abs re, si quod Dei fuerit, in hac ipsa Societatis confirmatione consilium pro modulo nostro inuestigemus. Ille enim Ignatium Ecclesie suae labanti, singulari quadam prou-

providentia, auxilio misit: vt & se, &
 filios suos murum pro domo Dei in-
 sultantium hostium furori objiceret.
 Atque vt hoc Dei Opt. Max. propositū
 magis cluceat, necessarium est, quo in
 statu Ecclesia sancta fuerit, quo tem-
 pore Ignatius vixit, diligēter conside-
 remus. Ex hoc enim melius intelligen-
 mus, quanta fuerit huius auxilij neces-
 sitas: ex necessitate etiam Dei consili-
 um magis apparebit. Qui quidē quasi
 Pater quidam familias vigilāntissimus, *Mat. 20.*
 nunquam non operarios conducit in
 vineam suam; sed tunc maximē, cum
 illa magis inculta videtur, atque deserta.
 Et tanquam Rex Regum, & Domi-
 nus dominantium omnium potentis-
 simus atque sapientissimus, regnum
 Ecclesiæ suæ amplissimum munire nō
 cessat: & sacras religiones in eo, veluti
 munitissima quædam propugnacula
 collocare, atque fortissimorum mi-
 litum præsidij cingere: & armis, com-
 meatu, rebusque ad defensionem ne-
 cessarijs instruere: ne vitiorum, hære-
 sum atque errorum monstra hostiliter
 irumpant: bellumque virtuti atque
 veritati impunē indicant: & de sanctis-
 sima religione nostra triumphare vi-
 deantur. Nihil temerē facit Deus, ni-
 bil

Matth. 10.
Sap. 8.

hil fortitudo. Nā si folium arboris abſque illius nutu non cadit; ſi oēs capillos capitis noſtri habet numeratos; & ſua ipſius providentia attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſua uiter; quanto magis in Religionum & ſacrorum Ordinū institutionibus (quæ longè nobiliora nimirū atque excellentiora ipſius opera ſunt) hanc ſuā admirabilē providentiā Deus prodere, atq; illuſtriūs debet proferre? Et ut certi⁹ aliquid colligere, & minus dubijs coniecturis Dei conſilium aſſequi poſſimus; ponam⁹ ante oculos finem, cuius gratia Societas eſt inſtituta; qui quidem iſ eſt, quem præſens Catholicæ Eccleſiæ tempus requirebat. Eſt igitur Societas Ieſu, ut in confirmationis Apoſtolicæ literis continetur, ad deſenſionem ac propagationem fidei potiffimum inſtituta. Fides ab hæreticis deſeditur, apud Ethnicos propagatur. Videamus ergo, quid op⁹ noſtris temporibus fuit, uel fidem Catholicam ab hæreticorum oppugnatione deſendere, uel eam inter Gentes amplificare: ex ijs enim duobus capitibus, diuine providentiæ conſilium fortaffe licet bit cōijcere. Nam hoc ipſo tempore, quo Ignatius lucem hæc hauſit,

hausit, innumerabiles, easq; atrocissimas calamitates Dei Ecclesia ab infidelibus, atque ab hæreticis perpeffa est, vehementerq; debilitata, atq; diminuta. Et tamen (quæ Dei in spem suam benignitas est) ad reparandas has tantas ruinas, & damna resarcienda, quæ patitur in Europa, nouum Dominus mundum, atq; hætenus incognitum mirabiliter patefecit, in quo se latius funderet lumen fidei, & innumeras atq; latissimas prouincias peragraret. Mitto nunc quas strages ediderit, quas Christianorum prouincias Ottomanicum Imperium ab anno ferme 1300. quo coepit, vsque ad annum Domini 1491. quo Ignatius in lucem editus est, occupauerit, quas nationes subegerit, quæ regna subiugauerit; in quibus scilicet, vel extincta, vel certe maiorem in modum afflictæ & labefacta est Christi religio, & spurca tetraq; Mahometis secta inducta Ex quo primùm certè Ignatius lucis huius usuram accepit, religionis nostræ lumen magna ex parte obscuratum est in inferiori Pannonia, occiso eius Rege Ludouico: in Dalmatia item, & Illyrico. Amisimus Rhodum, fidei propugnaculum, atq; hostium terrorē, Chio.

In

*Ioan. Riccherius
de rebus
Turcicis.*

Insulam, Cypri regnum, Coronem, Methonem, Neapolim, Maluassiam, Neupactum, Guletam, Tripolim, Bugiam, aliaque plurima loca munitissima, à Christianis olim expugnata, ut in illis Christi fides effloresceret. Quid dicam de herese ãn, atq; errorum potentis, quæ nostro infelici sæculo extiterunt? Quot prouincias euerterunt? quot regna afflaxerunt? quot Catholicorum Respublicas deuastârunt? quas calamitates non importarunt? quibus malis vniuersam Ecclesiam non affecerunt? vexarunt? perdidderunt? Anno humanæ salutis 1483 natus est in Saxonia, superioris Germaniæ prouincia, humani generis perniciēs, ac certissima pestis Martinus Lutherus. Anno verò 1517. in condonationes peccatorum, ac remissiones à Romano Pontifice concessas, impiè debacchari cœpit. Furijs autem illum agitantibus, anno 1521 palàm Catholicæ Ecclesiæ, per summum scelus bellum indixit. Quo ipso anno Deus in Pompeiopolitana arce Ignatium vulnerauit, ut sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret: & Luthero tanquam acrem Ecclesiæ suæ propugnatorē opponeret. Hęc diuinæ bonitatis pro-

Cochleus,
Surinus,
Fontanus,
& alij.

proprium est. Hæc est certissima ratio
 diuini consilij. Nunquam Ecclesiam su-
 am deserit Deus; sed vbi maximè op-
 pugnatur, fortissimos excitat defenso-
 res. Sic Simoni Mago Simonem Petuū
 Apostolorum Principem, Ario Atha-
 nasium, Nestorio Cysillum, Iouinia-
 no, Vigilatio, Eluidio Hieronymum,
 Mani & Pelagio Augustinum, alijs Hæ-
 resiarhis, atque fidei hostibus, alios
 clarissimos defensores opponit. Ex
 quo prudenter est ab Ecclesiasticæ hi-
 storia scriptorib. animaduersum, quo
 die Pelagius in Anglia natus est, vt re-
 nebras errorum mundo offunderet:
 eodem ipso die, Ecclesiæ lumē Augu-
 stinum in Africa emicuisse, vt impij
 ac nefarij hominis caliginem depelle-
 ret, & vniuersam Ecclesiam luce sua
 collustraret. Quo tempore Albigēses,
 alijque petueriæ doctrinæ magistri,
 importunius Ecclesiæ pacem turba-
 bant, & succrescentes spinæ vitiorum
 semen à cælesti satore sparsum mali-
 gnè suffocabant, duo illa mundi lumi-
 na atque ornamenta, Dominicus &
 Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, vt
 per se, & per filios suos hæreticorum
 frænarent impetum, errorum radices
 euellerent, vitia tollerent, mores com-
 pone-

VT affila

*Ferdinan-
 dus. à Ca-
 stillo lib 1.
 Cronic.*

ponerent, deniq; vniuersum terrarum orbem admirabili vita atque doctrina illuminarent, atq; ad Dei amorem accenderent. Quemadmodum à sanctis suis illis Patribus factum fuisse legimus, & ab optimis eorum filij, quotidie fieri videmus. Religiones ex quæ militares vocantur, ijs temporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia rnis infideliam mirum in modū diuexata, atque oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris Religionibus intelligendum, & de ea potissimum, qua de agimus Iesu Societate. Nam cum Martinus Lutherus Monachus, vnà cum suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorem exuisset, & sacrilegas atq; incestas nuptias cum virgine Deo sacrata impudentissimè celebrasset, signum in Ecclesiâ Catholicam sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites cōscripsit, denique omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemijs ad arma cōcitauit. Sequuti Lutherum è vestigio sunt homines prophani, perditī, seipsos amantes, superbi, elati, & rerū nouarum cupidi. In ijs, magno numero

*Cochleus,
Suriu, Fō
sanus.*

Poetæ

Poetæ leues, Oratores garruli, Grammatici fuerunt arrogantes, qui versibus cantilenis, rythmis, comœdijs, declamationibus, & magistrum suum Lutherum miris laudibus extulerunt; & in traditiones, ceremonias, dignitates Ecclesiasticas atrocissimè inuerti sunt. Magnus deinde quæ se se Luthero adiunxit Sacerdotum Monachorumq̃: qui quòd infirmis oculis clarissimam Religionum, in quibus vivebant, lucem ferre non possent, ut licentius libidini frænalaxarent, & in turpissimarum voluptatum cœno voluntarentur, ipsarum religionum claustra reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid eos ad tantam insaniam impelleret, quasi cibus igne succensus afluant; & tanquam equi admissarij ad voluptatem incitati, ad Lutheri orationem adhinnierunt; vxores duxerunt; mulierculas deceptas, & virgines etiam Deo dicatas per summum scelus constuprarunt: & quidem tam impudenter, tam scelestè, ut in nuptijs cuiusdam illorum, Missam etiam composuerint (si sacratissimæ rei nomen, in tam immanem quadrare potest insaniam) execrationibus & blasphemijs refertissimam, in qua incestos &

fœ-

*In nuptijs
Carolstadij
Fontanus
lib. 8.*

scœdifragos, atque impuros sacerdo-
 tes collaudant, sanctos vocant, à Deo
 illuminatos prædicant, quod excusso
 continentiae iugo, vxorum adhære-
 rent amplexibus; & cæteros vt idem
 faciant, adhortantur. Nempe hæreti-
 ci, cum vita factisque sunt detestabi-
 les, tum verò ipsa peccandi licentia in-
 credibili, atque impudicitia longè et-
 iam detestabiliores. Isti itaque nefarii
 atque perditissimi Apostatæ, cœperunt
 libertatem prædicare, vt homines pec-
 cati seruos efficerent: annuntiare vo-
 ce Christum crucifixum, re autem ve-
 ra Antichristum: denique persuadere
 fidelibus, vt pœnitentiam, crucem, ve-
 ram Christi imitationem abijcerent,
 & per omne flagitij ac turpitudinis
 genus agerentur præcipites. Erat hoc
 ipso tempore ijs vitijs contaminatus,
 ijs morbis confectus mundus, ac tam
 incurabilibus saucius vulneribus, vt
 multi hanc doctrinam facillè admit-
 terent, & venenum haurirēt suauiter,
 & tanquam medicamentum salutare
 alijs etiam propinarent. Fuerunt in ijs
 è fæce Reipub. sutores, cerdones, tin-
 ctiores, lanij, homines facinorosi, &
 vulgo infames, & publicè damnati, &
 ignominiae notis iniusti, qui noui hu-
 ius

ius Euangelij, noui magistri atq; concionatores extiterit. Quos enim alios huiusmodi doctrina haberet doctores: Imò verò eò progressa est quarundam muliercularum garrularum atq; impudentium audacia, vt absterfa illa, quæ illis in nata & propria est feminarum verecundia, & neglecto Apostoli Pauli præcepto, mulierem domi sue in silentio discere iubentis, & in Ecclesia loqui prohibentis, in suggestum ascenderent, verbum Dei explicarent, in concione de sacra Scriptura differerent, doctissimos Theologos ad certamen prouocarent, assertiones aniles, & theses, seu potius deliramenta quædam publicè defendenda proponerent: vt verum sit illud D. Hieronymi: Quod medicorum est promittunt medici, tractant fabrilia fabri: sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant, scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alij adducti supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur: alij discunt, proh pudor, à seminis, quod

1. Tim. 2.

Fontanus
lib. 5.

In epistola
ad Paulinum.

viros doceāt; & ne parum hoc sit, qua-
 dam facilitate verborum, imò auda-
 cia edisserunt alijs, quod ipsi non intel-
 ligunt. Hæc ille. Cœpit contagione
 serpere hoc venenum, & diffundere
 se quotidie latius Babilonicum hoc
 incendium, ac vires acquirere ma-
 gnorum quorundam principum stu-
 dijs: qui quidem, vel propter ambitio-
 nem atque improbam cupiditatem,
 & ex bonis Ecclesiasticis magnū quem
 sperabant quæstum; vel ad alendas at-
 que sustentandas quas cū alijs gerebāt
 inimicitias: vel alijs turbidioribus a-
 nimi motibus obæcati, perditorum
 concionatorum insanias sua potētia,
 atque benevolentia auxerūt: ijsq; co-
 lore ac prætextu quodam religionis,
 ad suas ipsorum libidines facilius con-
 sequendas, per summum scelus abusi
 sunt. Et quoniam Deus mala no-
 stra grauitè punire decreuerat: alijs
 malis maioribus & magis perniciosis
 nos inuolui permisit, & omniū penè
 maximo, quod hæresis. Itaq; & cruen-
 tæ extiterunt hoc ipso tempore inter
 Christianos Principes bella, quæ hære-
 sum atq; errorum sunt faces, & alitum
 dormientib. pastorib. & mutis canib.
 rapaces lupi tantam stragem (quā tam
 prob

proh dolor videmus) in Christi ouile
 ediderunt, consequitæque sunt innum-
 erabiles atque grauissimæ calamita-
 tes ex nouo hoc Euangelio, quæ vni-
 uersam Christianam rempub. acerbis-
 simè affligerunt, atq; deformatunt. ex
 quibus nonnullas referam: omnes eni-
 nim percensere, esset infinitum. Prin-
 cipio, omnes penè errores, atq; pesti-
 lentes hæreses, quæ ab ipso nascentis
 Ecclesiæ exordio, hætenus extiterūt,
 iam diu sepultas ab inferis reuocarunt:
 vix enim ex omnium præteritorum
 seculorum memoria, vlla fuit vel opi-
 nio tam absurda, vel blasphemia tam
 impia, vel doctrina tam perniciosa, vel
 dogma tam insanum, quod infelicissi-
 mo nostro tempore non reuixerit, &
 à Luthero eiusque discipulis ab orco
 excitatū non sit. In sanctissimam Tri-
 nitatem, in Christi Domini nostri di-
 uinitatē, in Spiritus sancti personam,
 in beatissimam Matrē, atq; immacu-
 latam virginem Mariā, in purissimas
 angelorum mentes, in sanctos, in ani-
 mas quæ purgatorij igne expiantur,
 impuro ore perbacchati sunt; in ipso
 denique inferno, quod mentirentur
 ac blasphemarent, inuenerūt. Nullum
 est in Dei Ecclesia sacramentū, quod

De ijs lege

Nicolaū

Sanderum

lib. 7. de

visibili

monar-

chia, &

Sacrum

in historia

anni 1561.

& Linda-

*nō in ex-
hortatio-
ne ad Hol-
landos
c. 12.*

non peruertant : nulla sacra ceremo-
niā, quam non irrideāt: nulla Aposto-
lica traditio, quam non conuellant:
nulla diuinæ scripturæ pars, quam vel
non excludāt, vel ineptis ac pernicio-
sis trāslationibus, annotationibus, in-
terpretationibus, nō deprauent & cor-
rumpant. Quid dicam de sacrosanctis
Concilijs, Spiritu sancto autore atque
inspiratore celebratis? Quid de san-
ctissimorum Pontificum, decretis, pu-
blicè à Luthero igne cōsumptis? Quid
de doctissimorum atq; beatissimorum
Patrum monumentis, qui cælestis vitæ
exemplo, atq; admirabili doctrina v-
niuersam Dei Ecclesiam illuminarūt,
& ad Christi Seruatoris nostri imita-
tionem inflammarunt? quæ lanquam
antidota & medicamenta salutaria, &
eorū venenatis erroribus omninō cō-
traria, impostores isti mutilant, lace-
rant, deprauant. Miror quæ dicunt &
faciunt, contra summam Romani
Pontificis, Christi in terris Vicarij,
ac Petri successoris potestatem. Nam
veluti latrones ac teterrimi patri-
cæ, leges ac magistratus odio prose-
quuntur: sic omnes semper hæretici
Romanum Pontificem iudicem pa-
uent, ac perhorrescunt. In summa, ni-
hi

nihil est tam sanctum, quod nō prophane: nihil tam firmum, quod nō labefactare conentur: nihil tam certum, tā fixum, tam omnium sæculorum, nationum, Patrum consensione in Ecclesia Catholica receptum atq; stabilitū, quod in dubiū non vocent, quod non infirmant, quod non conuellant. Et quoniam veritas vna semper est, falsitates multæ sunt, & sibi aduersantes atq; contrariæ: tot ex Luthero quasi ex Lernæa Hydris capita extiterunt, tot sectæ atque hæreses prodierunt, vt eas enumerare omnes, sit perdifficile. Nam vel ex vna Anabaptistarū secta, *Federicus* 12. aliæ sectæ emerferunt, tam inter se *Staphy* pugnantes, vt quibus in vrbibus illæ a *San* *derus* l. 7. *de visibili* *Mon. eas* amplectitur, filius ac famulus sequan- *enume-* tur, & quidem tanta inconstantia, vt *rant.* in ea solū sint constantissimi, Euri-
 po omniq; ventō mutabiliores. Ge-
 runt præterea inter se grauissimas ini-
 micitias, & plus quàm Vatiniano odio
 se inuicem prosequuntur: in eo tātum
 conueniunt, vt Catholicis omnib. bel-
 lum inferāt; vt Christi Ecclesiā iunctis
 virib. pertinaciter oppugnēt, & tāquā

Iudic. 15. Samsonis vulpes, segetes Catholico-
 rū incendant. Neq; verò satis ijs fuit,
 perniciosos errores excitauisse, & plu-
 quam Cimmerias offudisse tenebras
 mortalibus, eorumq; animas pestilēti
 doctrina perdidisse, sed in corpora etiā
 grassati immaniter sunt, & infinitis pe-
 nē Catholicis vitā hanc mortalē violē-
 ter eripuerunt, quòd eternā auferre nō
 potuissent, a Sanctissimi Episcopi, Mo-
 nachi religiosissimi, Sacerdotes sacro-
 sancti, Virgines honestissimæ, atq; et-
 iam Deo dicatæ, pueri innocentes, se-
 nes ætate & canitie venerandi ab ijs
 mactati sunt: & quidem tam atrociter,
 tam truculenter ac dirè, vt noua atque
 exquisita tormenta excogitarent, & o-
 mniū tyrannorum, de quib. fortissimi
 atq; beatissimi Martyres olim trium-
 pharunt, sauitiā etiam atq; immanita-
 tem vincerēt. Legat qui volet nostro-
 rū temporum historias, quas in nume-
 rabilib. reperiet refertas inauditæ cru-
 delitatis exēplis. Quot virgines casti-
 ssimæ, quib. ab hæreticis vis est illata,
 quòd fidē Catholicā nollent eiurare,
 mām illis deinde intra arcarū vel tor-
 culorum seras compressis, miserima
 lentaque morte perierunt! quot sacra-
 rum familiarum viri & Sacerdotes hē-
 retico-

*a Hac em-
 ni: ex Su-
 rij histo-
 ria, maxi-
 mē anno
 1562 &
 1566. ex
 Fontano,
 ex Clau-
 dio de Sā-
 tis, l. de
 direptio-
 nibus tem-
 porū: ex
 Sanderol.
 9. de visi-
 tati Mo-
 narchia:
 ex Natali
 Comite. l.
 18. histo-
 rie: ex
 Antonio
 Possenio,
 Epistola
 ad Regem
 Polonia.*

reticorum truculentā barbariē experti sunt! alij viui in terrā defossi, alij de turribus præcipites deiecti, alij excocti, alij elixi, aut viui assi, alij cranio clavis transfixi, alij in os iniecto puluere tormentario, atque incenso combusti, atq; in minutissima frusta discepti? Quoties ex Catholicorum adhuc spirantiū ventrib. dissectis, atq; inter gementium piorum viscera iniecto hordeo, equis ipsis insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? Quoties mulierum prægnantium & viuentium vteri secti? eorumque ob oculos palpirantes fœtus extracti, saxi illisi, aut in ignem iniecti, aut veribus alligati, lento igne rosti sunt? Quis credat vique a deo hæreticos furijs agitari, omnisque sensus, atque humanitatis expertes, vt Sacerdotibus, Dei que inuolatis ministris, nates atque aures præciderint, eis que suorum equorum fræna ornarint? & quasi in publica gestarint lætitia, magna pompa, feritate, triumpho? Quis religiosissimis atque sanctissimis tenibus pudenda membra amputasse, coxisse, in os ingessisse, manducare eos incredibili impuritate atque violentia coegisse? Hæc tamen & alia ijs peiora, à Calvinistis in Gal-

lia nostra ætate perpetrata sunt. Quod si hæc perditorum hominum feritas atq; insania in homines tantum sæuieret, nostro tantū sanguine suam insatiabilem rabiem exfaturaret: grauius quidem, sed minus tamen esset dolendū. Sed pro nefas, Deo, Diuis, sacris omnibus bellum infert, cælū terrę miscet, & gigantū more pugnat cū Deo. Tempia in Diuorum honorem Deo dicata prophana fecerunt: calices, vasa, vestes sacras, baptismi aquam, sacre vnctionis oleum, sanctorum virorū ossa polluerunt, violarunt, dissiparūt. Quis possit narratione complecti, aut enumerando percensere templa incensa, & solo squata? monasteria virorum & feminarum direpta atque euersa? sacrarum rerum omnium instrumenta proculcata, atq; per summam ignominiam irrita? beatissimorum virorū atque in cælo cum Deo iam regnantium reliquias disiectas & cōculcatas? Quo furore ac rabie, SS. Episcoporum corpora Irenæi, Hilarij, Martini, Aniani, Th. Cantuariensis, Bonauenturæ, & aliorum exusserunt; in cineres redegerunt? in flumen præcipitarunt? Diuorum imagines demoliti sunt; cruces etiam, & Christi in cruce pendentis.

is simulachrum flammis tradiderūt? sed quod omnem impietatem infinitis partibus superat, & vel dæmon ipse cogitare perhorresceret, illud est, quod angustissimam atque diuinam hostiām, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur (ô immensa bonitas, ô clementia, & patientia Dei infinita) sæpenumero indignissimè tractarunt? Quis est tam stupidus, qui hic non exciretur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? Quis qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens, non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? Neque verò existimare debemus idcirco Deum hæc pati, & ad grauissimas iniurias suas dissimulare & conuiuere, quòd in scelestissimos atq; flagitiosissimos homines animaduertere non possit. Non est hic, non est defectus potentiae, sed bonitatis excessus: non habet Deus manus ad vindictam inualidas, sed ad ignoscendum faciles: probat fidem nostram, dat infinitæ clementiæ suæ certa argumēta, expectat vt corrigat, præstolatur peccatores, vt sanet, vt vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obstinati animi peruicacia tardius quidem,

2. Reg. C.

1. Reg. 6.

sed grauius puniantur. Solet enim Deus tarditatem, supplicij grauitate compensare. Hic enim quem tam impiè ac nefariè ab hæreticis nostri temporis accipi atq; tractari videmus, ille idem est Dominus, qui Ozã percussit & occidit, quòd incautè ac minus reuerenter Arcam testamenti tetigisset, quæ tamen figura tantū erat diuini huius Sacramenti. Ille est, qui quinquaginta Bethsamitarū millia interfecit, quòd eandem Arcam curiosus aspexissent. Ille est, qui omnibus sæculis atque ætatibus, & nostris etiam temporibus, clarissimis miraculis, in omnibus penè orbis terrarum prouincijs atq; regionibus verissimam corporis sui præsentiam, & diuinitatis tremendam maiestatem sæpenumero testatus est. Ille est, qui Iudæos, qui minus pios Christianos iustissimis grauissimisque pœnis non semel affectit, & se indignè atq; irreuerèter in sacrosancto Eucharistiæ Sacramèto tractassent. Et quæ in illos præstitit, præstare utiq; posset in hæreticos, qui Iudæos perfidia, & tepidos Christianos impietate vincunt. Sed tamē dissimulat Deus & patienter agit, propter eas quas diximus causas, & propter alias nobis occultas, immensæ

verò illius sapiētiz notissimas. Et quā-
 quam ijs quę retulimus reliqua mino-
 ra sunt, quid dicam tamen de furtis, la-
 trocinijs, prædationibus, rapinis, in-
 cēdijs, cladibus, quibus per feminā in-
 iuriam atque tyrannidē Sathanæ mi-
 nistri, infinitā hominum multitudinē
 diuexarūt: Quid loquat de cōiuratio-
 nibus, rebellioibus, tumultibus, dis-
 sensionibus, perturbationib. ciuū
 discordijs, quę simul atq; hæresum pe-
 stis exorta est, peccatissimas Prouinci-
 as, & florentissima Regna peruagatæ
 sunt: In Germania, Luthero authore
 atq; impulsore, rustici cōtra dominos
 suos arma ceperūt; tantaq; est contē-
 tione pugnatū, vt rusticorū centū mil-
 lia occisione sint occisa; tātæ strages
 factæ, vt in sola prouincia Franconia
 supra 200. castella, & religiosorū ho-
 minū monasteria funditus sint cuer-
 sa. Heluetiorum Cantones (quos vo-
 cant) Catholici, pro auita religione,
 parua manu cū Cantonibus hæreticis,
 collatis signis dimicauerunt, eosq; & nu-
 mero & militum virtute fretos, tribus
 prælijs fuderunt, ac profligarunt, &
 Zuinglium eorū magistrum atq; erro-
 ris Ducem concremarunt. Magna
 pars statuum Imperij à Carolo v. Im-
 I. 6. per-

*Scrinii in
 historia
 an. 1525.*

*Scrinii
 an. 1531.*

peratore defecit, delectū habuit, milites conscripsit, exercitum innumera-
bilem conflauit, vt illum opprimeret,
& de vniuersa Germania deturbaret:
sed vera religio, cuius causa agebatur,
Deo Duce atque autore, gloriosam de
potentissimis hostibus victoriam re-
portauit. Quid residui est in omni cala-
mitate, quod florens quondam Fran-
ciæ regnum perpeffum non sit? quàm
diuturna & cruenta bella sæpè gesta?
quantum sanguinis est effusum? quo-
ties inter Catholicos & hæreticos, &
quanta contentione est decertatum,
victoria semper ad veram religio-
nem inclināte? Quoties homines per-
ditissimi ac nefarij, in Reges Franciæ
Franciscum I. I. Carolum IX. Hen-
ricum III. conspirarunt? vt patriæ pa-
rentes trucidarent, nobilissimum atq;
potentissimum regnum vastarēt, Ca-
tholicam Religionē delerent? Quod
nisi Deus piorum atq; integerrimorū
hominum (qui in Gallia adhuc sunt
innumerales) vota, preces, lachry-
mas respiciens, impiorum hostiū con-
silia retexisset, conatus repressisset, im-
petus retardasset; actum esset de regno
illo Christianissimo: in quo rāta fuit,
& iam aperta atque nefaria Hugono

torum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiam literis prodiderint, eos Ludouicum Borbonium Condæ Regem coronasse, mone-
 tamq; auream illum impresisse, in qua hæc erat in scripto: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quæ inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Fræciæ Reges iniuriosa Neque ijs contenti, vt nihil ad summam improbitatem decesset, oratores etiam suos Bizantiū miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam sollicitarent, & auxilia suâ pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, in testinis discordijs, atque tumultibus, illis in regnis, ipsorum opera excitationis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent. Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legatione audire contempserit, quòd diceret Hugonottos tam esse abiectos atque despiciatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla

*Natalis:**Comes:**lib. 18.**historie.**Natalis:**Comes:**lib. 19.*

Vel amicitia iungi, vel foedere, qui in Deum impii, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, deniq; communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quòd ex Valle Engromia hæreticos extirparet, ne illorum malum perditiones suas latius serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, ut illos de medio tollerent In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Regnam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quòd Catholica esset, eamque Angliæ Reginae Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderunt. Quæ Elisabetha cum foemina sit, Anglicanae Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis, callidè & astutè bellum aduersos alios Reges alit, auget, inflamat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate sæuit, ut omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

in lu.

Natalis

Comes

lib. 7.

Idè li. 14.

Idè lib 19.

Surius.

in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa, flœrens quondã & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, ut ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, uestigialium neruis, ærarij sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis: Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergo per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, diruptiones urbium, oppidorum euerisiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliationes, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecutæ? In ipso vndecim annorũ spacio, apud grauem scriptorẽ legi, in Gallia & Flandria, quingenta, & eo amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tantũmodo anno, qui fuit salutis nostræ 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incæsa atq; euerfa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, per-

Antonius Possuinus in epistola ad Poloniæ regem.

Natalis Comes lib. 18.

sum.

summam crudelitatem fuisse maſtata. Silentio prætereo permultas alias Prouincias graui hæreticorum motu cõquassatas atque afflictas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in regnis Catholicam religionem vel deleuerint, vel labefactauerint hæ furie atque pestes. Neque commemorabo superiorem, atque inferiorem Pãoniã. Bohemiam, Poloniam, Lituaniã, Daciam, Sueciam, Noruegiam, Hiberniam, aliasque innumerabiles ad Septentrionem Prouincias miserabiliter proſtigatas, atque conuulsas, ne modum excedat oratio. Vnum tantum rei gestæ exemplum referam, quo melius, quæ dicta hæctenus sunt, intelligantur. Monasterium ciuitas est Prouinciæ VVestphaliæ Metropolis nobilissima: ex ea hæretici Anabaptistæ, Sacerdotes omnes, Monachos, Equites honestissimos, atque prudentissimos quoque ciues Catholicos sibi aduersantes, violenter eiecerunt, domos diripuerunt, bona compilarunt. Tum futorem quendam, hominem scilicet dispicatissimum, atque contemptum Regem creant, diadema cum ea pompa, atque solenitate omni, quæ in verorum Regum coronatione adhiberi solet, capi-

ti il-

ti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrâ appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnâ præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquã Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percusi iussit, quòd muliebriter desleret ac lamentaretur miserias atq; calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidētium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormētis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę poenas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quòd ipsam naturam corruerunt, & laudabiles atq; probatissimos quarundam nationum

*Survins
historia
an. 1533.*

mores ita peruerterunt, atque in peius
 cōmutarunt, ut multi, qui antea hone-
 sti erāt, temperati, ac penè frigidi, ex i-
 storum doctrina flagitiosissimi atque
 profligatissimi sint, & quibusdam libi-
 dinis facibus inflammati. Qui fidelita-
 te, ac modestia olim præstabant, infi-
 deles nunc sunt, & in fraudem semper
 intenti. Qui virtute atq; animi fortitu-
 dine, cum hoste manum conferere, pe-
 dem conferre, & fortissimè pugnando
 vel occumbere, vel vincere soliti erāt,
 iam hosti terga vertere, fugere & ab-
 iectis armis trepidare didicerunt. Vbi
 doctrinæ stud.ū ac sapientiæ floruit;
 nūc summa literarum ignorantio. Nec
 mirum sanè; semper eam veram reli-
 gionem, quasi comites quaedam, po-
 tentia & sapientia sequuntur: iubla-
 ta autem illa, quæ domina & governa-
 trix est; hæ quasi ancillæ dominam su-
 am abeuntem prosequuntur. Ut igitur
 me ipse colligam, & orationem meam
 cōtraham: hi sunt ex infinito penè nu-
 mero aliquot fructus, qui ex hæreti-
 corum doctrina, quasi ex radice
 pullularunt: mala enim arbor fructus
 bonos non facit, & exturbido atque
 pestilenti fonte, salubris atque dulcis
 aqua non fluit. Hæreticorū enim spiri-

Matt 7.
 Iacob. 3.

tus, licentiæ, blasphemiæ, maledicentiæ, tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris tetrior fuit, atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè superat. quod ut manifestum fiat, & sole lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitavit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios falis comedisse, atque etiam disputasse, & Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse, cum cõtra alia vera & solida & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: tum verò maximè contra veritatē sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Ut perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimū atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas supra attingimus iniurias, & cõtumelias, quasi rivulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volumus, pestilētē hunc Lutheri spiritum, Calvinistarū, atque Hugonottorum spiritus, im-

*Libro de
Missa an-
gulari.*

*Surius
an 1534.*

pie-

pietate, violentia, truculentia, & omni
 immanitate superat: & non solum in
 Catholicos, veramque religionem, sed
 in vniuersas ipsas Prouincias, & Respu-
 blicas, Regna, in omne denique homi-
 num genus, perniciosissimus & cala-
 mitosissimus est, dicique verè potest
 orbis terrarum incendium. Atque hæc
 tanta, quæ aliæ nationes hæreseón la-
 be infectæ experiuntur mala, & pacis,
 atque integræ religionis bona quibus
 Hispania per Dei gratiam fruitur, ve-
 hementer nos excitare atque commo-
 uere debent, vt & magni faciamus hoc
 tantum Dei beneficium, & gratias pro
 eo maximas illi atque immortales a-
 gamus. Vtrumque facient libentius,
 atque expeditius, quicumque ex Hispa-
 nia in alias Prouincias egressi, eas Re-
 giones obierunt ac perlustrarunt, quas
 effrenatus hæreticorum furor depopu-
 latur & affligit. Poterunt ij minori
 sanè negotio hæresum infinita mala
 pro rei atrocitate expendere: eaque cū
 pace nostra, & publici status tranquil-
 litate conferre. Debemus etiam con-
 niti quantum possumus, & dare ope-
 ram, vt vitia nostra corrigamus. ne sin-
 gulare donū fidei nostris peccatis per-
 damus, quod aliæ nationes suis pecca-
 tis.

tis perdidit: & dies noctesque De-
 um nostris placare atque fatigare pre-
 cibus, ut Philippum Regem Catholicū
 incolumem felicissimumq; quam diu-
 tissimè tueatur: qui pro sua auita atq;
 eximia pietate, summa prudentia, in-
 credibili vigilātia, maxima inter om-
 nes qui vnquam fuerunt Reges poten-
 tia, se murum pro domo Dei opponit,
 & Catholicam fidem defendit. Quod
 quidem præstat, non solum armis in-
 uictis, & cōsilijs salutaribus, sed etiam
 ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei
 Catholicæ Senatui præsunt, & in pe-
 renni quādam vigilia sedentes, hære-
 ticorum furorem ab nostris ceruicib;
 & certissimam pestem ab Hispaniæ fi-
 nibus auertunt. Quod quidem sanctis-
 simæ fidei tribunal, ad conseruationē
 atque defensionem ipsius fidei, Deus
 Opt. Max. admirabili prouidentia, in
 Castellæ ac Legionis Regnis instituit,
 anno ab ortu Domini 1481 in Arago-
 nia verò, Valentia, Caralonia, anno
 1483, quo ipso anno Martinus Luth-
 erus in lucem editus est. Ut vel ex hac
 ipsa tam opportuni temporis coniun-
 ctione, Dei consilium fiat manifestū,
 fidei tribunal, hostibus fidei antidotū
 veneno prouidentissimè opponentis.

Nam

Nam tametsi cū primū hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum insciji atque improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præter ta, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorturos prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione Inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emer- sit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cōuelleret, & tertiã stellarum partem, ceu draco quidã cadēs de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesię suę curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem,
peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defen-
sorem, acerrimum hæreticorum
hostem, Christi imperij amplificato-
rem. Quod vero Luthero eiusque filijs
decretum erat, cum reliqua omnia di-
uina & humana iura peruertere, tum
maximè in sacras religiones impetu-
tum facere, & Apostolicos viros san-
ctissimè in eis viuètes euertere, si pos-
set, atque extinguere: ut illis quasi pa-
storibus atque canibus emendolabia-
tis, ipse tanquam lupus sanguinolentus
ac ferus, oves Christi raperet impunius
atque dispergeret. Incredibili Dei pro-
uidentia factum est, ut noua hæc Socie-
tas ad defensionem ipsius fidei potissi-
mè institueretur. Huius ordinis insti-
tutum est, alios reliquarum religionum
fortissimos duces ac milites, strenuè
pro fide & Christi gloria dimicantes
iuuare, & laborantibus opem atque
auxilium ferre. Vbi verò aliorum præsi-
dia defunt, milites suos armatos mite-
re: qui hostem longius progredi nõ
sinant, furiosum eius impetum fran-
gant, & prædam ex cruentis faucibus
eripiât. Hoc præstat Societas ijs in Re-
gionibus atque Prouincijs potissimè,
quæ hæreticorum armis & astu pe-
riculosius infestantur: in quibus vi-
deli-

peratore defecit, delectū habuit, milites conscripsit, exercitum innumerabilem conflauit, vt illum opprimeret, & de vniuersa Germania deturbaret: sed vera religio, cuius causa agebatur, Deo Duce atque autore, gloriosam de potentissimis hostibus victoriam reportauit. Quid residui est in omni calamitate, quod florens quondam Franciæ regnum perpeffum non sit? quàm diuturna & cruenta bella sæpè gesta? quantum sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quanta contentione est decertatum, victoria semper ad veram religionem inclināte? Quoties homines perditissimī ac nefarij, in Reges Franciæ Franciscum I. I. Carolum I. X. Henricum I. II. conspirarunt? vt patriæ parentes trucidarent, nobilissimum atq; potentissimum regnum vastarēt, Catholicam Religionē delerent? Quod nisi Deus piorum atq; integerrimorū hominum. (qui in Gallia adhuc sunt innumerabiles) vota, preces, lachrymas respiciens, impiorum hostiū consilia retexisset, conatus repressisset, impetus retardasset; actum esset de regno illo Christianissimo: in quo tāta fuit, & tam aperta atque nefaria Hugono

torum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiam literis prodiderint, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronasse, mone-
 tamq; auream illum impressisse, in qua hæc erat in scripto: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Que inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Fræciæ Reges iniuriosa Neque ijs contenti, vt nihil ad summam improbitatem decesset, oratores etiam suos Bizantiū miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam sollicitarent, & auxilia suā pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, in testinis discordijs, atque tumultibus, illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent. Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationē audire contempserit, quod diceret Hungonottos tam esse abiectos atque despicatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla

*Natalis:**Comes:**lib.18.**historie.**Natalis.**Comes.**lib.19.*

*Natalis
Comes
lib. 7.
Idē li. 14.*

*Idē lib 19.
Syrus.*

Vel amicitia iungi, vel foedere, qui in Deum impii, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, deniq; communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quod ex Valle Engromia hæreticos extirparet, ne illorum malum perditiones suas latius serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, ut illos de medio tollerent. In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quod Catholica esset, eamque Angliæ Reginae Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderunt. Quæ Elisabetha cum foemina sit, Anglicanæ Ecclesiæ uniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus ministrandis; callidè & astutè bellum aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate læuit, ut omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

in lu.

in luctu iaceat, quanto in mœtore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondã & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vestigalium neruis, ætarij sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis: Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergo per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, direptiones urbium, oppidorum euerisiones, templorum incendia, cœnobiolorum spoliationes, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecutæ? In ipso vndecim annorũ spacio, apud grauem scriptorẽ legi, in Gallia & Flandria, quingenta, & eò amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tantũmodo anno, qui fuit salutis nostræ 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incæsa atq; euerfa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, persum:

*Antonius
Possuinus
in epistola
ad Polonia regem.*

*Natalis
Comes
lib. 18.*

summam crudelitatem fuisse maſtata.
 Silentio prætereo permultas alias Pro-
 uincias graui hæreticorum motu cõ-
 quaſſatas atque afflictas. Non dicam
 quas regiones infecerint, quibus in re-
 gnis Catholicam religionem vel dele-
 uerint, vel labefactauerint hæ furig at-
 que peſtes. Neque commemorabo ſu-
 perioſem, atque inferioſem Pãnoniã.
 Bohemiam, Poloniam, Lituaniã, Da-
 ciam, Sueciam, Noruegiam, Hiberniã,
 aliasque innumerabiles ad Septẽ-
 tionem Prouincias miſerabiliter pro-
 ſtigatas, atque conuulſas, ne inodum
 excedat oratio. Vnum tantum rei ge-
 ſtæ exemplum referam, quo melius,
 quæ dicta hæctenus ſunt, intelligantur.
 Monasterium ciuitas eſt Prouinciæ
 VVeſtphaliæ Metropolis nobiliſſima:
 ex ea hæretici Anabaptiſtæ, Sacerdo-
 tes omnes, Monachos, Equites hone-
 ſtiſſimos, atque prudentiſſimos quoſ-
 que ciues Catholicos ſibi aduerſantes
 violenter eiecerunt, domos diripue-
 runt, bona compilarũt. Tum ſuotem
 quendam, hominem ſcilicet diſpica-
 tiſſimum atque contemptum Regem
 creant, diadema cum ea pompa, atque
 ſolẽnitãte omni, quæ in verorum Re-
 gum coronatione adhiberi ſolet, capi-
 ti il-

ei illius imponunt. Hic Rex iustitiæ su-
 per terrâ appellatur: vxores plurimas
 ducit: ex ijs vnam præcipuam, quasi
 Reginam cæteris honoratiorem eli-
 git, cum qua concionari, & officio Sa-
 cerdotis fungi aggreditur: duo de tri-
 ginta insanos, atque fanaticos concio-
 natores, & tanquã Apostolos (sic enim
 nominabat) varias in regiones ad dis-
 seminandum impurum suum Euange-
 lium mittit. Quid multa? finis huius fa-
 bulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex e-
 nim vxorem suam in medio foro se-
 curi percuti iussit, quòd muliebriter
 desleret ac lamentaretur miserias atq;
 calamitates, quas ciuitas illa à Catho-
 licorum exercitu eam obsidètiũ pa-
 tiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuita-
 te, atrocissimis tormètis prius dilania-
 tus, extremo tandem supplicio, impie-
 tatis atque dementiæ suę poenas iustis-
 simas dedit. Satis ne multa mala sunt
 hæc? nonne fructus noui Euangelij v-
 beres sunt atque copiosi? non tamen
 hic finis est. Nam præter alia infinita
 damna, quæ exitiosa ista prodigia in
 orbem terrarum inuexerunt, illud cer-
 tè haud minimum est, quòd ipsam na-
 turam corruerunt, & laudabiles atq;
 probatissimos quarundam nationum

*Surinsh
 historia
 an. 1538.*

mores ita peruerterunt, atque in peius cōmutarunt, vt multi, qui antea honesti erāt, temperati, ac penè frigidi, ex istorum doctrina flagitiosissimi atque profligatissimi sint, & quibusdam libidinis facibus inflammati. Qui fidelitate, ac modestia olim præstabant, infideles nunc sunt, & in fraudem semper intenti. Qui virtute atq; animi fortitudine, cum hoste manum conferere, pedem conferre, & fortissimè pugnando vel occumbere, vel vincere soliti erāt, iam hosti terga vertere, fugere & abiectis armis trepidare didicerunt. Vbi doctrinæ studiū ac sapientix floruit; nūc summa literarum ignorantia. Neq; mirum sanè; semper enim veram religionem, quasi comites quosdam, potentia & sapientia secum trahit: sublatam autem illam, quæ domina & gubernatrix est; hæ quasi ancillæ dominam suam abeuntem prosequuntur. Vt igitur me ipse colligam, & orationem meam cōtraham: hi sunt ex infinito penè numero aliquot fructus, qui ex hæreticorum doctrina, quasi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus bonos non facit, & exturbido atque pestilenti fonte, salubris atque dulcis aqua non fluit. Hæreticorū enim spiri-

tus.

Malt 7.

Iacob. 3.

tus, licentiæ, blasphemix, maledicentiæ, tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris terrior fuit, atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè superat. quod ut manifestum fiat, & sole lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitavit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpe apparuisse, cum eo modios salis comedisse, atque etiam disputasse, & Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse, cum cõtra alia vera & solida & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: tum verò maximè contra veritatẽ sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Ut perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimũ atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas suprà attigimus iniurias, & cõtumelias, quasi riulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volumus, pestilētẽ hunc Lutheri spiritum, Calvinistarũ, atque Hugonottorum spiritus, im-

*Libro de
Missa an-
gulari.*

*Surius.
an. 1534.*

tis perdidierunt : & dies noctes que Deum nostris placare atque fatigare precibus, vt Philippum Regem Catholicū incolumem felicissimumq; quam diutissimè tueatur : qui pro sua auita atq; eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilātia, maxima inter omnes qui vnquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solum armis iuuctis, & cōsilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholicæ Senatui præsunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicib⁹, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationē atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia verò, Valentia, Catalonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Vt vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestū, fidei tribunal, hostibus fidei antidotū veneno prouidentissimè opponentis.

Nam

Nam tametsi cū primū hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præsciencia sua, præterita, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorturos prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione Inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emerfit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cōuelleret, & tertiã stellarum partem, ceu draco quidã cadēs de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesię suę curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem,
peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defen-
 sorem, acerrimum hæreticorum
 hostem, Christi imperij amplificato-
 rem. Quod vero Luthero eiusque filijs
 decretum erat, cum reliqua omnia di-
 uina & humana iura peruertere, tum
 maximè in facias religiones impe-
 tum facere, & Apostolicos viros san-
 ctissimè in eis viuētes euertere, si pos-
 set, atque extinguere: ut illis quasi pa-
 storibus atque canibus e medio subla-
 tis, ipse tanquam lupus sanguinolentus
 ac ferus, oves Christi rapere impunius
 atque dispergeret. Incredibili Dei pro-
 uidentia factum est, ut noua hæc Socie-
 tas ad defensionem ipsius fidei potissi-
 mū institueretur. Huius ordinis insti-
 tutum est, alios reliquarū religionum
 fortissimos duces ac milites, strenuè
 pro fide & Christi gloria dimicantes
 iuuare, & laborantibus opem atque
 auxilium ferre. Vbi verò aliorū præsi-
 dia desunt, milites suos armatos mit-
 tere: qui hostem longius progredi nō
 sinant, furiosum eius impetum fran-
 gant, & prædam ex cruentis faucibus
 eripiāt. Hoc præstat Societas ijs in Re-
 gionibus atque Prouincijs potissimū,
 quæ hæreticorum armis & astu pe-
 riculosius infestantur: in quibus vi-
 deli-

Vel amicitia iungi, vel foedere, qui in Deum impii, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, deniq; communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quod ex Valle Engronia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latius serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, ut illos de medio tollerent. In quorum numero est Scotiq; Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quod Catholica esset, eamque Angliæ Regiæ Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderunt. Quæ Elisabetha cum scemina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis, callidè & astutè bellum aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate læuit, ut omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

in lu.

*Natalis
Comes
lib 7.
Idē li. 14.*

*Idē lib 19,
& Surius.*

in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondã & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, ut ad regnũ etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vectigalium neruis, ætarij sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis: Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergo per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, diruptiones urbium, oppidorum euerisiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliaciones, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecrata? In ipso vndecim annorũ spacio, apud grauem scriptorẽ legi, in Gallia & Flandria, quingẽta, & eo amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tãtũ modo anno, qui fuit salutis nostrę 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incẽsa atq; euerfa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis non Euangelij concionatoribus, persum:

Antonius Possuinus in epistola ad Polonię regem

Natalis Comes lib. 18.

ei illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrâ appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnam præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquã Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percusi iussit, quòd muliebriter desleret ac lamentaretur miserias atq; calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidētium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormētis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę pœnas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quòd ipsam naturam corruerunt, & laudabiles atq; probatissimos quarundam nationum

*Surinus h
historia
an. 1538.*

mores ita peruerterunt, atque in peius
 cōmutarunt, vt multi, qui antea hone-
 sti erāt, temperati, ac penè frigidi, ex i-
 storum doctrina flagitiosissimi atque
 profligatissimi sint, & quibusdam libi-
 dinis facibus inflammati. Qui fidelita-
 te, ac modestia olim præstabant, infi-
 deles nunc sunt, & in fraudem semper
 intenti. Qui virtute atq; animi fortitu-
 dine, cum hoste manum conferere, pe-
 dem conferre, & fortissimè pugnando
 vel occumbere, vel vincere soliti erāt,
 iam hosti terga vertere, fugere & ab-
 iectis armis trepidare didicerunt. Vbi
 doctrinæ studiū ac sapientiæ floruit;
 nūc summa literarum ignorantia. Neq;
 mirum sanè; semper enim veram reli-
 gionem, quasi comites quædam, po-
 tentia & sapientia sequuntur: subla-
 ta autem illa, quæ domina & governa-
 trix est; hæ quasi ancillæ dominam su-
 am abeuntem prosequuntur. Vt igitur
 me ipse colligam, & orationem meam
 cōtraham: hi sunt ex infinito penè nu-
 mero aliquot fructus, qui ex hæreti-
 corum doctrina, quasi ex radice
 pullularunt: mala enim arbor fructus
 bonos non facit, & exturbido atque
 pestilenti fonte, salubris atque dulcis
 aqua non fluit. Hæreticorū enim spiri-

Matt 7.
 Iacob. 3.

cus, licentiæ, blasphemiæ, maledicentiæ, tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris tertior sive, atque detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atque impietatem longè superat. quod ut manifestum fiat, & so-
 le lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitavit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios salis comedisset, atque etiam disputasse, & Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse, cum cõtra alia vera & solida & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: tum verò maximè contra veritatẽ sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Ut perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimũ atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas supra attingimus iniurias, & cõtumelias, quasi rivulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volumus, pestilẽtẽ hunc Lutheri spiritum, Calvinistarũ, atque Hugonottorum spiritus, im-

pic-

*Libro de
Missa au-
gulari.*

*Surius
an. 1534.*

tis perdidērunt: & dies noctes quę Deum nostris placare atque fatigare precibus, vt Philippum Regem Catholicū incolumem felicissimumq; quam diutissimè tueatur: qui pro sua auita atq; eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilātia, maxima inter omnes qui vnquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solum armis inuictis, & cōsilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholicę Senatui præsunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicib⁹, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimę fidei tribunal, ad conseruationē atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellę ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia verò, Valentia, Catalonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Vt vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestū, fidei tribunal, hostibus fidei antidotū veneno prouidentissimè opponentis.

Nam

Nam tametsi cū primū hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum insciji atque improvidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præter ita, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorturos prospiciens, sanctissimæ fidei Senatū in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione Inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emerit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cōuelleret, & tertiā stellarum partem, ceu draco quidā cadēs de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesiæ sue curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem,
peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defen-
 sorem, acerrimum hæreticorum
 hostem, Christi imperij amplificato-
 rem. Quod vero Luthero eiusque filijs
 decretum erat, cum reliqua omnia di-
 uina & humana iura peruertere, tum
 maximè in sacras religiones impe-
 tum facere, & Apostolicos viros san-
 ctissimè in eis viuētes euerere, si pos-
 set, atque extinguere: vt illis quasi pa-
 storibus atque canibus è medio iabia-
 tis, ipse tanquam lupus sanguinolentus
 ac ferus, oves Christi raperet impunius
 atque dispergeret. Incredibili Dei pro-
 uidentia factum est, vt noua hæc Socie-
 tas ad defensionem ipsius fidei potissi-
 mū institueretur. Huius ordinis insti-
 tutum est, alios reliquarū religionum
 fortissimos duces ac milites, strenuè
 pro fide & Christi gloria dimicantes
 iurare, & laborantibus opem atque
 auxilium ferre. Vbi verò aliorū præsi-
 dia desunt, milites suos armatos mit-
 tere: qui hostem longius progredi nō
 sinant, furiosum eius impetum fran-
 gant, & prædam ex cruentis faucibus
 eripiāt. Hoc præstat Societas ijs in Re-
 gionibus atque Prouincijs potissimū,
 quæ hæreticorum armis & astu pe-
 riculosius infestantur: in quibus vi-
 deli.

delicet, quòd religiosi alij, qui eas vita & doctrina illustrabant, vel omnino defecerint, vel pauci admodum (& ij quidem prostrati, debilitati & confecti) reliqui sint, necessariò Societas hanc prouinciam cepit, vt tantas Ecclesiæ ruinas pro sua tenuitate resarciret, & hæreticos hostiliter irrumpētes comprimeret: ne exultare in mēdacio, & imprudentibus atque simplicib. triumphum agere de veritate atque religione videantur. Porrò qua ratione hoc Societas præstet, & quo fructu in nonnullis huius historiæ libris, summam legere deinceps licebit.

**DE FIDEI CHRISTIANÆ
apud Indos propagatione.**

CAPVT XIX.

EThæt quidem ad coërcendos atque frænandos hæreticos pertinent, & ad sanctissimæ nostræ fidei conseruationem. Iam quæ ad eiusmet fidei propagationem atque amplificationem attinent (quæ sanè non est minus vel necessaria, vel admirabilis) hoc capite si placet persequamur. In quam quidem propagationem si oculos

culos intēdas, magna te admiratio capiet, infinitam sapientiam Dei, atque prouidentiam hac in te perspiciētem: magna rursus grati animi pietas, inexhaustos illius misericordiae thesauros considerantem. Nam mhi quidē certē pro miraculo est, noui orbis patefactio ab nostris hominibus inuenti; idemq; dubio procul iudicabit, qui attentē apud se expēderit: Primum, quos saecula fluxerūt, ex quo primū contrahendarum rerū vsus esse ccepit inter gentes, commerciūq; ex nauigandi facilitate, & cōmeandi in alias Prouincias, oportunitate. Deinde quam curiosē clarissimi olim Reges, atque potentissimi, Prouincias atque Regiones occultas indagauerint, easque suo imperio subiiciendas curauerint: tum quam incenso studio, atque exquisita diligentia viri literatissimi, & Cosmographi praestantissimi, in eam curam incubuerit, ut orbis terrarum omnes partes percenserent, diuiderent, distinguerent, nobisq; depictas atq; expressas ante oculos ponerent. Postremò mortalium insatiabilē auri & argenti cupiditatem, atq; opum immensā sitim, qua inflammatus, Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare

pauperiem fugiēs, per saxa, per ignes.
 Hæc inquam, si quis rectè apud se at-
 que diligenter consideret, admirabi-
 tur profectò arcanum Dei consilium,
 qui rem tantam tamdiu occultauit, &
 nostro sæculo Prouincias innumera-
 biles, Regna potentissima, Resp. nobi-
 lissimas, maria immensa, regiones
 inauditas, oras terrarum latissimas,
 orbem denique quodammodo alterū
 nobis patefecit, plenissimum, refertis-
 simum auri, argenti, gemmarum, aro-
 matum, odoramentorum, rerum om-
 nium incredibili copia cumularissi-
 mum. Tanta enim est rerum ad nos
 ex nouis regionibus aduectarum vis,
 varietas, pulchritudo, salubritas, preti-
 um, ut omnium fidem excedat. Atque
 magis admirabitur, si quis vestigia
 noui orbis, & quasi iudicia quædam
 apud veteres scriptores legat. Nam &
 in Platone sub Atlantis nomine, ali-
 qua (licet obscura) illius fit mentio: &
 aperte apud Tragicum Senecam, illi-
 versibus: Venient annis sæcula feris
 quibus Oceanus vincula rerum laxet
 & ingens pateat tellus, Typhisque
 nouos detegat orbis, nec sit terra
 vltima Thyle. Quib⁹ quasi spiritu poë-
 tico affat⁹, futūra pronūtiat, quibus
 dau

*In Thimo,
 Critias.*

In Medea.

Nam visus est. Et Carthaginenses inco-
 gnitarum regionum notitiam aliquā
 habuerūt, & insulā quandam remotā,
 desertam, fertilem inuenerunt: & Pho-
 censes Gadiū incolæ, ex freto Hercu-
 leo egressi, vento Euro secūdissimè na-
 uigantes, ad nouas terras appulsi sunt,
 quemadmodum ab Aristotele me-
 moriæ proditum est. Et Strabo ex
 Heraclide Pontico narrat. Eudoxi-
 um quendam ex Gadibus in Indiam
 nauigātem, in Aethiopiā peruenisse.
 Neque delunt qui scribant in India
 quæ ad Occidentem est, Augusti Cæsa-
 ris effigiem in auri venis repertam,
 & Romam, ad comprobandam rei ve-
 ritatem, summo Pontifici missam fuisse.
 Sed hæc atq; alia eiusdem generis
 argumenta, leuia atq; incerta sunt. Il-
 lud certissimum, Deum (cuius iudicia
 sunt occulta, cuius consilia nulla ratio
 ne possunt inuestigari) hoc tantū mira-
 culum nostris temporibus reseruasse.
 Tum quod Christiani Imperij fines,
 furcarū potentia, atque tyrannis im-
 pendio, quotidie magis contrahebant:
 tum quod hæreticorum furor Catho-
 licam religionem magis ac magis
 indies deuastabat: tum quod hoc maxi-
 mum beneficium Hispaniæ proprium

*a Lib. de
 mundi mi-
 raculis.*

Strabo l. 2.

Marin.

Siculus in

Chronico

Hispaniæ.

voluit esse: vt ex ea videlicet primi illi
 explorandi nouas Prouincias aurores
 prodirent: & inuictis potentissimo-
 rum atque felicissimorum Castellæ ac
 Portugalliæ Regum armis, nouus hic
 orbis nobis innotesceret, & Christi iu-
 gum domitus subiret. Qui nauigatione
 nē in Indiā, quæ orientem Solem spe-
 ctat, primus tētauit, Henricus Ioannis
 primi Portugalliæ Regis filius fuisse
 dicitur. Qui vir cum eruditus esset, &
 motus cæli, & Planetarum cursus, &
 Geographiæ scientia præstans, totum
 se rerum naturalium studio dedit: &
 multam in exquirendis atque inuesti-
 gandis naturæ arcanis operam posuit.
 Quia ex indagatone, paulatim sensim-
 que in eam opinionem adductus est,
 vt ex Lusitania in Indiā nauigari pos-
 se crederet. Ad faciendum eius rei pe-
 riculum, naues ornatissimas suis sum-
 ptib. misit, & homines peritos, qui Af-
 ricæ oras explorarunt, maris Atlanti-
 ci insulas nonnullas incognitas repe-
 runt, fidem Christi annunciarunt indi-
 genis. Denique Henrici opera & indu-
 stria, Matera insula, & aliquot aliæ no-
 tæ nostris hominib. esse cœperunt. mul-
 tiq; populi ad oras eius maris in Occi-
 dentali Aethiopia degentes, Christiana
 reli-

religione exculi sunt Hoc autem præclarum inceptum, & tanti Principis excellentia dignissimum (in quo ad mortē vsq; perseverauit, & vitā Henricus omnem consumpsit.) Ioannes postea 11. Emanuel, & Ioannes 111 Lusitanie Reges felicissimè prosequuti sunt: & classes suas fortissimis plenas militib⁹, rebusque omnibus ad nauigandum instructas, in Brasiliam Angolam, Cōgum, Monomorapim, Guineam, Aethiopiā, Sinum Persicum, Dio, Calicut, Goam, Malacā, Sinas, Iaponem, aliasque remotissimas prouincias, ingenti ausu ac felicitate miserunt. Quæ quidem Océani immensitatem nouis atque inusitatis navigationibus transmiserunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, easque vel consuetudine ac beneuolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis subegerunt, maxima Dei benignitate. Nam Lusitanos Deus ita roborauit, atq; cælesti gratia protexit & cōmuniuit, ut ipsi sæpenumero, parua manu, innumera biles barbarorum copias funderent: & prædicationi Euangelij obstructam atque interclusam ferro ac virtute viam aperirent: & populos incultos & cæcos ad Euangelij splendorem

adducerent. Itaque magno, inusitato, atq; inaudito miraculo, domi nostræ, Iaponios generis nobilitate imprimis illustres iuuenes vidimus, qui sacri baptismatis loti fonte, & Christianis sacerdotibus initiati, patrias sedes, amicorum familiaritates, parentum consuetudinem, & ciuium suorum, quibuscum sanguine ac necessitudine sunt coniuncti, beneuolentiam Christi amori posthabentes, ex Iapone in Hispaniam usq; anno salutis nostræ 1584. nauigarunt, immensis perfuncti laboribus atq; periculis. Hi enim sequuti Societatis Iesu Patres, à quibus ad fidem & omnem probitatem ab infantia sunt educati, Romam ipsam quasi ad nostræ religionis arcem profecti sunt: ut summum in ea Pontificem, Christi Vicarium, Petri successorem, coram agnoscerent, colerent, venerarentur: eiq; suo, & Būgi, & Arimæ, & Fiungi Regum consanguineorum suorum nomine, quasi Primitiæ Iaponensium Christianorum (qui sanè sunt innumerabiles ab Ignatii discipulis ad fidem conuersi) debite obedientiæ munus offerrent. Quos Gregorius XIII. Pontifex Max. prudentissimus, admirabili beneuolentia comple-

plexus, omnique humanitatis atq; pietatis officio, ingenti totius vrbis congratulatione, prosequut' est. Existimauit enim sanctissimus Pastor, ad magnā Dei gloriam, atq; ad eò ad suā pertinere (neq; id iniuria) se Pōt' fice, Christianū Imperiū, nōn alijs quā orbis terrarum finib: circūscriptū: & ad nouas & incognitas nationes, & ex omnium hominū memoria hacten' inauditas, sic diffusam ac propagatum, vt per immensos marium atque terrarum tractus, oues illæ, quæ non erant in hoc ouili, pastorem suum quærerent, vocē eius audirent, & in illo omnium pastorum Principem adorarent, fieretq; vnum ouile & vnus pastor. Hæc ad orientis Solis pertinent Indiā. Ad occasum verò Ferdināndus atque Elisabetha Castellæ Reges clarissimi, Christophoro Columbo Ligure Duce, classes suas ad conquirendas, suoq; imperio subijciendas nouas prouincias miserunt. Et Carolus v. Cæsar Augustus, eorum ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præelata maiorum cœpta vehementius auxerunt: & vsque ad eò Hispanici imperij fines propagarunt, vt terra nuper reperta, & magna ex parte inuictis Castellānorum armis perdo-

mita (si per orā matutinam, & sinuosos anfract' circumlegatur) nouē mille leucas colligat, vt à nōnullis peritis scriptoribus literis traditum est. Et tamen circuitus orbis, atque ambitus septem millia tantum, & quingentas leucas continet, si Ptolomæo credim', si Alphragano etiam pauciores, si Fernelio paulò plures. Neoterici verò astrorum curiosi inuestigatores, & nauigandi peritissimi, 6360. leucas tantummodo numerant, cuiuslibet cęli gradui 53 passuum millibus in terra attribuis, hoc est 18. fermè leucis, si quęlibet leuca communis Castellana, tria passuum millia comprehendat. Acciditque nostro sæculo alterū miraculū, nouum item planè atque inauditum, quodque nihil minus habeat vel admirationis, vel stuporis, quàm quod paulò antea de legatione Iaponica dixim'. Naui enim è classe Castellæ Regum, Ioanne Sebastiano Cano Cantabro gubernatore, vn̄uersum orbis terrarum ambitum circūlegit, & incolumis Hispalim (vnde soluerat reuersa) meritò sanè Victoria appellata est. Vt Dei Opt. Max. maximū in nos beneficium agnoscas, qui quidem, vt tanti boni autor effectorque fuit, sic in ipsū laus

laus omnis, atque excellentissimi operis gloria, est omnino referenda. Ipse enim rem maturauit, oportunitatem inuenit, Catholicos Reges permouit, ut profligato iam, seu potius confecto diuturno, graui, periculoso bello Granatensi, & seruitutis ignominiosæ & acerbissimæ (quam 800. fere annos Hispaniæ nationes pertulerant) iugo depulso, & Christiani nominis dignitate in pristinum splendorem quasi postliminio restituta, alijs bellicis curis expediti, rem tantam animo conciperent, spe aggrederentur, summa felicitate cõficerent. Adde, quòd ad patefaciendum nouum hunc orbem, atq; armis subigendum, eos administratos adhibuit Deus, quorum siue paucitatem, siue animi virtutes, atq; fortunæ ornamenta consideres, intelliges profectò, non humanis viribus, sed summi atq; sapientissimi moderatoris voluntate, tot tantasque Prouincias ad Hispanum imperiũ aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque exat illustrius, ex ipso cursu, atque ex uerissimo atq; copiosissimo fructu, quem ad mortalium salutem Deus ipse immortalis collegit. Quis enim posset enumerando percensere nationes multitudine

innumerabiles, locis infinitas, imma-
 nitate barbaras, impietate idololatrias,
 natura cæcas, vitijs omnibus corrup-
 tissimas, ab omni humanitatis sensu
 tam abhorrentes, vt innocentes ma-
 ctarent filios, & quasi præciosas victi-
 mas Dijs suis offerrent: denique quæ
 dæmonē ipsū pro Deo colerēt, cū illo
 sæpè familiariter loquerētur, ad ei⁹ ar-
 bitriū viuerēt: ita esse ab errore ad ve-
 ritatē ab vmbra mortis ad vitæ lucē, à
 miserima seruitute, ad gloriosā ani-
 morū libertatē reuocatas, vt Christū
 Deum ac Dominū nostrum, Redem-
 ptorem agnoscerent, feritatem exue-
 rent, idola comminuerent, templa dia-
 bolo dicata vel euerterent, vel in veri
 Dei cultum cōuerterent, & vitā dignā
 homine, dignam fide, dignam Chri-
 stiano pectore viuere inciperent? Quæ
 tamen omnia nostro sæculo Catholi-
 corum Regum opera diuinitus effe-
 cta sunt. Hoc igitur tempore tam op-
 portuno, tam necessario, admirabili ac
 planè diuino consilio, Deus nostrum
 elegit Ignatium, vt crucis trophæum
 in disiunctissimas terras atque Prouin-
 cias inferret, & gentes infinitas, agre-
 sses, ac barbaras, depulsis ignorantijs, at-
 que

que infidelitatis tenebris, Euangelij
 clarissima luce, per filios suos, colla-
 straret. Ut Lutheri falsi prophetae, ac
 veni impostoris discipuli, dentibus su-
 is fiendant & tabescant, quod quando i-
 psi apud nos tam furiosè debacchantur,
 & diuina atq; humana iura omnia vio-
 lant, sana diripiunt, monasteria incen-
 dunt, ciues Christi demoluntur, Sacra-
 menta euertunt, a beatissimo Romano
 Pontifice se segregant, ac deficiunt:
 eodem ipso tempore in alijs longè plu-
 rimis atque maximis regionibus, no-
 ua templa vero Deo ædificantur, cru-
 cis vexillum in omnium populorum sa-
 lutem extollitur, sacrosancta videntur
 Sacramenta, Pontifex Romanus Chri-
 sti Vicarius agnoscitur, & adoratur,
 Denique hæc ipsa Catholica religio,
 quam ipsi tantopere extinctam cupi-
 unt, ab ortu Solis ad occasum, ab Aequi-
 lone ad mare prædicatur, viget, efflo-
 rescit. Et Deus ipse qui in Europa tam
 multas, tamq; acerbis ab hæreticis cõ-
 tinenter perfert contumelias atq; op-
 probria: in nouo orbe, hoc ipso tem-
 pore multa, magna, testata, admirabi-
 lia opera perfecit. Constatque ad præ-
 sentiam Christi Domini nostri corpo-
 ris in tẽplis collocati, demones obnu-
 tuisse,

tuisse, aufugisse, neque deinceps apparuisse, aut cū idololatris (vt solēbāt) fuisse locutos. plurimosq; mortales varijs atque insanabilibus morbis oppressos, sanctissimæ crucis contactu, aquæ sacræ aspersione, piacularib⁹ granis admotis, ab omni cęgitudine liberatos. Alios quod irreuerētur minusq; honestè in Ecclesia, vbi Eucharistia erat, se gessissent, multis incommodis, ijsque grauissimis à Deo fuisse affectos: multa que alia literis consignata sunt, quæ Deus effecit, tum vt hæreticos nostri temporis (si vllam adhuc habent partem sensus) ad sanio rem mentem reuocaret, tum vt gentes cæcas ad veri luminis cognitionē adduceret. Ea quòd infinita penè sint, neq; huius narrationis propria; silentio præmitto: ex vtriusq; Indiæ historijs perat licèbit, si quis eiusmodi rerum vberiorē cognitionem desiderat. Quamquam autem Deus Opt. Max alias fortissimorum militum copias, ad præclarissimam hæc Indorum expeditionē antea misit, & in eā sanctissimi multi viri aliorum Ordinū, omnibus virib⁹, totoque pectore incumbunt: tamen tam latè patet hic campus, tam spacio-sa, deserta, inculta vinea hæc est,

tam

tam horrida aspectu, feris fremētibus plena, vitiorum monstris efferata, ut pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde quòd militibus aut obsessis, aut acriter præliantibus, noua auxilia magnos animos addūr, magnos sæpè adiumento sunt. Quæ quidem de India ad Occidentem, quæ Castellæ Regibus patet, potissimum dicta sint: in qua magna scilicet sacrorum hominū vis est, eas regiones excolētium. Nam in Orientali India minor est operariorū copia, tum quòd Lusitanorum nauigatio longior est ac periculosior: tum quòd bellum cum multis, varijs, potētissimis Regibus continenter gerendū sit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tum quod ea de causa Lusitaniæ Reges à mari remota, atque terræ intima loca imperio suo nōdum subiecerint, nec tot sacrorum hominum conuentus constituerint, quot ad innumerabiles populos à tenebris infidelitatis, ad fidei lumen traducēdos sunt necessarij. Quamobrem in Brassilia, insulis Malucis, Iapone, alijsque latissimis atque remotissimis Oriētis regionibus, nulli fermè ex alijs regionibus homines sunt, qui propagandæ fidei Christianæ prouinciam,

311 VITAE IGNATII

& animatum procuracionem susceperint, præterquam Ignatii filij. Quæ qui dem Ignatium, admirabili providentia Deus (vt diximus) per opportuno tempore elegit, atque Ecclesiæ suæ acrem defensorem constituit. Neque poterit sanè quisquã de divino consilio dubitare, qui Societatis ab ipso Ignatio per vniuersum terrarum orbem disseminatæ fructus atque utilitates prudenter expendit: quiq; ardens quoddam atque incensum vitam pro Christo profundendi & sanguinem, nostrorũ desiderium perspexerit: & vel assiduas, vt in longinquas & barbares nationes mittantur, preces; vel alacrem, cùm sponte à Præpositis mittuntur, obedientiam, quo mortem pro fidei amplificatione oppetendi præclaram occasionem, nanciscantur. Non enim satis habent, vita & doctrina aut furibilibus hæreticis sese obijcere, aut mortificationem D.N. Iesu Christi semper in corpore suo circumferre, vt infideles salutem ac vitam consequantur. Sed cùm intelligant nullum magnificentius atq; illustrius ab hominibus Euangelio tribui posse testimonium, quàm si pro illius veritate sanguinem ipsum profundant; omni ratione facia-

ciendum sibi putant, vt pro illo vitam potissimum reddant, qui vitam suam pro nobis omnibus in cruce obtulit Patri. Septuaginta septē Patres ac fratres nostri (quod ego quidem sciam) ab hæreticis & Gentilibus pro Christi fide interempti sunt ad annum vsque 1585 quo hæc scribimus Ex. ijs. 24. varijs in locis, ac temporibus ab infidelibus, vel Mahumetanis, vel Gentilibus, exquisitis tormentorum generibus occisi sunt. Quorum Dux ac Princeps Pater Antonius Criminalis fuit, qui à Badegis, ad Cauri promontorium orās, & in genua procumbēs, oculis ac manibus sublatis in cælum, eis trāsfixus est, anno salutis nostræ 1649. Quo eodē anno & loco, Pater Alfontus Médez capite casus, martyrij gloriam est assequutus. In Brassilæa Prouincia, Petrus Corea, & Ioannes Sosa nostræ Societatis fratres, anno 1554. à Caribæis hominibus fetis ac barbaris, sagittis orantes cōfixi ac perempti sunt. Eodem ipso anno, alius ex nostris Patribus in Orientis Solis India, primum quidem semiusus, postea etiam veneno sublatus est. Apud Málucas verò insulas, anno Dōmini 1558. à Mahumetanis P. Alphonfus à Castro.

stro tractus, raptatus per aspera loca, ac præcipitatus est. Quid dicam de Patre Gonsaluo Sylueira, viro cum genere, tum sanctitate nobilissimo? qui cū Monomotapæ Regem ad Christi fidē conuertisset, illius præuaricantis iussu, & peruersorum hominum consilijs inducti, Domini nostri Iesu Christi in cruce pendentis effigiem manibus tenens, fune in collum eius iniecto tractus, & crudelissimo mortis generi (quā ipsemet prædixerat) necatus est, anno 1561. P. Franciscus Lopes, & alij duo fratres nostri Cochino Goam iter habentes, à Mauris, Christiani nominis inimicissimis, intercepti, telis transuerberati perierunt anno Domini 1567. In ea Occidua India parte, quæ Florida nuncupatur, tres Patres, Societates Iesu filij, Petrus Martines, Baptista Segura, Ludouicus Quiros, ac sex alij fratres ad prædicandū Christi fidem in eas oras profecti, à sanguinarijs illis hominibus trucidati sunt. Atque omnium nouissimi anno 1585. in Salfetana regione, quæ à Goa ciuitate atque insula fræto tantū disiuncta est, quinque alij eandem martyrij palmā sunt adepti. In quorum numero fuit P. Rodolphus Aqua viua Ducis Arrij,
Clau.

Claudij Aquæ viuæ Societatis nostræ
Præpositi Generalis fratris filius, &
Cardinalis Aquæ viuæ germanus fra-
ter. Alij 53. hæreticorum odio & cru-
delitate felices euaserunt, & summam
erga se diuini amoris benevolentiam
experti sunt: nam vnus & quinquagin-
ta, quòd ad Catholicam, Apostolicā,
atque Romanam fidem gentibus nū-
ciandam nauigarent, capti ab hæreti-
cis, atque dirè interfecti sunt. Horum
omnium antesignatus P. Ignatius A-
zebedo fuit, vir non tam maiorum
sanguine, quam suo pro Christo fuso
clarissimus. Qui cum in Prouinciam
Brassiliam nauigaret, vt in ea Præpo-
siti Prouincialis, & præconis Euan-
gelici munere fungeretur, à pyratis Gal-
lis Calvinistis, Duce Iacobo Soria, ca-
ptus, odio sanctissimæ fidei Catholi-
cæ ipse atq; alij 38. Societatis filij, eius-
dem propositi socij & pietatis comi-
tes, non vno mortis genere, sed vno
tamen spiritu omnes absumpti sunt
anno 1570. Quos pari fide, constantia,
& felicitate, insequenti anno imitati
sunt 12 alij, qui P. Petro Diaz Duce,
cum eadem nauigationem & causam
suscepissent, à Ioanne Claudio Hugo-
notto Gallo, extremo supplicio affecti
sunt,

sunt. Nec sanè defuerunt fortissimi milites, qui quòd Catholicā fidem mordicus tenerent, acriter defenderent, sapienter docerent, ab ipsis hæreticis, quos sanare cupiebant, mirum in modum prius excruciat, atque immatissimis tormentis dilacerati, beatissimo exitu gloriosam de perfidia victoriam reportarunt. Eiusmodi fuerunt clarissimi Christi martyres Edmundus Campianus, & Thomas Cotnamus Angli, Societatis Iesu illustriissimi filij, qui anno 1581. & 1582. pro Apostolica atque Romana fide, ab Elisabetha Angliæ Regina atrociter martiri sunt. Quamobrem, quis non admiretur consilium Dei? Quis non suspiciat illius providentiam? Quis immensam erga mortales charitatem non redamet infinitam benignitatem gratissimi animi pietate nò colat? laudibus effert? obsequijs veneretur? qui minimæ huic Societati & martyrum præsidia dedit, & ornamenta? Nimirum vt hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatij, familiam Dei esse: non secus atque reliquos sacrorum hominum cœtus, quos in Catholica Ecclesia, alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus iusti-

instituerunt ac fundarunt. Qui quidem religiosi cœtus viris abundantè perfectissimis, qui omnibus tormentis corpora sua obiecerunt, læti denique atque alacres, se dilaniari atque occidi pro CHRISTI nomine passi sunt: neque hoc præteritis tantummodo sæculis, sed etiam nostro. Testes sunt strenui Christi athleteæ Carthusiani, qui propterea quod vnum Ecclesiæ Catholicæ, ac supremum caput Vicarium Christi esse defenderent, ab Henrico octavo Angliæ Rege raptati, suspensi, exemterati, membratim dissecti, elixi, in stipitem ad ignominiam (quæ vera ipsis gloria fuit) sempiternam sublati sunt. Testes sunt etiam multi alij sanctissimorum Dominici, Francisci & aliorum beatorum virorum filij; qui eandem coronam nostræ ætate sunt adepti in Gallia furore hæreticorum, qui noui sunt Nerones, Domiciani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & gloriosus in sæcula, qui munitissima religionum propugnacula in Ecclesia sua excitauit: atque eiusmodi militum in eis præsidia constituit, qui acerrimè dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentia; de hæresi, fidei

ante.

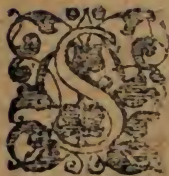
integritate; de morte, ceruicibus datis; denique de teterrimis hostibus, fuso pro Euangelio ac veritate sanguine, amplissime atq; honestissime triumphant. Neque enim fieri potest, quin ijs Ducibus, ac fortissimis militibus, sancta Ecclesia omnes contra se perfidia atq; feritate instructas acies (quod semper haectenus fecit) profliget ac dissipet, atque hostes suos audacia elatos retundat, & tumore inflatos comprimat: & vel obfirmatos, & in prauitate sua pertinaces despiciat, vel humiles, suumque errorem agnoscentes, benigne suscipiat.

VITAE IGNA-
TII LOIOLAE,
LIBER TERTIVS.

IGNATIVS PRAEPOSITVS

Generalis eligitur.

CAPVT PRIMVM.

OCIETATE à Paulo III. Pont. Max. confirmata, nihil Patres prius habuerunt, quam vt Praepositum crearēt cum, qui vniuersae So-
cie-

cietati præflet, cuiusq; Spiritu ac prudentia omnia, tum Romæ, tum foris administrarentur. Societatis autem status eiusmodi tum fermè erat: Franciscus Xavier, & Simon Rodericus in Lusitania, Petrus Faber ad cõuentum Imperialem Vormaciensem cum D. Ortizio profectus, in Germania; Iacobus Laines Parmæ erat, Brixiz Claudus Iaius, Senis Paschasius, in Calabria Nicolaus Bobadilla, ipse Ignatius, Salmerõ, & Ioannes Codurius Romæ remanserant. Lutetiæ præterea iuvenes aliquot, qui animum ad Societatem appulerant, iam tum in literarum studijs versabantur, Roma ab Ignatio hanc ipsam ob causam missi. In ipsa verò vrbe, duodecim ferè ad Patres accesserant: habitabamusque arcè sanè, & perangustè, ex aduersum veteris templi in conductâ domo, male materiata, & ruinosa, quæ ad noui templi ædificationem sublata est. Et quod ego ex exiguo illorum eram numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societate, & ab Ignatij latere (vt dixi) non discedebam, consequentes res nõ quasi auditor, sed vt spectator, & præsens, ac certissimus testis deinceps narrabo. Hoc igitur rerum statu,
cuocati

euocati sunt Romam, qui ex decem Pa-
 tribus in Italia erant: omnesque sub
 Quadragesimam ann. 1541. venerunt,
 præter vnum Nicolaum Bobadillam,
 quem Bisiniani fructuosè laborātem,
 summi Pontificis imperium retinuit.
 Diuſius autem res differri non potuit,
 quòd idem Pontifex paulò poſt, ali-
 quot alios ex Patribus varias in Pro-
 uincias dimittere ſtauiſſet. Per Qua-
 drageſimæ ergo tempus Ignatius,
 Laines, Salmeron, Claudius, Paſcha-
 ſius, & Codurius, ad Præpoſiti gene-
 ralis electionem conueniunt: rebus
 agitatis, ſtauant, vt triduum in ora-
 tione ponant, ſilentium hac de re in-
 ter ſe ſeruent: tum ſuum quiſq; ſuffra-
 gium manu ſua ſcriptum adferat, quò
 ſenſus cuiuſq;, ac voluntas declaretur.
 Poſt triduum ruruſus coeunt: ſuffragia
 ſua cum abſentium Patrum ſuffragijs,
 quæ illi aut ſcripta reliquerāt, aut po-
 ſtea miſerant, coniungunt: poſt terti-
 um item diem, omnib. omniū tū præ-
 ſentiū, tum abſentium ſententijs Igna-
 tius Præpoſitus Generalis renuntiat.
 Hic ille, cum ad parendum magis, quā
 ad impetrandum, ſe ex animo para-
 tum oſtendiſſet, ad ſocios, Ego fra-
 tres, inquit neq; hoc munere dignus
 ſum;

sum; neque verè idoneus, qui alios regam: nam, qui me ipse regere nescio, alios quomodo regam? Quod ego verè sincereque coram Deo ac Domino nostro dum considero, dum præteritæ vitæ meæ peruersos habitus, & præsentis peccata, & misérias multas diligenter mecum ipse reputo: facere non possum, vt quod vos mihi onus imponitis, in me recipiam. Quare id vos, quæso, boni consulite, & de intègro, per tres alios quatuorve dies, rem totã Deo commendate ad dècius, vt diuino illius afflatu ac impulsu, in Patrem eũ potissimum ex omnib. eligamus, qui optimè omnium Societatem sit vniuersam gubernaturus. Patres, principio quidè Ignatio aduersantur: sed acquiescere tandem coacti, tempus ad denuò deliberandum sumunt. Quatriduo interposito, rursus cõueniunt: sed eadem animorum consensione, Ignatius Præpositus Generalis eligitur. Tũ ille, ne aut omnibus vnus obliteret, aut quod sibi non satis conueniens iudicabat, munus susceperet: Ego, inquit, meo confessorio rem totam permitto: ego illi totius vitæ meæ crimina apertiam: illi animi mei morbos, corporisq; ægitudines exponã: quib.
audi.

auditis, si ille, tamen Christi Domini nostri nomine, vel mandauerit mihi, vel consilium dederit, ut tantum onus subeam, tunc denique obtemperabo. Hic reliqui obstrepere, ac reclamare, & satis esse exploratam Dei voluntatem, dicere; Ignatiumque urgere, ac diutius humilitatis obiectu rem producat, ne Deo repugnare videatur. Cū autem de sententia ille dimoueri nō posset, tandem ut id fiat, quod volebat, inuiti decernunt. In cœnobio D. Petri, quod in monte aureo Fratrum Minorum est, triduum omnino fuit, in hanc rem vnā toto pectore incūbens. Et quidem nondum condita Societate, eiusdem cœnobij F. Theodosio, viro sanctitate ac prudentia singulari, confessus est. Post confessionem igitur, ipso letissimæ Resurrectionis Iesu Christi die, confessarium Ignatius, quid videatur, rogat: ille, videri sibi ait, Ignatium Spiritui sancto resistere. Tum Ignatius hominem obsecrat, attentius ut rem totam expēdat, & Deo commendet, ac tum demum ad reliquos Socios, quid sentiat, referat. Fecit ille quod rogabatur. Patribus refert, sibi videri omninō, ut Ignatius Societatis gubernationem accipiat: ille,

ille, maxima omnium gratulatione, se facturum dicit . Sextam feriam à Pascha, proximam ad x. Kalend. Maij cōstituūt, quo die & septē urbis insigniora templa, & illorum stationes obeāt, & in diui Pauli , à turba vacuo & peropportuno loco , singuli professionē suam emittant: quod & factum in hūc modum est . Ad diui Pauli cūm peruenissent, & peccata sua confessi inuicem breuiter essent: Ignatius in sacello beatę Marię (in quo sacratissimū Iesu Christi corpus tum asseruabatur) rem sacram facit : cūm ad perceptionem Dominici corporis ventum est, altera illud manu in patena tenens, altera professionis formulam, ad suos conuersus, vota sua ijs verbis clara voce pronunciauit : ¶ Ego Ignatius de Loiola; promitto omnipotenti Deo, & Summo Pontifici, eius in terris Vicario, coram eius virgine Matre, & tota cęlesti curia, ac in pręsentia Societatis, perpetuam paupertatem, cęstilitatem, & obedientiam, iuxta formam vi uendi in Bulla Societatis Domini nostri Iesu, & in eius constitutionib. declaratis, seu declarandis contentā. Insuper promitto specialem obedientiā summo Pontifici circa missiones in

Bulla contentas : rursus promitto me curaturum, vt pueri erudiantur in rudimentis fidei, iuxta eandem Bullam, & constitutiones . Percepto ab Ignatio Domini nostri Iesu Christi corpore & sanguine : quinque Patres alij ante sumptionem Dominici corporis, nullo ordine antiquitatis seruato, professionem suam emiserunt, cuius formula sic habet : ¶ Ego N. promitto omnipotenti Deo, coram eius Virgine Matre, & tota cælesti curia, ac in præsentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, castitatem, & obedientiam, iuxta formam viuendi in Bulla Societatis Domini Iesu, & in eius constitutionibus declaratis seu declarandis, contentam . Insuper promitto specialem obedientiam summo Pontifici circa missiones in Bulla cõtentas. Rursus promitto me obediturũ circa eruditionem puerorum in rudimentis fidei iuxta eandem Bullam . Re diuina confecta, sacrisque illius templi locis piè sancteque obitis, ad aram maximam, sub qua beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum principum ossa condita sunt, Patres cõsistunt: ibi mutuo sese, amanterque complectuntur:

ani.

animos suos magis deuinciūt: & summa deuotione, ac pietatis ardore, profluentibus lachrymis Deo Opt. Max. gratias agunt, quod quæ ipse inchoasset, dignatus esset perficere: quodque diem illum videre ipsis licuisset, quod se holocaustum in odorem suauitatis admittere, & ex tot prouincijs collectos homines, in vnum corpus coalescere voluisset. Porro Magister Ioannes Codurius eo die singularem quãdam, atque eximiam deuotionem sensit, & vsque ad eò vehementem Dei cõsolationem, vt illam, quominus effervesceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere posset. Itaque illum per vias ambulãtem audiebamus magnis vocibus complẽtem cælum, & ad Dominum sic clamantem, vt præ affectus magnitudine, dirumpi omnino videretur: quasi se ex custodia hac breui educendum, animo præfagiret. nam hoc ipso anno, qui primus ex decem post Ignatium professionem emiserrat, primus omnium ad 4. Kalend. Septembris decessit è vita. Hic Pater in Prouincia oppido Sein, ipso natali die D. Ioannis Baptistæ natus, ipso mortis eius die, eademque ætate qua ille, mortuus est, cum ipso quoque B. Ioannis na-

tali die, Sacerdotij dignitatem adeptus fuisset. Vir fuit in audiendis confessionibus apprimè exercitatus, tractandisque proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaq; singulari: ex qua re magnam apud summos viros auctoritatem erat cōsequutus. Eius mortui anima cælum intrare cuidam peccanti cōspecta est, clarissima gloriæ circumfusa luce, Angelorumq; permixta choris, quod Ignatius ad Fabrum scripsit. Qua verò hora mortuus est, ipsemet Ignatius qui ad D. Petri Montotij pro illo sacrificaturus pergebat, in Ponte Xisti, repente quasi horrore quodam perfusus restitit, & ad comitem suū Baptistā Violæum, qui adhuc viuit, conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam vita excessit.

IGNATII GENERALI-
latus initia.

CAPVT II.

Prepositi Generalis munere suscepto, ea Ignatius cœpit grauitè constitucere, quæ tum ad vniuersæ Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atq; vt quo altius ascenderat

eo se gereret submissius, exēploq; suo omnes ad veræ humilitatis studium prouocaret, culinā statim est ingressus: in eaq; permultos dies, & coquum agere, & alia vilia ministeria domestica obire cœpit, tam accuratè ac seriò, vt quasi nouitius aliquis, sui tantum profectus causa facere videretur. Et quoniam per occupationes (quæ multæ quotidie & magnæ illi occurrebāt) liberè atque integrè eiusmodi officijs vacare non poterat: ita tempora diuidebat, vt & negòcijs grauioribus adesset, & culinæ tamen non desset. Deinde Christianæ doctrinæ rudimenta tradere exorsus est, & pueros instituere, quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies continenter fecit: plurimique ad eum audiendum veniebant quotidie, neque tam pueri quàm viri, & feminæ, indocti, doctiq;. Et cum pia potius quàm docta diceret, & impolitus, atque improprijs verbis vteretur: illa tamen rudia, & inculta verba fortia erant, ac robusta, audientiumque animos mouebant, nō ad inanē plausum, atq; admirationem, sed ad fletum, & vitiorum detestationem salutarem. Itaq; cum finem dicēdi fecisset Ignatius, permulti se ad

Sacerdotum pedes gemebundi aduoluebāt: ita commutati animis, doloreque commoti, vt præ lacrymis & singulibus, vix possent peccata sua confiteri. Quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operam dabat, mihi sæpe affirmavit. Neque mihi tamen hoc nouum aut admirabile videtur, cū ea quæ tum vidi, memoria repeto. Namq; memini, ea energia Ignatium, atque spiritus feruore, verba facere solitum, vt flagrare charitate ipse, & ardentes diuini amoris faces quodammodo iaculari videretur: vt etiam illo tacente, vultus ipse, & totius oris inflammatio incendere faciliè auditores posset, eorumque animos quocunq; vellet, impellere. Atq; vt Dei in illo loquentis virtus, simulque Ignatij humilitas, sui que contemptus magis eluceat, illud non prætermittam. Hoc ego tempore puer eram, repetebamq; postridie, quæ pridie Ignatius docuisset. Cū autem dubitarem, ne præclaræ sententiæ, & ad mores hominū pietate confirmandos maximè vtilis; minus confortæ ferrentur, obscurarenturq; verborum improprietate, Ignatium monui, vt curam aliquā in exponenda oratione poneret. Et ille, qua

erat humilitate, & incredibili mode-
 stia præditus, blandè ac suauiter, Bene
 (inquit) mones, obserua (amabo) dili-
 genter me dicentē; & quicquid vitio-
 sum videbitur, notatò, vt me corrigas.
 Feci postridie, Ignatus quod iusserat,
 calamo notare cœpi linguæ Italicæ
 errata. Porrò tam multa occurrabant,
 vt non partem aliquam, sed totam o-
 rationem Hispaniis perpurgãdam
 iudicaret. Itaque emendatione despe-
 rata, annotare desij, & quid accidisset,
 ad Ignatium reruli. Tum ille, qua sole-
 bat vultus hilaritate, Quid (inquit) Pe-
 tre faciemus Deo? quasi diceret; nemo
 potest aliquid accipere, nisi ei datum
 fuerit desuper: ego autem à bonorum
 omnium largitore, non plus, quàm
 quod vides, accepi: conferam tamen
 in eius laudem hoc quidquid est, quod
 vt Deo redderem, ab ipso accepi. Ita-
 que sermo eius & prædicatio eius, non
 in persuasibilibus humanæ sapientiæ
 verbis, sed in ostensione spiritus & 1. Cor. 2.
 virtutis. Neque enim Regnum
 Dei in sermone est, sed
 in vittute.

FRANCISCVS XAVIER IN IN-
diam proficiscitur, Simon in Lusitania remanet.

CAPVT III.

HOC eodē anno 1541. 7. Aprilis, Magister Franciscus Xauier ex portu Vlyssipponensi in prætoria nauī, qua Martinus Alfōsus Soffa prætor uehebatur, feliciter in Indiā soluit. Magister autem Simon in Lusitania remansit, remanendi autem causa eiusmodi fuit: Dum idoneam in Indiam nauigandi tempestatem ambo expectāt, ne otiosi interim essent, pro sua consuetudine, homines ad veræ pietatis studium excitare incipiunt, & in his præcipuam Lusitaniæ nobilitatem: & vitæ exemplo, pijsque monitis plurimum profecerunt. Qua de causa ex aulicis viri nobilissimi Regem ipsum docent, quanta in hominibus virtus ac prudētia sit: monentq; secū cogitet, nū in Lusitania vtiliores eiusmodi homines, quā in India, futuri sint. Quod nostri subodorati, ad Ignatium scribunt, quid præsentiant: vereri se, ne Regis autoritate, contra Summi Pontificis mandata, in Lusitania diutiùs hæere cogantur. Ignati-

us cùm id egisset, vt Pontifex rem totam intelligeret, eamque Pontifex Regi liberam reliquisset, cos per epistolas certiores facit, rem totam à Pontifice in Regem reiectam esse: itaq; Regi per omnia obtemperēt: nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi ramen (si Rex fortè scire velit, quid ipse sentiat) videri, vt Franciscus in Indiam proficiscatur: Simon in Lusitania remaneat: quod vti que consilium Rex probauit. Hęc sunt disseminatæ in Lusitania, & remotissimis Indiæ regionibus, nostræ Societatis exordia.

*ALFONSVS SALMERON ET
Paschasius Broetus in Hyberniam
legantur.*

CAPVT IV.

Hoc item anno, Magister Alfonsus Salmeron, & Magister Paschasius Broetus, cum per apla potestate, nuntij Apostolici à summo Pontifice in Hyberniam missi sunt. Quæ potestate castè, prudenterque vsi sunt, suoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos Regis Anglię potentia, & vicinitate labantes, in vera religione retinere studerunt: si.

dei Christianæ dogmata imperitis ex-
 plicarunt: pecuniam neque exegerunt
 vquam, neque spontè oblatam acce-
 perunt: si quid multæ nomine impe-
 rassent, id totum egenis tribuebatur,
 ipsi nihil penitus attingebant: Atque
 hac sobrietate vitæ, & moderatione,
 in ea prouincia aliquamdiu versa-
 ti, in Galliam redierūt, quòd aditū ve-
 ritati clausū, & insidias à perditis qui-
 busdam hominibus sibi fieri cōperis-
 sent, qui eorū vitā pretio Anglis mer-
 catoribus addixerant, vt eos Henrici
 VIII. Angliæ Regis, tradere potestati,
 cuius ipsi, dum eò nauigarent, manus
 diuinitus effugerant. Certior factus
 de periculo Summus Pontifex, iusse-
 rat quidem, vt illi se in Scotiam trans-
 ferrent, cum eadem potestate: sed cū
 illa Prouincia, pessimè aduersus se-
 dem Apostolicā iam tū affecta esset,
 animique nobilium ab illius reueren-
 tia abalienati, in opportunum tempus
 ratus Pontifex, homines ad se reuoca-
 uit. Itaque Lutetia iter in Italiam suis
 ipsi pedibus, tenuique pecunia, Apo-
 stolici nuntij sunt ingressi. Et cum bel-
 lum in Hispaniam Gallia instrueret,
 quasi speculatores Lugduni intercepti,
 in vincula conijciuntur: à Cardi-
 nalibus

nalibus Turonensi deinde, & Gaudio agniti, educuntur, & viatico equisque benignè donati, Romam ad Ignatium remittuntur. Interea Faber cum D. Ortizio in Hispaniam hoc ipso anno 1541. est profectus: in cuius locum Nicolaus Bobadilla, professione edita, in Germaniam, Pont. Max. iussu, missus est. Et ut exijs, quæ diximus, perspicitur, ex quo à Summo Pontifice confirmata nostra Societas est, vix anno vertente in Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam, Indiam, atque Hyberniam disseminatam illam videre licet:

DE COLLEGIIS CONIMBRICENSI, & GOENSI AC ROMANA
DOMO.

CAPVT V.

Hoc rerum statu, Ioannes III. Lusitaniæ Rex, ut Indorum saluti consuleret, misso ad Indos Francisco Xauier, alios ex nostris, quæ ratione in annos singulos posset mittere, cogitauit: Collegiumque nostræ Societati decreuit omnium primus instituire, quod illius propagandæ in Lusitania, quasi seminariū esset. Quare

ad celebrem Conimbricēsem Acade-
miam à se fundatam, nostrum quo-
que Collegium adiecit: cuius collegij
propagatio, & soboles, origo reliquo-
rum in Lusitania collegiorum est. Ad
quod quidem constituendum, Ignati-
us ex nostris, qui & Romæ erāt, & Lu-
retix, in Lusitaniam adolescentes ali-
quot, virosque probatissimos, anno
1541. & 1542. ad Simonem misit. Mitte-
bantur autem nostri id temporis ab
Ignatio (vt obiter. hoc quoque dica-
mus) in remotissimas etiam terras, in
hunc ferè modum: Pedibus suis pere-
grinabatur: nō vno omnes habitu, sed
semper vili: mendicato viuebāt: in ho-
spitali pauperum domo, vbi eius erat
copia, dormiebant. Si quādo vel victus
ex elcēmosyna deesset, vel lect^o, tenui
aliqua pecuniola se sustentabant, in e-
um ipsum finem reseruata. In plateis,
pro loco & tempore concionabantur:
hortabantur quoscūq; nacti erant, ad
derefstationem vitiorum, ad cōfessio-
nem, orationemque, & veræ pietatis
cultum: egredientes hospitium arma-
bat oratio: ingredientes excipiebat.
Diebus Dominicis, qui Sacerdotes nō
erant, aut sapius etiam confiteban-
tur, & communicabant: inter ipsos
sum

summa pax, summa cōcordia: & quod mirabilius est, in magnis laboribus, magna alacritas, animusq; semper lætus, & præ laborandi pro Christo, pati endiq; desiderio, ne de ipsis quidem longissimi itineris molestijs aut periculis cogitans. Imbecillus qui maxime in ambulando erat, antecedebat alios, vt quod ille poterat, ad id se valētiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrerāt, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quò nostri, si quid in via accidisset, sese reciperent: illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & seruabatur diligenter, vt si quis forte morbo aliquo impeditus, persequi iter non posset, pro morbi conditione, ad breue quidē tempus, reliqui omnes consisterēt: si diuturnior fore videretur; vnus certè remaneret, qui ad ægrotum subleuandum videretur aptissimus. Hūc in modum, illis initijs, nostri Roma mittebātur ab Ignatio, & Lutetiam; & in Hispaniam: hoc modo in Lusitaniam vsque profecti sunt, qui Collegij Conimbricensis fundamenta iecerunt qui benignè à Rege accepti, dum Conimbricæ res futuro Collegio parantur, Vlyssipponē aliquandiu commorati, dom^o

255 VITAE IGNATII

sancti Antonij initium etiam fecerunt. Sed etiam in India, simulatque Francisci Xauier virtus & prudentia tractari ab hominibus illis, & agnosci coepta est, verberes protulit ex se fructus, vt suo loco dicam. Anno enim statim 1542. Goæ, quæ ciuitas Regia est, & Indicarum omnium, quæ Lusitano Regi parent, metropolis, Collegium quod ad alendos Gentilium filios ad Christi fidem conuersos, atque educandos, Lusitanorum liberalitate, iam tum fuerat informatum, nostris datum est: vt eorum ipsorum puerorum ad pietatem informandorum curam susciperent, & venientes suos ex Lusitania fratres exciperent, & accolas Societatem ingredi volentes probarent: essetque Collegium illud Christianæ fidei hostibus quasi propugnaculum quoddam oppositum. Multum ex humili ducta principio duobus hæc collegia, Conimbricense & Goense creuerunt: Nam ad 200. Conimbricense ex nostris continet: Goense ad 120. & in utroque disciplinæ omnes ingenue, quæ quidem à Theologo non sint alienæ explicantur: & quicquid apud Indos à nostris gestum est; quicquid apud Iaponios, Sinas, Persas, Aethiopes, & alias innumerabiles nationes

nationes, veri Dei Ignoracione cæcas effectum, ex his duobus Collegijs profectum est maximè. Ex quo intelligimus Collegiorum, quæ in vniuersa Societate cõstituta hæctenus sunt, primũ omnium tenere locum Conimbricẽse, Regis Lusitanix munificencia iam rum informatum; postea verò etiam perfectum. Collegiorum dico; nam Romana domus reliquæ Societatis parens est: ex qua, vt ex matrice quadam ciuitate. Ignatij opera & consilio, Colonix deductæ in diuersas terras, & propagatæ sunt. Quæ quidẽ domus Romana cum ipsa Societate nata est: Si quidem exeunte anno 1540. templum Beatæ Mariæ (vt vocant) de Strata, Petri Codarij industria & beneficio nobis additum est. Hoc autem templum humile tunc fuit ac perexiguum, sed cum cõfluentes ad verbum Dei populos propter eius angustias non caperet, multis postea addimentis auctum est: atque diuersis tẽporibus varias in formas commutatum, donec anno 1568. Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli I. I. Sapientissimi Pontificis nepos, ac S. R. E. Vicecancellarius, Princeps excellenti autoritate, eximiaque prudentia, qui Societatem

rem nostram ab ipso eius exordio singulari patrocinio complexus est, ut bene mereretur de suis ciuibus, atque adeò de vniuersa Ecclesia Dei, & aui sui Pont. Max. maximum in ordinem nostrum beneficium immortalitati consecraret, & præstantem suam in nos beneficentiam testatam relinqueret, templum amplum, magnificum, pulcherrimum, à fundamentis excitare constituit, regio sumptu, opere præclaro, structura mirabili, in quo mortuus conderetur. & quidem meritò, ut quoniam Farnesiorum familia, Societatis nostræ constituendæ princeps fuit, ipse qui eiusdem familiæ decus ac lumen est, in eo templo, atque in ea professorum domo; quæ ipsius Societatis caput ac parens est, principem locum obtineat. Anno verò 1543. templum sancti Andree per opportunum ac propinquum, opera ac studio Philippi Archinti, Seleuciarum Episcopi, ac summi Pontificis, tunc in alma vice Vicarij, & de vniuersa Societate optimè meriti, ipsius Pontificis summi decreto adiunctum est. Nam Philippus iussu Pöt. Maximi cum obiret vobis omnes Ecclesias, ac lustraret, ut earum facta tecta tueretur, & ea quæ ad cultum earum,

ram, atque ornatum pertinerent, in D. Andreae templum incidit, curam quidem animarum habens, sed à pastore suo desertum, & seminæ custodiæ commissum. Cuius rei indignitate permotus Pontifex eiusdem Philippi monitu, illud nostris decreuit adiungere, qui in vicino Beatæ Mariæ templo, omni pietatis officio, Romanum populum ad benè beateq; viuendum excitabant. Paucis post diebus, huic Pontificis decreto reclamatum à multis est. Sed Archintus vir prudens, atque acris animi magniq; corū conatibus vehemēter restitit, & verissimis & grauissimisq; rationibus persuasit Pontifici, ratum uti suum decretum haberet, nostrisq; in tradita iam possessione permanere liceret. Itaque hoc ipso in templo D. Andreae domus, quam incolimus, anno 1543. ædificari cœpta est. Porro animarum cura vtriusque templi, Sanctæ Mariæ de Strata, & Sancti Andreae, ne impedimento nostris esset, autoritate Pontificis cum redditibus in Ecclesiam Sancti Marci vicinam ac percelebrem, translata est.

PER idem tempus, Repub. Veneta postulante, anno 1542. missus à summo Pôitifice Venetias est P. Iacobus Laines, vt pietatis quædam opera promoueret: qui cùm strenuè suo fungeretur munere, in Andream Lipomanum, Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Priorem, virum Patritium ac religiosum incidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi ingeniumque perspicuens, & Societatis nostræ institutum intelligens, ita permotus est, vt de extruendo Patauino Collegio, statim cū Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiam Prioratum Diuæ Magdalensæ, ordinis hospitalis Sæctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorum contra Turcas à Germanis constitutum: quem in Collegij Societatis institutionem conferre decreuit: & dum res à summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris alere, vt non solùm futuri beneficij spe, sed præsentis etiã utilitate fuertur. Itaque Roma missi Patauium ab Ignatio sunt, anno 1543. qui cum Ioã-

ne Polanco, & Andrea Frusio (iam tū
in Patauina Academia studijs littera-
rum operam dantibus) sese coniunge-
rēt, & Collegij fundamenta ponerēt.
Anno deinde 1546. impetratus à Pau-
lo III. Pontifice Maximo Prioratus est,
ac sedis Apostolicæ autoritate, Colle-
gij vsibus in perpetuum consecratus.
Sed anno 1548. nostris, vt in possessio-
nem mitterentur, à Senatu Veneto pe-
tentibus, quidam sanguine Priori An-
dreæ maximè coniunctus, vehemen-
ter obstabat: & vt erat Senatoria di-
gnitate, & opibus inter suos præstans,
facilè Iacobo Laini, & Alfonso Salme-
roni, rem curantibus, aduenis, igno-
tisque hominibus, & pauperibus ne-
gotium exhibebat. Accidit etiam, vt
aliquando in Senatum ingressi, vt suæ
postulationis rationem exponerent,
penè exsibilarentur: quod illo Patrum
confessu, homines specie habituque
contemnendi, indigni viderentur. Sed
silentio tandem impetrato, causaque
ab Iacobo perorata, magna omnium
consurrectio facta est, & perhonorifi-
ca compellatio: cū in homine pru-
dentiam, & dicendi vim, modestiāque
admirarētur. Sed cū difficultates per-
rumpere nostri non possent: neque
aduere-

aduersarij potentissimi consilij ob-
 stete, ad Ignatium Laines scripsit, quo
 loco res esset: petijtque vt ad illam cō-
 ficiendam, felicemq; exitum à Domi-
 no impetrandum, sacratissimum Mis-
 sæ sacrificiū offerre Deo dignaretur.
 Fecit Ignati⁹ quod rogabatur, ipso die
 natali Beatæ Mariæ, Iacoboq; rescri-
 psit: Feci quod rogasti: esto bono ani-
 mo, nec te hæc res sollicitum habeat,
 sed confectam puta. Nec sefellit euen-
 tus. Octauo post sacrificium die, fre-
 quens Senatus ea de re habitus est, &
 omnibus omnium ferè sententijs, pos-
 sessio nostris adiudicata. Permirus au-
 tem illius Reipub. peritis videbatur, &
 inusitatus, tantus frequentissimi Sena-
 tus, pro peregrinis, aduersus ciuem cō-
 sensus. Atque vt eiusmodi euetus Deo,
 nō hominibus tribueretur; quo die re-
 latum ad Senatum de hac re est, proba-
 tissimi Senatores, qui nostras partes a-
 gebant, eo die in Senatum non vene-
 runt: ne quid homines sibi de diuina
 laude decerperent, & nos non homini-
 bus, sed Deo niti, disceremus: qui etiā
 salutaria effecit, quæ in perniciem ab
 aduersarijs parabantur. Nam cū
 iactata de nobis, qui in Collegio Pata-
 uino eramus, multa ab aduersarijs es-
 sent,

sent, vt nos in periculi suspicionem adducerent, Senatus decreto in nostram vitam inquisitum diligenter est: eaque à quibus mandatum erat, inuēta & scripta sunt ad Senatum, quæ nos suspicionē liberarent, & Societatem nostram probitatis testimonio commendarēt. Eodem anno 1542. in Galliam Belgicam nostri, non tam sua volūtate quā necessitate quadam, sunt ingressi. Nam cum bellum inter Carolū v. Imperatorem, & Franciscum Galliarum Regē repente exarsisset, Hispani omnes, Flādrīque, qui in Gallia versabantur, Gallia excedere iussi sunt: quo tempore, quindecim sexdecimve de Societate, partim Itali, partim Hispani, Lutetiæ Parisiorum literis dabamus operam. Ex quibus, vt Regio edicto satisfaceret, Italis Lutetiæ remanentibus, Hispani in Belgicam, amicam Prouinciā, duce Hieronymo Domeneco, ac moderatore, profecti, & studia litterarum in Louaniēsi academia sumus prosequuti. Ibi verò tantum exemplo à nostris, & Francisci Stradæ Latinis concionibus effectum est, vt multi studiosi egregijque adolescentes, & viri doctrina atque autoritate nobiles, nostrum institutum auidè arriperent: quos Ma-

ster

gister Petrus Faber ab Hispania reuertus, ex superiore Germania in inferiorem descendens, suis consilijs postea confirmauit. Et hoc quidem propagata in Prouincia Belgica Societatem semen & origo est.

*CONFIRMATVR DENO
Pontifice Maximo Societas, & au-
gendi numeri sit potestas.*

CAPVT VII.

A Nimaduertens igitur Ignatius non modò præclaros adolescentes ad Societatē animū adijcere, verū etiam viros graues atq; eruditos, Collegiaque, in quibus alerentur, institui, magnum fructū à suis edi: neque tamen sibi per summi Pontificis decretum licere, omnes qui à Deo vocarentur, in Societatē, professione edita cooptare, à Christi Vicario contendit, vt Societatem ipsam denuò confirmare dignaretur, dilatareq; contractum illum ac breuem numerum, quem in prima Societatis approbatione, nostris admittendis circumseperat. Quod utiq; Pontifex (sicut dictum est) anno 1543. pridie Idus Martias, magna voluntate fecit: cū patres

nostros, vita, doctrinaque sua, vberes Ecclesiæ Christi fructus tulisse intelligeret, vberiores etiam laturos speraret. Ex quo tempore, magnum Societas nostra incrementum cepit. Interea, cum semen illud, quod Petrus Faber ac Iacobus Laines in Parmensi solo sparserant, feliciter adolesceret, multique essent Sacerdotes, illorum studio discipuli, Socij voluntate, qui, quod illi plantarant, ipsi rigarent atque excolerent, & Parmæ magna pietatis accessio quotidie fieret: inimicus homo per concionatorum quendam hæreticum zizania superfeminare conatus est: qui multa impia, atque heretica ex suggesto iactavit: & Sacerdotes illos, quorum vitam, doctrinamque obstare sibi intelligebat, falsi criminis invidia onerare aggressus est. Itaque grauis in illos (quamuis prorsus innocuos) quos Contemplantes vocabant, tempestas coorta est, quæ in nostrum etiam nomen erupit. Nam etsi illi beneuolentia tantum nostri erant, & imitatione magis, quam professione: in nos tamen quasi in autores, conferebatur culpa, aut nobiscum certè communicabatur Ignati⁹ igitur curauit in primis, vt summus Pontifex, quod Parmæ gestum

gestum erat, intelligeret. Qua re per-
 motus (vt par erat) grauius Pontifex,
 & alij contagionibus malorum ad-
 monitus, quæ in nonnullis Italiæ ciui-
 tatibus serpere quotidie magis nun-
 ciebantur: ex vniuerso Cardinalium
 Collegio sex omnino delegit, qui sum-
 ma cum potestate in hæreticos inqui-
 rerent, & in perenni quadam vigilia
 aduersus Ecclesiæ hostes essent. Quod
 præclarum inuentum, non vbi so-
 lum, sed Italiæ etiam vniuersæ extitit
 salutare. Illud etiam acriter pugnavit
 Ignatius, vt, quæ in Sacerdotes illos
 conijciebantur, ea iudicio excuterentur,
 ac proferrentur in lucem, ne qua
 ex silentio infamiæ nota illorum vi-
 tæ, nostroq; nomini inureretur: quod,
 multis repugnantibus atque obnitentibus,
 tandem vicit. Ergo illi, sententia
 pronunciata à Ludouico Milanesio,
 Protonotario Apostolico, ac Vi-
 celegato, omni criminis suspitione li-
 berati sunt.

COLLEGIUM COMPLUTENSE.

CAPVT VIII.

EX eorum numero, quos Roma ab
 Ignatio, anno 1541. ad Conim-
 bricen-

bricense Collegium constituendum
 millos fuisse diximus, Franciscus Villa
 noua fuit. Qui cum ex longi itineris la-
 boribus, incommoda vteretur vale-
 tudine, medicorum consilio, & patrū
 nostrorum voluntate, vt cælum muta-
 ret, Complutum venit. Vbi vteunq; ex
 morbo confirmatus, sedem Ignatii
 iussu, fixit: & homo natu grandis, ad
 Grammatices studium aggressus, ver-
 borum inflexiones atque nominum
 meditari cœpit, & puerilia rudimen-
 ta studiosè deuorare. Quo in labore
 duos annos posuit, summa inopia &
 tolerantia, rerumque humanarum
 contemptione; sed pari vel homi-
 num admiratione; vel fructu. Nam
 homo literarum rudis, conditione hu-
 milis, ignotus nomine, doctissimos
 grauissimosque viros, in nobilissima
 Academia consuetudine ita sibi deui-
 xit, vt spiritū hominis, prudentiamque
 admirati, ad illum de rebus suis refer-
 rent, illum sibi magistrū exercēda pre-
 tatis adsciscerēt, illum duocæ sequerentur:
 plusq; illi autoritatis apud bo-
 nos adæret virtutis opinio, quā ino-
 pia adimeret doctrinæ. Adiuncti sunt
 pulo post tres alij, quorū exemplo cō-
 mou Scholastici nōnulli, ad nostræ m-
 stitu-

stitutū Societatis animū applicuerunt. Qui quidem molestijs persuncti sunt multis, & rei nouitate, & falli criminis suspicione cōmotis. Qua suspicione nostri, cognita veritate, publico. M. Velæ Academiæ Rectoris testimonio liberati sunt. Resq; cū aliorum benignitate, tum verò Doctoris Vergaræ in primis, Canonici Conchensis studio ac beneficentia eò progressa est, vt commodum numerosumque Collegium Cōpluti habeamus. Ex quo lōgum sanè esset enumerare, quot vel maximis ingenijs adolēcentes, præstātiq; sciētiæ ac virtutis spe, vel viri sapientiæ prudētiæq; laude clari, Societatem nostram sint ingressi. Vt mihi quidem Cōplutense Collegium, principium constituendæ propagandæque in Hispaniarum prouincijs Societatis, & quasi seminarium præcipuum fuisse videatur.

IGNATIUS IN VRBE PIETATIS OPERA INSTITUENDA CURAT.

CAPVT IX.

SEd non modò domesticarū rerū, & vniuersę Societatis sollicitudinē gerebat Ignatius, verū etiam etiā curā

& cogitationis suæ, quam poterat par-
 tem, in externorū utilitates deriuabat.
 Quamobrem multa, quæ consuetudi-
 ne inoleuerant vitia, abolenda, multa
 in vrbe instituēda curauit: quæ cū ho-
 minum essent salute coniuncta, illud
 in primis, vt Decretalis Innocentij III.
 hominum vitæ maximè necessaria &
 salutaria, instauraretur: qua nimirum
 cauetur, ne medici corpori curando
 manum prius admoueant, quam a-
 grotantis anima confessione curata
 sit: mitigata tamen illius decreti seue-
 ritate, eaque moderatione adhibita,
 vt vno atque altero die medicus a-
 grotantis adesse possit; tertio verò nullo modo,
 nisi prius confessi sint. Quod quidem
 decretum sanctissimus Pius Quintus,
 sui Pontificatus initio, seuerioribus e-
 tiam legibus in perpetuum sanxit. Præ-
 terea cum in vrbe tanta Iudeorum
 esset turba, nullus tamen locus erat,
 quò se reciperent ij, si qui fortè, quod
 super coreorum adhuc positum est,
 Dei misericordia sublato velamine,
 ad Christi lucem sese conuerterent. *2 Cor 3.*
 Nulli doctores certi, qui illos ad Eccle-
 siam venientes erudirent: nulli
 constituti ad subleuandam eorū inopiam
 constituti. Ergo ne tantus periret fru-
 ctus,

ctus, eos ex nostris angustijs, domi nostræ aliquot annos sustentare, erudire, & in certo genere vitæ collocare, non dubitavit Ignatius: multiq; ex Iudæis vel charitate nostrorum allecti, vel exemplo suorum cōmoti, ad Christū conuersi sunt. In quorum numero, etiam fuerunt Iudæorū primarij, qui ad Christianorum fidem amplificandam, momenti plurimum attulerunt. Vehementer enim reuincebant Iudæos, ostēdentes per scripturas, esse Christū Iesum. Verūm ne hæc utilitas exigui temporis esset, in eam rem diligentissimam nauauit Ignatius, vt locus in vrbe constitueretur, quæ Catechumenis recipiendis esset, sustentandisque accommodatus: quod magnis laboribus tandem perfecit. Et quò melior illis ad Christum via esset, à Paulo III. Pont. Max. impetrauit, ne quid suarum rerū amitterent, neve detrimento Christi fides ijs esset, qui Christum Saluatorem agnoscerent: imò verò Iudæorum liberis, ad Christum cōtra parentum voluntatem venientibus, bona ipsorum omnia integra omnino essent. Et quæ ab illis vsuris fuissent parua, quorum iusti dominus ignoratur, atque itcirco per manus Ecclesiæ essent.

essent in pios usus cōuertenda, Iudæis
 ipsis ad sanctissimam Religionem cō
 uersis, in suscepti baptismatis gratiam
 tribuerentur. Ad quæ illud etiam
 deinceps à Iulio III. ac Paulo III.
 præclare additum est, vt singulæ Italiae
 Iudæorum Synagogæ, certam pecu
 niæ summam, ad eos alendos, qui
 ex Iudaica perfidia euadunt, huic Ca
 techumenorum domui quotānis imp
 endant. Multaque alia ad illos vel in
 uitandos, vel in Christi fide retinen
 dos, sapientissimè constituta sunt. Ex
 quo magnus aditus apertus est ad illi
 us gentis salutem, multiq̄ se ex re
 liquijs & sœce illa Israël ad Christum
 adiunxerunt. Ad hæc, magna Ro
 mæ mulierularum earum visebatur
 multitudo, quæ ex prostituta pudicitia
 quæstum faciebant (maior enim per
 id tempus, morum in vrbe licentia,
 quæ sanctissimorum Pontificum vigi
 lantia, seueris postea legibus com
 pressa est) & vix ipsa meretricijs for
 dibus obsolefcebat: erant quæ istiusmo
 di mulierularum nonnullæ, quæ di
 uino instinctu, cuperent aliquando se,
 ex impura illa flagitiorum voragine,
 in portum salutis recipere. Ad quas a
 lendas, Diuæ Magdalenz (cōuersarum

vulgo appellant) Cœnobium est institutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, si perpetuæ se religioni consecrent, & illius limē eo animo ingrediantur, vt ex illo pedem nusquam efferre constituent: quo minus latè parent eius Cœnobij fructus. Nam per multæ ex ijs nuptæ sunt, quæ hoc per fugio excluduntur: quibus tamen lō³cus aliquis dandus est, quo se recipiāt, dum maritis reconciliantur, vt à vitæ honestate, quam perunt, absit periculum. Porro aliæ emergere quidem ex facibus illis vellent: sed non continuo se diurnæ poenitentia dederunt: neque si vt pessima fugiāt paratæ sunt, sectari idcirco optima concupiscunt: quibus receptum ad tempus dari Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, vt omnium saluti consulere: & nè qua esset, quæ victus querendi difficultatem suæ turpitudini prætexeret, locum peropportunum instituendum curauit, quod omnium esset commune per fugium. Cùm igitur hoc suum laudabile & præstantis operis consilium principibus multis viris, ac feminis communicasset, quorum autoritate, ac benignitate confideretur: opem suam illi quidem sunt

facultatesque politici, si quis inueniretur, qui eius rei perficienda princeps & autor esse vellet. Volebat enim quisque gloriosi operis comitem se potius aliorum præbere, quàm ducem. Sed cum hac reculatione, diem ex die duci videret Ignatius, & pium opus impediri, ut omnem diabolo eximendi tempus occasionem præcideret, hanc rationē excogitauit. Ex arca quadam nostrā, quæ Romæ ante templū nostrum est, Petrus Codarius domus nostræ Procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingentes lapides ex antiquæ Urbis ruinis. Tum Ignatius Codario ait: Vendito lapides, Pater, sumamque ex eis centum aureorum mihi cōficio Fecit ille, in magna nostrorum inopia, quod fuerat iussus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit. Si nemo est (inquit) qui anteire velit, me ducem sequatur. Subsecuti sūt reliqui & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum: Sodalitasque instituta, cui à Gratia beatæ Mariæ nomen est inditum. In hoc autem diuæ Marthæ Cœnobium, mulierculas à turpi quæstu abductas ipsemet. sæpe numero, ne perirent,

vel in matronæ alicuius honestæ domum, instituedas ad virtutis studium, id ætatis vir, & Generalis Præpositus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Osoriæ (ea Ioannis Vege Cæsarei apud Pontificem legati erat vxor) pietas atque benignitas in primis enituit. Cum autem Ignatio obijceretur, in curandis huiusmodi mulierculis malè operam poni, quippe quæ in vitijs iam occaluisent, facile quæ reuerteretur ad vomitum: Minimè sanè, inquit Ignatius: sed si omnibus meæ vitæ curis, atque laboribus id possim efficere, vt vel vnam noctem, peccato vacuam præterire istarum aliqua velit: omnes ego quidem neruos contendam, vt vel illo tã exiguo tẽpore Deus ac Dominus noster non offendatur: etiam si sciam illam statim ad ingenium redituram. Orphanorum etiam solitudini vt consuleretur, multum laborauit: itaque eius etiam opera, duæ habitationes in vrbe sunt constitutæ: in quibus pueri & puellæ parentum orbati, præsidio ac vitæ commodis destituti, à periculis eripiuntur ætatis, & ab inopiæ molestijs, & separatiim moribus, doctrina, artibus instituuntur. Illud etiam excogitauit, in lubrico ver-

santi virginum pudicitiae qua ratione
 succurreret : ne videlicet puellatis ca-
 stitas, aut matrum turpitudine incu-
 riave defloresceret, aut paupertate.
 Quamobrem præclarum, omniq̄ue
 laude dignum Cœnobium constru-
 ctum est, Sanctæ Catharinæ, vt vulgo
 vocant, de funarijs: in quod, tanquam
 in asylum arcemq̄ue transferuntur
 adolescentulæ, quæ in periculo pud-
 icitiæ versantur. Et hæc quidem Igna-
 tius Romæ, & alia id genus nõnnulla, ad
 proximorum salutem effecit. In ijs au-
 tem operibus constituendis, hanc ser-
 uabat rationem : Consilium suum, cū
 certis hominibus, grauibus, prudenti-
 bus, & ad omnem charitatem propen-
 sis, communicabat: è quibus Iacobus
 Crescentius, nobilis Romanus, inti-
 mus Ignatij amicus, & ad omnem pie-
 tatem semper propensus : Franciscus i-
 tem Vanutius, Pontificis summi Ele-
 mosynarius: Laurentius Castellus, a-
 lijq; nonnulli præstabant: quibus cõsi-
 liarijs Ignatius, adiutoribusq̄ue vsus
 est. Rebus inter ipsos agitatis, compo-
 sitisq̄ue, opus ipsum primarijs viris, lo-
 cupletibus, benignis proponebatur,
 quorum opibus, atque autoritate nite-
 retur: in primisque aliquis S. R. E. Car-
 dinalis

dinalis deligebatur, qui ad patrocini-
um eius operis suscipiendū, videretur
aptissimus. Cōstituta deinde Sodalita-
te, sancitis legibus, totius gubernatio-
nis ordine, rationeq; præscripta: cum
iam suam operam minus esse necessa-
riam intelligeret, vigiliam suam alijs
tradebat Ignatius, seque sensim ad alia
æquè vtilia inchoanda conuertebat.
Neque enim otiosa esse illius chari-
tas poterat, sed semper nouū aliquid
meditabatur, hominibus salutare.

VARIIS LOCIS COLLEGIAM
instituantur.

CAPVT X.

DVM hæc Romæ Ignatius ageret,
totus in Dei gloriam intētus, De-
i eius gerebat curam, & res Societa-
tis propagabat, mouebatq; hominum
animos, nostrorum Patrum integrita-
te, ac charitatis studio excitatos, vt e-
os aut expeterent beneuolè, aut accer-
sitos studiosè retinerent, & apud se-
centis in sedibus collocarent. Et quam-
uis omnibus, qui petebant, satisfieri,
in tanta nostrorum paucitate non
poterat: conabatur tamen Ignatius
Dei gratiā non negligere, sed eos ipsos
quos;

quos habebat, in ea loca dispergere ac distribuere, in quibus vel propter ipsorum locorum opportunitatē ac naturā, vel propter civium ingenium, & in nostros benevolentiam, uberiores fructus sperabantur. Cū igitur Hieronymus Domenecus, civis Valentini, non solum se (quod multo antea fecerat) sed sua omnia etiam Societati cōsecrare, & Collegium ex suis redditibus Valentini inchoare statuisset, Ignatius illius civitatis amplitudinem & nobilitatem, ac Gymnasij celebritatē secum reputans, & vicinorum oppidorum ac pagorum copiam, ad quos excursions facere nostri possent, & apud illos vtiliter aliquando versari, Iacobum Mironum (qui Lutetia Parisiorum, anno 1541, Conimbricam venerat, & eius Civitatis Collegio aliquandiu præsuerat) aliosque nonnullos anno 1544. Valentiam destinavit, ut Valentini Collegij ponerēt fundamenta. Quod illi quidem fideliter præstiterunt. Anno verò 1545. diploma te à summo Pontifice impetrato, certis redditibus constitutum est Collegium illud, quod & copioso optimorum iuvenum in Societatem ingreditium prouentu, & ipsorum civium fructu,

fructu, hactenus Dei benignitate semper floruit. Eodem tempore Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitatu Mariæ, Ioannis III. Lusitaniæ Regis filia (quæ Philippo Hispaniarum Principi nupsit) Regis iussu, ex Lusitania in Castellam profecti sunt : & Pincia commorantes, eius Collegij prima fundamenta iecerunt. Quod initio quidem tenue ac perangustum, ita postea amplificatum est, vt propter eius oppidi magnitudinem ac frequentiam, & eos qui percipiuntur fructus, ad Collegiũ domus etiam Professorũ addita sit. Sed etiam in oppido Gandiæ, Valentia vicino, soli amœnitate præstanti, hoc ipso tempore Collegium nobis inchoatum est: quod ei⁹ oppidi Dux. D. Franciscus Borgia, eximia Societatis opinione, ac beneuolentia incitatus, à fundamentis erexit, & idoneo loco, & ad populi commoditatem, & domesticam nostrorum quietem ac relaxationem peropportuno, perpetuis fructibus stabiliiuit, temploque exornauit. Missique sunt Roma ab Ignatio anno 1545. ex nostris quinque, qui cū alijs in Hispania se coniungerent, & primi Gandiense Collegium habitarent.

DE MORTE PETRI FABRI.

CAPVT XI.

GAndiensis Collegij suator, in primis, atq; adiutor extitit magister Petrus Faber, qui Romæ anno 146. Kalend. Augusti, quo die Beati Petri Apostolorū principis vincula celebrantur, ex hac vita migravit ad Dominum. Vir planè admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Vilarcto diœcesis Gebennensis, anno M.D.VI. humili loco natus est, parentibus quidem agricolis, sed pijs. quorum ille vestigijs insistens, tanta iam inde ab incunte ætate, religionis indicia præbuit, ut singulariter à Deo electus esse videretur. Nam & septimo ætatis anno, eximios quosdam ad pietatem sensit instinctus: & duodecimo, conseruanda castitatis præclaro quodam incensus studio, eiusdem votum in agro emisit: & tam ardenti in sapientiæ studium incitatus est desiderio, ut contra voluntatem suam pater, à pastoritia illum cura, pecorisque custodia, ad literarum ludum traducere cogeretur. Quo in ludo, optimæ indolis, excellentisque ingenij specimen edidit: Grammaticisque mediocriter

eruditus, Lutetiam Parisiorum, vnde vigesimum annum agens, profectus est. Ibi post Philosophiæ curriculum feliciter immensum, Magistrali laurea insignitus, cum magnis scrupulorum stimulis conficeretur, & vel in desertum locum se addere, radicibusque victitare, vel alia æquè graua, ad eum depellendum angorem, sibi proponeret: neque tamen vlla in re eius animus acquiesceret, in Ignatium incidit (quemadmodum diximus) à quo liberatus omnino, & ad eius vitæ curriculum, quem postea Socij omnes sūt ingressi, primus adductus est. Confectis studijs, in Italiam dux reliquorum venit. Roma deinde Parmam primum, tum in Germaniam à summo Pontifice missus est: postea etiam cum D. Ortizio in Hispaniam, haud ita multo post reuocatus iterum est in Germaniam. Quæ in Prouincia insigni doctrina, vitæ grauitate, atque prudentia, Catholicorum Principum animos mirificè sibi obligauit. Pergratus ille fuit Alberto Cardinali Maguntino, apud quem diutius habitauit, Psalmos que Dauidicos in schola Theologica Maguntia est interpretatus Gratus Othoni Cardinali Augustano, Episcopo

Lib. 2.

Cap. 2.

eunc Spirensi, multisque magnatibus, principibusque Catholicis. Hæreticorum furorem vehementer repressit, ac cum illorum antesignanis & magistris, in primisque cum Bucero, sæpenumero esse congressus, tam acriter ac fortiter, ut (nisi illi obduruissent) fidem, quam ipse profitebatur, facile illis probare potuisset. Admirabilem pro Hæresiar- chis, totaque Germania orandi spiritum à Domino acceperat: sentiebatque, ac verò apertè etiam prædicabat, Catholicam religionem suæ integritati, atque pristino splendori tum demum restituendam, cum quorundam bonorum sanguine, Dei ira primum esset placata. Ex Germanis, Petrum Canisum, hominis fama excitatum, atque ipsum videndi desiderio Maguntiam Colonia profectum, Christo lucrificat, Societati que primum adiuxit, Hospitem suum Maguntinum Carthusianum effecit. Colonia multas sæpè conciones Latinas habuit, non solùm in sacrorum hominum conuentibus, sed etiã in tota Academia, easque mira, & graui pietate conditas. In templo verò D. Ursule, locum sacrum (quem verissimè auream cameram vocat) beatissimarum Virginum ossibus atque reliquijs re-
fertissimè

fertissimum, ac cælestem quandam odorem spirantem, humi abiectus diu multumque venerabatur. Vbi inter sacrificandum, sicut alias sæpe, illustres diuinis de rebus cognitiones accepit. Infracto semper pectore peruersorum hominum calumnias, furiosorum minas, obstrepentium maledicta cõtempnit: denique nostræ Societatis bonum odorem vbique sparsit: eique in nobilissimam illam & religiosissimam olim Prouinciam, viam aperuit, in qua ipse seminauit cum lacrymis, quæ posterum cum exultatione meterent. Eius exemplo permoti Monachi Carthusiani, in publico conuentu, vniuersam nostram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumque suorum fecere participem. In belgica deinceps Prouincia, Lusitania, Castella, Hispania tota, omnibus, quibuscum vixit, generationi fuit. Postremò dum ex Hispania, vt Tridentino concilio adsit, à Põtifice Maximo accersitus, anni tempore grauissimo, urbem ingreditur, celeriter in morbum incidit, breuique extinctus est. Sed eius iacturam Iacobus Laines, atque Alfonso Salmeron refarciunt, in eodem Concilio Pontificis Max. nomine, iam tum commor-

rantes. Fuit Faber omnino, vir maxime pius, eruditus, spirituū discretionē excellens, sanitarum dono ornatus, orandi meditandique assiduitate præstans: tantæ verò abstinentiæ, ut aliquando sex totos dies cibi potusque nihil sumpserit. Obedientiæ in primis cultor & tenax, sui contemptor egregius, Dei gloriæ, hominumque salutis cupidissimus: familiari, quotidianoque sermone ad permouendos animos, in primis efficax: gravitate morum, & suauitate quadam solida venerabilis. Diuinis illustrationibus mirificè abundabat. Id tum ex libello quodam liquet, quem quasi commentarium de eiusmodi rebus scripsit: tum ex ijs litteris, quas ex Germania, anno 1542. Venetias ad P. Iacobum Lainem eodem spiritu, & caritate & cōsuetudine sibi cōiunctissimum, quasi ad alterum se, fraternè misit. Quarum literarum particulā, in qua de se loquitur, ut plenius hoc intelligatur, adscribendam duximus: VTINAM (inquit) tibi, frater charissime, explicare possem, quæ & quanta bona, ex quo abs te Placentia digressus sum, vsque ad hunc diem, & animam meam intrauerint, & in ea permanserint, quæ cognouerim,

rim, quæ lenferim in ijs quæ ad Deum, quæque ad sacratissimam eius matrem pertinent, & ad beatissimos tum Angelos, tum animas, quæ vel in cælo: vel in Purgatorio sunt. Interiora verò mea quid referam: eleuationes, & depressiones meas: introitus in me, & exitus ex me: quomodo didicerim mundare corpus, & animam, & spiritum, purificare cor meum, & reiectis impedimentis præparare vt diuinarum gratiarum liquores recipiat, retineat, conseruet: petendo ad omnia hæc diuersa dona, quærendo, pulsando: De ijs verò, quæ ad proximum spectant, non minus multa possent dici, in quibus Dominus Deus modos mihi & vias dedit, veritates ostendit & vitas, vt illum cognoscam, illi de bonis congaudeam, de malis compatiar in Christo, illum amem, illum feram, illum patiar, & illi compatiar, pro illo gratias, & agam, & petam, & veniã ac remissionem quæram, & excusationes inueniam, & coram Deo, & Sanctis eius bona de illo, ac pro illo loquar. In summa, Iacobe frater charissime, nunquam ego nõ dicam factis aut verbis exequi, sed neque cogitatione possim comprehendere, quæ beneficia in me

Deus meus contulit, & conferre paratus est, meas contritiones alligans: sanans omnes meas infirmitates: delens meas iniquitates: ipsi gloria, amen: ipsi laus, ipsi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico amen: sed & tu etiam (obsecro) de hoc fratre tuo illū laudato: illi benedicto: quod ego de vniuersa Societate, & de misericordia Domini tā abundanti, hactenus super illam effusa, facere quotidie non desisto. Hæc ille. Cū verò ex nostris nōnulli tanti Patris obitu mœrerent, cuius vita plurimum Societati contulisse, plura adhuc conferre posse videretur: ad illos Ignatius: Nihil est, inquit, quod doleamus: sarciet enim hanc nobis iacturam Dominus, alterumque pro hoc Societati Fabrum dabit, qui eius res multo etiam magis & augeat, & illustret. Quod quidem ita certè factum est. Nam dux Gaudiæ D. Franciscus Borgia, Collegium nostris Gaudiæ exædificasse non contentus in seipsum lapidem viuum Christo, in spiritalis ædificij structuram, offerre constituit. Itaque ad Ignatium scripsit, statuisse nuncium se mundo remittere, & nudam Christum, nudū in Societate sequi: professionemque

post mortem Fabri primus omnium emisit, ut ei suffectus, eiusque locum subiisse omnino videretur. Quantum verò incrementi, insigni sanctitate nō minus quàm nobilitate, huius viri exemplo & cura res Societatis acceperint, nemo est qui ignoret: cū tot eius opera Collegia cōstituta, tot adulescentes eximia indole, tot matura gravitate senes, tot viros vel sanguine, vel doctrina clarissimos, eius exemplo commotos, in Societate videamus. Et hæc quidem antequam Præpositus esset Generalis.

*V N I V E R S I O R D I N I S C A R
t h u s i e n s i s e r g a S o c i e t a t e m c h a r i t a t
& b e n e v o l e n t i a .*

CAPVT XII.

ET quoniam de præclaro ordinis Carthusiensis erga Societatem studio atque benevolentia mentionem fecimus, non erit abs re, sigillatim ea referre, quæ ad sanctissimi Ordinis de Societate existimatione, atque testimonium pertinent. Nam qui hæc leget, intelliget profectò, quam suauem probitatis, ac sanctimonice odorem, nostri patres ab ipso Societatis initio vbi que sparserint, quæ intam-
que

que sui admirationem excitauerint: & eorum filij dabūt operam, vt optimotum parentum vestigijs insistant: & vniuersa Societas gratissimam se exhibere conabitur religiosi Patrib. Carthusiensibus, à quibus se tot charitatis atq; fraternitatis vinculis obstrictam videt, eosque pro sua tenuitate, quam simillimo munere renumerari. Tanta igitur P. Petri Fabri erat motum grauitas, & vitæ integritas, vt omnes ad sui admirationē alliceret: ex quo Colonienfes Patres Carthusianos ita cepit, vt sponte sua cum Reuerendissimo P. Petro de Sardis, magnæ Carthusiæ supremo, Generalique Priore agerent, & in publico conuentu, qui anno Domini 1544. habitus est, curarent, vt Ordo Carthusianus cum vniuersa Societate sanctissimam quandam amicitiam contrahere, nosque in patrem bonorum suorum omnium, & quasi hereditatis admitteret. Quod quidem factum est summa animorum consensione, & maxima Patrum illorum beneuolentia, sicut ex ijs literis, quas hic subiiciam manifestum fiet.

Fater Petrus humilis prior maioris Carthusiæ, ceterique definitores Capituli generalis Ordinis Carthusiensis, Reuerendo

in Christo Patri, ac deuotis uiris Dominis Ignatio Praeposito, suisque fratribus nouae Societatis nominis Iesu, ubilibet locorum constitutis salutem, quam praeparauit Deus diligentibus se. Audita fama odorifera fratres in Domino dilectissimi, de uestra exemplari conuersatione, saluari doctrina, & uoluntaria paupertate, ceterisque uirtutibus, quibus in tenebris nostri deplorandi saeculi resurgentes, perhibemini homines in uia perditionis errantes ad arctam uiam salutis reuocare, uacillantes stabilire, stantesque ad proficiendum in uirtutibus stimulare, & magnam in Domino Ecclesiae Catholicae fructum asferre: gauisi sumus in Domino, gratias illi agentes, quod in tanta desolatae Ecclesiae suae calamitate, qua premimur, excitare dignatus est, & mittere nouos operarios in uicem suam, recordatus misericordiae suae. In quo quidem sancto opere, cupientes uobis pro nostro modulo cooperari, fraternitatem uestram obsecramus, per charitatem eius, qui pro nobis non dubitauit animam suam ponere, ne in uacuum gratiam Dei recipiatis: sed in sancto proposito perseverantes, in omnibus exhibeatis uos, sicut Dei ministros, in multa patientia, non deficientes inter labores, pericula, & persecutiones: quae omnibus pie uiuere uolentibus occurrere solent: tempore enim suo metetis non deficientes. Et nos,

Patres, si quid poterimus apud Dominum, diuinis sacrificijs, orationibus, abstinentijs, ceterisque pijs exercitijs, quorum omnium vobis & successoribus vestris, in vita pariter & post mortem singularem concedimus participationem, vestris pijs conatibus libenter cooperabimur in Domino, postulantes ut nos vicissim in orationum & bonorum participatione commēdatos suscipere dignemini.

Datus Carthusiæ sub sigillo nostro, Anno Domini 1544. feria 5 post Dominicam Cantate. Sedente nostro capitulo generali.

SIGILLETVR.

Pater Prior
Carthusiæ.

IGNATIVS BENEFACIENS
malefacta recipit.

CAPVT XIII.

Firmata hunc in modum Societate, magna & turbulenta procella ad eam labefactandam sunt excitata: Romę quidam vxorem marito eripuētar, hanc Ignatius à consuetudine illius in D. Matth. hæ nuper institutam domum transferendam curauit. Hoc factum ille, quod mulierem miserē

ferè deperiret, ægerrimè tulit : & vt erat vir acer, ac ferox, & in ipsum Sanctæ Marthæ Cœnobium furere nocturnis lapidationibus cœpit, & in nostros iniquis criminationibus debacchari: multaq; in vulgus spargere, quæ non solum falsa essent, sed dictu etiam turpissima. Eoque processit (gratia fortassè, qua valebat plurimum, & auctoritate fretus) vt Ignatij nomen publicè insectaretur, & laceraret: & eâ nostris per se, & suos coram obijceret, quæ honestè audire nō possent. Famosos prætereà libellos confecit, & vulgo iactauit, quibus multa nefaria, & impura, multa impia, & scelerata continebantur: vt nostris vix in publicum prodire, vix cum hominibus de ipsorum salute agere liceret: ita aut conuicijs ab improbissimo quoque, aut maledictis excipiebatur. Neq; imperitorum modo peruaserat animos hæc infamia, sed virorum etiam principum, & ipsius Pontificis Maximi aures oppleuerat. Cui quidem infamiae vt obuiam iter Ignatius, eamque patientia & dissimulatione gliscentem diutius corroborari non sineret, à summo Pontifice impetrauit, vt res tota optimis, integerrimisque iudicibus mandaretur.

& nominatim de his criminationibus quæ ab illo maledicè essent in nostros iactatæ. Commissa res est Francisco Michaëlio almæ vrbis Gubernatori, & Philippo Archinto eiusdem vrbis Vicario: Illi diligentissimè inquirunt, ac perscrutantur omnia: denique sententiam anno Domini 1546. ad 3. Iduum Augusti pronuntiant: nostros non solum infamia liberant, sed laudibus etiam ornant: calumpniator illi silentium indicunt: pœnis propositis, eius petulantiam coercent: in hominem grauius nō animaduertunt: & quidem Ignatio ipso deprecatore. Ille tamen Ignatii, nostriq̄ue nominis olim exagitator, vbi cæcus ille infani amoris ardor refrixit, & morbus curatus, est, palinodiam cecinit: medicum amare cœpit quem oderat, & beneficijs eos afficere, quos contumelijs affecerat, tam officiose ac prolixè, vt præteritam culpā præsentī beneuolentia redemisse videatur. Non minor, atque haud scio an sæuior procella, ex Catechumenorum exstructa domo, in Ignatium nostrosque commota est. Illam libido peperit, hanc ambitio, que per excessum, ac demerit. Non in hæc res, sed

dam illius loci curam gerens. quod sibi aduersarium existimaret Ignatium, vel in illa certè cura administranda, eius consilia videret suis præf. ri, inuidiæ stimulis incitatus ita exarsit, vt falsis illum odiosisque criminationibus in inuidiã vocare, nostrosq; infamiæ labe aspergere conaretur. Nam & hæresis calumniam, & auditorum cõfessionum sacratissima iura violata, & alia, quæ honestè dici non possunt, nõ est verecundatus obijcere: & Ignatium ipsum viuum flammis cremandum iactare. Sed quia diuini amoris ille flammis ardebat, languentem hanc miseri hominis impetum, & debilitatum, ne repellendum quidem putauit: sed in silentio, & spe pro illo Deum precari constituit, qui quidem seruis iam tacetibus, pro ipsis pugnare solet. Quæ hanc iniuriam esse inultam non est passus: à Iudicib. enim damnatus est, & à diuinis perpetuo suspensus, beneficijsque omnibus priuatus & officijs, carceri in perpetuum addictus, propter crimina: quæ artificio quodam simulationis aliquamdiu tecta, dies tandem patefecit.

IGNATIUS SOCIETATEM

fœminarum cura liberat.

CAPVT XIV.

Eodem fermè tempore, tētata Societas alia ratione est. Nā fœminæ nonnullæ pietatis retinendæ studio, & perfectionis desiderio flagrantes, à Summo Pontifice impetrarunt, sibi vt liceret sub obedientia nostræ Societatis viuere, & votis sc^heligionis obligare, idque deinceps fecerunt. In harum numero erat Isabella Rosela, quę cū esset matrona honestissima, & optimè de Ignatio merita, eius visendi desiderio ex Hispania vsque Romam venerat: & cæteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ se regendam tradere omninò decrederat. Cuius animo Ignatius, vehemēter alioquin gratificari cupiens, non potuit tamen hac in re non omni ratione resistere: cū perspiceret, pium quidē esse illius desiderium, sed nobis perincommodū, & valde ab instituto Societatis alienum. Quam eius sententiam, à certā ratione profectam, ipsa deinde experientia comprobauit. Mirum enim est, trium muliercularū gubernatio, quantum illi molestiæ, & occupationis, paucis diebus attulerit.

Ergo Pontificem Maximum docet, quanto ea res impedimento Societati sit futura: orat, obsecratq; Pontificem, vt se præfenti moleſtia, Societatē metu perpetuo liberet: neque permittat noſtros homines, alijs in reb. magnis, vtilib. neceſſarijs occupatos, hac mulierum cura minus neceſſaria implicari. Quod vtique Pontifex, rationes Ignatij probans, Societati dedit: literasq; Apoſtolicas ſcribi iuſſit, quibus noſtri in perpetuum ab onere Monialium eximuntur, & quarum eun- que mulierum cura ſub obedientia noſtrorum in communi, vel aliâs viuere volentium, anno 1547. 13. Kalend. Iunij. Quo non contentus Ignatius, vt locum hunc maximè periculoſum communiret, omnesq; aditus obſtrueret, illud etiam anno 1549. ab eodem Paulo III. impetrauit, ne curam Monialium, ſeu Religioſarum quarūlibet perſonarum recipere teneamus, per literas Apoſtolicas impetratas, vel in poſterum impetrandas: niſi de indulto illo, & ordine noſtro, expreſſam facientes mentionem. Totidem enim verba Pōtificij diplomatis ſunt. Sapienterq; etiā in Cōſtitutionibus Societatem ab ea fœminatū cura remouit

uit Ignatius, honesta illa quidem, sed nostris occupationibus aduersa, minusque ab alijs deserta. Vt verò se ab hoc onere suauius eximeret, ad Isabellam Rossellam, cui multis eius beneficijs deuinctus erat Ignatius, epistolam scripsit Hispanicè, quam totidem verbis referam:

Venerabili (inquit) D. Isabella Rossellæ, matri ac sorori in Christo Domino nostro. Cùm verè atque ex animo cupiam studio tuo ad maiorem Deigloriam obsequi, teque in obedientia mea permanentem ad salutem animæ tuæ perfectionemque dirigere quæ tamen ratione id faciam haud equidem inuenio. Nam & vires me deficiunt continuis morbis affectum, & tempus, multis magnisque occupationibus districtum atque implicatum, quas reijcere aut præmittere, cùm mei officij propriæ sint, haud sanè possum, citra meæ salutis dispendium, eiuſque seruitutis, quam Christo Domino, eiuſque Vicaria debeo. Illa præterea ratio exstimulat conscientiam meam ac vehementer vrget, quòd video, & verè atque ex animo coram Domino iudico, peculiarem hanc seminarum curam ac præcipuam, qua votis nunciatis sub obedientia nostrorum viuant, huic

N 3

minime

minima Societati nullo modo conuenire.
 Quod, & causas quamobrem ita sentio, Bea-
 tissimo Romano Pontifici, aliquot ante men-
 sibus explicauì. Quocirca, ad maiorem Dei
 gloriam fore iudico (quando mihi per obe-
 dientiam licet) hanc prouinciam deponere,
 quem eiusdem obedientie praecepto suscepe-
 ram. Te igitur non pro spiriuali filia sub o-
 bedientia mea uiuentem deinceps habebò,
 sed tanquam bonam piàmque matrem, qua-
 lem te mihi semper praestitisti, omni officio
 ac pietate colam, ad maiorem Dei ac Domi-
 ni nostri gloriam. Quam unam intuens at-
 que spectans, & sempiternae eius bonitatis
 laudem & cultum uberiorem tantummodò
 antè oculos propositum habens, quantum pos-
 sum & debeo, hanc curam depono (salua sem-
 per obedientia) teq; committo ac prorsus re-
 linquo prudentissimo iudicio, obedientiae, ac
 voluntati Sanctissimi D N. Papae, orans inte-
 rim Dominum, ut anima tua in ipso Deo to-
 tius consolationis, & verae pacis autore, pa-
 cem habeat, & diuinae dulcedinis abundan-
 tia ad maiorem eius gloriam perfruatur Ro-
 mae Kalend Octobr. 1546. Hæc ille Qui et-
 iã Ferrarię, ut nostri curã sacratũ toro-
 rum eius monasterij, quod mater Du-
 cis fundauerat, ad tempus susciperent,
 ipsi Duçi obnoxè postulanti negauit.
 Et Picciae quendam ex nostris, qui la-
 crymis

tymis sœ minarum penè coactus, & obedient iactatus, perfimilem curam acceperat, voi releuit Ignatius, deponere iussit.

NE AD ECCLESIASTICOS

honores aditus nostris hominibus pateat,

Ignatius summa vi apud

Pontificem nititur.

CAPVT XV.

Ins sedatis rempestatibus, alia grauissima in Societatem cōmota est: cō periculosior, quò occultior, & blandior, & minus vulgo formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut hæreticorū pestem magis quotidie suas in prouincias influentem reprimeret, probatissimos quosque viros atq; doctissimos conquirebat, qui Pastores Ecclesijs destitutis præpouerentur. Ex quo Magistro Claudio Iaño, de cuius integritate, atque doctrina magnam habebat opinonem, Tergestinæ Ecclesiæ Episcopatum detulit. Quem cum ille constanter repudiasset, ad Summum Pontificem de illius statu Ecclesiæ, & impendente (ni celeriter obsisteretur) à lupis irruentibus

tibus vastitate, diligentissimè scripsit: & simul addidit, voluisse quidem se Claudium Iaium pastorem ei Ecclesie præficere, propter hominis insignè probitatem, cum pari eruditione coniunctam, verùm illum obstinato animo recusasse. Petijtque à Pontifice summa cõtentione, vt Claudium pro imperio cogeret Episcopatum suscipere, cui ipse persuadere sua autoritate non potuisset. Regis voluntatem complexus est Pontifex, Claudiumq; Summo S. R. E. Cardinalium consensu, Episcopum creare constituit. Id vbi cognouit Ignatius, confestim omnes neruos intendere decreuit, quo minus id fieret. Itaque alijs rebus frustra tentatis, ipsum Pontificem Maximum fidèter alloquitur: quamobrem Claudium, Episcopum fieri non expediat, rationes multas exponit: supplicat Pontificem, & obtestatur, vt qui omnium Pastor est, omnibus consulat, & aliorum vulnera, sine aliorum vulneribus curare studeat. Vereri se, ait, ne conatus Societatis, & labores vsque ad id tempus per Christi misericordiam eius Ecclesie haud infructuosi, ad nihilum recidant: & radicibus paupertatis atque abiectio-
bus

bus nitabantur, exarescentibus, inutilis atque inanes fiant. Magnam impendere ruinam ipsi Societati, magnū esse periculū, ne, quod charitas & humilitas coagmentarunt, cupiditas ambitioq; dissoluant: & nōnulli, qui nomen suum in Societate Christo dederunt, ut rerum humanarum vinculis expediti, paupertatis, sui que contemptus quasi gradibus quibusdam, facilius ad cælum ascenderent, pedem referant, & ab incepto desistant. Contrā multi, honorum quos in alijs cernant specie delusi, spe que adipiscendi similes dignitates commoti, cupiant animum ad Societatem adiungere: quibus nimirum, non contemptus vanitatis, sed vanitas ipsa suadeat ingressum. Timendum prætereā esse, ne hic Episcopatus non vno Claudio Iaio, sed multis Societatem priuet, eius que statum labefactet, atq; conuellar: Secutores enim alios, & facturos exemplo, quod sine exemplo non fecissent. Neque iccirco (inquit) hæc disputo, ut aut honores ipsos improbem, aut religiosos permultos, qui honoribus piè, sancte que & magna cum Ecclesiæ utilitate funguntur: Sed illud contendo, Pater Beatissime, aliam esse cæterarum

religionum conditionem, ac nostræ. Illas diuturnitate iam, longoque usu corroboratas, cuiuslibet oneri ferendo esse: nostram nascentem adhuc, & infirmam, grauiori pondere oppressum iri. Illas in militantis Ecclesiæ exercitu, quasi statarias cohortes, & certos ordines ducere, & proprio loco, stabilique posse consistere: nostros homines quasi velites, ad subita belli ministeria promptos, huc, illucque discurrere: atque ob id ipsum, ab omni eiusmodi munere vacuos, liberosque esse oportere. Quis enim dubitat, quin, si non tam ipsius Societatis utilitatem, quæ tamen ab Ecclesiæ utilitate seiuncta non est, sed aliorum salutem spectare velim^{us}, vberiores perceptura sit fructus Christi Ecclesiæ, ex nostris non Episcopis, quam Episcopis? Nam qui Episcopus est, etsi maiorem autoritatem habet ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur, & suis est tantum pascendis ouibus addictus. Fieri autem potest, ac sæpè fit, ut à suis non recipiatur: neque tamen aliò se transferre, neque alias oues curare possit. Si verò liber sit, & nulla certa administratione impeditus, illum in vna ciuitate cum persequetur,

fugiet

fugiet in aliam : & mundi vniuersi incolæ , omnibus se Episcopis ministrum , omnibus populis præbebit seruum . Adde Societatis existimationem , & famam , quæ in hac causa agitur . Nam vt alios permoueas , & ad virtutem impellas , permagni refert , quàm opinionem , quibus persuadere velis , de te habeant : vt exploratum illis nimirum sit , te non ipsorum bona , sed ipsos quærere : non opes , non honores , non titulos concupiscere : sed Christi duntaxat gloriam , & ipsorum salutem omni studio & labore conquirere . Quod homines ægrè adduci poterunt de nobis vt credât , si ipsis nostræ Societatis , ac feruoris initijs , dignitatis insignibus nos videât ornatos . Neq; verò id adscribent obedientiæ , & charitati , sed ambitioni potius , & cupiditati : deponentq; opinionem eam , quam de nobis conceptam habent , quæque in primis ad proximorum salutem , Christi operarijs est necessaria . Ea autem iactura tanta est , vt vnius Episcopatus fructu compensari nõ possit . Ijs rationibus , alijsq; permultis Pontificem legnatius permouere conatus est , vt Claudium priuatum viuere sineret . A quo tamen illud rätum in præsentia

obtinuit, res vt Deo amplius commē-
 daretur, se attentius deliberaturum. I-
 gnatius igitur, & sacrificia omniū Pa-
 trum qui Romæ tum erant Deo quoti-
 die offerri iussit: & assiduas fratrum
 preces, vt imminens discrimen à So-
 cietate depelleret: & ipse lacrymis, o-
 rationibusque se penitus dedit: & huc,
 illuc, dies, noctesque cursans, Cardina-
 lium omnium penè domos obiuit,
 eosq; docuit, quantum inesset in hac
 re periculi. Naq; tantum preces eius &
 lacrymæ apud Deum valuerunt, tantū
 apud homines prudens sollicitudo po-
 tuit, & industria, vt res quæ certa o-
 mnino & constituta videbatur, Lon-
 gius proferretur, dareturque ipsi tem-
 pus scribendi ad Regem Ferdinandū.
 Qui rationibus Ignatij edoctus, cum
 sine magno Societatis incommodo,
 quod volebat, fieri non posse animad-
 uerteret, vt erat optimus ac religiosis-
 simus Princeps, nostrique amantissi-
 mus, passus non est, nostro nos ma-
 lo, alijs bono esse. Quamobrem Ora-
 tori suo mandat ea causa vti desistat:
 atq; hunc in modum periculum tunc
 euasimus. Deinceps etiā cum Episco-
 patus & Cardinalatus nostris homini-
 bus deferretur, sēper restitit Ignatius.

& omnibus viribus contrà pugnauit. Nam anno salutis nostræ 1551. Iulius 111. Pont. Max. Caroli Cæsaris rogatu, Franciscum Borgiam (qui Christi paupertatem sæculi diuitijs præferens, nostram religionem nuper fuerat ingressus) in S. R. E. Cardinalium Senatum statuit cooptare. Quod ubi pro certo Ignatius audiuit, incertus ipse de Domini voluntate, animi dubius & anxius, rem totam explorare, ac precipue peruestigare constituit. Mandat igitur, omnia omnium domesticorum sacrificia, precesque in eum sinem triduo ipso referri. Ipse verò ceteris curis abdicatis, in cubiculum se abdit, in hæc vnâ rem summa animi contentione incumbit, habenas pijs lacrymis laxat, & incensis desiderijs, atque inflammatis affectib⁹, diu noctuq; Deum suppliciter orat, obsecratque, vt voluntatis suæ, ipsi lumen ostendat, quo illustratus vel de hoc negotio nihil laboraret, vel certè quantum in se est, det operam ne transigatur. Primo igitur die, ita dubius fuit atque anceps, vt neutram in partem potius propenderet: proximo, eam in partem inclinauit, vt rem quo ad eius fieri posset, impediret. Tertio verò tanta luce diuinitus comple-

tus est, vt clarissimè atque manifestissimè intelligeret, ex Dei volūate, nihil sibi prætermittendum esse, vt rem totam disturbaret, atq; excluderet. Quod & fecit, & Pontifici Iulio persuasit, vt amplissimam illam Cardinalatus dignitatem Francisco quidē volenti offerret, sed vim recusanti non afferret. Sic enim futurum, vt Carolo Imperatori honesta petenti satisfaceret, & tamen Franciscum in suscepto proposito perseverantem non perturbaret, atque affligeret. Dixitque mihi ipse me Ignatius, tanto se fuisse tunc caelesti splendore perfusum, tanta firmitate roboratum, vt nullius potentia abduci potuisset, ab illo, rem deliberatam, & iam propemodum confectam, disijcendi consilio. Anno item 1553. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atque sapientiæ laude in nostra Societate præstantem, ac remque fidei Catholicæ aduersus hæreticos defensorē, optavit creari Episcopum Viennensem. Videbat enim, cum in ipsa ciuitate Vienna, tum per vniuersam Austriam hæresion pestem impunè grassati: & Pastore sanctissimo atque vigilante opus esse, qui à Christi grege luporum passim se-

uica-

uientium rabiem arceret. Cùm igitur à Pontifice Iulio III. hoc Rex Ferdinandus summis præcibus cõtenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, vt si ille probaret quod Rex petebat, id ipse concederet. Negauit Ignatius id ex vsu atque commodo Societatis fieri posse. Adhibitæ sunt omnes machinæ ad expugnandũ illiº animum, sed frustra: mansit enim semper in sententia, nec se ab illa vllis rationibus deduci passus est. Denique anno 1555. Octobris mense incunte, grauissimis autoribus intellexit Ignatius, Paulum III. Pont. Max. statutum habere atque deliberatum, Iacobum Lainem ad purpuratorum patrum numerum omnino aggregare. Qua de re cùm sermonem haberemus, dixit tũc Ignatius mihi, Nisi Deus obset, & suo consilio & paterna prouidentia re impediatur, breui Iacobus erit Cardinalis. Sed si hoc quidem fiat, ita certè fiet, vt omnes intelligat, quàm grauatur atque repugnanter Societas nostra eiusmodi honores atque dignitates accipiat. Exemplum autem Ignatij omnes qui illum postea consequuti sunt Præpositi Generales diligenter imitati sunt, dederuntque operam, ne qua ad

ambitionem fenestra Societati aperiretur. Quin etiam illud impetrauit à Summo Pontifice & in Constitutionibus suis diligenter cavit Ignatius, ne cui dignitatem vllam extra Societate liceat admittere, sine Præpositi Generalis facultate. Quam ille quidem nunquam dabit, nisi Summi Pontificis obedientiæ iure compulsus: eiusque rei professi nostri voto quodam peculiari se obstringunt. Et quoniam ad conseruandam Societatem res qua de agimus, magni ponderis est, & nonnulli fortasse in ea erunt sententia, vt existiment gratius Deo futurum, & sanctæ eius Ecclesiæ fructuosius, si Societas nostra (vbi confirmata fuerit ac robusta) Episcopatus aut dignitates admittat, quàm si in sancta humilitate (vt hactenus fecit) & humili paupertate viuat: addam etiam alia, quæ ad vebriorem huiusce rei explicationem pertinent. Marcellus Ceruinus S. R. E. Cardinalis, titulo sanctæ Crucis, is qui postea Pontifex Maximus creatus, Marcellus 11. appellatus, breui bonis omnibus lugentibus Ecclesiæ Christi ereptus est. Is inquam vir vitæ grauitate, eximiaque prudentia excellens, hac ipsa de re cum D. Olauio (de quo in hoc

libello mentionem fecimus) aliquando agens disputansque, num commodè faceret Societas nostra, atque è re publica Christiana, Ecclesiasticas dignitates atque Episcopatus reiiciens, multas in contrariam partem rationes afferebat. Sentiebat enim Cardinalis Societatem nostram, si sanctos Episcopos Ecclesiæ Dei suppeditaret, tanto vtiliorem rem facturam, quam nunc facit, dum egregios cōfessarios, concionatores, ac doctores illi subministrat: quanto Episcopus simplici Sacerdoti potestate atque autoritate præstat, & antecellit. Cùm autem Olavius Cardinalis rationes refelleret, ac verissimè doceret, nulla re Societatem nostram Sanctæ Ecclesiæ tam posse prodesse, quam si in incorrupta sui instituti integritate atque abiectione se quā diutissimè conseruet (sic enim diuturni⁹ securi⁹ atq; efficacius suā operā illi nauare poterit) Cardinalis nihilominus tamen in sua sententia persisteret, subiecit Olavius: Non rationibus tantum Illustissime Domine tecum agā, sed etiam autoritate, Magister quippe Societatis nostræ ac parens Ignatius, vtilius hoc iudicat, & maximè probat, nec solū nostra referre putat, sed mul-

to etiam magis Ecclesiæ Dei. Tunc Cardinalis, Nunc cedo, inquit, Olavi, & man^o do: Plus enim apud me, in hac quidem causâ, monenti habet Ignatij autoritas, quâ omnes rationes, idque ipsa ratio manifestè docet. Probabile enim est, Ignatium, qui Societatem vestram tam opportuno tempore, & Dei Ecclesiæ necessario diuinitus instituit, felicissimè propagauit, prudentissimè hæctenus gubernauit, eius qui illum vnum ad tam eximium opus elegit, voluntatè Dei potius habere compertam, quam nos qui sæpè hallucinamur, & media in luce non videmus. Quis est enim, qui Ignatium ad fundandam religionem vestram, amplificandam, atque administrandam, tanta à Domino gratia atque Spiritu donatum videat, non etiam intelligat, illum ipsam caelesti lumine collustratum, certissimam rationem accepisse, in qua nimirum Deus velit, ut se ad eius obsequium Societas vestra exerceat, & perpetuè conseruet? Quapropter vestris quidem potissimum in rebus, vobis Ignatius omnium mihi rationum instar est. Ipse verò Ignatius, quo tempore primum vibem ingressus est, Aguilaris Marchionem

Oratorem tunc Caroli Cæsaris apud Rom Pont. tum officij gratia conuenit, tum vt sui instituti rationem redderet. Cùm autem mutuo colloquerentur, significauit in sermone Marchio atque innuit, Ignatium multis in suspicionem occultæ ambitionis venisse: quasi splendida sanctitatis specie, tenebras oculis intuentium offunderet, & ad honores insidiosè obreperet, captaretque paupertatis simulatæ atque humilitatis quasi elca, aliquam dignitatem. Tum Ignatius nihil omnino verbo respondit, sed factò. Confessus, eadẽ vultus grauitate, caput aperit, signo crucis se munit, se nullam extra Societatem dignitatem, ne oblatam quidem admissurum, voto se obstringit, nisi à Christi Vicario ita compellatur, vt tergiuersari, repudiareque illam sibi citra peccatum non liceat. Atque hoc factò expurgauit tunc suspicionem atq; dimouit. Alias item hoc idem coram Cardinali quodam eadẽ suspitione laborante fecit: vt falsitati aditus omnes obstrueret, & tam certo grauique testimonio, eorum hominum, qui ex se alios fermè metiuntur, fallacis suspitionis calumniam depelleret.

CAPVT XVI.

His Societas difficultatib. opera Ignatij, & laborib. expedita, feliciter in dies procedebat, & numero & fructu, & nouis semper collegijs augebatur. Nam præter Collegiũ Barcinonense, quod à pijs quibusdam viris propter D. Araoz, aliquandiu in ea vrbe commorãtem, fuit inchoatũ: præter Bononiense: quod anno 1546. initium accepit: Cæsaraugustam nostri anno 1547. accersiti sunt à primarijs quibusdam viris, in primisque à Ioanne Gõzales, Regni Aragoniæ Cõseruatore, Illi verò, quæ pietatis opera Societas suo ex instituto administrare solet, in ijs se exercere, & ciuitatem opibus, nobilitate, & autoritate præstãtem, ad omnem virtutem commouere instituerunt, multaque vt suo loco dicam, passi sunt. Quamobrem Ignatius, vt crescentem suam familiam cõmunicata cum alijs cura melius gubernaret, & Societatem in ordinem certũ paulatim redigeret, Collegia in Hispania partiri, Prouinciasque designare cõstituit: & magistrum Simonem, quem

quem à principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in Regno Prouincialem Præpositum esse voluit: in reliqua Hispania D. Antoniū Araoz. Qua in Prouincia, hoc ipso penè tempore, Collegium Salmanticæ est inchoatum, quod tenue quidem principium habuit (vt reliqua ferè) sed progressus felices, Nam Franciscus Mendoza, Episcopus tunc Corientis, ac S. R. E. Cardinalis, Ignatij vita, & nostrorum hominum fructu commotus, in Academia illa Collegium nobis ædificare constituit: quod etsi varijs occupationibus impeditus distulit primum, deinde etiam morte interceptus non perfecit, eius tamen voluntatem tunc complexus Ignatius, D. Michaëlè Torrensem, paulò antè in Hispaniam missum, cum duobus socijs Salmanticam anno 1548. ire iussit: Vbi in perangusta domo, eaque conducta habitare primùm cœpit, & ciuium atque scholasticorum iuuenum animos, ad pietatem tum factis, tum verbis excitare. Tam multa autem à principio, ea in ciuitate de nobis iactata, per viros etiam doctrina, ac religionis professione insignes, publicè ac priuatim, in sermonibus, & in concionibus disseminata

nata sunt, ut nostrum nomen suspectum
 vulgo esset, & inuisum: & non modò
 infimi homines, qui aliorum ferè opi-
 nione ducuntur, sed viri etiam, vel
 nobilitate, vel literis, & rerum usu, atq;
 autoritate præstantes, à nostrorum ho-
 minum consuetudine abhorrent, &
 perspicua etiam, atque honesta in su-
 spicionem vocarent. Sed eorum, qui
 eo tempore aduersari nobis sunt, dux
 omnium fuit & princeps, vir quidam
 tum religionis professione, tum sapi-
 entia laude clarus, Episcopatusque
 depositi admiratione venerabilis. Qui
 ut se canem acrem, ac vigilantem Do-
 minico præberet gregi, ad latrare eos
 cœpit, quos lupos arbitrabatur, no-
 strumque institutum grauitè inse-
 ctari: cuius autoritatem multi, ac iu-
 dicium sequebantur. Verum, procedē-
 te tēpore, emerfit veritas, omnisque
 falsus rumor celerites (ut solet) defluxit,
 & nostrorum patrum vita, atque ope-
 ribus, & Francisci Stradae maximè
 concionibus, oblequendi omnis licen-
 tia compressa est. Atque ita exagitatio
 ne illa, Societatis cognitio creuit, ve
 nostri, qui intacti si fuissent, & quieti,
 diu fortè in tenebris latuissent, ex-
 gitati, in cognitionem hominum
 breui

brevi venerint, & magnopere ciuitatem illam commouerint Nam præter eos, qui nostrorum opera & consilio sacrarum Religionum instituta, in nobilissima Academia secuti sunt (quorum magnus est numerus) huic Collegio potissimum, & Complutensi, propagationem nostræ Societatis in Hispania, acceptam ferre debemus.

*MAGISTRI GENERALIS ORDINIS
Prædicatorum de Societate publicum
testimonium.*

CAPVT XVII.

SED illud minimè prætereundum videtur, quod occasione huius Collegij factum est. Nam cum vir grauissimus, atque doctissimus Franciscus Romanus, Ordinis Prædicatorum Magister Generalis, ex sua familia in Ecclesia Christi sanctitate, doctrina, numero, fructuq; clarissima, esse aliquot intellexisset, qui Salmanticæ nostri instituti ignoratione homines publicè hortarentur, vt suspectam haberent nouitatem, ac nostros vitarent, eos vt errore liberaret, omnesq; qui ad eius obedientiam pertinebant, cautiores redderet: patètes literas Ignatio dedit, qui.

quibus, si opus esset, vteretur: in quibus & Societatem præclarè sua auctoritate commendat, & suis, vt eam completantur, nostrosque commilitonum loco habeant, grauiissimè præcipit. Quorum literarum exemplum, vt magis pateat, quantum optimi viri memoriæ debeamus, & sanctissimæ eius religioni, idque persoluere studeamus, hoc loco duximus adscribendum.

VNniuersis in Christo venerabilibus Patribus, & fratribus Ordinis Prædicatorum, vbique terrarum constitutis Frater Franciscus Romæus à Castillone, sacræ Theologiæ professor, ac totius dicti Ordinis humilis Generalis Magister, & seruus, salutem, & Spiritus sancti consolationem. Pateat vobis, qualiter hoc calamitoso tempore, quo religio Christiana Hereticorum telis impetitur, malorumque Christianorum peruersis moribus labefactatur, nouus ordo Presbyterorum regularium sub titulo nominis IESV de vrbe, quasi præsidiana manus, Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus, & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confessionum audientia, cæterisque sacris exercitijs, ac sanctorum morum exemplis in Ecclesia facit, Sanctissimus in Christo Pater, & Do-

minus noster Paulus Papa I I I. approba-
 nit, & confirmavit. Quod ideo vobis signi-
 ficatum volumus, ne huius instituti no-
 uitate seductus quispiam vestrum, commi-
 litones suos ad eundem scopum tendentes,
 & à Deo sibi suppeditas missos, per errorem
 fortassis oppugnet, eorumque detrahat in-
 stituti, quorum fructibus gratulari, & pi-
 os actus æmulari debuerat. Credimus
 quidem vos omnes, vixisse celesti sponso
 dilectos, & amicos, varietati, qua
 sponsa illius amicitur, non detracturos: sed
 eam potius caritate, que cõgaudet veri-
 tati, complexuros & exosculaturis. Atta-
 men ne officio nostro desimus, omnesque
 motus præueniamus, vobis omnibus, &
 singulis præfatis Fratribus præsentium te-
 nore mandamus, & autoritate nostri of-
 ficij in virtute Spiritus Sancti & Sancte
 obedientie, ac sub pœnis arbitrio nostro
 taxandis, præcipimus, ne dicto ordini per
 Apostolicam Sedem approbato, & confir-
 mato, aut eius instituti villo modo detra-
 here, aut de eo obloqui audeatis, tam in
 publicis lectionibus, sermonibus, & con-
 gressibus, quàm in priuatis vestris collo-
 quiis quin potius eum, Presbyteros eius,
 tanquam vestros commilitones, iuuare,
 & contra impugnantes protegere, & tueri
 studeatis. In quorum fidem, & robur, hæc
 fieri,

feri, & nostri officij sigillo muniri iussimus. Datum Romæ decima Decembris anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Frater Franciscus Romæus, Magister Ordinis Prædicatorum, assumptionis nostræ anno III. &c.

Hactenus ille, cui⁹ in Societatem animi propensionem, ac beneuolentiã, decimosextimo post anno, vniuersus diui Francisci Minorum ordo de obseuantia, Ecclesiæ & ipse lumē, ac ornamentū, insigni charitate imitatus est: cū in generali conuentu Vallisoleti anno 1565. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoq; de nobis adiecit:

Praterea, cūm Ordo noster Fratrum Minorum existat, atque in humilitate præcipua & caritate fundatus, mouerint Fratres omnes vbiq; terrarum dispersi, Religiosos cuiusuis Religionis cum omni humilitate, & humanitate tractare, tum maximè eos, qui de Societate Iesu fuerint, quos diligere & honorare debent, eosque ad actus litterarios, ad Sanctorum nostrorum celebrationem, aliosque publi-

publicos actus, ad quos Religiosi conuenire solent, cum caritate inuitare, & suscipere nec eis quisquam nostrum publicè, vel occultè audeat detrahere.

IN VARIAS AFRICAE REGIONES penetrant nostri.

CAPVT XVIII.

HOc præterea anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo, nostri in interioris, atq; exterioris Africæ oras penetrarūt. Nā ex Lusitania in Mauritaniā ad Christianos captiuos redimendos, missi sunt P. Ioannes Nugnetius, is qui Aethiopiæ Patriarcha postea Goç mortuus est, & P. Ludouicus Gonzalez à Camera: qui in commisso sibi manere egregiam operam posuerunt, magna sua patientia & vigilantia, nec minori miserorum hominum salute. Multos enim labantes in fide confirmarunt: lapsos reuocarunt: afflictos, ac mœrentes consolati sunt: viros, foeminas, pueros, puellas conquisito pretio à crudeli seruitute redemerūt: suoque officio diligenter perfuncti, in Lusitaniā reuerterunt.

In Congum verò, extremæ occidentalis Aethiopiæ Regnum, quatuor ex nostris nauigarunt. Nam cum Emanuel Lusitaniæ Rex, Christi nomen amplificari cuperet, homines certos, atque ad eam rem idoneos misit, qui Euangelij lumen in maritimas Africæ regiones inferrēt. Quod quidem multis in locis factum est: & cælestis doctrinæ semen in Cōgi etiam solo sparsum. Illud tamē postea cultorū vel peruersitate, vel inopia exaruit: donec à Ioanne III. Lusitaniæ Rege, Emanuelis pietate atque hæreditate filio, anno 1548. eò nostri missi sunt, vt oppressū illud fidei semen (si quid adhuc superesset) excitarent, & deserta, atque inculta extolerent: quod illi quidem initio feliciter præstiterunt. Rex enim ipse Congi baptisma suscepit, & pluri alij eius exemplum secuti sunt.

Postea vero cū illorum mores nostri ad fidem exigerent, ipsi autem fidem ad libidinem suam detorquerēt, & barbarus Rex vitam Christiano homine indignam, non solum ipse profiteretur, sed alios eodem etiam vel exemplo inuitaret, vel imperio cogeret, nostri ne porcis margaritas proicerent, à quibus disrumperentur, & post

post cognitionem retrorsum conuersis, ab eo, quod illis traditum erat, sancto mādato, posteriora priorib. deteriora fierēt, aliò se transtulerūt, Multi enim, vt ait Paulus, bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragauit. Nec meliorem sanè exitum habuit nostrorū, in Angolam profectio. Nā cum Angolæ Rex in magno se Christianæ fidei desiderio esse ostēdisset, eius precibus adductus Rex Lusitanæ, aliquot ad illum ex nostris mittendos curauit: quibus Oratorem suum cum magnis ad ipsum Regem muneribus adiunxit, quò benignius reciperentur. Qui tanè vt à barbaro Rege suscepti quidem primo humaniter sunt: postea verò missis à Rege Lusitano muneribus, pecuniaque consumpta, in carcerem coniecti: vbi cum Regio Legato, magno suæ patientiæ fructu, multos annos asseruati sūt. Itaque quamuis nostri ex hac missione homines illos barbaros ad humanitatem, & Christianam mansuetudinem non traduxerint, patientiæ tamen & fortitudinis suæ fructum vel maximum perceperunt: & pro Christo aduersa multa patiēdo, moriēdi- que desiderio merita sua cumularunt.

1. Tim. 1.

SICILIA SOCIETATEM COM-
plectitur.

CAPVT XIX.

Eodem etiam tempore Sicilia in-
sula Societatem nostram ample-
xa est, in quam Iacobus Lhostius
Flander, vir singularis modestiæ, ac do-
ctrinæ, nostrum nomen primus inue-
xit. Hic Agrigentum vt mitteretur, Ro-
dolphus Pius Carpensis S. R. E. Cardi-
nalis, nostræque Societatis Protector,
atque Agrigētinus Episcopus ab Igna-
tio impetrauit. Subsecutus illum est
Hieronimus Domenecus, quem An-
no 1547. Ioannes Vega Sicilien-
sis Regni Prorex, ex vrbe ab eodem
Ignatio secum adduxit, vt eius opera,
& consilio in piarum rerum admini-
stratione vteretur: quod quidem lar-
gè, prolixèque admodum fecit. Nā pa-
rum fore arbitratus, oppida mœnibus
ac præsidio cingere, itinera sublatis la-
trocinijs aperire, securitatem in illo re-
gno, ac fidem constituere: quos guber-
nabat, eorum animos virtute, ac pieta-
te impleri voluit, & à diuini nominis
propagatione auspiciari: vt superiora il-
la hoc

la hoc stabili fundamento constituta, splendidiore multo essent, atque firmitiora. Et quoniam Romæ magnam habuerat cum Ignatio cōsuetudinem, & nostrorum mores perspexerat, atque institutum, eam ad rem illos delegit, quos suo proposito congruentes, sibiq; vsui fore arbitrabatur. Atq; ut fructus esset diuturnior, Messanensem Magistratum sua auctoritate permouit, nostros ut expeteret, atque accerteret, & fundato Collegio in domicilio certo apud se collocaret. Illa vero ciuitas, & nobilis, & opulenta, & sacrarum religionū in primis cultrix, grauissimi, atque sapientissimi Principis iudiciū secuta, diligere eos cœpit, quos nondum viderat, cupere quos illius testimonio vtilis sibi futuros sperabat. Itaq; anno 1548. Sūmi Pontificis imperio, & Ignatij voluntate, ad quos & Prorex Vega, de hac ipsa re, & Messanensis ciuitas scripserat, profecti sunt Messanam Magister Hieronymus Natalis Hispanus, Andreas Frusius Galus, Petrus Canisius Germanus, Benedictus Palmius Italus, alijque nonnulli ex varijs item nationib⁹ mixti, ut nostrum Collegium constituerēt, & optimarum artium ludum aperirēt, Quod

in oportuno ciuitatis loco & de D. Nicolai, domo, Magistratus benignitate commodè instructa, feliciter sanè preffiterunt. Auctus postea nostrorum numerus est, primaque in Societate probatiouis domus Messanæ instituta.

Sed & Panormitana ciuitas, eiusdem Vegæ consilio, atque autoritate, & Messanensis Collegij fructu incitata, cum sua amplitudine, soli fertilitate, hominum splendore, ac frequentia, reliquas Siciliae Vrbes vincat, passa non est se in pietatis studio ab vlla superari. Quamobrem à Paulo III. Pōt. Max. & ab Ignatio per literas petit vt ad suam iuuentutem literis ac moribus instituendam, & ciuium animos pietate imbuendos, ex nostris aliquos cōmittant. Ignatius ergo anno 1549. duodecim Panormum misit, è quibus erant. Nicolas Lanoius Flander, Paulus Achilles Italus, & alij lecti viri, itidem diuersarum nationum. Eis mandat, vt cum Iacobo Lainne (qui in ea Prouincia ipsius Ignatij gerebat vices, & Alexandri Farnesij Cardinalis & Archiepiscopi Mōtis Regalis rogatu, in eius dioccesi, ad cōponēdas inueteratas quorūdā Ecclesiasticorum

eorum discordias, visitatoris munere fungebatur,) & cum Hieronymo Domeneco sese coniungant, & Panormitani Collegij fundamenta ponant: quod & factum est magno hominum concursu, magna ciuium beneuolentia. Porro hæc duo Collegia, Mamertinum, ac Panormitanum, annuis, certisque fructibus Caroli Quinti Imperatoris benignitate, & ipsarum ciuitatū liberalitate fūdata sunt. Reliqua præterea quæ in Sicilia habemus collegia, ab his duobus exordium ac progressum acceperunt. Sed ille maximus, atque vberimus fructus est, qui ex ijs duobus Collegijs in vniuersum Sicilia Regnum peruenit, quod Ioannes Vega multa eorum Patrum, qui in hisce Collegijs versabātur, vel consilio, vel ministerio instituit, multa perfecit, quæ ad veræ pietatis cultum augendum, ac hominum salutem pertinebant. Eodem anno 1549. Venetias nostri asciti, & ab Andrea Lippomano, qui Patauinum Collegium fundauerat, in certis sedibus collocati sunt.

Tyburtinum etiam Collegium ortū hoc tēpore habuit à nostris eò profectis, vt ipsam ciuitatem pacarent, &

cum alia vicina ciuitate grauiter dissi-
dentem reconciliarent.

In Germania præterea cœperunt no-
stri maiori cū vtilitate versari. Nā Gu-
lielmus Bauariæ Dux clarissimus, aui-
tæque, & Catholicæ religionis in Ger-
mania præsidium, & ornamentum, no-
stros accersuit, vt Ingolstadt i sacras li-
teras profiterentur. Missique ad Ducem
sunt ab Ignatio Alfonso Salmeron,
Petrus Canisius, Claudius Iaius, qui
in illa Academia aliquot annis antea
docuerat, & magna fuerat cum laude
versatus. Hos Patres Gulielmus Dux
peramanter complexus est, ac supre-
mo suo Cancellario Leonardo Ekio,
viro nostri cupidissimo studio recom-
mendauit. Itaque Alfonso Diu Pau-
li Epistolas, Claudius Psalmos Davi-
dis explicare aggressus est, Canisius
Magistrum Sententiarum, vnusquis-
que eruditè, & grauitè, magnaque
hominum admiratione, suo funge-
batur munere. Quo ex tempore A-
cademia illa reuirescere ac celebrior
esse cœpit, & Theologiæ studia, quæ
hæreticorum impetu conuulsa atque
prostrata iacebant, excitata sunt. Vi-
cini Episcopi spe erecti, Catholici
animati, furor hæreticorum com-
press-

pressus, multa passim in Dei laudem
 effecta. Quibus Gulielmus commotus,
 Collegium Societati ædificare con-
 stituit, sed morte interceptus, quod præ-
 clare cogitauerat, non perfecit. Et Al-
 berto filio pietate, prudentia, animi
 magnitudine sui quam simillimo, rem
 integram reliquit, Qui optimi patris
 vestigijs insistens, Catholicæ religioni
 accerrimum sese in Germania propu-
 gnatorem semper præbuit. Et quam-
 uis sui principatus initio, grauissimis
 districtus negotijs, in longum Colle-
 gij fundationem distulit (ex quo Alfō-
 sus Salmeron in Italiam redijt, Clau-
 dius Viennam profectus est, Canisius
 eum Nicolao Gaudano Ingolstadij
 ad tempus remansit) postea tamen
 ita hanc moram diligentia, & præcla-
 ra beneficentia compensauit, vt non
 solum Ingolstadij nostros, sed eti-
 am Monachij apud se habere
 voluerit, & in domicilio
 certo collocaue-
 rit.

NOSTRI IN BRASILIAM NA-
uigant, & pro Christo Antonium Crimi-
nalis occiditur.

CAPVT XX.

DVm hæc in Europa geruntur, in
Brasiliam Prouinciam vastissi-
mam, & cæli quidem salubritate læ-
tissimam sed Anthropophagorū feri-
tate horribilē, & omnis humanitatis
expertem, anno 1549. Regis Lusitani
voluntate, nostri primū nauigarunt.
Vbi in hunc vsque diem, magna cum
patientiæ & caritatis laude, atque in-
digenarum utilitate perseuerant. Mul-
ti enim varijs monstrosissimisque I-
dolorum figmentis superstitioni-
busque abiectis, vnius Dei, verique
lumen aspexerūt: multi cū infidelitate,
immanitatem etiam, & crudelem il-
lam deuorandi homines naturam e-
xuerunt, & ad mansuetudinem, atque
humanitatem traducti sunt. Vxorū ve-
ro multitudinem sacratissimis Euange-
lici connubij legibus astrinxerunt, &
impuras nuptias, vagamque libidi-
nem Christiana honestate commuta-
runt. Hoc item anno 1549. P. Anto-
nius Criminalis Parmensis, in India
à fidei hostibus occisus est, Qui hone-
stis

stis parentibus ortus, in ipso adolescē-
 tiæ flore se Deo sacrauit, & Societatē
 est ingressus, missusq; anno 1542. Ro-
 ma ab Ignatio in Lusitaniam, omni-
 bus quibuscum vixit, raræ modestiæ,
 ac singularis probitatis exemplo fuit.
 In Indiam deinde, ad gentium illa-
 rum salutem, inter primos mittitur:
 cognitaque eius virtute ac prudentia,
 ab ipso Francisco Xauier, in eo tractu
 collocatur, qui olim Cori, nunc Co-
 morini promontorium appellatur, re-
 liquisque nostris præficitur. Vbi pro-
 pter continua vicinorum Regum bel-
 la, propter idololatrarum sacerdotum
 infestum odium, & victus cultusq; in-
 opiam, incommoda multa pertulit, &
 in illustranda Christi gloria, ac propa-
 ganda, maximos labores tulit. Cùm i-
 gitur in Menanco Regis Prouincia
 versaretur, & quos Christo per fidem
 genuerat, Catholicæ doctrinæ lacte
 nutriret, magnæ militum copiæ Bisna-
 gæ Regis, ad illā Prouinciā deuastādā,
 & Christi in ea fidem extinguendam,
 hostiliter sunt ingressæ. Quarum re-
 pentino aduentu nunciato, Antonius
 vbi eo ipso die sacrificauerat, in tem-
 plum primo confugit, vt Deo oues su-
 as commendaret: tum ad litus egres-

fus, in Lusitanorum naues, quæ in statione erant, Christianas feminas, paruulosq; earum filios cõpulit (in quas tamen ipse, vt cæteris omissis consecnderet, seq; periculo eriperet, nullis precibus adduci à Lusitanis antea potuerat.) Dum igitur sui oblitus Christianorum salutem consulit, reditu ad naues intercluso, aduentantibus Badeghis hostibus (sic enim appellantur) atque irruentibus, obuiam procedit intrepidus: flexis genibus, expansis manibus, oculis in cælum fixis mortem expectans, & se ceu bonus pastor, offerens Deo pro ouibus suis. Ita repertus, à prima & secunda hostiũ acie intactus relinquitur, à tertia verò, sarissis hastisque transfigitur: & capite abscisso, spoliati corpus in arce suspenditur. Fuit vit sui contemptor, diuini honoris studio flagrans, obedientie imprimis cultor; orationis assiduitate ac virtute præstans, cui ipse Franciscus Xauier probatissimæ vitæ testimonium dabat, eiusque similes oprabat esse omnes, qui in Indiam ex nostris mitterentur. Ego verò, qui annò 1542 Lutetiam Roma proficiscens, bonam itineris partem cum illo confeci, frequenterque adiutus ab eo, & subleua-

tus sum, singularem in Antonio virtutem agnoui, & sæpenumero caritatem illius, ac pietatis studium mecum ipse sum admiratus: vt mirum non sit, ex tali principio talem exitum extitisse.

A. IVLIO III. PONT. MAX.

Societas confirmatur.

CAPVT XXI.

INterim mortuo Paulo III. Pont. Max. qui primus Societatem suam autoritate confirmarat, multisque privilegiis (quæ commemorare longum esset) ac magnis ornat, Iulius III. successit anno 1550. à quo Ignatius postulauit, vt ratum haberet, quod Paulus fecerat, cuius ipse successor esset, nostrumque institutum stabiliret, & quædam etiam, quæ in eo videri poterant obscuriora, apertius explanaret. Quod utique Pontifex, cum à Republica Christiana esse intelligeret, libentissimo animo fecit, Pontificiumque diploma scribi iussit, quo approbatio eiusmodi, confirmatioque continetur. Quod ego diploma, quoniam Pauli III. confirmationem, & multa eius privilegia Societati concessa, breuiter perstringit, & plenius quàm

ns quàm alia, ipsius institutum, distinctiusque comprehendit, subijcere hoc loco oportunum iudicavi. Sic igitur habet:

IVLIVS EPI-
SCOPVS SERVVS
SERVORVM DEI,
AD PERPETVAM
rei memoriam.

EXposcit debium pastoralis officij, cui nos, licet immeritos, prætulit diuina Maiestas, ut fideles queslibet, præsertim religiosos, in via mandatorum Domini, ad illius honorem & gloriam, & proximorum spiritualem profectum deambulantes, paternis confoueamus affectibus: ut fideles ipsi, dextera Domini sibi sistente propitia, æterna salutis præmium feruentim exquirant, & in eorum pio proposito confouentur. Dudum si quidem, per felicis recordationis Paulum Papam Tertium, prædecessorem nostrum, accepto, Quod dilecti filij, Ignatius de Loiola, & Petrus Faber, ac Iacobus Laines, nec non Clandius Iainus, & Paschasius Broet, ac Frã-

ciscus

Summa
literarum
Apostoli-
carum.
Pauli III.
de Insti-
tuto So-
cietatis.

eiscum Xavier, necnon *Alfonſus Salmeron,*
 & *Saron Rodericus,* ac *Ioannes Coduri,* &
Nicolaus de Bobadilla, Presbyteri *Pampilo-*
nen Gehennen. Seguntin. Toletan. Vifen. E-
bredunen. & Palentin. Ciuitatum, & *Diec.*
 reſpectiue, in *Artibus Magiſtri,* in *Vniuerſi-*
tate Pariſien. graduati, & in *Theologicis*
ſtudijs. per plures annos exercitati, *Spiritu*
ſancto aſſati, iam dudum e diuerſis mundi
 regionibus decedentes, in vnum conuen-
 rant, & exemplaris ac religioſe vite Socu
 effecti, abdicatis huius ſeculi illecebris, eorū
 vitam perpetuo Domini noſtri *Jeſu Chriſti,*
 atque Iuo, & ſucceſſorum ſuorum *Romano-*
rum Pontificum ſeruitio dedicauerant, & iſ
 pluribus annis verbū Dei predicando, & fi-
 deles priuatim ad pias meditationes, beneq;
 ac beatè viuendum excitando, hoſpitalibus
 inſeruiendo, pueros & alios rudes ſalubria
 dogmata ad Chriſtiani hominis inſtitutionē
 neceſſaria docendo, ac denique omnia chari-
 tatis officia, quæ ad animarū adificationem
 pertinebant, vbique terrarū, vbi peregrinati
 fuerant, quiſque iuxta traditam ſibi ab ipſo
Spiritu Sancto gratiam, multa cum laude ob-
eundo, laudabiliter in vine i Domini ſe exer-
cuerant, eorum inſtitutum, ſub quadam vi-
uendi formula ab ipſis edita, Euangelicæ ve-
ritati, & ſanctorum Patrū ſanctionibus con-
firmi, vt vinculum charitatis & vnio in i-
pſis

ipsi quidē Socijs, & alijs qui predictū vel-
 lēt institutum sequi, cōseruarentur, approba-
 uit, & confirmauit, & benedixit: ipsosq; So-
 cios (quorum numerum, non vltra sexaginta
 esse tunc voluit) sub sua, & Apostolicæ se-
 dis protectione suscepit, illisq; condendi Cō-
 stitutiones & statuta quæcunq; ad ipsius sic
 institute & confirmate Societatis conser-
 uationem, & felicem progressum, licentiam
 concebit per quasdam. Cumq; postmodum
 progressu temporis, Spiritu sancto cooperan-
 te, ex Societate predicta spiritualem anima-
 rum fructum crescere, & multos, qui insti-
 tutum predictum sequi vellent, in Parisiensi,
 & alijs generalium studiorum Vniuersitatibus,
 studere intellexisset idem prædecessor,
 Ignatij & aliorum Sociorum predictorum
 piam vitam & doctrinam attendendo, eidē
 Societati, vt quoscunq; alios idoneos, & iu-
 xta suas Constitutiones probatos liberè ad-
 mittere possent, concebit. Et nihilominus, vt
 Coadiutores tam presbyteros, qui in spiri-
 tualibus quàm laicos, qui in temporalibus, &
 domesticis officijs eos adiuuarent (qui qui-
 dem Coadiutores peractis probationibus, iu-
 xta Constitutiones Societatis huiusmodi re-
 quisitis, ad maiorem deuotionē suā, & me-
 ritum, euātria vota, Paupertatis videlicet,
 Castitatis, & Obedientiæ possent emittere,
 non solumina, sed quibus, pro eo tempore, quo
 Prepo-

Praepositis generalis Societatis praedictae eis,
 in ministerio spirituali, vel temporali, vten-
 dum iudicaret, astringerentur: quiq; omnium
 bonorum operum, quae in dicta Societate fie-
 rent, ac meritorum omnium participes fie-
 rent, perinde, vt qui solennem professionem,
 in eadem Societate emisissent, possent assu-
 mēre, & alias gratias ac privilegia ad fouē-
 dam, & adiuuandam in ijs, quae ad Dei ho-
 norem, & animarum salutem pertinebant,
 Societatem praedictam, de benignitate Apo-
 stolica concessit. Vt autem praedicta omnia
 prius ab eodem praedeccessore concessa, magis
 confirmentur, & simul omnia, quae ad insti-
 tutum Societatis praedictae pertinent, eisdem
 in literis aliarum summam continentibus
 comprehendantur: et vt aliqua obscurius di-
 cta, & quae scrupulū ac dubitationem possent
 iniicere, per nos exactius explicentur: nobis
 fuit humiliter supplicatum, vt formulā, quae
 praedictae Societatis institutū exactius & di-
 stinctius, quā antea, edocente experientia
 ac usu rerum, expressum, eodem tamen spi-
 ritu comprehenditur, confirmare dignare-
 mur, cuius tenor sequitur, & est talis: *Qui-*
cunque in Societate nostra, quam Iesu ro-
mine insigniri cupimus, vult sub crucis ve-
xillo Deo militare, et soli Domino, ac Eccle-
siae ipsius sponsae, sub Romano Pontifice, Chri-
sti in terris Vicario seruire, post solenne per-

Supplicatio pro
 parte Societatis

Institutus
 Societatis for-
 mula co-
 piofior.
 Vota
 pauper-

ritatis, caritatis & obedientiz. Instituti finis.

Societatis ministeria.

Gratis omnino exhibenda sunt Societ. ministeria.

Habendum semper ante oculos institutum.

Graduum & officiorum distributio tota est penes Generalem.

petuæ Castitatis, Paupertatis, & Obedientie votum proponat sibi in animo se partem esse Societatis, ad hoc potissimum institutæ, ut ad fidei defensionem, & propagationem, & profectum animarum in vita, & doctrina Christiana, per publicas prædicationes, lectiones, & aliud quodcumque verbi Dei ministerium, ac spiritualia exercitia, puerorum ac iudicium in Christianismo institutione, Christi fidelium in confessionibus audiendis, ac cæteris Sacramentis administrandis, spirituales consolationem præcipuè intendat: & nihilominus ad dissidentium reconciliationem, & eorum, qui in carceribus vel in hospitalibus inveniuntur, piam subventionem & ministerium, ac reliqua charitatis opera, prout ad Dei gloriam, & commune bonum expedire visum erit, exequenda gratis omnino, & nullo, pro suo in prædictis omnibus labore, stipendio accepto se utilem exhibeat: curetque primo Deum, deinde huius sui instituti rationem, quæ via quedam est ad illum, quoad vixeris, ante oculos habere, & finem hunc sibi à Deo propositum totis viribus assequi, unusquisque tamen secundum gratiam sibi à Spiritu sancto subministratam, & vocationis sue proprium gradum Ideoque, ne quis fortè zelo utatur, sed non secundum scientiam, proprii cuiusque gradus iudicium, & officiorum distributio, ac distributio tota sit in manu Præpositi

Gene-

Generalis, seu Prælati, per nos quocumque tempore eligendi, vel eorum, quos ipse sibi ex cuncta autoritate substituerit, ut congruus ordo seruetur in omni bene instituta communitate necessarius. Qui quidem Præpositus, de consilio consociorum Constitutiones ad constructionem huius propositi nobis finem conducentes condendi, maiorum suffragiorum parte semper statuendi ius habente, & quæ dubia esse poterunt in nostro instituto hac formula comprehenso, declarandi authoritatem habeat. Consilium verò necessario conuocandum ad condendas, vel immutandas Constitutiones, & alia grauiora, ut alienare vel dissoluere Domas, ac Collegia semel erecta, intelligatur esse maior pars totius professionis Societatis (iuxta Constitutionum nostrarum declarationem) quæ sine magno incommodo potest à Præposito Generali conuocari. In alijs, quæ non ita magni momenti sunt, idem Præpositus adiutus, quatenus ipse opportunum iudicabit, fratrum suorum consilio, per seipsum ordinandi, & iubendi quæ ad Dei gloriam & commune bonum pertinere in Domino videbuntur, ius totum habeat, prout in Constitutionibus eisdem explicabitur. Qui cunque autem in hac Societate professionem emisserint, non solum in primis professionis sue seribus intelligant, sed quoad vixerint, memores sui, Societatem hanc vniuersam, &

De condendis constitutionibus, & declarandis.

Consilium ad grauiora conuocandum.

In his quæ non tanti momenti sunt, ius totum habet Præpositus. Subobediencia Pontifici Rom. militat Deo Societas.

singu-

singulos, qui in ea profitentur, sub Sanctifi-
 catione Domini nostri Pauli Papae tertij, & a-
 liorum Romanorum Pontificum successo-
 rum eius, fidei obedientia Deo militare. Et
 quamuis Euangelio doceamur, & fide or-
 thodoxa cognoscamus, ac firmiter tenea-
 mus, omnes Christi fideles Romano Pontifi-
 ci, tanquam capiti, ac IESU Christi Vica-
 rio subesse: ob deuotionem tamen maiorem
 ad obedientiam sedis Apostolicae, & maio-
 rem voluntatum nostrarum abnegationem,
 & certiores sancti Spiritus directionem
 summopere conducere iudicauimus, singulos
 nos, & quicumque eandem in posterum pro-
 fessionem emisserint, ultra illud comune triū
 votorum vinculum, speciali ad hoc voto ad-
 stringi, vt quidquid modernus, & alij, Ro-
 mani Pontifices, pro tempore existentes ius-
 serint ad profectum animarū, & fidei pro-
 pagationem pertinens, & ad quascunq; pro-
 uincias nos mittere voluerint, sine vlla ter-
 giuersione, aut excusatione, illico, quātum
 in nobis fuerit (sive nos ad Turcas, sive ad
 quoscunq; alios infideles, etiam in parti-
 bus, quae Indias vocant, sive ad quoscunq;
 Hereticos, Schismaticos, seu etiam ad quos-
 uis fideles, mittendos censuerint) exequi, te-
 neamur. Quamobrem qui ad nos accessuri
 sunt, antequam huic oneri humeros suppo-
 nant, diu multumq; meditentur, an tantam
 pecuniam

Ingressu-
 ri Socie-
 tate quid

pœcunie spiriualis in bonis habeant, ut cur-
 rim hanc iuxta consilium Dominicum pos-
 sint consummare, hoc est, an Spiritus san-
 ctus, qui illos impellit, tãtum illis gratiæ pol-
 liceatur, ut huius vocationis pondus, illo ad-
 iuuante, se laturos sperent: & postquam,
 Domino inspirante, huic IESU Christi mi-
 litie nomen dederint, die noctuq; succincti
 lumbos, & ad tam grandis debui solutionẽ
 prompti esse debebunt. Ne qua autem possit
 esse inter nos missionum aut prouinciarum
 huiusmodi ambitio vel detrectatio: intelli-
 gant singuli, sibi per se, vel alium, de huius-
 modi missionibus quidquam cũ Romano Põ-
 tifice non esse curandum, sed omnẽ hanc cu-
 ram Deo, & ipsi Pontifici tãquam eius Vi-
 cario, & Societatis Præposito dimittendam:
 cui quidem (sicut cæteris) de sui ipsius mis-
 sione ad alterutram partẽ, nisi de Societatis
 consilio, cum dicto Pontifice curandum erit.
 Voueant etiam singuli, se in omnibus, quæ ad
 regulæ huius nostræ obseruationem faciunt,
 Societatis Præposito (qui ad hoc munus quã
 fieri possit idoneus, ad plura vota, prout in
 Constitutionibus declarabitur, eligetur) obe-
 dientes fore. Ille autem omnem eam auctori-
 tatem & potestatem habeat supra Societa-
 tem, quæ ad bonam eiusdem Societatis ad-
 ministrationem, correctionem, & governa-
 tionem utilis erit. Iubeat autem ea, quæ ad
 constr-

confide-
 rate de-
 bent.

Missiones
 non pro-
 curandæ.

Votum o-
 bedientiæ

Præpositi
 electio &
 potestas.

Gubernā
di ratio
qualis fu-
tura.
Obedien-
tia & re-
uerentia
subdito-
rum.

Paupertas
votum.

Modus
nostrae
pauper-
tatis.

Professi
reditus
habere
nequeunt

constructionem propositi sibi à Deo, & à So-
cietate finis cognouerit esse oportuna, & in
prælatione sua benignitatis, ac mansuetudi-
nis, charitatuq; Christi, Petri, Paulique for-
mulae semper sit memor & tam ipse, quam
consilium prædictum ad normam hanc assi-
duè spectent. Singuli verò subditorum, tum
propter ingentes ordinis utilitates, tum pro-
pter nunquam satis laudatū humilitatis assi-
duum exercitium, non solum præposito in
omnibus ad institutum Societatis pertinen-
tibus parere semper teneantur: sed in illo
Christum veluti presentem agnoscant, &
quantum decet, venerentur. Cum autem ex-
perti fuerimus iucundiorē, puriorē, & ad
proximi edificationem aptiorē esse vitam,
ab omni auaritiæ contagione quàm remotis-
simam, & Evangelicæ paupertati quàm si-
millimam, cumq; sciamus Dominū nostrum
Iesum Christum, seruis suis regnum Dei so-
lū inquirentibus, necessariū ad victum &
vestitum esse subministraturum: sic vovēt
singuli et vniuersi perpetuam Paupertatem,
vt non solum priuatim, sed neque etiam cō-
muniter possint Prof. ssa, vel vlla eorum Do-
mus, aut Ecclesia ad aliquos prouenire, re-
ditus, possessiones, sed nec ad vlla bona stabili-
lia (præter ea, quæ oportuna erunt ad vltimū
propriū, & habitationē) retinenda ius ali-
quod civile acquirere, rebus sibi ex charitate
donatis

Donatis ad necessarium vitæ usum contenti.

Quia tamen Domus, quas Dominus dederit,

ad operandum in vinea ipsius, & nō ad scho-

lastica studia exercenda destinandæ erunt:

cūm valde oportunum fore alioqui videa-

tur, ut ex iuuenibus ad pietatem propēsis, &

ad literarum studia tractāda idoneis, operarij

eidem vineæ Domini parentur, qui So-

cietatis nostræ, etiam professæ velut quoddā

seminarium existant: possit professæ Socie-

tas ad studiorum commoditatem, Schola-

rium habere Collegia, vbiunque ad ea con-

struenda, et dotāda, ex deuotione aliqui mo-

uebuntur: quæ simul atq; constructa, & do-

tata fuerint (non tamen ex bonis, quorum

collatio ad sedem Apostolicam pertinet) ex

nunc auctoritate Apostolica erigi supplica-

mus, seu pro erectis haberi: quæ Collegia pos-

sint habere redditus, census, seu possessiones,

vsibus & necessitatibus studentium appli-

candas, retenta penes Præpositum, vel So-

cietatem omnimoda gubernatione, seu su-

perintendentia super dicta Collegia, & præ-

dictos studentes, quod ad Rectorum, seu gu-

bernatorum, ac studentium electionem, ac

eorundem admissionem, emissionem, rece-

ptionem, exclusionem, statutorum ordinatio-

nem, & circa studentium instructionē, eru-

ditionem, ædificationem, ac correctionem,

victus, vestitusq; , & aliarum rerum neces-

P

sariarum

De colle-
gijs, & eo-
rum redi-
tibus.

Collegio-
rum gu-
bernatio
penes Præ
positum,
vel Socie-
tatem est.

Quales fu-
ruri Scho-
lastici no-
sti.

De offi-
cio diui-
no reci-
tando.
In visu
& vesti-
tu se-
quendas
nobis v-
sus hone-
storum
Sacerdo-
rum.

Periodus.

sariarum eis ministrandarum modum, atque
aliam omnimodam gubernationem, regimen,
ac curam, ut neq; studentes dictis bonis abu-
ti, neque Societas Professa in proprios vsus
conuertere possit, sed studentium necessitati
subuenire. Qui quidem studentes, ingenij, &
morum indole tales esse debebunt, ut merito
speretur, post absoluta studia ad Societatis
functiones idoneos fore: & sic demum post
cognitum in spiritu & literis eorum profe-
ctum, & post sufficientem probationem, in
Societatem nostram admitti possint. Socij au-
tem omnes cum Presbyteri esse debeant, ad
dicendum officium secundum communem Ec-
clesiae ritum, sed priuatim, & non commu-
niter, vel in Choro, teneantur: & in iis, quae
ad victum, & vestitum, & cetera exteriora
pertinent, honestorum sacerdotum commu-
nem & approbatum usum sequantur: ut quod
inde pro cuiusque necessitate, vel spiritualis
profectus desiderio subtrahum fuerit, ex de-
uotione, & non ex obligatione, rationabile
obsequium corporis Deo, prout expedit, of-
feratur. Haec sunt, quae sub praefati Domini
nostri Pauli, & sedis Apostolicae beneplaci-
to, de nostra professione, typo quodam explica-
re potuimus, quod nunc fecimus, ut summa-
tim informaremus tum illos, qui nos de nostro
vita instituto interrogant, tum etiam poste-
ros nostros, si quos (Deo volente) imitatores
vnuquam

nunquam habebimus huius viæ : quam cum
 multas magnasque habere annexas difficul-
 tates fuerimus experti, oportunitum iudica-
 vimus etiam statuere, ne quis ad profes-
 sionem in hac Societate emittendam, nisi diu-
 turnis & diligentissimis probationibus (pro-
 ut in Constitutionibus declarabitur) eius vi-
 ta & doctrina explorata fuerit, recipiatur:
 quia reuera, hoc institutum omnino humi-
 les, & prudentes in Christo, & in Christia-
 na vitæ puritate ac literis conspicuos exigit.
 Immò & ij, qui in Coadiutores tam in spiri-
 tualibus, quàm in corporalibus, & in Scho-
 lares admittentur, quorum utriq; post sus-
 ficientes probationes, & tempus in Constitu-
 tionibus expressum, vota sua, ad deuotionem,
 & meritum maius, nõ quidem solemnitas præ-
 ter aliquos, qui de licentia Præpositi Gene-
 ralis, propter ipsorum deuotionem, & perso-
 narum qualitatem, tria vota huiusmodi so-
 lemnitas facere poterunt) sed quibus tenean-
 tur, quàm diu Præpositus Generalis in So-
 cietate eos retinendos esse censuerit, emitte-
 re debeant, prout in Constitutionibus latius
 explicabitur, non nisi diligenter examinati,
 & idonei reperti, ad eundem finem Societa-
 tis, admittantur ad hanc IESV Christi mi-
 litiam, qui tenuibus cæptis nostris fauere di-
 gnetur, ad gloriã Dei Patris, cui soli sit sem-
 per decus & honor in secula amen. Qua-

Ad pro-
 fessionem
 non ad-
 mittan-
 tur nisi
 diu mul-
 tumque
 probati

Coadi-
 tores &
 Schola-
 res vota
 sua de-
 bent e-
 mittere.

Aliqui
 tria vota
 solemnitas
 emittere
 possunt.

Non nisi
 idonei
 Coadi-
 tores ad-
 mittendi.

Approba-
tur Socie-
tas & eius
instituta.
Nihil nõ
sanctum
in insti-
tuto nõ
h. o.

Omnia
privile-
gia prius
concessa
coactur
manatur.

propter considerantes, nihil, quod pium, san-
ctumq; non sit, in dicta Societate, eiusq; lau-
dabilibus institutis, ac exemplari Ignatii &
aliorum Sociorum predictorum vi a & mo-
ribus reperiri, eaq; omnia ad suorum, & alio-
rum Christi fidelium animarum salutem, &
fidei exaltationem tendere, Socios ac illorũ
Coadiutores predictos, & ipsius Societatis
Scholares à quibusvis excommunicationis,
suspensionis, & interdicti, alijsq; Ecclesiasti-
cis sententijs, censuris, & à pœnis à iure, vel
ab homine quavis occasione vel causa latis,
si quibus quomodolibet innodati existunt, ad
effectum presentium duntaxat consequen-
dum, harum serie absolventes, & absolutos
fore censentes, illosq; sub nostra, & Aposto-
licæ sedis protectione suscipientes, Motu
proprio, & ex certa nostra scientia, autori-
tate Apostolica, tenore presentium, erectio-
nem, & institutionem Societatis, ac exten-
sionem numeri illius Sociorum, ac receptio-
nis, & admissionis Coadiutorum, ac omnia
& singula, Privilegia, immunitates, exem-
ptiones, libertates, & condendi, & alteran-
di statuta, & ordinationes, ac alia quævis
indulta eisdem, Societati, & illius Præposi-
to, per prædecessorem nostrum, & sedem
huiusmodi sub quibuscunque tenoribus, &
formis concessa, & confirmata, ac desuper
confectas tam sub plumbo, quam in formis

Breui

Breu is literas, & in eis contenta, ac deinde secuta quacunque, perpetuò approbamus, & confirmamus, ac eis perpetuæ firmitatis robur adijcimus, suppletes omnes & singulos tam Iuris, quàm facti defectus, si qui interuenerint, in eisdem: Eaquæ omnia & singula, perpetuæ & inconcussæ firmitatis robur obtinere, & inuiolabiliter obseruari debere, & sic per quoscunque Iudices & Commissarios, quauis autoritate fungentes (sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate & autoritate) iudicari, interpretari, atque decti debere, nec non quidquid secus super his per quoscunque, quauis autoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus, & declaramus. Quo-
 circa vniuersis & singulis, venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filiis: Abbatibus, Prioribus, & alijs personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, & eorum quilibet per se, vel aliū, seu alios, præfatis Præposito, & Societati in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant autoritate nostra singulas prædictas, & præsentis literas plenum effectum sortiri, ac ab omnibus inuiolabiliter obseruari: non permittentes quenquam contra illarum tenorem, quomo-

Iudices
 qui assis-
 tant.

Non ob-
stantibus,
&c.

dolibet indebitè molestari, contradictores
quoslibet & rebelles per censuras Ecclesia-
sticas, & alia iuris oportuna remedia (ap-
pellatione postposita) compescendo, ac censu-
ras prædictas, legitimis super his habendis
seruatis processibus, etiam iteratis vicibus
aggrauando: inuocato etiam ad hoc (si opus
fuerit) auxiliò brachij secularis. Non ob-
stantibus constitutionibus, & ordinationi-
bus Apostolicis, ac omnibus illis, & singu-
lis, quæ in literis prædictis idem prædeces-
sor noster voluit non obstare, cæterisque con-
trariis quibuscunque, aut si aliquibus com-
muniter, vel diuisim ab Apostolica sui sede
inductum, quod interdici, suspendi, vel ex-
communicari non possint, per literas Aposto-
licas non facientes, plenam, & expressam,
ac de verbo ad verbum, de indulto huius-
modi mentionem. Nulli ergo omnino homi-
num liceat hanc paginam nostræ absolutio-
nis, suspensionis, approbationis, confirmatio-
nis, adiectionis, suppletionis, decreti, decla-
rationis, & mandati infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc at-
tentare præsumpserit, indignationem omni-
potentis Dei, ac Beatorum Petri & Pau-
li, Apostolorum eius, se nouerit incursum.
Datum Romæ, apud Sanctum Petrum,
Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo
quingentesimo quinquagesimo, duodecimo
Kalendæ

Kalendas Augusti: Pontificatus nostri, anno primo.

F. de Mendoza.

Fed. Cardinalis Cæsius.

SOCIETATIS IESU INSTITUTUM & forma describitur.

CAPVT XXII.

EX Pontificio hoc diplomate manifestum esse arbitror, quis sit huius Societatis finis, quod institutum. Sed quoniam breuiter illud potius attingitur, quàm explicatur: credo equidem nonnullorum sitim esse incensam, & ex his quæ de hoc instituto intellexerunt, reliqua intelligendi cupiditate inflammatam. Quorum ego pio desiderio pro mea parte obsequi conabor: & quæ summatim perstricta sunt, ea enucleatius paulò, atq; vberius explicare. Etenim pertinet hoc quoque ad Ignatij (cuius vitam scribimus) laudem, intelligere homines, quibus hanc Societatem temperauerit institutis.

Societas ergo Iesu, hoc nomine à

*Sess. 25.
Cap. 16.*

summis Pontificibus insignita, Religio Clericorum & est, & appellatur à Concilio Tridentino. Eius vita neque in sola contemplatione, neque in sola actione, sed in utraq; simul posita est. Finis quò spectat, & quò actiones omnes suas refert, suæ est, & alienæ salutis, ac perfectionis cura. Hanc perfectionem, quæ maximè charitate cõstat, in rebus omnibus propositam habet: ad eius normam, & suos & externos dirigit. Reliqua quæ finis causa quæruntur, huic fini consentiunt: omnia enim ferè pietatis officia quæ huc conferunt, diligenter exequitur. Nam assiduè concionatur, pueros rudesq; rectè credendi regula instituit, virtutes operandi, fugiendi vitia, præceptis erudit: orandi cum voce, tum mente certam rationem docet: ad piùm frequentemq; Sacramentorum vsum hortatur: ægrotos inuisit & cõsolatur: morientes in angore positos confirmat: vinc̃tos in custodia, pauperes in Xenodochio, miseros vbiq; & calamitosos subleuare studet: odia extingui, & sublatis dissidijs inimicorum animos beneuolentia conglutinari: deniq; cuncta pietatis opera institui, augeri, conseruari. Quæ quidẽ
omnia

omnia Domibus ac Collegijs nostris communia sunt. Collegiorum verò (in quibus quidem nostri docent) illa sunt propria: literarum studia exercere sedulò, & disciplinas omnes quæ quidem homini Theologo necessariæ sunt, pro cuiusque Collegij facultate diligenter explicare: iungere cum pietate doctrinam: formare adolescentiæ mores, & mollem ætatem ac lubricam ad omnem virtutem fingere. Hæc non apud Catholicos tantum, atque integros populos conatur efficere, sed multo etiam libētius apud Barbaros, & hæreticos: tū quod sunt ab omni orbe deserti ac destituti, tum verò quod hæc Societas, quemadmodum in Pontificio diplomate dicitur, ad defensionem ac propagationem fidei est potissimum instituta. Ex quibus ipsius Societatis perfectio atq; præstantia, reliquarumq; religionum, quæ idem habent institutum, facilè elucet. Religionis enim excellentia atq; perfectio ex perfectione finis dependet: estq; illa religio perfectior, quæ perfectiorem finem, & ea quæ finis gratia sumuntur, meliora habet, & ad finem consequendum magis accommodata

D Thomas. 2. 2. q. 188. artic. 6.

In ijs muneribus quæ diximus, ad proximorum salutem Societas ita se exercet, vt omnia gratis omninò exequatur: nihilq; pro confessionibus audiendis, concionibus, lectionibus, Missis, reliquisq; suis functionibus accipiat. Neque tamen ignorat, dignum quidem esse operarium mercede sua, æquumq;e, vt qui altari seruit, de altari viuat, & propterea sacrarum Religionum filijs, eleëmofynas hoc nomine debitas à populo esse: sed hoc tempore, quo Sacerdotes quidam malè propter cupiditatem audiunt, & Sacramentorum administratio ab hæreticis nundinatio appellatur & quaestus, vt amputet occasionem eorum, qui volunt occasionem, aliorum consuetudine laudata, ipsa Paulum in hac parte imitatur, atque Euangelium sine sumptu ponit, & ne eius gloria euetur, gratis tribuit, quod gratis accepit.

Ex eadẽ item causa factum est, vt in victu atque vestitu communem quandam viuendi rationem sequatur: parcam quidem & sobriam, moderatam tamen, & quæ vitæ sustentandæ sufficiat: Itaque habitum quidẽ peculiarem nullũ habet, sed cõmunẽ

cum

Luc 10.

Matth. 10.

1. Cor. 9.

Uidem:

eum Sacerdotibus earum regionum
 in quibus viuit: in quo tamen & hone-
 statis, & paupertatis ratio maximè elu-
 ceat. Quod quidem factum est, tum
 quòd hæc Societas Clericorum est
 Religio (vt diximus) non Monacho-
 rum: tum verò quod hæreticis atque
 alijs hominibus perditis, & suo & tem-
 porum vitio valde ab habitu Mona-
 chali abhorrentibus (ad quos potissi-
 mum in rectam viam reuocandos est
 instituta) plus se prodesse posse hac ra-
 tione arbitratur. Et asperiores in vi-
 ctu atque vestitu leges, corporisque
 castigationes ordinarias suis homini-
 bus nullas imponit, ad quas ratione
 sui instituti equè omnes adstringantur:
 quo ad ipsam veniētium omni homi-
 num generi, naturæ, valetudini, ætati,
 communis quædam, & æquabilis vi-
 uendi ratio proposita sit, quam susci-
 pere & tenere omnes possint. Atq; ob
 eam etiam causam, quod plures habet
 ac maiores difficultates hoc institutū,
 illiusq; sunt onera interna grauiora,
 quàm in speciē videntur. Non tamē aspe-
 ritates eiusmodi aspernatur, aut ab-
 iicit, quas in alijs Religionibus suspi-
 cit, & sanctissimè institutas videtur:
 sed vbi necessitas poscit, aut vtilitas.

eas Præpositi vel suscipiendas præscribunt, vel ut suscipiatur, probant. Quod tam studiosè sæpè fit ac feruenter, ut per DEI gratiam freno potius hæc in re nostri, quam calcaribus indigeant.

Iis tantisque occupationibus proprijs hæc Societas distenta, Chorum ubi horæ Canonicæ decantentur, ordinariè nō habet. Neq; enim ad cōstituendam Religionem, Chorus requiritur necessàrio. Possūt enim Religiones institui ad varios fines, & ad varia misericordiæ & pietatis opera exercenda: quibus qui sedulò student, etiam si à Choro vacent, quam alij qui Choro distringuntur, religiosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui Dominici principio Chorum videtur non habuisse, cum impetrata sui ordinis confirmatione, in varias Prouincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini nostri Iesu Christi Euangelium, omnes suos discipulos, a à sanctissimo hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo tempore cū pauci essent, & dispersi, & docendis populis vehementer occupati, verisimile est, Chorum frequentare non potuisse. Neq; tamen dicemus Ordin

illum

*S. Tho. 2.
2. q. 188.
artic. 2.*

*a Apud
Sur. t. 4, l.
2. c. 2. vitæ
S. Domi-
nici.
Anto. 3 p.
bist. ti. 23.
§. 9.*

illum sanctissimum, Religionem tunc propterea non fuisse, quando maxime eius Religio floruit, & vita & doctrina, & miraculis Dei Ecclesiam tantopere illustravit. Et etiam Gregorius in Concilio Romano seuerè sanxit: ne Diaconi, quos ad prædicationis officium, & eleëmofynarum studium vacare cõgruebat, cantores eligantur. Quod videlicet (vt grauissimi sancti Patres interpretantur) nobilius sit homines verbo & doctrina, quàm cantu in Deum excitare. Quamobrem quorum est docere populum, ac doctrina pascere, & ad cælestia inflammare, ij cantibus insistere non debent, ne dum illis occupantur, ab vtilioribus abstrahantur. Neq; si Canon ille iam obsoleuit, minus tamen verum est quod in Canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præstantioribus, & magis necessarijs dstringuntur, eos & Choro, & minus necessarijs officijs vacuos, liberosq; esse oportere. Itaq; videmus initio nascentis Ecclesiæ, Apostolos curam viduas alendi in septem diaconos reiecisse: ne à verbi Dei prædicatione, quæ grauior ac magis necessaria erat, sancta quidem illa sed minus necessaria occupatione implicati,

92. disti. 6.
in sancta.

Tho 2.2. q.
91. ar. 2.
Ad tertiam.

Ibidem.

Apo. 6.

ullo modo retardarētur. Nō est (inquiunt) bonum, relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quocirca in reliquis Religionibus (ijs etiam quæ ex instituto Chorum habent) publici professores, scholastici, concionatores, & quotidiana domesticorum, vel grauiorum munerum administratione occupati, liberiores à Choro vacationem habent, vt à Choro scilicet expediti, munus suum quisq; pro dignitate tueatur. Quod eò etiam magis et Religioni licebit, quæ Chorum non habet ex instituto. In hac autē Societate, qui aut scholasticus, aut publicus professor, aut concinator, aut confessorius, aut coadiutor temporalis non sit, aut denique maioribus ministerijs suo ex instituto non vacet, reperies profectò neminem. Ex quo cum multæ aliæ Ecclesiæ, ac Religiones, diuinis laudibus publicè celebrādis, sanctissimè suo ex instituto consecratæ sint, è quibus petere quiuis possit hoc ad excitandum animum, & pietate inflammandum adiumentum : & vtrumque hæc Societas complecti nequeat, in eam partem quæ minus culta ab alijs, & magis necessaria, variaque & multiplex est, incumbendū sibi omni ratione putat In

qua

qua tractanda atq; excolenda, ut inten-
 ta semper sit, ac nihil remittat, cætera
 quæ per se honesta quidem sunt & præ-
 clara, sed hoc eius instituto aliena, ne-
 cessariò prætermittit, alijsq; cõcedit. Li-
 mitatuique in hac etiam parte Pau- 1. Cor. 26.
 lum Apostolum, qui de se dicit: Non
 misit me Dominus baptizare, sed euân-
 gelizare. Non quòd præclarum non
 sit, & ad salutem necessarium, ba-
 ptizare (si quidem Baptismus ianua
 sacramentorum omnium est, & ne-
 cessarius ad salutem) sed quòd multi-
 plures essent alij qui baptizandi officio fun-
 gi possent: pauci verò qui prædica-
 toris Evangelici personam pro digni-
 tate sustinerent. Multiformis est gratia
 Dei, & varia atque innumera Spiritus
 sancti dona. Neque in bello minus uti-
 les sunt exploratores, qui hostium
 consilia inuestigant, quàm milites,
 qui manum cum hoste conferunt: ne-
 que minus profunt, qui cuniculis actis
 oppositas munitiones disijciunt, quàm
 qui in illas iam euerfas impetum fa-
 ciunt. 1. Reg. 30.
 A Equa etiam pars est descendē-
 tis ad prælium, & remanentis ad sarcis-
 tas, & similiter diuidunt: paremque
 prophetandi gratiam à Deo acceperunt
 Iddad & Medad, duo ex septuaginta seni-
 bus.

Num. 11.

bus, quos elegit Moyses, tamen si remanserunt in castris, quàm sexaginta octo alij, qui stabant ante tabernaculum. Ut is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: sed oēs laudēt omnium Dominum, quia dona sua distribuit prout vult. Existimatque Societas, se, tot laboribus atque operis fructuose in animarum salutem occupata, precibus etiam ac Missis quas iugiter facit, etiam si Chorum non habeat, plenè populo satisfacere, & acceptas ab eo eleemolynas pro sua tenuitate retribuere.

Rom. 14.

Et quoniam ad ea quæ commemorauimus munera, rectè atque ex ordine præstada, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, commoditas præterea naturæ, & ad agendum cum hominibus dexteritas, bonaque apud ipsos homines existimatio: neque facinorosos hæc Societas admittit, neque iure ipso, siue Canonico siue Ciuili infames, neque eos quos inconstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atque ineptos futuros putat. Nullum vero qui alterius cuiusuis religionis habitum susceperit (cupit enim ut in qua vocatio

1. Cor. 7.

uo

ne quisque vocatus est, in ea permaneat : & vt reliqui factorum hominum conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreat) eos tantum recipit, quos à Deo intelligit ad suum institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditionem ac scientiæ laudem, Deo consecrare cupiunt, & in hac Societate ad spiritualem aliorum utilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cum vitæ inculpatae & sufficientis doctrinæ sint; vt professos ipsos in spiritualibus rebus adiuuent, in Societatem admittuntur. Tertium genus constat ijs adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij præditos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Marthæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij ijs expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes, quicumque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votum nullum ex instituto edere coguntur, sed se ipsi ac Religionem probant. Hoc autem proba-

studiosè inquirunt : quas cùm habent compertas, in suo quemque loco & gradu constituunt, nihil supra vires præscribunt, sed illas potius subleuant, & gratiæ Dei & nature seruiunt. Porro cum multa ijs tradunt, quæ ad confirmandos eorum animos pertinent, & ad Regulam instituti proprii, normâq; reuocâdos, tum verò quatuor illa, quæ ex Ignatii disciplina atque exemplo, quasi dogmata præcipua, & præceptorum reliquorum tâquam fontes sunt: Primum est, vt Deum in rebus omnibus inuenire studeant. Alterum, illud vnum propositum habeant, vt omnia ad maiorem Dei gloriam fiant. Tertium, obedientiam mordicus teneant, summamque in ea colenda religionē constituant. Postremum est, vt aliud nihil ex hoc mundo quærant, quàm quod quæsiuit Christus, vt sicut ille venit animas saluas facere, pro ijs pati, ac mortem oppetere, ita ipsi animas Christo lucrifacere omni ratione nitantur: pro eis labori se, ac morti alacres etiam obijciant : opprobria & contumelias, si inferantur, non solum æquo, sed etiam libenti atque hilari animo propter Christum excipiant: si non inferantur, cupidè appetant, nullam ta-

mē dantes ipsi causam vel occasionem maledicti. Quod si quis consilijs Præpositorum, ac monitis, aut Societatis institutis, vel pertinaciter repugnat, vel non satis se accommodat, à Societate dimittitur. Illud enim antiquissimum huic Societati est, ut quo puram se ac sincerā tueatur, quicquid vitiosum ac corruptum est, præcidat, neque quenquā retineat, quem ex instituto retinere non debet. Biennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemorauimus, ab eruditione satis instructi, si ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adiecerint, & se Societati probauerint, possunt professionem emittere: si probata satis eorum virtus non videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem illi ipsi, & ij etiam qui secundo genere continentur, ac spirituales Coadiutores vocantur, Scholastici præterea, ac temporales Coadiutores, votis se perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ post nouitatum obstringunt. Quæ quidem vota simplicia, non solemnia sunt: quibus nimirum ita astringuntur, ut liberum tamen Societati ante professionem sit, quos non probat dimittere, ac dimissos ab omni votorum obligatio-

tione absolueret. Quocirca in huiusmodi votis, pollicitatio quædam est, voluntaria & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantum in se est, in perpetuum se tradit Religioni. Qui quidem, re tota per biennium (ut diximus) explorata & perspecta, teneri sponte vult, & viuere ac mori hac conditione in Societate: quod certè ante ingressum cum liber sit, sui que iuris ac dominus, re minus explorata utique facere potuisset. Societatis verò tametsi nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat; illa tamen maxima est atque firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis, ac leges imponunt: quæ nimirum sanctè vetant, temerè quenquam, aut inconsideratè dimitti, aut propter morbum què Societati seruiens cõtraxit, aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittendi autem causæ præcipuæ (ut vno verbo dicam) ad duas rediguntur: cū aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominè dimitti: tūc enim illū retineri, contrariū esset charitati, cui omnia seruire debēt. Et quidem cū necessariò dimittitur, tam cõsideratè, tam cautè, tam beneuolè ac dolenter faciendū esse cõstituitur.

rationes iubēt, vt nihil ad summā moderationē, religiosamq; prudētiā præmissum esse videatur. Atque vt hoc quàm consideratissimè fiat, solus Præpositus Generalis potestatem habet, eos ab Societate dimittendi, qui huiusmodi votis post biennium obligati sunt. Quocirca non est in eorum, qui regunt, potestate, quenquam pro suo arbitratu à Societate dimittere, sed præser pto ac lege viuitur: & si qua in re moderatos se illi præbent, ac benignos, in hac (vt par est) quam maximè. Nā præterquam quòd Christiana charitas hanc moderationem postulat, Societatis ipsius rationes vehementer exigunt, atque adeò flagitant, ne inconsultè aut facilè, eruditi iam, & magnis eius multorum annorum laboribus, & sumptibus exculti ac perpoliti homines dimittantur, quos lentè, magnoque iudicio, rudes atque impolitos admisit. Inconsultum enim esset, in serèdo strenuè laborare, metèdi maturam frugem, percipiendique fructus tempus negligere. Sed cùm Societatis excellēs finis sit, ac proinde innumeris plenus difficultatibus, probatos viros, atque exercitatos omninò desiderat, vt sine offensione obtineat.

eas Præpositi vel suscipiendas præscribunt, vel ut suscipiatur, probant. Quod tam studiosè sæpè fit ac feruenter, ut per DEI gratiam freno potius hæc in re nostri, quam calcaribus indigeant.

Iis tantisque occupationibus proprijs hæc Societas distenta, Chorum vbi horæ Canonicae decantentur, ordinariè nō habet. Neq; enim ad cōstituendam Religionem, Chorus requiritur necessario. Possūt enim Religiones institui ad varios fines, & ad varia misericordiae & pietatis opera exercenda: quibus qui sedulò student, etiam si à Choro vacent, quam alij qui Choro distringuntur, religiosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui Dominici principio Chorum videtur non habuisse, cum impetrata sui ordinis confirmatione, in varias Prouincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini nostri Iesu Christi Euangelium, omnes suos discipulos, a à sanctissimo hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo tempore cū pauci essent, & dispersi, & docendis populis vehementer occupati, verisimile est, Chorum frequentare non potuisse. Neq; tamen dicemus Ordinem illum

*S. Tho. 2.
2. q. 188.
artic. 2.*

*a Apud
Sur. t. 4. l.
2. c. 2. vitæ
S. Domi-
nici.
Anto. 3 p.
hist. ti. 23.
f. 9.*

illum

illum sanctissimum, Religionem tunc propterea non fuisse, quando maxime eius Religio floruit, & vita & doctrina, & miraculis Dei Ecclesiam tantopere illustravit. Et etiam Gregorius in Concilio Romano seuerè sanxit: ne Diaconi, quos ad prædicationis officium, & eleëmofynarum studium vacare cõgruebat, cantores eligantur. Quod videlicet (vt grauissimi sancti Patres interpretantur) nobilius sit homines verbo & doctrina, quàm cantu in Deum excitare. Quamobrem quorum est docere populum, ac doctrina pascere, & ad cælestia inflammare, ij cantibus insistere non debent, ne dum illis occupantur, ab vtilioribus abstrahantur. Neq; si Canon ille iam obsoleuit, minus tamen verum est quod in Canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præstantioribus, & magis necessarijs distringuntur, eos & Choro, & minus necessarijs officijs vacuos, liberosq; esse oportere. Itaq; videmus initio nascentis Ecclesiæ, Apostolos curam viduas alendi in septem Diaconos reiecisse: ne à verbi Dei prædicatione, quæ grauior ac magis necessaria erat, sancta quidem illa sed minus necessaria occupatione implicati,

92. dfti. 6.
in sancta.

Tho 2.2. q.
91. ar. 2.
Ad tertiã.

Ibidem.

Acto. 6.

ullo modo retardarētur. Nō est (inquiunt) bonum, relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quocirca in reliquis Religionibus (ijs etiam quæ ex instituto Chorum habent) publici professores, scholastici, concionatores, & quotidiana domesticorum, vel grauiorum munerum administratione occupati, liberiores à Choro vacationem habent, vt à Choro scilicet expediti, munus suum quisq; pro dignitate tueatur. Quod eò etiam magis et Religioni licebit, quæ Chorum non habet ex instituto. In hac autē Societate, qui aut scholasticus, aut publicus professor, aut concinator, aut confessarius, aut coadiutor temporalis non sit, aut denique maioribus ministerijs suo ex instituto non vacet, reperies profectò neminem. Ex quo cum multæ aliæ Ecclesiæ, ac Religiones, diuinis laudibus publicè celebrādis, sanctissimè suo ex instituto consecratæ sint, è quibus petere quiuis possit hoc ad excitādum animum, & pietate inflammandum adiumentum : & vtrumque hæc Societas complecti nequeat, in eam partem quæ minus culta ab alijs, & magis necessaria, variaque & multiplex est, incumbendū sibi omni ratione putat. In

quæ

qua tractanda atq; excolenda, ut inten-
 ta semper sit, ac nihil remittat, cætera
 quæ per se honesta quidem sunt & præ-
 clara, sed hoc eius instituto aliena, ne-
 cessariò prætermittit, alijsq; cõcedit. Li-
 mitatuique in hac etiam parte Pau- 1. Cor. 2.
 lum Apostolum, qui de se dicit: Non
 misit me Dominus baptizare, sed euā-
 gelizare. Non quòd præclarum non
 sit, & ad salutem necessarium, ba-
 ptizare (si quidem Baptismus ianua
 Sacramentorum omnium est, & ne-
 cessarius ad salutem) sed quòd multi
 essent alij qui baptizandi officio fun-
 gi possent: pauci verò qui prædica-
 toris Euangelici personam pro digni-
 tate sustinerent. Multiformis est gratia
 Dei, & varia atque innumera Spiritus
 sancti dona. Neque in bello minus uti-
 les sunt exploratores, qui hostium
 consilia inuestigant, quàm milites,
 qui manum cum hoste conserunt: ne-
 que minus profunt, qui cuniculis actis
 oppositas munitiones disijciunt, quàm
 qui in illas iam euersas impetum fa-
 ciunt. A Equa etiam pars est descendē- 1. Reg. 30.
 tis ad prælium, & remanentis ad sarcina-
 nas, & similiter diuidunt: paremque
 prophetandi gratiam à Deo acceperunt
 Eldad & Medad, duo ex septuaginta seni-
 bus,

Num. 11.

bus, quos elegit Moyses, tametsi remanserunt in castris, quàm sexaginta octo alij, qui stabant ante tabernaculum. Ut is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: sed oēs laudēt omnīū Dominū, q̄ dona sua distribuit prout vult. Existimatque Societas, se, tot laboribus atq; operis fructuose in animarum salutem occupata, precibus etiam ac Missis quas iugiter facit, etiam si Chorum non habeat, plenè populo satisfacere, & acceptas ab eo eleēmolynas pro sua tenuitate retribuere.

Rom. 14.

Et quoniam ad ea quæ commemorauimus munera, rectè atq; ex ordine præstāda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, commoditas præterea naturæ, & ad agendum cum hominibus dexteritas, bonaque apud ipsos homines existimatio: neque facinorosos hæc Societas admittit, neque iure ipso, siue Canonico siue Ciuili infames, neque eos quos inconstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atque ineptos futuros putat. Nullū vero qui alterius cuiusuis religionis habitum susceperit (cupit enim vt in qua vocatio

uo.

1. Cor. 7.

Coxo

Coxo

Coxo

ne quisque vocatus est, in ea permaneat : & vt reliqui sacrorum hominum conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreat) eos tantum recipit, quos à Deo intelligit ad suum institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditionem ac scientiæ laudem, Deo consecrare cupiunt, & in hac Societate ad spirituales aliorum vtilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cum vitæ inculpatae & sufficientis doctrinæ sint; vt professos ipsos in spiritualibus rebus adiuuent, in Societatem admittuntur. Tertium genus constat ijs adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij præditos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Marthæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij ijs expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes, quicumque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votum nullum ex instituto edere coguntur, sed se ipsi ac Religionem probant. Hoc autem proba-

a De Reg. & transf- eunt ad rel. c. 16. ad Apo- stolicam. probationis tempus, quod produ&ius, quā in reliquis Religionib⁹, ac prolixius est, magnam affert vtilitatē ijs qui probantur, & ipsi etiā Societati. Nam cum in subsidium humanæ fragilitatis spatium probationis sit institutum, vt Innocentij & tertij verbis vtar, & non solum in fauorē conuersi, sed etiā Mona- sterij à sanctis Patribus indultū, vt & ille huius asperitates; & hoc mores il- lius valeat experiri: hoc biennij spatium, nostri nouitij diligentius rem totā expendūt, ac lentius institutū probāt, ver- santes diu, quid ferre recusent, quid va- leant humeris (ne impetu quodā animi potius quā ratione, aut Dei spiritu im- pulsī, on⁹ tollāt quod ferre nō possunt) & Societas vicissim illos etiā probat, & int⁹, & in cute noscere studet, ne ho- minibus sese inutilibus oneret, eosque minus probatos admittat, quos paulō post dimitti necesse sit. Estq; omnino

Pachomi⁹ regulā ac- cepit ab Angelo in qua trien- nij proba- tio preci- pitur, de quo Nice- phor li. 9. c. 14. & Paladius in vita ipsius. Hoc idem triennij

spatium in militibus iubet Gre- go. lib. 7. reg. Epi- stola 11.

& ra-
Justinianus Auth. col. 1. tit. 5. Sacras se- quēs regulas idē statuit. Greg. tamē l. 8. Epist. 23. biēnio probari vult eos, qui ad cōuersionē suscipiuntur in Religionib. deformatis, Bene- dictus annū tantū probationis instituit. & S. Greg. cōfirmavit, vt scribit Alex. 2. 17. q. 2 c. Gōsaldus. Magna itaq; fuit olim varietas in Ecclesia Dei.

& rationi consentaneū, & sanctorū Pa-
 trū doctrinæ conueniens, & ab ipsa e-
 tiam antiqua consuetudine nō alienū
 (quæ varia olim, & multiplex in Eccle-
 sia Dei fuit) vt eo diutius atq; attenti-
 us Religionis institutū quisque perpē-
 dat, antequā illud aggrediatur, & capi-
 at, quo grauius ipsum & præclarius est:
 & vt Religio etiam eò magis perspe-
 ctos habeat, atque exploratos illos,
 qui veniunt ad se, quo eius institutum
 arduum magis atque excellentius est.
 Quamobrem duorum annorum spati-
 um, ad probandos nouitios suos, sedes
 Apostolica Societati dedit. Quo toto
 tempore, omnibus in rebus proprii
 instituti accuratè probantur, & oran-
 di, tum voce tum mente assiduo vsu
 exercentur, varijsque rationibus, quæ
 pertinent ad extirpandas prauas ani-
 mi cupiditates, & mortificanda mem-
 bra quæ sunt super terram, vt quidem
 ait Apostol⁹, & humilitatis officijs sur- *Coloss. 3.*
 sum deorsum versantur. Probatio-
 nis enim tempore, Præfecti atque
 nouitiorum Magistri, eorum voca-
 tionem diligenter explorant & dijudi-
 cant: & vt illi ipsi eam intelligant, &
 confirmant, magnopere laborant: in
 singulorum ingenium ac facultates

studiosè inquirunt : quas cùm habent compertas, in suo quemque loco & gradu constituunt, nihil supra vires præscribunt, sed illas potius subleuant, & gratiæ Dei & naturæ seruiunt. Porro cum multa ijs tradunt, quæ ad confirmandos eorum animos pertinent, & ad Regulam instituti proprii, normâq; reuocâdos, tum verò quatuor illa, quæ ex Ignatii disciplina atque exemplo, quasi dogmata præcipua, & præceptorum reliquorum tâquam fontes sunt: Primum est, vt Deum in rebus omnibus inuenire studeant. Alterum, illud vnum propositum habeant, vt omnia ad maiorem Dei gloriam fiant. Tertium, obedientiam mordicus teneant, summamque in ea colenda religionē constituent. Postremum est, vt aliud nihil ex hoc mundo quærant, quàm quod quæsiuit Christus, vt sicut ille venit animas saluas facere, pro ijs pati, ac mortem oppetere, ita ipsi animas Christo lucrifacere omni ratione nitantur: pro eis labori se, ac morti alacres etiam obijciant : opprobria & contumelias, si inferantur, non solum equo, sed etiam libenti atque hilari animo propter Christum excipiant: si non inferantur, cupidè appetant, nullam ta-

mē dantes ipsi causam vel occasionem maledicti. Quod si quis consilijs Præpositorum, ac monitis, aut Societatis institutis, vel pertinaciter repugnat, vel non satis se accommodat, à Societate dimittitur. Illud enim antiquissimum huic Societati est, ut quo puram se ac sincerā tueatur, quicquid vitiosum ac corruptum est, præcidat, neque quenquā retineat, quem ex instituto retinere non debet. Biennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemorauimus, ab eruditione satis instructi, si ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adiecerint, & se Societati probauerint, possunt professionem emittere: si probata satis eorum virtus non videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem illi ipsi, & ij etiam qui secundo genere continentur, ac spirituales Coadiutores vocantur, Scholastici præterea, ac temporales Coadiutores, votis se perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ post nouitatum obstringunt. Quæ quidem vota simplicia, non solemnialunt: quibus nimirum ita astringuntur, ut liberum tamen Societati ante professionem sit, quos non probat dimittere, ac dimissos ab omni votorū obligatione.

rione absolueret. Quocirca in huiusmodi votis, pollicitatio quædam est, voluntaria & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantum in se est, in perpetuum se tradit Religioni. Qui quidem, re tota per biennium (ut diximus) explorata & perspecta, teneri sponte vult, & viuere ac mori hac conditione in Societate: quod certe ante ingressum cum liber sit, sui que iuris ac dominus, re minus explorata utique facere potuisset. Societatis verò tametsi nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat; illa tamen maxima est atque firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis, ac leges imponunt: quæ nimirum sanctè vetant, temerè quenquam, aut inconsideratè dimitti, aut propter morbum què Societati seruiens cõtrahit, aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittendi autem causæ præcipuæ (ut vnò verbo dicã) ad duas rediguntur: cū aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominè dimitti: tūc enim illū retineri, contrariū esset charitati, cui omnia seruire debet. Et quidem cū necessariò dimittitur, tã cõsideratè, tã cautè, tã beneuolè ac dolenter faciendū esse cõstituti-

utiones iubēt, vt nihil ad summā moderationē, religiosamq; prudētiā præmissum esse videatur. Atque vt hoc quàm consideratissimè fiat, solus Præpositus Generalis potestatem habet, quos ab Societate dimittendi, qui huiusmodi votis post biennium obligati sunt. Quocirca non est in eorum, qui regunt, potestate, quenquam pro suo arbitratu à Societate dimittere, sed præscripto ac lege viuatur: & si qua in se moderatos se illi præbent, ac benignos, in hac (vt par est) quam maximè. Nā præterquam quòd Christiana charitas hanc moderationem postulat, Societatis ipsius rationes vehementer exigunt, atque adeò flagitant, ne inconsultè aut facilè, eruditi iam, & magnis eius multorum annorum laboribus, & sumptibus exculti ac perpolitati homines dimittantur, quos tantè, magnoque iudicio, rudes atque inpolitos admisit. Inconsultum enim est, in serèdo strenuè laborare, metamaturam frugem, percipiendique uictus tempus negligere. Sed cum Societatis excellēs finis sit, ac proinde innumeris plenus difficultatibus, probatis viros, atque exercitatos omninò considerat, vt sine offensione obtineant.

neatur. Quæ causa est, neminem vt cē-
 seat ad professionem admittendum,
 cuius virtus ac doctrina multis experi-
 mētis ac diuturnis perspecta antea nō
 sit: ne videlicet sui, onus supra vires tol-
 lant, eoq̄ue opprimantur, atque exitio
 ijs sint, quibus saluti esse debuerant. At
 dum probantur, dum instituuntur, ne
 vagi omninō sint, & liberi, votorum
 huiusmodi (vt diximus) religione vin-
 ciuntur, & pedetentim, gradatimq̄ue
 ab imis ascendunt ad summa. Est igitur
 hæc ratio noua quidem, sed in hac
 parte nouo instituto cōueniens, Scho-
 lasticis salutaris, Societati necessaria,
 perutilis Ecclesiæ Dei. Nam Scholasti-
 ci votorum merito ac fructu gaudent,
 & firmiores in sua vocatione, ijs obli-
 gati redduntur. Et Societas votis eius-
 modi veluti obsidibus acceptis, minus
 de eorum voluntate constantiaq̄; du-
 bitabit: neque metuet, ne populus ole-
 um, ipsa vero operam perdat, & vtriq̄;
 beneficium apud eos ponant, qui ipso-
 rum benignitate atque opera, bonas
 artes adepti, vbi referendæ gratiæ tem-
 pus aduenerit, ad sæculū redituri sint.
 Quod profecto si fieret, iniquum esset,
 neque minus iniustum, quam si quis
 bonis Ecclesiasticis locupletatus, &
 Chri.

Christi patrimonio diues, stiuā manū
 tenens, post tergum respiceret, statum
 que Ecclesiasticum deserens, negotijs
 rursus hui⁹ sæculi se implicaret. Quod
 nēquando fieri possit, sacris Canonib⁹ *In 6. de e-*
 cautum est, vt siquis ad regimē Eccle- *lest. & e-*
 siæ parochialis assumptus, ad Sacer- *lesti pote-*
 dotium intra annū propter studiū non *state iii. 6.*
 promoueatur, subdiaconatū tamē su- *c. Cūm ex*
 scipiat, votoque se astringat. Quod *v. eo.*
 tique votum, quasi fideiussor qui-
 dam est Ecclesiæ Dei, eius qui voto
 se obstringit futuræ constantiæ. Ne
 quemadmodum Pontifex ait; sicut à *Ibidem.*
 multis, de Christi patrimonio subli-
 matis, olim factum esse dignoscitur, à
 statu retrocedere valeat Clericali. Ec-
 clesia verò Christi magno torū Apo-
 statarum numero hac ratione libera-
 tur, qui è Societate egressi, suis votis
 obligati perpetuo existerent, neque a-
 liam viuendi rationem suscipere tutò
 possent: sicuti aliarum Religionum a-
 postatis accidere, ipsa experientia do-
 cet. Neque verò ei vlla fit iniuria, qui
 dimittitur, quando quidē volens, ac sci-
 ens hāc legē subiit cum admissus est: ac
 liber omnino, sui que iuris relinquitur
 cum dimittitur: & meliori conditione
 plerumque egreditur, quàm ingressus
 est.

est. Neque dimittitur, nisi propter ipsius, aut propter vniuersæ Societatis bonū: cuius (quoniam multorum commune bonū est) maior sanè ratio, quàm cuiuscunque boni priuati habenda est.

*Inno. III.
de reg. &
transf. ad
relig. c. Li-
cet.*

Vt enim maius bonum, minori bono præponitur: ita communis vtilitas speciali vtilitati præfertur. Quod si Religiones omnes possunt, & solent, professos etiam suos qui insanabiles videntur, & curationem non admittunt, è cœtu suo pelleret; cum tamen sic eiecti, professionem suam quo ad possumt præstare teneantur: nulli sanè mirum videri debet, si Societas eos ab se dimittit, qui professionem nullam susceperunt, sed vota tantum simplicia ediderunt, quorum, cum dimittuntur, vinculis exoluti, liberam quocunque velint abeundi habent potestatem. Neque verò, si is qui Societatem ingreditur, ipsi Societati sese committit & credit, sperans se nullo vnquam tempore ab illa dimittendum, nisi magna quadam ratione: par est vt Societas illi ipsi ita confidat, vt nullam illius perseuerantiæ atque stabilitatis exigat cautionem. Nō enim partes partes sunt. Neque tamen si rectè perpendas, minor aut infirmior est cautio (vt pau-

uldò antè diximus) quam filijs suis
 æstat Societas ex instituto, ea, quam
 illis accipit ex voto. Et ijs quidem v-
 itatibus nouum hoc institutum fir-
 atur. Neque tamen in nouum est, vt
 non multa eius vestigia in seminarijs
 antiquis Clericorum habeamus, quæ
 modū in nonnullis Tolëtanis Con-
 cilijs, alijsque videre est, quæ huc addu-
 ere, & alias rationes afferre, nimis
 longum esset, & à nostro instituto a-
 renum, minimeq; necessarium. Nam
 quod caput est, cum vniuersum Socie-
 tatis institutum, tum verò potissimum
 hæc eius pars, multorum summorum
 Pontificum iudicio atque institutio-
 ne, & sacrosancta œcumenici Triden-
 tinique Concilij autoritate compro-
 batur. Vt ergo ad quatuor illa homi-
 num genera, quæ in Societatem ad-
 mittuntur, reuertamur: Primi illi qui
 eruditione sunt conspicui, ad profes-
 sionem quatuor votorum admittuntur.
 Secundi, in Coadiutorū spiritualium
 formatorum gradum, per tria illa vo-
 ta similiter publica, sed simplicia, in
 superioris manibus emissa, adsciscun-
 tur. Eodemque modo, qui ad domesti-
 ca munia obeunda sunt admissi, certū
 suum temporalium Coadiutorū for-

Tol. 2 c. 7.

Tol. 4. c. 23

cabil. c. 3.

fab Ludo.

Pio Aquisi

c. 135.

matorum gradum, & ipsi consequuntur: virique autem formati Coadiutores, nullius postea hereditariae successione sunt capaces, vt in cōstitutione Gregorij XIII. (quam paulò post subijciam) videre est. Spirituales Coadiutores, quasi subsidiarij milites adiuuant professos & subleuant, & ad omnes excursions parati sunt. Temporales verò Coadiutores, reliquos domesticarum rerum cura leuant. Scholastici literas discunt, & cū spiritu quē in Nouitiatu hauserunt, doctrinam coniungunt: totoque studiorum tempore, ita literarum disciplinas vacant, vt pietatem teneant, sui que mortificationem non omittant: immò verò in multis se Professorum & Coadiutorum spiritualium muneribus exercēt (pro facultate cuiusque & ingenio) vt consuetudine bene agendi paratiores fiat, & tanquam exercitatiores, ad illorum ministeria suo tempore obeunda Hoc in Collegijs fit. Habet enim Societas Dōmos & Collegia, quæ ita distinguuntur. Dōmus aut probationis sunt, in quibus eo quo diximus modo, ad religionis disciplinam conformantur Nouitij: aut Professorum, in quibus scilicet, qui Nouitiatus, ac studio-

rum

rum laboribus p̄functi sunt, confes-
 sionibus, p̄dicationibus, alijsque
 pietatis ministerijs, ad proximorum
 vtilitatem se exercent. Collegia Scho-
 lasticorum sunt, in ijs quamuis non-
 nulla Professorum vsurpentur mu-
 nia, propria tamen illorum sunt, quæ-
 cunque pertinent ad discendas vel do-
 cendas eas d̄isciplinas, quæ ad Profes-
 sorum ministeria rectè obeunda sunt
 necessariæ. Domus professorum redit⁹
 nullos habere possunt (ne ad ædifi-
 cationem quidem Templi, aut cultum
 eius, ac ornatum) nec possessiones vl-
 las, priuatim vel in communi: nec ius
 petendi vllas, perpetuas eleēmofynas,
 sed quotidianis viuunt. Domibus pro-
 bationis & Collegijs bona in cōmune
 habere licet: vt & nouitij oneri ne sint
 populis, antequam vsui esse incipiant,
 & Scholastici victum quærendi solici-
 tudine expediti, liberius in rerum co-
 gnitionem incumbant. Eiusmodi au-
 tem reditus, vel à ciuitatibus publi-
 cè constituuntur, vel priuatim à prima-
 rijs viris ac copiosis, qui facultates su-
 as rectè se collocare hac ratione pu-
 tant, & p̄clarè de hominibus me-
 reri, vt xxiiii. capite dicam. Colle-
 giorū bona professa Societas admini-

Frat: ex quibus tamen ad ipsam nulla
 peruenire potest utilitas, sed in victu
 Scholasticorum & vestitu penitus con-
 sumuntur. Ita fit, vt quorum est fru-
 ctus, ij subsint imperio, neque bo-
 nis abutendi habeant facultatem: qui
 præsumunt, ex suis laboribus utilitatem
 nullam propriam percipiant, sed eam
 in certos vsus fratrum suorum, præsti-
 tutosque conuertant. Scholastici stu-
 dijs confectis ad incudem rursus reuo-
 cantur, ac veluti excoquantur, vt in
 Professorum, aut spiritualium Coadiu-
 torum formatorum adsciscantur nu-
 merum. At verò Professis magna est
 in primis autoritas, & ius Societatem
 gubernandi. Ex illis, Assistentes, Pro-
 uinciales, Cōmissarij, Visitatores creā-
 tur, & Præpositus ipse Generalis. Ex
 quo etiam conuenit, vt spectatæ virtu-
 tis ac eruditionis laude, rerumque vtu-
 præstent, cum omnibus tamen æquali-
 ter (vt faciunt) viuant, & humilitate ac
 modestia exæquent, quæ poterant vi-
 deri inæqualia. Edunt autem professi
 solemnia vota tria, cæterarum Reli-
 gionum more, Paupertatis, Castitatis,
 & Obedientiæ (ijs enim tribus vo-
 tis, vis Religionis & natura contine-
 tur) addunt quartum peculiare, ac pro-
 pri-

prium Societatis, de Obedientia admissiōnes Romano Pontifici fideliter præstenda. Quod quidem his temporibus luctuosis ac perditis, quibus sacrosanctæ Sedis autoritas ab hæreticis acerrimè impugnatur, diuinum planè inuentum fuit. Nam præter alias vilitates, quas continet multas & magnas, quæ in ipsa Instituti formula tægentur, certè arctius adstringit, quod hæretici laxare student. Sed vt non solum in præsens optimè Societas gubernetur, verùm etiam in posterum, & cupiditati atque ambitioni, religiosi status certissimis partibus, quantum in ipsa est, occurratur: alia vota simplicia professi emittunt, promittuntque se non consensuros, vt Constitutiones de paupertate, quæ nunc est in Societate, immutentur, nisi forte vt magis illam contrahant & arctent, nullam in Societate dignitatem, neque apertè neque occultè quæsituros: si quem verò abijisse sciuerint, fideliter prodituros: extra Societatem verò, nullam admissuros dignitatem, nisi eius qui præcipere possit, obedientia compellantur.

GVBERNATIONIS porrò forma & ratio hæc est. Vniuersæ Societati cum

sum.

summa potestate præest Præpositus vnus generalis. Is Præpositorum Prouincialium suffragio adlegitur, & duorum præterea Professorum, qui in congregatione Prouinciali electi, vnà cum Prouinciali ex singulis Prouincijs ad generalem conuentum veniunt, perpetuusque est, ac maximam inter omnes habet autoritatem. Ipse ex cognitione rerum omnium & personarum Societatis, quã habet permagnam, Rectores Collegiorum, Domorum Præpositos cõstituit: Prouinciales, Visitatores, ac Commissarios creat. Quæ ratio commodissima est, & ad pacem, modestiam, humilitatemque conseruandam aptissima: tollit enim ac rescindit perturbationes animorum, dissensiones, inuidias, odia, quæ Prælatorum electiones ferè consequuntur eas, quæ ex multorum pendent iudicio ac voluntate. Præpositus item Generalis per se, vel per suos Prouinciales, Collegia moderatur: facultates à sede Apostolica Societati datas, & priuilegia suis dispensat, eorum vsum adstringit, relaxat, cõcedit, reuocat: admittendi in Societatem, atque ab ea dimittendi, in Professorum numerum cooptandi, Conuentus generales (quibus ipse præest)

indi-

indicendi, ac peragendi, plenissimam potestatem habet: denique ad eius arbitrium iudiciumque, summa omnium rerum, consiliorumque redit. Qua potestate ne ille fortè abutatur, præter eam curam, quæ in optimo Generali præposito eligendo, atque ad id munus aptissimo adhibetur (quæ summa est, pari que religione seruatur), quorum suffragio Præpositus Generalis creatur, ab eisdem quatuor spectatissimi Patres eliguntur, qui Assistentes appellantur, suntque præposito Generali à consilio. Illi victum eius ac vestitum moderantur, labores definiunt, de erratis in humilitate admonent: ad eamque rem Admonitor (sic enim vocatur) ab ipsa Societate est constitutus. Si quid grauius accidat, si acerbus ille plerumque ac violentus, si bonorum Collegiorum profusus aut præposterus distributor fortassè sit, si doctrina deprauatus, vel moribus (homines enim sumus) congregationem generalè (quæ quoniam vniuersam Societatem repræsentat: ipso etiam Præposito Generali superior est) indicendi penes Assistentes ius est, in qua veritas earum rerum, & pondus examinatur; & promodo culpæ, pœna imponitur. Priuati

enim Generalatu Praepositus Generalis potest, si res exigat, & grauioribus etiã supplicijs affici. Ex quo Societatis gubernatio, cùm proximè ad Monarchiam accedat, multum etiam habet Aristocratiz. Vitato enim quod vitiosum esse potest, id quod in vtroque genere est optimum, Societas sumpsit. Nam vnum esse in gubernatione Principem, præclarum quidem est, & ad conseruationem firmũ: sed si ille sit moderatus & sapiens. Verùm tamen periculosum est, ne honore elatus, libidinem suam, non rationem sequatur: & quod traditum est ad salutem, in perniciem multorum conuertat. Et vt hoc quidem absit, vtque maximè sapiens sit, omnia certè scire vnus non potest, ac propterea, Ibi salus populi, vbi cõsilia multa. Quod enim quisque præ alijs scit, id in commune confert. At verò illud subest in multitudine periculi, ne quot capita, tot sint sententiæ, & illud vnum, quo maximè hominum conuentus ac consociatio cõtinetur, distractum in varia dissoluatur. Quæ pericula in vtroque genere vt vitaret, & vnitatem hæc Societas à Monarchia accepit, & ab Optimatibus consilium, & ita vtrunque tempera-

peravit, ut Præpositus Generalis & præsit omnibus, & ipse quodammodo subsit, eiusque Assistentes Consiliarij, non Iudices sint. Hæc est instituti Societatis huius species quædam, ac gubernationis forma, quam Ignatius expressit, ac nobis reliquit. Quæ quidem, ut ex superioribus liquet, quanquam multa cum reliquis Religionibus coniuncta atque communia, nonnulla tamen propria habet ac singularia. Nam cum hæc Societas Religio sit, ea habeat necesse est, quæ ceteræ habent Religiones, & quæ ita propria Religionis sunt, ut ab ea diuelli, distrahiq; nō possint. Ea autem sunt vota tria, Paupertatis, Castitatis, ac Obedientiæ, in quibus vis ac natura religionis posita est, & quæ si absint, religio esse, dicere nō possit. Sed cum etiam Religio Clericorum sit (quemadmodum Tridentina synodus testatur) à religionibus omnibus Monasticis differat, oportet: in ijs quidem, quibus illæ à Clorō distant, dissidentque. Et quamuis religiones omnes eodem spectent, & ad perfectionem Evangelicam tanquam in vnum eundemque finem vltimum referantur: vnaquæque tamen finem suum præcipuum ac peculi-

sess. 23.
c. 16.

liarem habet, quem respicit ac sequitur. Qui finis cum alius alibi sit, etiam ea, quæ ad finem illum diriguntur, diuersa, diuersis in Religionibus sint, necesse est. Pendent enim ex extremo media; & ex fine, ea quæ finis gratia quærantur. Neque vlla Religio reperiri potest quæ tantam habeat cum vlla alia religione similitudinem & affinitatem, vt non multa etiam habeat dissimilia, & propria. Nam si nihil omnino inter vtramque intersit, non dicæ similes, sed vna, eademque sit Religio. Habet præterea Religio quælibet sua priuilegia, & iuris communis dispensationes, quas Christi in terris Vicarius, quasi ipsius iuris communis autor, interpret, ac dispensator sua autoritate facit, ad vtilitatem atque ornamentum Ecclesiæ sanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta est, & tanquam castra Dei, habet plurimas atque inuictas armatorum militum acies, in comune quidem fortissimè dimicantium, sed non eisdem omnes, sed singulas aptis, suis, propriisque armis videntium. Quæ quidem armorum genera, tam inter se differunt, quam milites, qui armis vtuntur. Denique:

Deus,

Deus, qui sapientissimè omnia gubernat, ad morbi naturam medicinam accommodat, & pro temporum varietate, ad Ecclesiam suam vel excolendam, vel illustrandam varias Regiones præfinitis à se ætatibus mittit.

NOVA GREGORII XIII.

Constitutio, & Instituti Societatis

Iesu confirmatio.

CAPVT XXIII.

CVM hæc scripsissem, & publicare ac prælo mandare vellem, noua Constitutio felicitis recordationis Gregorij XIII, in manus meas venit. In qua cum vniuersum Societatis Institutum declarat, omniaque eius priuilegia, constitutiones, atque statuta approbat, & denuò confirmat: tū verò præcipua quædam ex ijs quæ à me in proximo capite explicata sunt, ita definit & statuit, vt rem totam qua de agimus, maximè illustret. Atque etiam excommunicationis lætæ sententiæ anathemate eos constringit, qui ijs contraria dixerint, docuerintve. Et temerariam quorundam frænataudaciam, qui de hoc instituto, & de alijs Apostolicis eiusdem Gregorij literis, illud

similiter confirmantibus detrahentes
 ausi sunt: omnesque illorum assertio-
 nes huic Constitutioni repugnantes,
 falsas & temerarias esse pronuntiat. Nā
 cum hæc religio, Iesu Societas sit, ef-
 fugere certè calumnias non potest,
 quas quidem ipse Dominus Iesus, &
 omnes aliæ religiones, quæ Societa-
 tes item Iesu, ac vera membra sunt,
 nusquam non perulerunt. Id quod
 Sacri Ordines Diui Dominici, ac Diui
 Francisci abundè testantur, qui gra-
 uissimè initio ab improbis exagitati
 sunt, atque omnibus machinis perti-
 naciter oppugnati. Sed Deus qui & in-
 stitutor sanctarum Religionum, &
 propugnator est, Vicarios suos, Pon-
 tifices Maximos diuinitus permouit,
 ut illarum protectionem atque defen-
 sionem susciperent: & clarissimos at-
 que sanctissimos Doctores Thomam
 Aquinatem, & Bonauenturam, eo-
 ipso tempore prouidentissimè illis au-
 xilio misit, ut hostium conatus retar-
 darent, calumnias obtererent, audaci-
 am frangerent atque contunderent, &
 doctrinæ cælestis splendore, offusam
 animis caliginem discuterent. Sed ut
 hæc omnia Lector magis etiam per-
 spiciat, partem ipsius Sanctissimi Do-
 mini

mini N. Constitutionis hic subijcienda existimaui.

GREGORIUS

EPISCOPVS, SERVVS

SERVORVM DEI,

AD PERPETVAM

rei memoriam.

Scendente Domino & Saluatore nostro in nauculam, ecce motus magnus factus est in mari, ipse autem à discipulis rogatus, venit imperant, & facta est tranquillitas, quam nos in Petri naucula collocati, turbis excitatis, ab eodem Domino assiduis precibus postulantes, nostram interea operam infrangendis procellosis fluctibus impendere non desistimus: cūq; tanti laboris socios, & validos remiges diuina nobis providentia preparauerit, eorum opera in superandis seuientis pelagi tempestatibus nos maximè subleuat, qui pro communi fluctuantium animarum salute propria commoda nihil pendunt, seq; ad omnia discrimina exponunt. In quo cum alia-

rum Religionum studia, tum Societatis Iesu assiduum pro Christo labor, nec non usque ad finem perseuerantia, promptam se ostendit, cumq; prolem Catholicae Religionis valde proficuum, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesia subeunda paratam procreauerit, aliam atque aliam à prima non degenerem praestante gratia Dei, quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altim prouecti, semper praesto sint: quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adsciscamus eos autem, vt firmiore nobis opem ad praedicta nauare possint, ab omni non modò iniuria, sed etiam calūniis studemus intactos conseruare. Quod vt à nobis efficiatur, ipsius instituta tãquam fundamenta eius praesidij, quod Catholicae Religionis impendunt, immota atque inconcussa, aliorum etiam Romanorum Pontificum exemplo debemus Apostolica auctoritate tueri, quorum felic. recor. Paulus 111. & Iulius etiam 111. Constitutiones, & laudabile dictae Societatis institutũ confirmauerunt: Paulus q; idem eam ipsam ab omni quorumcunque ordinariorum iurisdictione exempto, quo instituto per Paulum 1111. examinato, & à Synodo Tridentina commendato, Pius V. item praedecessor noster, Societatem ipsam ordinem esse mendicantem declarauit. Quae omnia non immeritò ab eis sunt concessi;

Societatis confirmationes. alix.

Exemptio Societatis.

Societas.

concessa ob egregias virtutes, & dona So- mendicæ
 cietati antedictæ diuinitus largita, cuius declarata.
 præcipuus finis Catholicæ est Religionis de- Finis.
 fensio ac propagatio, animarumque in Chri-
 stiana vita & doctrinæ profectus. Gratiæ
 quoque eius vocationis est proprium, diuersa
 orbis terrarum loca in Romani Pontificis,
 seu Præpositi generalis eiusdem Societatis
 directione peragere, vitamque in quaui
 mundi parte agere, vbi saluandarum sua o-
 pera animarum copiosior prouentus ad Dei
 gloriam speretur. Ad quem finem Spiritus
 sanctus b. me. Ignatij Loiolæ, Societatis i-
 psius Institutoris, eiuq; sociorum excitator,
 media quoque prædicationum ac cuiuscunq; Media.
 ministerij verbi Dei doctrinæq; Christianæ,
 & spiritualium exercitiorum, aliorum itens
 charitatis operum, & Sacramentorum ad-
 ministrationis, ac præcipuè Pœnitentiæ, &
 Eucharistiæ, horumq; frequentioris vsus ac-
 commodauit. Ad quæ sufficienter & pro di-
 gnitate præstanda, difficultates superandas,
 periculaque adeunda, quibus dictæ Societa-
 tis Religiosi in huiusmodi discursionibus &
 ministerijs exponuntur, necesse est vt ipsi ta-
 lia obituri, magno virtutis & deuotionis
 præsidio muniantur, quod illis gratia in pri-
 mis omnipotētis Dei, simulq; educatio ipsa,
 longatē in Societate probatio, nec non regu-
 larum & constitutionum obseruātia præsta-
 re nos.

Lōga pro-
 batio.

Novitij
biennio
probantur.

Tria
substantialia vo-
ta simpli-
cia.

Scholares appro-
bati.
Coadiutores tem-
porales.

re noscuntur. Quibus Constitutionibus, ut ita
ta ponant rudimenta virtutis ad quam aluntur,
statutum est, ut Novitij in Societate biennio
probentur; quo expleto, si ipsi perseverare
voluerint, & Societati fuerit ab eis satisfactum
(quoniam Societas ipsa non solis Novitij,
& Professus, ut reliqui regulares ordines,
constat) tria substantialia vota simplicia
(nisi quis interdum ad professionem, vel gradum
Coadiutorum formatorum admittendus
videretur) Paupertatis, Castitatis, &
Obedientie, in eadem Societate ex Apostolico
indulto, ac iuxta vouendi formulam in eisdem
Constitutionibus expressam emittunt, ac
secundum illas promittunt se eandem Societatem
ingressuros, hoc est, viteriorem aliquem
illius gradum, prout Praeposito videlicet
Generali. Quibus votis emissis, Novitij
esse desinunt, & in Societatis corpus, qui
literis operam dederint vel daturi sunt, ut
Scholares approbati: alij vero ut Coadiutores
temporales nondum formati cooptantur,
ac quantum est ex parte ipsorum, perpetuo
ex parte vero Societatis, iuxta Apostolica
indulta, & Constitutiones praedictas tamdiu
obligati sunt, quamdiu Praepositus Generalis
eos in Societate retinendos esse censuerit.
Quod ad Societatis conservationem maxime
esse necessarium, idque ab illius exordio
promissum, & post experimento comprobatum
est.

est, idq; initio ingressus illi explicitè manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est commodior, ut liberi potius, quàm votis obligati dimittantur, alijsq; iustis & rationabilibus de causis. a Coadiutores temporales non formati, qui non ad studia literarum, sed ad domestica munia curanda destinantur, post aliquot annos, quibus Generali Præposito, & Societati satisfecerint. per tria item Paupertatis, Castitatis, & Obedientie vota, licet publica, & in manibus Superioris emissa, non tamen solemnia, sed tam ex Constitutionum præscripto, tum ex vouentis & admitrentis intentione simplicia existunt, in Coadiutorum temporalium formatorum gradum admittuntur. Scholares verò studijs in Societate absolutis, antequam professi, vel Coadiutores spirituales formati fiant, non solum tertium adhuc ulterioris probationis annum, in deuotionis & humilitatis exercitijs impendunt, ut si qua fortasse in re, harum virtutum feruor per literarum occupationem intepuerit, per earundem virtutum frequentiore exercitiationem ardentioreque Diuini auxilij inuocationem recalescat; sed etiam in verbi Dei sacrarum & scholasticarum lectionum, pœnitentiæque & Eucharistiæ Sacramentorum Societatis ministerijs sædiu probantur.

a Coadiutorum temporalium forma torum tria substantia- lia vota publica, & in manibus, sed simplicia.

Tertius probationis annus.

Qui nam
ad pro-
fessionē
quatuor
votorum
admitten-
di.

bantur, quamdiu Praeposito Generali vide-
tur, nec antequam ipsi Praeposito sint planē
perspecti, eique in omnibus satisfecerint, ad
huiusmodi gradus promouentur. Qui enim
ad professionem quatuor votorum admittē-
di sunt, eos iuxta Constitutiones easdem, &
Apostolica decreta et indulta viros omninō
humiles ac prudentes in Christo, & in vite
puritate ac literis conspicuos, diuturnisq; ac
diligentissimis experimentis probatos, atque
Sacerdotes, et in ministerijs huiusmodi prius
diu multūq; versatos, vocatio haec requirit,
vt potē quos ardua maneant ministeria. Quo-
fit, vt nō omnes ad eandem professionem ido-
nei esse, nec tales sine longa exercitatione at-
que experimento fieri, aut etiam cognosci
possint. Quapropter Societatis corpus in sua
membra & gradus idem Ignatius diuino in-
stinctu ita duxit disponendum, vt praeter eos
quos Praepositus Generalis ad professionem
quatuor votorū idoneos esse censuerit, et nō-
nullos, quos interdum ad professionē trium
admittere potest, reliqui etiam Sacerdotes,
quarum vita & doctrina in Societate diu
probata esset, ac Praeposito Generali perspe-
cta, & de ipsius licentia in Coadiutorum spi-
ritualium formatorum gradum, per tria il-
la vota similiter publica, sed simplicia, in su-
terioris manibus emissā admitterentur. Qui-
bus emissis, tam hi qui spirituales, quàm qui
tempo-

Professi-
trium vo-
torum
Coadiu-
tores spi-
rituales
formati-
Coadiuto-
rum for-

tempo-

temporales Coadiutores formati fuerint, certum in Societate gradum habent, suntque omnis hereditariæ Successionis incapaces, nihilque omnino proprij iuxta Constitutiones eisdem habere possunt. Nec propter emissâ huiusmodi vota publica, aut per mortem ab intestato in illorū sicuti nec in Professorū bonis Donus vlla, aut Ecclesia vel Collegiū dictæ Societatis succedere potest. Qui verò quatuor votorum Professi futuri sunt, ij tribus illis solemnibus substantialib. votis quartum similiter solemne addunt specialis Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstandæ ob certiores Spiritus sancti in missionibus ipsis directionem, ac maiorem ipsorum mittendorum Sedi Apostolicæ obedientiam, maior. m̄q; deuotionem, humilitatem, mortificationem ac voluntatum abnegationem. Post emissam verò professionem siue quatuor, siue trium votorum, Professi ad Paupertatis, quæ regularis instituti murus est et propugnaculum, perfectionem tuendam, omnemque ambitionis occasionem excludendam, nonnulla alia simplicia vota emittunt: quibus promittunt se nunquam quacunque ratione æturos vel consensuros, vt quæ in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur, nisi quando ex iusta rerum exigentium causa paupertas magis restringenda videretur: neq; præ-

matorum
certus in
Societa-
te gradus,
& pauper-
tas.

Quartum
votum
solemne.

Alia vota
simplicia
Professo-
rum.

tenjuros

Qui e-
missis
votis
etiã sim-
plicibus
sine li-
centia
disce.
dunt, apo-
stasia, &
excom-
munica-
tionis
pœnas
incur-
runt.

Pœnz
reserua-
tæ:

Omnibus
vna est vi-
uendi, &
obedi-
di ratio.

consensus ne indirectè quidem, vt in aliquam
prælationem vel dignitatem intra vel extra
Societatem eligantur: nec extra Societatem
in sui electionem, quantum in eis fuerit, con-
sensures, nisi coacti obedientia eius, qui idi-
psis possit sub pœna peccati præcipere a Item
Societati vel eius Præposito manifestatu-
ros, si quem sicut aliquid huiusmodi moliri.
Porro non solùm Professores, & Coadiutores for-
mati, sed et alij, quicunq; absoluto probatio-
nis biennio prædicta tria substantialia vota
etiam simpliciter miserint, si absque expressa
licentia à Societate cessedant, etiam si præ-
textu melioris frugis, & transitus ad alium
quemcunque ordinem (Carthusiensium duntaxat
excepto) id faciant, apost. si e & ex-
communicationis ex Apostolicæ sedis de-
creto pœnas incurrunt, à quibus non nisi à
Summo Pontifice, vel à Generali Præposito
absolui possunt. Iniquè enim cum Societate
ipsa ageretur si viris multo labore ad ardua
ministeria eruditis, cum religionis Catholicæ
& huius Sedis detrimento priuaretur, præ-
sertim cum Societatis Constitutiones, & pri-
uilegia quæ supradicta continent, insepara-
ta, antequam ad nouitiorum conuictum ad-
mittantur, habitatione eis maturius confi-
deranda tradantur. Biennio Nouitiatu com-
pleto, & emissis votis simplicibus, vna est
omnibus omninò viuendi et obediendi ratio,
debent

debet enim omnes in omnibus obedire, & in communi viuere, non secus alij, atq; ipsi Professi & Coadiutores formati, idq; in Domibus quidem Probationum & Collegijs ex redditibus; in Domibus verò Professorum, quæ nullos omninò redditus habere possunt, ex eleēmosynis tātum. Et licet qui ad gradus Professorum, & Coadiutorum formatorum nondum peruenerunt, horum suorum ius atque dominium tum alias ob iustas causas, tum etiā ut maiorem Societas habeat libertatem, illos, si opus fuerit, cū minori offensione dimittendi, ad tempus Generalis Præpositi iudicio præscribendum valeāt retinere, ut in pauperes tandem seu alios pios vsus pro ipsorum deuotione distribuant iuxta Euaγγelicū consiliū ac promissionem, quam initio Nouitiatus faciunt, interim tamen quantum ad illorum vsus, religiosam paupertatem seruant, nec vllare tanquam propria, & sine superioris facultate vii possunt. Et quamuis ij omnes qui post bienniū Nouitiatus dista tria vota simplicia, ut præfertur emisierint, ac in corpus Societatis coeptati, illiusq; meritorum, et priuilegiarum non secus atq; ipsi Professi participes effecti, quiq; quantum in eis est, & professionem emittere parati si ipse Præpositus Generalis id prædictæ Societatis instituto congruere iudicauerit, & in perpetuū Dei seruitio votis simplicibus existunt.

Domus
Probationum.
Collegia.
Domus
professorum.

Promissio
distribuen-
di bona
in pauperes.

Qui expleto
biennio
nouitiatus
triam
substantialia
Societatis
vota simplicia
emisierint
verè &
proprie
religiosi
existunt.

Si à So-
cietate
deficiant,
excom-
muni-
cationis
& alijs
Apostata-
rum
pœnis
subia-
cent.

plicibus consecrati, ac sua sorte, prout laudabile Societatis institutum exigit, contenti, verè, & propriè religiosi existant; & si à Societate deficiant, excommunicationis et alijs Apostatarum pœnis sint subiecti: tamen cum non ita pridem intellexissemus nonnullorum animos, qui pij alioqui et viiles operarij existebant, sollicitari interdum & affligi, quasi non essent religiosi, eo quòd non essent Professi, nec etiam deesse qui Religionis pretextu, transfigurante se in angelum lucis Satana, non solum ea occasione inquieti existerent, sed etiam aliorum pacem & vocationem disturbare, eosque in fraudem & defensionem deducere conarentur, vnde fructuosa hæc religio gravissima potuisset accipere detrimenta. Idcirco cum divina providentia pro temporum necessitate, varia & salutaria Ordinũ instituta in Ecclesia sua produxerit, novisq; subinde in ea nascentibus morbis nova remedia; novisq; emergentibus hostium impugnationibus, nova regularium Ordinum auxilia excitavit; & cuiq; illorum, iuxta cuiuslibet peculiaris gratiæ vocationem, peculiare quædam notas, propriæ insignia, ac opportuna ad finem quem intendit, media suggererit, & nunc maxime (vt felicissimi toto orbe successus testatur) mirificos in agro Dominico fructus prædicto Societatis Iesu instituto proferat: quæ Societas (quemadmodum &

Societa-

dum &

dum & alia nascentium regularium Ordinum exordia) à spiritu contradictionis impugnetur , cumque ipsi Ordines Romanorum Pontificum propterea constitutionibus circummuniri consueverint : cuius rei sanctorum Dominici & Francisci præclarissimi Ordines exempla abundè suppeditarunt : ita nos licet aliàs institutum prædictum, Privilegia & Constitutiones ipsius Societatis confirmauerimus et declarauerimus, motu proprio: statuentes eos, qui biennio Nouitiatu peracto, tria vota tamen simplicia emisissent, esse verè, & propriè Religiosos : cum præcepto, ne quis hæc in dubium reuocare audeat, ac cum irritante, et alijs decretis, prout in nostris super hoc confectis literis plenius continetur : quia tamen non defuit temeraria quorundam audacia, qui post declarationem, decretum, præceptum, & interdictum nostrum huiusmodi nõ solùm multa ex prædictis, & fortasse alia ad Societatis institutũ, ac viuendi formam spectantia labefactare, sed & ipsa Apostolica decreta, ac præcepta, publicè, & ex cathedra, ausu temerario impugnare, mentemq; nostram dæuersè interpretari non erubescunt, disputantes, & prædicta in dubium reuocantes : omniaq; ex aliorum regularium Ordinum communibus rationibus formis, ac statutis metientes. Societatis Institutum, peculiare Constitutio-

tis exordia impugnata, vt & aliorum ordinum.

Alia instituti declaratio & confirmatio refertur.

Impugnanti-
um ob-
iectio-
nes.

nes, ac vim volorum simpliciū illius, à Sede Apostolica, in eadē Societatis Religione probata admissorum, penitus ignorantes, ac nonnulla iure antiquo, quæ post illud successu temporum huius Sedis autoritate, approbatione, & confirmatione, ac peculiaribus privilegijs, sancita, & roborata esse dignoscuntur, perperam interpretantes, conuellere nituntur. Hæc Pontifex; & infra: Nos vniuersalis Ecclesie vtilitati, quam ex inuiolabile & inconcusso dictæ Societatis instituto, & religiose sobolis educatione sentimus, & maiorem in dies speramus, prospicientes, & præterea eiusdē Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento consulere volentes:

Neua instituti ac premissorum omnium Contumacia, & priuilegijs Societatis Confirmatio

Motu simili, & ex certa scientia nostra, deq; Apostolicæ potestatis plenitudine laudabile ipsius Societatis institutum, & quæ illud concernunt præmissa omnia, & singula prædicta; illius ac quæcunque alia privilegia, facultates, exēptiones, immunitates, gratias, & indulta, à prædictis prædecessoribus nostris, & à nobis etiam per communicationē concessa, Constitutiones quoque, ac statuta, & decreta qualiacumq; ac si ad verba præsentibus infererentur, pro expressis habentes, tenore præsentium approbamus & confirmamus, suppletes omnes iuris & facti defectus, si qui interuenerint in prædictis Constitutionibus & Statutis. Ad hæc dictæ Societatem

tatem

tatem firmo sedis huius presidio communire
 volentes, hac nostra perpetua Constitutione,
 motu, scientia, & pretestatis plenitudine si-
 milibus statuimus atque decernimus tria vo-
 ta huiusmodi, etsi simplicia, ex huius sedis
 institutione, ac nostra etiam declaratione &
 confirmatione esse verè substantialia Religio-
 nis vota, ac in dicta Societate tanquam in
 Religione approbata, per sedem eandem ad-
 missa fuisse, & esse, ac per nos admitti, nec
 in illis à quoquam præter nos, & sedem hu-
 iusmodi dispensari, nec ea vño alio modo
 quam per legitimam dimissionem à Societa-
 te cessare posse, & non modo eos, qui in Co-
 adiutorum formatorum, siue spiritualium,
 siue temporalium gradus & ministeria, vt
 præferant, admittuntur: sed & scholares i-
 psos ac prædictos alios omnes, et quoscunq;
 qui in ipsam Societatem admissi, biennio pro-
 bationis à quolibet eorum cæcto, tria vota
 substantialia prædicta, tametsi simplicia,
 emisserint, aut emittent in futurum, verè &
 propriè religiosos fuisse, & esse, ac fore, &
 ubique semper & ab omnibus censerè & no-
 minari debere, non secus atque ipsos tñ Su-
 cietatis, cum quorumvis aliorum Regulariũ
 ordinum Professos, suisque Bræpositis in o-
 mnibus & per omnia obedire, & huic Sedi
 immediatè subiectos, & à quorumvis ordi-
 nariarum, & delegatorum, seu aliorum indi-

Huius-
 modi
 tria vo-
 ta, & sim-
 plicia,
 verè ta-
 men sunt
 Religio-
 nis sub-
 stantialia
 vota.

Huius-
 modi vo-
 ta, etsi
 simpli-
 cia, emit-
 tentes ve-
 rè & pro-
 priè sunt
 religiosi.

Noua ex-
 emptio.

Pœna a-
postata-
rum in-
nouan-
tur.
Eandem
pœnarum
absolu-
tio de-
novo re-
serua-
tur.
Novum
matri-
monij
impedi-
mentum
dimittens.

Præcipi-
tur sub
excom-
munica-
tionis,
& inha-
bilitatis
pœnis co-
ipso in-
curren-
tis, ne

cum iurisdictione omninò exemptos. pro-
ut nos etiam vigore presentium eximimus,
denique ut omnium Societatis privilegiorum
iuxta Generalis Præpositi dispositionem sunt
participes, ita quoque excommunicationis
maioris late sententia, & alijs Apostatarum
pœnis, si qui à Societate deficiant, subiacere,
ac tanquam veros apostatas puniri posse, nec
à quoquam, nisi per nos, & eodem prædi-
ctam, aut Generalem Præpositum ab eisdem
pœnis absolui, nec ante huiusmodi absolu-
tionem, & à Societate dimissionem, matrimo-
nium contrahere, quinimò eos omnes ad cõ-
trahendum inhabiles, ac contractuum huius-
modi nullos, & irritos esse, protestamus, & annu-
llamus. Et ut cõtradictum au-
dacia coërceatur, præmissas omnes & quas-
vis aliàs illis similes assertions contra dictam
Societatis institutum, vel quomodolibet in
ihis præiudicium pronunciatas, aut scriptas,
falsas omninò & temerarias esse, & censi
debere. Præcipimus igitur in virtute sancte
obedientiæ, ac sub pœnis excommunicationis
late sententiæ, nec non inhabilitatis ad que-
vis officia, & beneficia secularia, & quo-
rumvis Ordinum regularia, eo ipso absque
alia declaratione incurrendis, quarum abso-
lutionem nobis, et successoribus nostris reser-
uamus, ne quis cuiuscunque status, gradus,
et præminentiæ existat, diste Societatis in-
stitutum,

stitutum. Constitutiones, vel etiam presen-
tes, aut quævis earum, vel supradictorum
omnium articulum, vel aliud quid supradic-
ta concernens quouis disputandi, vel etiam
veritatis indagandæ quæsito colore, directè
vel indir. Etè impugnare, vel eis cōtradice-
re audeant districtius inhibentes, ne quis siue
extra siue intra dictam Societatem, nisi de
illius Generalis, aut inferiorum Præpositorū
licentia notationes, declarationes, glossas,
vel scholia vlla super præmissis facere, vl ea
nisi quantum verba ipsa sonant interpretari,
aut de eis disceptare, seu scrupulum cuiquā
inijcere, vel in controuersiam aut dubiū re-
uocare audeat quoquo modo; nec glossas, aut
interpretationes siue impressas, seu scriptas
ad id pertinentes, legere, docere, alijsq; tra-
dere, vendere, vel apud se retinere præsu-
mat: si quid verò dubij de eisdem oriri conti-
gerit, ad sedem prædictam, vel ad Generalē
Præpositum dictæ Societatis, aut ad eos qui-
bus id ipse cōmiserit, referatur. Sicq; in præ-
missis omnibus & singulis per quoscumque
Iudices & Commissarios etiam causas n̄ Pa-
latii Apostolici auditores, ac S. R. E. Cardi-
nales in quouis causa & instantia sublata
eis & eorum cuilibet quouis aliter iudicandi
& interpretandi facultate, & autoritate,
iudicari, & de finiri debere, nec non irritum
& inane quidquid secus super his à quoquā

quis au-
deat So-
cietatis
institu-
tum &
cætera
impu-
gnare.
Nec nisi
de Præpo-
sitorum
licentia
interpre-
tari.

Nec in
contro-
uersiam
reuo-
ca-
re.

Nec glos-
sas legere,
docere, a-
lijs trade-
re, vel a-
pud se re-
tinere.

Sic iudi-
cari & c-
finiri o-
bere.

Manda-
tur omni-
bus Ordi-
narijs, vt
præsen-
tes lite-
ras obser-
uari faci-
ant.

Non ob-
stanti-
bus.

quauis autoritate scienter, vel ignoranter-
contigerit attentari. Mandantes vniuersis
& singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Epi-
scopis, & cæteris Ecclesiarum & locorum
etiam Regularium Prælatiſ per vniuersum
orbem cõstitutiſ, vt præſentes literas in ſuis
quifq; Eccleſiſ, Provincijs, Ciuitatibus, dia-
ceſibus et iuriſdictionibus ab omnibus inui-
olatè obſeruari, quinetiam Præpoſitū ac per-
ſonas Societatiſ huiuſmodi defendant, eoſq;
præmiſſiſ omnibus & ſingulis pacificè fru-
faciant, & gaudere, non permittentes ipſoſ
per quoſcunq; quomodolibet moleſtari, Con-
tradictoreſ per cenſuras Eccleſiaſticas, & a-
lia iuriſ & facti remedia opportuna, appella-
tione poſt poſita, compeſcendo. Inuocato etiã
ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecula-
riſ. Non obſtãtib; recol. mem. Bonifacij Pa-
pæ VI. qua incipit: Quod votum & alijs:
Apoſtolicis conſtitutionibus, ac etiam alio-
rum ordinum, iuramento, confirmatione
Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratiſ
ſtatutiſ, & conſuetudinibus, priuilegijs:
quoq; indultiſ & literiſ Apoſtolicis quibuſ-
cunq; huiuſmodi ordinibus, Vniuerſitati-
bus, lociſ vel perſoniſ per quoſcunq; Roma-
noſ Pontificeſ, prædeceſſoreſ noſtroſ, ac noſ,
& ſedem prædictã etiam motu proprio &
ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poſteſtatiſ
plenitudine, & cã quibuſcuſ irritatiſ, an-
nullatiſ.

nullatiuis, cassatiuis, renocatiuis, modificati-
 uis, præseruatiuis, exceptiuis, declaratiuis,
 mentis attestatiuis, ac derogatoriis de-
 rogatorijs, alijsque efficacioribus & insolitis
 Clausulis irritantibusq; & alijs decretis in
 genere, vel in specie, ac aliâs quomodolibet
 etiam pluries concessis, confirmatis, & in-
 nouatis. Quibus omnibus & singulis, etiam
 in eis caueatur expressè, quòd illis nullatenus,
 aut non nisi sub certis modo & forma
 in illis expressis derogari possit, pro illorum
 sufficienti derogatione de illis eorumq; totis
 tenoribus specialis, specifica, & expressa men-
 tio habenda, seu aliqua alia exquisita for-
 ma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmo-
 di presentibus pro sufficienter expressis ha-
 bentes, illis aliâs in suo robore permansuris,
 hac vice dumtaxat specialiter & expressè
 derogamus. Contrarijs quibuscunque, aut si
 aliquibus communiter vel diuisim ab eadè
 sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi,
 vel excommunicari non possint per literas
 Apostolicas, non facientes plenam, & ex-
 pressam, ac de verbo ad verbum de indulto
 huiusmodi mentionem. Presentis autem
 Constitutionis & gratiæ communicationem
 omnibus alijs, qui sua priuilegia cum ipsa
 Societate copiosè participant, participareq;
 poterunt quomodolibet in futurum, fieri om-
 nino prohibemus. Ceterû volumus, vt præ-

Presentis
 concessio non
 communicatur.

Trāsum-

ptis ha
beatur
fides.

sentium transumptis etiam impressis manu Secretarij dictae Societatis, vel Notarij publici subscriptis, & sigillo Praepositi Generalis eiusdem Societatis, vel alterius personae indignitate Ecclesiastica constitutae munitis eadem omnino fides habeatur in iudicio, & extra illud, quae literis ipsis originalibus haberetur, si essent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae approbationis, confirmationis, supplementationis, decretorum, statuti, praepcepti, interdicti, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc atterere praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicae 1584. octavo Calend. Iunii, Anno Pontificatus nostri tertio-decimo.

M. Card. S. Stephani.

Caesar Glorierius.

A. de Alexijs.

Registrata apud Caesarem Secretarium.

COLLEGIA CVR HABEAT
Societas ad instituendam in-
uentutem.

CAPVT XXIII.

INter alia munia & ministeria, in quib. ad Dei obsequium, Ecclesiæ-que sanctæ utilitatē, hæc Societas, autore Ignatio, atq; institutore, se exercet, vnum (vt diximus) idque in primis utile Collegiorum est, in quib. ad pietatem atq; ad doctrinam adolefcētes conformantur. Quod docendi munus sunt nonnulli, & quidem viri graues ac prudentes, qui ex ea parte quæ pueros attingit, & prima Grāmatices continet rudimenta, tanquam nouū, & à religiosa grauitate alienum minus probant, causasque petunt, quam obrem Ignatius Collegia instituit, & ludum literarium pueris aperiri iussit, suosque ea occupatione distineri, quæ laboriosa ac permolesta est, & abiecta in speciem videtur, & nō satis propria religionis? Horum ego quæstioni, Deo adiutore respōdebo, rationesque aperiam, quibus id quod fit, rectè ac sapienter fieri intelligatur.

Sunt igitur Collegia nostra ipsius Societatis, quasi seminaria, in quibus scilicet nostri Scholastici, postquā in

virtutis studio, ac domandis prauis animi affectionibus, biennium nouitij posuerunt, ad pietatem literas etiam adiungunt, vt pro mensura gratiæ sibi à Domino traditæ, vtilis esse eius Ecclesiæ aliquando possint. Sed eiusmodi Collegia ita sūt Societatis seminaria (vt diximus) vt in eis nostri interdū literas non doceant alios, sed ipsi addiscant. Plerunq; tamen ita instituuntur, vt nostri scientias omnes profiteantur ac doceant, Theologo quidem necessarias, & à primis Grammatices principijs, tãquam ab incunabulis incipientes, ad summum Sacræ Theologiæ fastigium, auditores suos gradatim, sensimque perducant. Non tamen omnia hæc Collegia equalia & paria sunt, neque in omnibus omnes, sed in quibusdã omnes, in omnibus quædã, in alijs aliæ facultates ac disciplinæ explicantur. In omnibus tamen aut in plerisque omnium, pueri Grammaticorum præceptis, ac primis literis instituuntur. Et hanc quidem partem tanquam puerilem, & grauitati religiosæ ac tranquillitati haud satis congruentem, nonnulli reprehendunt.

Multæ sunt igitur causæ, eæque grauissimæ, quæ Ignatium ad constituendum

dum huiusmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præsentis Ecclesiæ statum pendet. Nam videmus (neque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perdita nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerum omnium sit facta conuersio: quanta ruina, perniciës, ac bonorum omnium strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infidèles occupant, aut hæretici: & quæ nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina sincera, atque catholica adhuc vigeat (quæ est sanè perexigua) ea tamen moribus est inquinatissima, vitiisque vsq; eò contaminata, vt timendum sit, ne corrupti ac perditæ mores viam (vt solent) erroribus etiam atq; hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunque est quod nobis restat in Europa, eodem labefactatum motu concidat. Multi, inquit Apostolus, repellentes bonam conscientiam, naufragauerunt circa fidem. Et alibi, Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vita, peruersam doctrinam parit. Cor enim à vitijs occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærir

R. & semper.

semper ac sequitur, non quæ vera, sed, quæ blanda ac suavis sit, & quæ iucunda præbeat, iniucunda rejiciat. Et voluntas per se cæca, & perturbationum tenebris cæcata magis, lumen veritatis obscurat, aciemque intellectus perstringit, ac habetat, & secum impetu quodam rapit mentem, facileque persuadet, eam ut doctrinam & fidem abijciat, quæ tanquam parens quædam, custosque virtutis, ut bonorum conscientia blanditur semper, sic maiorum sceleribus grauer aduersatur. Obstandum igitur principiis est, & arbor in radice sananda. Quod quò commodius fiat, danda est opera, ut extinctis vitij, radicitusque euulsis, virtutum omnium fructus efflorescant. Ut autem hoc assequamur, nihil facilius, præstantius, diuinius, recta & accurata puerorum institutione reperiemus: ut videlicet, cum lacte nutricis virtutē sugant, Dei timorē imbibant, eosque mores ab incunabulis discant, quibus robusta ætate victuri, & Rempublicam administraturi sunt.

Hoc spectauerunt, hoc sibi proposuerunt omnibus sæculis, nationibus, Regnis, quicūque de optima Republica leges scripserūt. Hæc fermè est summa præcepto-

præceptorum omniū. Hūc referuntur,
in hoc consumuntur dicta, facta, scri-
pta penè omnia, quæcunque apud au-
tores omnes, virosque sapientissimos
legimus, ad constituendam præclarā
quādā ciuilibus gubernationis formam.

Nā vt qui inseritur furculus coalescat,
& quæ plantatur arbor radices agat, te-
nella sit oportet: citius enim frangas
quam corrigas, quæ in prauum indu-
ruerunt. Ad eò (inquit ille) à teneris as-

suescere, multum est. Et quidam alius:

Quo semel est imbuta recens, seruat
odorē Testa diu. Et illud Philosophi:

non parum differt à iuuentute, sic, vel
sic, assuescitur, sed multum. Quem imi-

tatus Poëta quidam ait, Plurimum e-
nim intererit, quibus artibus, & quibus

hunc tu Moribus instituas. Et paulò
antè: Nil dictu fœdum, visuque, hæc li-

mina tangat, Intra quæ puer est, pro-
cul hinc, procul inde puellæ Lenonum

& cæntus pernoctantis parasiti. Maxi-
ma debetur puero reuerentia, si quid

Turpe paras, nec tu pueri contempse-
ris annos, Sed peccaturo obstitat tibi

filius infans. Sed longe illustrius atque
sapientius hoc idem Spiritus sanctus,

per Salomonem testatur: Prouerbiū
est, inquit, Adolescens iuxta viam su-

Virgil. 2.

Georg.

Hor.

Arist. 2.

Ethic.

Iuue. Sat.

14.

Prou. 22.

*Iob. 20.**Plato.**August.
in Psal.
127.**Liv. 21.
de le
gib. 2.*

am ambulans, etiam dum senuerit, nō recedet ab ea. Et Salomone antiquior dixit Iob: Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ suæ. Plato quidem, nihil sibi videri scribit, in quo magis sit elaborandum, quàm ut filij à teneris (ut ita dicam) vnguiculis rectè instituantur. Et Beatus Augustinus maiorem etiam curam adhibendam esse præcipit in educatione, quàm in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias qui nati sunt, quàm ut nascantur. Non enim iam felicitas est habere filios, sed bonos habere. Et idem ille ipse Plato, in libris quos de Republica & de legibus conscripsit, nihil accuratius præcipit, quàm optimam ac diligentem puerorum institutionem, ex qua vna salus pendet Reipublicæ. Atque optimis legibus scriptis, optimos magistrat⁹ præfert, quasi legibus inanimatis, leges animatas. Nam lex scripta, si magistratum nullū habeat, qui ad obtemperandum legi ciues pro suo iure cogat, etiam si vel maximè salutaris ac præclara sit, tamē lex mortua, iaceatq; necesse est. Optimus autē magistratus, tametsi lege scripta careat, ipse tamen sit lex. Quantum igitur quæ vita prædita sunt nō viu-

uentibus, & animata inanimatis præstant, tantum optimus Reipublicæ gubernator, quasi lex viua, legi in æs incisæ antecellit, quæ per se quidem mortua est. Addit Plato, Magistratus optimos haud posse fieri, nisi ciues viri sint optimi, ex quibus magistratus creantur. Viros porro nunquam fore tales, nisi adolescentes, puerique tales sint. Ex pueris enim viri existunt, qui Rempublicam, ijs fermè moribus atque opinionibus gerunt, quibus à puero imbuti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam puero-
 rum educationem in Republica sapienter administranda, quasi fundamentum ieceris, quidquid ædificij superstruxeris, corruat necesse sit. Platonem secutus Plutarchus, Philosophus prudentissimus, atque Traiani Principis quondam præceptor, aureum libellum de liberorū educatione scripsit, in quo rem totam accuratissimè persequitur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut infantium membra, simul ac nati sūnt, formari, componique debent, vt recta minimeque obliqua fiant: ita puero-
 rum mores principio, aptè concinneque fingere conuenit. Illa namque nouella ætas, ad fingēdum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dū molles ad-
 hue

*Plutar.
 lib. de pu-
 rorum e-
 ducatione.*

huc extant, disciplinæ melius instillantur: difficilius autē quæ dura sunt molliuntur. Quæadmodū enim sigilla molibus imprimuntur cæris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, ut ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit: Dum tener est gnatus, generosos instrue mores. Hæc ille, & paulò post: Maximum omnium (inquit) longeque primarium d:cturus accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensibiles mores, & optimum experimentum. Honestatis enim fontem simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbusculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, cōsona pueris instituta, & admonitiones inserunt, unde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuendi, stomachandi que nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllam ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitisque acci-
gno.

gnorationis insignis, liberos cōmendāt. Hæc Plutarchus. Docet præterea, nihil esse in rebus humanis, quod tantæ estimandum sit; neque opes, copias, genus, gloriam, honores, formam, sanitatem, robur, cæteraque quæ in bonis numerantur, vlla ratione esse cum exquisita liberorum educatione comparanda: eos verò paterna appellatione indignos, quī plus studij atque temporis ponūt in comparandis pecunijs quam in filijs, quibus pecunias relinquūt, ad virtutem effingendis, Neque hoc aliud esse ait, quam magnam calcæorum sedulitatem habere, pedem verò ipsum parvipendere: esse autē perridiculum atque absurdum, liberos, si leuamāna cibos capiant obiurgare, & grauius reprehendere, distortis verò atque prauis si moribus sint, patienter ferre. Eandem cum Plutarcho sententiam habet B. Chrysof. ijs verbis: Magnū habemus pretiosumque depositum filios, ingenti illos seruemus cura; atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat. At verò nunc, contra penitus facimus. Nā vt fundus quidem sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum studio tradimus, & agasonem, atque mulionem

Chrysof.

in 1. Timoth.

2. hom 9.

nem, procuratoremque ac dispensatorem, qui nobis magna benevolentia afficiatur, inquirimus: cæterum quod nobis charissimum omnium est, omninò negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fidei cuidam viro permittamus, qui ipsius tueri ac conseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus equè nobis gratus atq; charus esse debet: quippe hæc omnia filiis que runtur. Igitur maior nobis possessio- num cura est, quàm eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimū est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco quaeramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil ijs pecuniæ proderunt: si autem probi, nihil ex paupertate lædentur.

In patria Cyri, Hactenus Chrysostronus. Xenophon quidem Philosophus, & Historicus excellens, docet: Cyrum Persarum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor distributum, quarū vna erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectā ætatem iā agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Et præerant cuique harum partium,

tium, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præsumt, qui selecti ex senioribus, eos videantur reddituri quàm optimos. Et leges, studia atq; eas exercitationes puerorum diligentissimè persequitur, quæ absque admiratione legi non possunt. Idem ille ipse Xenophō alibi tradit, Lycurgum pro seruis pædagogis, quos priuatim pueris suis quisq; præficit, virum præesse illis voluisse ex eorum numero, qui Rempublicam gerunt, qui quoniã pueros moderaretur, Pædonomus appellabatur. Deinde eius officium atque instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetq; eius qui ciuitatem legibus constituere velit, primam ac maximam curam esse oportere in erudienda iuuentute; qua sublata, pereat Respublica necesse est. Negatq; vbi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid insit turpitudinis, aut imagines nudas Deorum collocandas, aut comœdias lasciuas, illis præsentibus exhibendas. Et merito sanè. Multi enim ad perpetuas inferorū tenebras damnantur quorū pessima vita ex mala educatione ortū habuit, atq; ex parentū incuria: quib. præ-

*Lib. de
Repub.
Lacedæmoniorū*

*6. Polit.
c. 1.*

stan-

virtutis studio, ac domandis prauis animi affectionibus, biennium nouitij posuerunt, ad pietatem literas etiam adiungunt, vt pro mensura gratiæ sibi à Domino traditæ, vtilis esse eius Ecclesiæ aliquando possint. Sed eiusmodi Collegia ita sūt Societatis seminaria (vt diximus) vt in eis nostri interdū literas non doceāt alios, sed ipsi addiscant. Plerunq; tamen ita instituuntur, vt nostri scientias omnes profiteantur ac doceant, Theologo quidem necessarias, & à primis Grammatices principijs, tãquam ab incunabulis incipientes, ad summum Sacræ Theologiæ fastigium, auditores suos gradatim, lenissimq; perducant. Non tamen omnia hæc Collegia equalia & paria sunt, neque in omnibus omnes, sed in quibusdã omnes, in omnibus quædã, in alijs aliæ facultates ac disciplinæ explicantur. In omnibus tamen aut in plerisq; omnium, pueri Grammaticorum præceptis, ac primis literis instituuntur. Et hanc quidem partem tanquam puerilem, & grauitati religiosæ ac tranquillitati haud satis congruentem, nonnulli reprehendunt.

Multæ sunt igitur causæ, eæque grauissimæ, quæ Ignatium ad constituendum.

dum huiusmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præsentis Ecclesiæ statu pendet. Nam videmus (neque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perditâ nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerum omnium sit facta conuersio: quanta ruina, pernicies, ac bonorum omnium strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infidèles occupant, aut hæretici: & quæ nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina sincera, atque Catholica adhuc vigeat (quæ est sanè perexigua) ea tamen morib. est inquinatissima, vitiisque vsq; eò contaminata, vt timendū sit, ne corrupti ac perditî mores viam (vt solent) erroribus etiam atq; hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunque est quod nobis restat in Europa, eodem labefactatum motu concidat. Multi, inquit Apostolus, repellentes bonam conscientiam, naufragauerunt circa fidem. Et alibi, Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vitâ, peruersam doctrinam parit. Cor enim à vitijs occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærît

R. G. semper.

præceptorum omniū. Hūc referuntur, in hoc consumuntur dicta, facta, scripta penè omnia, quæcunque apud auctores omnes, virosque sapientissimos legimus, ad constituendam præclarā quādā ciuilibis gubernationis formam. Nā vt qui inseritur surculus coalescat, & quæ plantatur arbor radices agat, tenella sit oportet: citius enim frangas quam corrigas, quæ in prauum induerunt. Ad eò (inquit ille) à teneris assuescere, multum est. Et quidam alius: Quo semel est imbuta recens, seruat odorē Testa diu. Et illud Philosophi: non parum differt à iuuentute, sic, vel sic, assuescieri, sed multum. Quem imitatus Poëta quidam ait, Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu Moribus instituas. Et paulò antè: Nil dictu foedum, visuque, hæc limina tangat, Intra quæ puer est, procul hinc, procul inde puellæ Lenonum & cantus pernoctantis parasiti. Maxima debetur puero reuerentia, si quid Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos, Sed peccaturo obsistat tibi filius infans. Sed longe illustrius atque sapientius hoc idem Spiritus sanctus, per Salomonem testatur: Prouerbiū est, inquit, Adolescens iuxta viam su-

*Virgil. 2.**Georg.**Hor.**Arist. 2.**Ethic.**Iuue. Sat.*

14.

PROV. 22.

*Iob. 20.**Plato.**August.
in Psal.
127.**Lib. 21.
de le
gib. 2.*

am ambulans, etiam dum senuerit, nō recedet ab ea. Et Salomone antiquior dixit Iob: Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ suæ. Plato quidem, nihil sibi videri scribit, in quo magis sit elaborandum, quàm ut filij à teneris (ut ita dicam) vnguiculis rectè instituantur. Et Beatus Augustinus maiorem etiam curam adhibendam esse præcipit in educatione, quàm in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias qui nati sunt, quàm ut nascantur. Non enim iam felicitas est habere filios, sed bonos habere. Et idem ille ipse Plato, in libris quos de Republica & de legibus conscripsit, nihil accuratius præcipit, quàm optimam ac diligentem puerorum institutionem, ex qua vna salus pendet Reipublicæ. Atque optimis legibus scriptis, optimos magistrat⁹ præfert, quasi legibus inanimatis, leges animatas. Nam lex scripta, si magistratum nullū habeat, qui ad obtemperandum legi ciues pro suo iure cogat, etiam si vel maximè salutaris ac præclara sit, tamē lex mortua, iaceatq; necesse est. Optimus autē magistratus, tametsi lege scripta careat, ipse tamen sit lex. Quantum igitur quæ vita prædita sunt nō viu-

uentibus, & animata inanimatis præstant, tantum optimus Reipublicæ gubernator, quasi lex viua, legi in æs incisæ antecellit, quæ per se quidem mortua est. Addit Plato, Magistratus optimos haud posse fieri, nisi ciues viri sint optimi, ex quibus magistratus creantur. Viros porrò nunquam fote tales, nisi adolescentes, puerique tales sint. Ex pueris enim viri existunt, qui Rempublicam, ijs fermè moribus atque opinionibus gerunt, quibus à puero imbuti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam pueroꝝ educationem in Republica sapienter administranda, quasi fundamentum ieceris, quidquid ædificij superstruxeris, corruat necesse sit. Platonem secutus Plutarchus, Philosophus prudentissimus, atque Traiani Principis quondam præceptor, aureum libellum de liberorū educatione scripsit, in quo rem totam accuratissimè persequitur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut infantium membra, simul ac nati sũr, formari, componique debent, vt recta minimeque obliqua fiant: ita pueroꝝ mores principio, aptè concinneque fingere conuenit. Illa namque nouella ætas, ad fingendum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dũ molles ad-

*Plutar.
lib. de pueroꝝ
educatione.*

huc

huc extant, disciplinæ melius instillantur: difficilius autē quæ dura sunt molliuntur. Quæ admodū enim sigilla molibus imprimuntur cæris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, vt ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit: Dum tener est gnatus, generosos instrue mores. Hæc ille, & paulò post: Maximum omnium (inquit) longeque primarium d:cturus accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensibiles mores, & optimum experimentum. Honestatis enim fontem simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbusculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, cōsona pueris instituta, & admonitiones inserunt, vnde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuendi, stomachandi que nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllam ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitisque ac i-

gnorationis insignis, liberos cōmendāt. Hæc Plutarchus. Docet præterea, nihil esse in rebus humanis, quod tanti æstimandum sit; neque opes, copias, genus, gloriam, honores, formam, sanitatem, robur, cæteraque quæ in bonis numerantur, vlla ratione esse cum exquisita liberorum educatione comparanda: eos verò paterna appellatione indignos, qui plus studij atque temporis ponūt in comparandis pecunijs quam in filijs, quibus pecunias relinquūt, ad virtutem effingendis. Neque hoc aliud esse ait, quam magnam calcæorum sedulitatem habere, pedem verò ipsum parvipendere: esse autē perridiculum atque absurdum, liberos, si leua manu cibos capiant obiurgare, & grauius reprehendere, distortis verò atque prauis si moribus sint, patienter ferre. Eandem cum Plutarcho sententiam habet B. Chrysof. ijs verbis: Magnū habemus pretiosumque depositum filios, ingenti illos seruemus cura; atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat. At verò nunc, contra penitus facimus. Nā vt fundus quidem sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum studio tradimus, & agasonem, atque mulionem

Chrysof.
in 1. Timoth.
2. hom 9.

nem, procuratorem quæ ac dispensatorem, qui nobis magna benevolentia afficiatur, inquirimus: cæterum quod nobis charissimum omnium est, omnino negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fidei cuidam viro permittamus, qui ipsius tueri ac conseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus equè nobis gratus atque charus esse debet: quippe hæc omnia filiis quæruntur. Igitur maior nobis possessio-
num cura est, quàm eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimū est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco quæramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil ijs pecuniæ proderunt: si autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Hætenus Chrysostomus. Xenophon quidem Philosophus, & Historicus excellens, docet: Cyrum Persarum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor distributum, quarum una erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectam ætatem iam agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Et præerant cuique harum partium,

*In padia
Cyri.*

tium, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præfunt, qui selecti ex senioribus, eos videantur reddituri quã optimos. Et leges, studia atq; eas exercitationes puerorum diligentissimè persequitur, quæ absque admiratione legi non possunt. Idem ille ipse Xenophō alibi tradit, Lycurgum pro seruis pædagogis, quos priuatim pueris suis quisq; præficit, virum præesse illis voluisse ex eorum numero, qui Rempubliam gerunt, qui quoniã pueros moderaretur, Pœdonomus appellabatur. Deinde eius officium atque instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetq; eius qui ciuitatem legibus constituere velit, primam ac maximam curam esse oportere in erudienda iuuentute; qua sublata, pereat Respublica necesse est. Negatq; vbi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid insit turpitudinis, aut imagines nudas Deorum collocandas, aut comœdias lasciuas, illis præsentibus exhibendas. Et merito sanè. Multi enim ad perpetuas inferorū tenebras damnantur quorū pessima vita ex mala educatione ortū habuit, atq; ex parentū incuria: quib. præ-

*Lib. de
Repub.
Lacedæmoniorū*

*6. Polit.
c. 1.*

stan-

standum certè est, quicquid in te tanti momenti per imprudentiam, aut socordiam deliquerunt. Philippus Macedonum Rex, nato Alexandro filio, epistolam scripsit ad hunc ipsum Aristotelem, qui sapientiæ laude, ea tempestate florebat; in qua minus se gaudere ait, quòd Regni hæredè suscepisset, quàm quòd eo tēpore suscepisset, quo tantus viuebat Philosophus, cuius curæ Alexander rectè committi posset: rogatque vehementer Aristotelē, vt filium formandum, atque in omni genere virtutis atque officij erudiendum suscipiat. Neque enim tanti est Regem esse, quàm sapientem ac præstantem Regem esse. Poëta quidam Græcus: Beatus (inquit) est, qui beatus est in liberis instituendis: significans cætera, quæ in humanis bona existimantur, non tanti esse momenti ad veram felicitatem Romanæ eloquentiæ parentis illa verba sunt: Nullū munus Reipublic. efferri maius, meliusve posse, quàm si doceamus atque erudiamus iuventutem, ijs præsertim morib⁹ atque temporibus, quibus ita prolapsa est, vt omnibus opibus refrenanda atque coercenda sit. Et Quintilianus, vt c. 1. de in

*Aulus
Gel. l. 9.
c. 3.*

*Eur. in
Oresto.*

*Cic. 2. de
diuin.*

*Quint. li. 1.
c. 1. de in
ceps.*

solum oratorem fugat, ab ipsis incunabulis præcepta tradere aggreditur, & magnam curam adhiberi vult, in ipsa nutrice deligenda, cuius etiam mores, & verba diligenter spectari iubet. Hieronymus, ea sanctitate atque *Hier. to. 1.*
 autoritate vir, inter maximas occupa- *Epist.*
 tiones atque grauíssimas, quibus distringebatur assidue, puellam instituendi curam suscepit: itaque ad Gaudentium Epistolam optimis refertam præceptis se ipse, de Pacatulæ infantulæ educatione & alteram ad Lætiam de institutione filia, qua carptim breuiterque perstringit, quicquid de hoc argumento vtiplam est: & multa minuta, & penè puerilia grauíssimè persequitur, quæ absque admiratione legi non possunt: propter summam, quam maximus vir in minimis rebus exigit curam. In hac igitur epistola ita ait: Magister probæ atque vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto erubescet vir doctus id facere in propinqua vel nobili Virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorum utilitate initia traderet literarum. Non sunt cōtemnēda quasi parua, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elemētorum sonus, & prima institutio præcepto-

ceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur: & post paululū: Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum cōchylia, quis in pristinum candorem reuocet? Recens testa, diu & saporem retinet, & odorem quo primum imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum potentissimum Regem, orbisque dominatorem, & in morib⁹, & in incessu, Leonidis pædagogi sui, non potuisse carere vitijs, quibus paruulus fuit infectus. Et infra: Legi quondam in scholis puer, ægrè reprehendas quod finis consuescere. Hæc Hieronymus. Cùm Sancta quædam femina vehementius oraret Dominum, vt Ecclesiam suam deformatam & obsitam reformaret, ac pristino splendori restitueret, quæsitū ex ea est, quānā ratione, ex malo quodam corrupto penitus & putrido, possent mala, & ad aspectum pulchra, & ad gustum: suauia procreari? auditque tandem, id nulla alia ratione fieri posse, nisi corrupti mali, incorrupta & integra adhuc semina, terræ molli ac subactæ mandarentur, ex quibus malus nasceretur, quæ ex se optima & suauissima mala proferret. Neque secus esse faciendum in Ecclesiæ repara-

paratione : itaque vt ea quæ vel aruerunt, vel infecta sunt reuirescant, in semine esse excitanda, atque sananda. An sine causa factū putamus, vt ea Virgo, quæ Dei Patris sponsa, Filij mater, atque Spiritus sancti templum futura erat, triconis in Dei templo præsentaretur? aut Ioannes Baptista præcursor, vox, tuba Domini nostri, à prima ætate se in desertum abderet vsque ad diem ostensionis suæ? Aut alij sancti per multi, qui vitæ exemplo præluere alijs, atque anteire debebant in Dei Ecclesia, à puero expressæ præbere inciperent sanctitatis documeta? quorum ex numero sunt Nicolaus & Hildoufus, sanctissimi Episcopi : Benedictus, & Dominicus, clarissimarum Religionum institutores: Thomas Aquinas sacræ Theologiæ decus: Ludouicus Franciæ Rex, Regum specimen, & alij non pauci: qui suo exemplo nos docent, quantum habeat ad virtutem ponderis, sancta ac diligens à teneris educatio. Prudentissimè D. Basilus animaduertit; D. Paulum, cum laudare vellet Timotheum discipulum, ad alias laudes hanc etiam adiecisse : quòd ab infantia sacras literas nosset. Hæret enim tenacius (vt D. Thomas scri-

*In reg. latinus disp.
c. 15.*

2 Tim. 3.

ptum

*Tho. quod-
li. 4. art.
23.*

*Eccles:
Hierach.
c. vlt.*

ptum reliquit) & perfectius conserua-
tur, quæ ex illa ætate memoriæ com-
mendantur. Quæ item causa fuit, vt sã-
ctissimi Apostoli (quemadmodum à
D. Dionysio Areopagita præclarè tra-
ditum est) instituerint, vt infantes ba-
ptismi aqua tingerentur, & cęlestis gra-
tię splendorē reciperent. Vt puri videli-
cet, sancti, & omnis erroris fœditatis-
que expertes, ad obediētiam veri sum-
mi que Dei ab ipso matris vtero educa-
rentur, pietatemque cum lacte nutri-
cis sugerent, & renati in Christo, ni-
hil aliud saperent ac discerent, quàm
Christum quem simul atque editi in
lucem, ac suscepti fuissent, per Baptis-
mi sacramentum induissent. Crudelis-
simi Imperatores, qui Christi Ecclesi-
am omni diritate atque immanitate
diuexarunt, vt religionem nostram
funditus delerent, atque ex animis ho-
minum fidē Domini nostri Iesu Chri-
sti, veramque pietatem radicibus
reuellerent, eam rationem inierunt,
vt moles puerorum animos peruerte-
rent, & Christi odio imbuerent. Nam
Maximintus Imperator, tyrannorum
omnium teterrimus, cū omnibus
tormentorum ac mortis generibus,
nihil aduersus Christi fidem profecis-

set,

set, astu & calliditate perficere cogitavit, quæ violentia & crudelitate efficere frustra tentauerat. Librum enim cōscribi iussit (vt ab Eusebio Cæsariensi literis proditum est) cui acta Pilati titulus fuit, infinita mendacia, & detestabiles in Dominum nostrum Iesum Christum contumelias continentem. Præcepitque, vt præceptores omnes, ac puerorum magistri, discipulis illum suis explicarent, & ipsi discipuli memoriter addicerent: vt videlicet pueri, impietatem à prima infantia combiberent, & deprauati Christi odio, & sensim pestifera opinione infecti, Christianos homines per totam vitam detestarentur; quos execrabiles, ac pestilētes esse, à teneris didicissent. Hoc nefarium impietatis exemplū secuti sunt nostra tēpestate hæretici Lutherani in Germania, & Hugonoti in Gallia, vt errores suos longè lateque disseminarent, & in hominum animis infingerent. Multa enim & soluta oratione, & astricta numeris ab oratoribus poëtisque eruditis illis quidem, sed impijs, contra summum Pontificem, atque Ecclesiasticos homines, & recepta Ecclesiæ dogmata, eleganter, facetè, falsèq; conscripta in vulgus

*Euseb.
hist. li. 9.
c. 3.*

emiserunt, quæ in scholis pueri ediscerent, ut dulciter venenum haurirent, & in totam vitam seruarent, quæ inenarrate ætate credenda, & seruanda in animum induxissent. Admirallus certe Colinius (quem perduellionis, & diuinæ atque humanæ maiestatis læserum & omnibus probris notatum, Carolus nonus Franciæ Rex interfici iussit) ut in Galliam hæreses inueheret, ac certissimam pestem in Regnum florentissimum inferret, multis in ciuitatibus illius Regni atque oppidis, puellarum magistras, ac puerorum magistros sui simillimos constituit, hoc est, hæreticos & pestilentes, ut illorum animos corrumpere, & cæcos, & in omnem partem sequaces fingerent ad impietatem. Qua in re tantum (ut audio) curæ, studijque ponebat, instigante, & oleum camino addente generis humani hoste, ut vix credibile videatur. Quod si Sathanæ ministri, ad nostram perniciem ita inuigilant, quid causæ est, quo minus Dei ministri pro sua virili conuigilant, omnesque industriæ atque ingenij neruos ad salutem multorum intendant? Hoc idem sibi proposuerunt, atque spectauerunt sanctissimi Patres nostri, qui in

*Conc. Lat.
sub Alex.
3 p. 1.*

Con-

Concilij multis, præclara & salutaria *c. 18. &*
 de institutione puerorum decreta edi- *sub Inno-*
 derunt. Nam & magistros moribus at- *cen. 3. c. 11.*
 que eruditione spectatos scholis præ- *& sub*
 fici iubent, qui iuuentutem institu- *Leon. 10.*
 ant; & stipendia eis constitui; & quod *Ses. 7. c. 7.*
 docere debeant præscribunt: quamque *Concil.*
 viam tenere, vt discipuli sanctissimæ *Valentem*
 fidei nostræ instructi rudimentis, ad *pore Lota-*
 expressam virtutis effigiem, & certissi- *rij c. 18.*
 mam bene viuendi regulam confor- *Synod. Pa-*
 mentur. Et in Cathedralibus Ecclesijs, *ris l. 1.*
 Scholastici nomen & dignitas est in- *c. 30. &*
 stituta, vt honore atque vtilitate inui- *l. 3. ca. 12.*
 tati (quæ fermè homines sequuntur)
 non deesset qui in hoc maximè utili
 atque necessario docendi munere se
 exerceret. In canonibus qui sextæ sy- *Sextæ syis.*
 nodi nomine (quæ sexta est vniuersa- *c. p. 5.*
 lis, & tertia Constantinopolitana) in
 quibusdam exemplaribus circumfe-
 rantur, præcipitur vt Clerici scholas a-
 periant, & filios fidelium admittant,
 & cum charitate doceant, nihilq; pro
 suo labore, vel petant, vel accipiant,
 nisi si quid fortè parentes ipsi sua spõ-
 te offerāt: memores illorum Danielis *Dan. 12.*
 verborū, Qui ad iustitiam erudiunt
 multos, quasi stellæ in perpetuas æter-
 nitates. Denique huc spectant semi-

Cōcil. Tri-
den ſeſ. 23.
c 18.

naria, quæ nouiſſimè Concilium Tri-
dentinum in Cathedralibus Eccleſijs
inſtitui iubet, in quibus qui clerici fu-
turi ſunt, Eccleſiæque Dei miniſtri, ad
Religionem ac Dei cultum omnem-
que pietatem à pueris inſtituantur,
ijsque moribus & diſciplinis ornentur,
quæ Sacerdotes, verosque Dei
miniſtros decent. Et quod tantope-
re referat in re omnium vtiliſſima
maximam diligentiam adhiberi, qua-
les eſſe debeant in ſeminarium ad-
mittendi, quas artes diſcere, ac totam
gubernationis formam diligentiffi-
mè ſacroſancta ſynodus præſcribit.
Accedit eodem, Religionum ſacra-
rum omnium exemplum, quæ ad no-
uitios ſuos probandos formandosque,
tempus, & locum, & modum deſignat:
quòd nimirum intelligat vix fieri poſ-
ſe, vt ex malo nouitio, bonus profe-
ſus exiſtat. Quemadmodum ex diſſo-
luto ac perduto adolescente, honeſtus
Sacerdos & grauis, aut vtilis Reipub.
ciuis, ſapiensque gubernator vix vllus
cuadet. Eſt enim rara auis in terris,
nigroque ſimillima cygno. Nam quæ
ſeminauetit homo in adoleſcentia
ſua, eadem metet in ſenectate. Vt ad
propoſitum igitur reuertamur, hæc

causa est, quamobrem Societas nostra, hoc pueros docendi, instituendique munus suscepit. Quod quidem neque nouam, neque Religione indignum, neque vile abiectumve dici debet, sed per antiquum, & insanctissimis sacrorum Ordinum institutis vsitatum, & laudabile in primis, atque honorificum. Nam ipso nascentis Ecclesiae exordio, eximij atque excellentes vita & doctrina viri deligebantur, vt catechesim, & fidei nostrae rudimenta populis traderent: & Alexandriae (autore Eusebio Caesariensi) schola ea de causa instituta est, cui praefuerunt, Panteus, praecelarus Philosophus, & Clemens Alexandrinus, vir eruditissimus, Origenis praceptor; & ipsemet Origenes Clementi successit, & socium sibi ad eam rem asciuit Erachlaeu virum sapientissimum. Et Protogenes vir sanctitate & miraculis clarissimus, ludum aperuit scribendi, puerosque; hac quasi esca, ad Christi cognitionem atque amorem pellexit, vt autor est Theodoretus, saepeque hoc etiam Grammaticam docendi munus, in laudatissimis Ecclesiae Dei officijs habitum est. Quod vt perspicuum magis fiat, referam quod D. Basilus, monacho in Oriente lux, institutor, & pa-

Euseb.
hist. eccle.
lib. 5 c. 10.
et 11. c. 2.
lib. 6 c. 12.

Theo li. 4.
c. 16.

Basil. in
regu. bre.

ter, de hac re tradit. Is igitur quærit, nã quid conueniat vt inter fratres magister sit puerorũ seculariũ? cui quæstioni ita respondet: Cum Apostolus dixerit: Patres nolite ad iracundiã prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini, si qui eos adducunt, hac mente adducunt, & qui suscipiunt, tales sunt, qui plenissimè confidant, posse se qui sibi adducantur in disciplina & correptione Domini educare: seruetur quod præceptum est à Domino, qui dixit: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum. Remoto autem huiusmodi proposito aspe, hoc neque Deo gratum, neque ex decore aut vtilitate nostra esse existimo. Hæc ille. Atque hoc quod Diuus scribit Basilus, vsu postea receptum est: Nam & in Ecclesijs, & cœnobijs gymnasia literaria habebantur, vt ex sextæ Synodi vniuersalis Canonibus, qui (vt diximus) circumferuntur, manifestũ est: quo facultas datur Laicis, ad scholas in templis monasterijsque constitutas ventitandi. Et idem ipse Basilus, non solum pueros, sed puellas etiam admittendas, & separatim instituendas docet, & ritu cæræ

*6. Syno.
c. 4.*

*Basil. in
regu lat.
diss. 9. 15.*

carum.

earū animos cōfestim ab ipso initio
 omni rerum bonorum fingi exercita-
 tione. Quod præclarum inuentum imi-
 tatus est D. Benedictus, monachorū
 & ipse in occidente parens, qui pueros
 in cœnobijs educabat, informaba: que
 ad pietatem (in eum ferme modum
 quo Societas nostra quibusdā in Col-
 legijs separatim nunc facit) sic Placi-
 dum & Maurum puerulos à Benedicto
 receptos legimus, & in omni genere
 virtutū excultos atque perfectos. Quæ
 consuetudo diu postea tenuit. Nam D.
 Gregorius, Anglos pueros magna di-
 ligentia conquiri iubebat, & in sui or-
 dinis cœnobijs ali, atque educari. Et
 D. Thomas Aquinas longo post tem-
 pore, in Casisnensi monasterio à pue-
 ro institutus est. Neque verò pueros
 fingeant monachi sancti Benedicti
 ad omnem tantummodo virtutis lau-
 dem, sed etiam disciplinis, & omni sci-
 entiarum genere instruebant. Nam &
 in Germania, & in Gallia, & in Anglia,
 magna cum laude docuerunt: autore
 & principe huius instituti venerabili
 Beda, qui ante annos 800. in Anglia do-
 cuit, & scholæ præfuit: in cuius locum
 postea successit Albinus, Caroli magni

*D. Greg.
 in vita
 S. Bene-
 dicti.*

*Ioā. Diac.
 l. 2. n. 46.
 in vita
 Grego.
 In vita
 S. Tho.*

præceptor, & in locum Albini, Rabanus Abbas Fuldenſis, qui poſtea etiam Archiepiſcopus fuit Maguntinus. Et monachi Sancti Benedicti, Collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant, ſcilicet, quæ nunc nos docemus, vt videre eſt apud Ioannem Tritemiũ monachum & Abbatem eiusdem ordinis, qui rem totam diligentiffimè perſequitur. Atque ea re tantopere floruit ordo D. Benedicti, & ſanctiffimis doctiffimisque viris abundauit, quorum doctrina vniuerſam Eccleſiam illuſtrauit, inflammauit vita F. Ioannes Verceleſis, qui Ordinis Dominicani ſextus fuit Magiſter Generalis, in conuentu quodam totius Ordinis ſtatuit, vt Religioſi fratres ex ſua familia vbique designarentur, qui pueros inſtituerent, ac docerent, confeſſiones eorum audirent: quod etiam in conuentu Generali anno 1251. Mettis habito, antea decretum fuerat, atque librum & ſtatuta quædam Ordo ille ſanctiffimus conſcripſit ad eam rem pertinentia, ex qua mirificus percipiebatur fructus, ei omnino ſimilis quem nunc in Societate videmus, Ticini etiã publicum gymnaſium in conuentu S. Auguſti-

*Tritem. in
Chro Hir.
ſaugienſis
monaſte-
rij anno
Domini
854. ☉
890. ☉
952. ☉
alibi.*

*F. Ferdi. à
Caſtillo.
l. 2. c. 70.*

gustini collocatum est, à cuius Ordinis viris disciplinae omnes tradebantur: vt quidam eiusdem ordinis monachus scriptum reliquit. Et in Belgio vsque adhuc, nonnullos sacrorum hominum conuentus videmus, in quibus viget scholarum puerilium disciplina. Quæ cum ita sint: quis rem antiquissimam nouã existimabit? aut à Religionis vsu discrepantem, quam ij viri qui Religiones nobis pepererunt, suo exemplo confirmarunt? An felicia fortè sunt nostra tempora, quàm in quibus illi vixerunt? An hoc pueros docendi munus minus est nunc necessarium, quàm olim fuit? Nihil minus. An coniunctius fortasse ac congruentius professioni monachi est, qui plangentis habet officium, non docentis, quam eius Societatis instigato, quam Deus calamitosissimis hinc temporibus labenti Ecclesiæ suæ auxilio misit, & ad hoc opus mirabiliter vocauit?

Itaque videmus, cum ex reliquis Societatis ministerijs multa & magna in Dei Ecclesiam emolumenta redundare, tum ex scholarum nostrarum vsu, plurima & maxima. Nam vt omit-
tam discipulorum nostrorum in lite-

eis progressus haud sanè pœnitendos:
& de eo tantum loquar, quod omni-
um est maximum: hac certè docēdi ra-
tione in octo Prouincijs, quas in Re-
gnis hēresi contaminatis, Societas no-
stra habet, Frācicas nimirum duas, A-
quitanicam, Belgicam, Rhenanā, Sue-
uicam, Austriacam, Polonicam, incre-
dibiles cōmoditates & fructus est con-
secuta. Siquidem, eorum qui in Catho-
lica adhuc fide perseuerant filij, lacte
veræ Apostolicæque doctrinæ à no-
stris nutriti, & ipsi veritatem fidei re-
tinuerunt, & parentes suos ne ab ea di-
scederent, suo exemplo, & ingenito a-
more confirmarunt: & innumerabi-
les hæreticorum filij, hac eadem ratio-
ne, & per filios parentes ab errore re-
uocati sunt. In alijs verò prouincijs in-
tegris atque synceris, magna in pri-
mis puerilium emendatio morum cō-
secuta est. Sunt enim pueri quā antea
domi tractabiliore, parentibus obse-
quentes magis, modesti erga æquales,
erga maiores natu reuerentes, Dei co-
gnitione imbuti, timore solliciti, amo-
re incensi. Ciuitas fuit, quæ cū pueros
haberet intractabiles ac contumaces,
ad illorum frænādā audaciam & li-
scentiam cōcrendam, multis reb. fru-
stra

stra tentatis, Societatis demum Collegium instituit, idque felici successu. Nō blandam nostrorum magistrorū pueri sequentes manum, & Christianæ disciplinæ præceptis instructi, magnæ civis suos admiratione affecerunt, & præclaro exemplo docuerunt, quantum valeat à teneris vnguiculis ad virtutem, Dei que timorem consuescere. Sed alium etiam fructum Dei Ecclesia ex nostris Collegijs percepit. Habet enim multos, bonos, doctos, graves ministros, in nostris scholis educatos, atque ab ineunte ætate Ecclesiasticis officijs instructos, & ad omnem propensos pietatem. Et ipsi sacrarum Religionum conventus utilitates maximas ex nostris scholis ceperunt. Ex quibus permulti discipuli nostri, carnis abdicatis illecebris, mundi que omni vanitate reiecta, ad sanctissimas Religiones, quasi in portum confugerūt, tanto Evangelicæ perfectionis desiderio atque amore inflāmati, sic in orandi, sui que vincendi studio exercitati, ut novitiorum magistri, ad illos sua sponte incitatos atque currentes confirmandos, fræno potiùs, quàm calcaribus indigeant. Neque tamen adhuc perspicitur, quam latè pateant harū scholarum

larum fructus; efferent se aliquando, & per omnes partes breui se latius fundent, ac tunc demum intelligent homines, quid boni ijs in scholis lateat, cum hæc semina adoleuerint: & sanctissimos Episcopos Ecclesiæ Dei, optimos atque sapientissimos Gubernatores Christianæ Reipublicæ suppeditabunt.

Dicat aliquis, Vnde iste tantus & tam eximius ex scholis vestræ Societatis fructus? Nonne alijs etiam in scholis, præceptores sunt modesti, probi, eruditi, vigilantes & strenuè suo fungentes munere? sunt sanè permulti; non inficior; sed tamen egregij huius atq; vberioris fructus, quem scholæ Societatis præ cæteris afferunt, multæ sunt causæ. Quarum prima est ac præcipua, Dei voluntas, quæ vt Societatem ad hoc opus elegit, ita gratia sua illam prosequitur, vt munus quod eius inductu suscepit, laudabiliter expleat. Deinde etiam alia sunt, quæ huc conducunt. Nam vt discipuli in virtute proficiant, ea adhibentur à nostris, quibus virtus ipsa generatur, conseruatur, augefcit. Ea sunt, Matutina oratio, ad petendum à Deo gratiam, ne in peccatum labare: oratio etiam Vespertina,

tina, diligensque commemoratio eorum quæ eo die cogitaueris, dixeris, feceris, ut culpas quas admiseris, dolore ac fletu diluas: quotidiana, attentata, ac deuota Missæ auditio: frequens atque humiles peccatorum confessio apud Sacerdotem: & si per ætatem liceat, & magna suadeat deuotio, & confessarij etiam consilium accedat, reuerens Domini nostri Iesu Christi corporis & pia susceptio: rudimētorum Christianæ fidei traditio atque explicatio, quibus ad bene beateque viuendum, pueri animentur atque accendantur. Magna prætereà cura adhibetur, cum omnibus puerorum vitijs inuestigandis, cognoscendis, emendandis, tum verò ijs præcipuè, quæ illi ætati insita & ingenuita quodammodò sunt. Ad quæ euellenda atque extirpanda, syndici, quasi communis boni defensores ac patroni creantur, decurionesque curiosi, pueris in decurias distributis, præficiuntur: qui mores singulorum diligenter obseruent, & si quid perperam à quocquam dictum, factumve sit, deferant ad præceptores. Adde honoris gradus, quibus qui virtute modestiaque magis excellunt, cæteris anteferuntur, & tanquam in medio ponuntur in exem-

plum. Sodalitates præterea constituuntur, in quas admittitur atque cooptatur nemo nisi studiosus atque probatus, idque magno delectu. Is autem cum congregatur, virtutum omnium proponuntur exempla, mutuoque se iuvant, & ad omnem probitatis laudem impellunt. Suntque sua singulis distributa munera, onera, officia, quibus obcundis implicantur: & in hac exercitatione, tanquam in umbra meditantur quodammodo ea, quæ ætate iam confirmata, postea in Repub. præstatum sunt. Illud præterea cauetur diligentissime, ne quem librum discipuli legant, quantumvis eruditum atque elegantem, quæ illibatam puerorum castitatem, atque animorum integritatem possit corrumpere. Ex lectione enim leuium & turpium amorem turpificatus animus, earum rerum quas legit, sensim affectu tingitur, & libidine tandem incensus, ea incipit appetere, quæ antea nesciebat. Quam obrem sanctissimi quique atque grauissimi viri, libellos omnes de amoribus, de leuitate, atque corruptione morum, tanquam inimicos virtuti, & perniciem, pestemque adolescentiæ detestantur, & à Rebus publicis bene constitutis ar-

cent,

cent, eorumque usu pueris interdicitur. Serpit enim venenum contagione, & blande potū vi sua enecat hominem. Quod cum Societas nostra animadu- uerteret, videretque nonnullorum au- ctorum libros, ad fingendam polien- damque linguam propter summam e- legantiam esse aptissimos, propter lasciuiam autem cum elegantia con- iunctam moribus esse perniciosos: de- dit operam, fecitque prudentissimè, vt libros illos castigaret; & amputatis ijs quæ moribus pernicioſa videbantur, ea retineret, quæ linguam acuerit atque expolire possēt. Hisce igitur rationib. maximè verò, optimo vitæ exemplo, quòd præceptores nostri tanquā Deo- penitus dicati homines, ipsis præbere student, puerorum finguntur animi, & ad sanctissimam disciplinam con- formantur. Et hæc quidem ad mores formandos: ad eruditionem verò au- gendā, nō. desunt alia etiā adiumenta: doctrinæ. Ex quo plus nostris in scho- lis videmus breui tempore pueros proficere, maioresque in literis pro- gressus facere, quàm longo tempore in alijs; idque accidere, tum propter modum quo vruntur, tum propter magistrorum assiduitatē ac vigilantiā.

Nam.

Nam alibi, vnus fermè magister multos ordines ducit, & discipulis infimis, mediocribus, summis, suam operam simul impendit, quibus singulis satisfacere vix potest. At verò in Societate distinctos habemus discipulos, & in suas Classes Ordinesque diuisos, singulisque Classibus, singuli præceptores præficiuntur. Nam tametsi non omnia Collegia sint æqualia, sed in nonnullis plures, in alijs pauciores sunt præceptores: in quibusdam maiores scientiæ traduntur, in alijs minores tantum: in alijs omnes disciplinæ, in nonnullis aliquæ explicantur, pro cuiusque Collegij institutione & copia, vt dictum est: tamen omnia fermè Collegia, tres minimum habent Grammatices præceptores ad erudiendam iuuentutem, alia etiam quinque, alia verò plures. Et quoniam hæc cura laboriosa, pro Christi tantum amore suscipitur, in illumque omnia nostrorum studia in instituendis pueris, laboresque referuntur: multa excogitantur, multæque exercitationes adhibentur, ad illorum animos magis etiam excitandos, disputationes videlicet assiduæ, contentiones ingeniorum variæ, præmia ijs proposita qui cæteris præstant,

& in-

& ingenij atque industriæ laude antecellunt. Hæ enim prærogatiuæ & virtutis quasi testimonia, magno opere commouent scholasticorum animos, & vel dormientes excitant, vel excitatos & sua spõte currentes incitant magis, atque impellunt. Nam vt pœna & ignominia, quasi fræno quodam à malo coercent: ita honos, lausque ad decus virtutis & gloriam mirabiliter accendunt. Verissimeque ait Cicero: Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper quæ apud quosque improbantur. Et poëta quidam: laudataque virtus Crescit, & immensum gloria calcar habet. Et Quintilianus noster exercitissimus ac peritissimus pueros erudiendi magister, magnam vim ad acuedum alendumque iuuentutem hæc honoraria (vt ita dicamus) præmia habere docet. Pueri enim non ratione (que illi ætati infirma adhuc est atque imbecilla) sed affectibus plerumque feruntur. Et ambitio ipsa, atque immoderatus honoris appetitus, quamuis in vitio sit, in virtutem tamen interdum ducit: multaque facinorosa & fœda euitantur, quod illis sit turpitudine coniuncta, multa præclare fiunt, quod honori

Lib. Tusc.

Lib. 1. c. 2.

nori atque laudi futura sint. Atque hæc quidem potissimæ sunt causæ, & magistrorum imprimis cura, studium, opera, quam obrem tantus ex nostris scholis, quantum videmus, fructus colligitur. Nam quod præceptores nostri molestiis multis carent, & negotiis, sollicitudinibusque familiæ alendræ, quibus irretiti sunt alij, ipsi liberi sunt, plus temporis in hac puerorum institutione ponunt, & in illam sæculi vinculis expediti, toto (vt dicitur) pectore incumbunt. Prosequitur autem Dominus gratia sua nostrorum conatus pro ipsius gloria susceptos: & qui dedit velle, dat & perficere. Ipse enim fons est, ex quo omne datum optimū, ac donum perfectum deriuatur: cui maxime, imò soli, fructus omnis qui ex scholis nostris proficiscitur, tanquam bonorum omnium auctori, tribuendus est. Qui etiam pro sua benignitate grauissimos Patres, & in Societate nostra peregregios ita permouit, & rei magnitudine atque utilitate incendit aliquando, vt in hac pueros docendi, instituendique palæstra, se diu exercerent, & operam suam atque industriam optimè hac vna in re positam esse existimarent. Quos imitati
sunt

sunt alij etiam Patres graues, ingenio-
 si, eruditi, & ad quæuis maiora mune-
 ra habiles, qui cùm hoc docendi genus
 degustassent, rem non vulgi trutina,
 sed prudentium statera ponderantes,
 elegerunt, petiuerunt, impetrauerunt
 à superioribus, magnique beneficij lo-
 co duxerunt, in hac exercitatione vitã
 omnem traducere, & in ea consene-
 scere, quòd videlicet sperarent, vberio-
 res ex ea fructus se posse colligere ad
 Dei gloriam, quàm ex quouis alio So-
 cietatis ministerio, quamuis præstati,
 specioso, præclaro. Magnam nimirũ
 vim amor Dei habet, in omnes partes
 versat agitq; animum eius, quem verè
 fortiterq; possidet: & ita luce sua com-
 plet, atq; ijs facibus incēdit, vt omniã
 tanquam stercora arbitretur, vt Chris-
 tum lucrifaciat: & quicquid in mūdo
 nobis blanditur, quicquid vsquam est
 vel autoritatis, vel honoris, & gloriæ,
 id totum pro nihilo ducat, vt vel mi-
 nima re Deo placere, & eius nomen
 amplificare possit. Docet hoc suo nos
 exemplo B. Gregorius Nazianzenus
 cognomento Theolog⁹, quo Doctore
 D. Hieronymus sacras literas didicisse
 gloriatur Qui cū Apostata Iulianus o-
 mnium Philosophorũ, Oratorũ, atq;

*In eius
 vita.*

Poëtarum

Greg.
presbytero & Ni-
ceph. Cali-
sto.
Lib. 10.
c. 25.

Lib. 2.
num. 6.

Poëtarum lectione Christianis interdixisset, ne eloquentia, verborumque elegantia nostris deesset, animuz ad scribendum versus omnis generis appulit, comœdiasque ac tragœdias de rebus honestissimis, & ad mores rectè instituendos aptissimas edidit, tanta gravitate, ornatu, atque elegantia, ut Christiani pueri nihil amplius desiderarent, neque prophanos autores requirerent. Atque hoc idem fit etiam illustrius, Gregorij Magni Summi Pontificis, & Sanctissimi Doctoris exemplo, de quo Ioannes Diaconus memoriæ prodidit, illum ad instaurandum cantū Ecclesiasticū, & animos hominū ex cantu ad pietatem magis excitandum, ædes duas Romæ ædificasse, ad D. Petrum alteram, alteram ad D. Ioannem Lateranensem, in quibus puerorum cætus cantabant. Intererat autem canentibus ipse Summus Pontifex, ac veluti præsi debat, flagellum que manu tenens errantes pueros corripiebat, magna autoritate atque gravitate. Addit autem Ioannes Diaconus, suo adhuc tempore extitisse domum illam ad D. Ioannem, quam Gregorius ædificarat, & in ea lectulum ostendi solitum, in quo beatissimus Pontifex

fex cātillans iacebat, flagellum item,
 & Antiphonarum librum, quibus ute-
 batur. Quem igitur non summopere
 commoueat hoc tam rarum atque in-
 auditum diuini amoris exemplum?
 Quem non admiratione afficiat? Quæ
 enim vel grauitas, vel personæ digni-
 tas, Pontificis Maximi maiestati æqua-
 lis? Vbi nam vel occupationes plures,
 quàm in summo Pontificatu? vel ne-
 gotia grauiora? omnia tamen Dei a-
 mor vincebat. An minus fortasse Rei-
 pub. interest, pueros bonis moribus,
 ac literis imbui, quàm modulis insti-
 tuti? An Deo gratiores sunt concentus
 musici, quam animi moderati, pieta-
 teque flagrātes? & suauior vocum mo-
 dulatio, quàm laudabilium morum
 harmonia? Haud ita. Maior enim &
 melior actionum, quàm Tonorum cō-
 centus est. Per charitatem quippe, vi-
 taq; sanctitatem homo viuū Dei tem-
 plum efficitur: Musica verò, Deus in vi-
 sibili templo laudatur. Neq; minorem
 sanè adfert admirationem, quòd bea-
 tus Hieronymus in epistola illa (cuius
 supra mentionem fecimus) ad Latam
 de filix educatione scribit. Nam hor-
 tans Latam, vi filiam Paulam Roma
 Bethlehem vsq; ad Eusochium, ami-
 tam,

tam, & Paulam auiam mittat, à quibus
 ab infantia ad sanctitatem omneque
 genus virtutis educaretur: tandem hæc
 verba subiecit: Ipse si Paulam miseris,
 & magistrum, & nutricium spondeo,
 gestabo humeris, balbucientia senex
 verba formabo: multo gloriosior
 mundi Philosopho, qui non Regem
 Macedonum Babylonio periturum
 veneno, sed ancillam & spōsam Chri-
 sti erudiam, regnis cælestibus inseren-
 dam. Hactenus ille. Quid hoc exemplo
 admirabilius? Quid fortius? Quid san-
 ctius? Nam si Diuus Hieronymus vni-
 uersæ huiusmodi atque ornamentum Ec-
 clesiæ, ad quem tanquam ad oraculū,
 ex omnibus fermè orbis terrarum par-
 tibus, Doctores, Episcopi, ipsi deniq;
 summi Pontifices quæstiones suas ex-
 plicandas deferrebāt, infantulæ se ma-
 gistrum & nutricium pollicetur; si
 summa sua grauitate, ætate, autorita-
 te, sapientia indignum non ducit, in-
 fantulam gestare humeris, & balbuti-
 entia verba formare, immò verò vti-
 lius & gloriosius operam suam se po-
 siturū arbitratur in puellulæ educatio-
 ne, quàm posuit Aristoteles in Alexā-
 dri Macedonum Regis institutione:
 quis erit tā rerū rudis atq; imperitus,

qui hominibus religiosis, & Deo in perpetuum consecratis indignum putet, eos pueros erudire, qui Concionatores, Canonici, Parochi, Episcopi, Rerumpublicarum gubernatores futuri sunt? Quandoquidem certissimum est, hæc omnia officiorum munera obituros aliquando, qui nunc pueri scholas frequentant, eosque in senectute tales se exhibituros, quales fuerint in adolescentia. Sed ut finem dicendi faciam, hæc sunt potissimum causæ, quamobrem Societas nostra ludam aperit, & collegia instituit.

In ijs autem Collegijs nullum omninò à discipulis stipendium accipiunt præceptores, sed gratis & absque vlla mercede docent: quod in reliquis etiam Societatis fit ministerijs, quemadmodum dictum est. Viuant autem non ex quotidianis eleëmolyinis (hoc enim proprium est domorum professorum) sed ex redditibus. Nam ut scholastici vni sapientiæ studio diligentius nauent operam, & præceptores in puerorum eruditionem strenuè incumbant, alijs molestijs sint expediti necesse est, maximeque earum conquirendarum rerum sollicitudine, sine quibus vita transigi non potest. Ne à victu,

Lib. 3.

c. 22.

victu, videlicet, ac vestitu pendeant, & in sui alendi curas distracti, à docendi cursu, & laboriosa contentione retardentur. Friget enim sapientiæ studium in summa mendicitate, & minor alios instituendi cura, maiori viuendi cura plerumque obruitur. Reditus porro huiusmodi Collegiorum Fundatores constituunt, alijque homines liberales ac benefici, qui rectè suas facultates collocare se putant, ijs Dei ministeris alendis, qui eius gloriam amplificaturi, & pro sua virili, in rem maximè vtilem labores suos collaturi sunt. Et meritò quidem. Omnes enim eleemosynæ nostræ Deum spectare debent, eiusque maiorem gloriam intueri: maior autem Dei gloria in animarum quàm in corporum salute videtur posita. Ex quo eleemosynæ eæ quæ ad eos Dei ministros procreandos, sustentandosque referuntur, qui se totos proximorum utilitatibus ex instituto dedicarunt, & salutē animarum procurant, gratiores Deo proculdubio sunt, ijs quibus corporū tantum necessitati, atque indigentia subuenitur. Pertinet etiam ad omnes fructus hic, vniuersa que Rempublicam complectitur, & iccirco priuatis

com.

commodis est præsertim præsertim
 cū solidior ac certior sit. Præciduntur
 enim (vt diximus) morborum radices
 hac puerorum institutione, & mala
 antequam eueniant præcauentur: id-
 que nunc quidem propter nostrorum
 temporum calamitates, si vnquam
 aliâs, summopere certè est necessari-
 um. Quod cum viri multi præstanti
 prudentia, copijs, opibusque abun-
 dantes, & Dei gloriæ cupidi sapienter
 animaduertent, ad Collegia Socie-
 tati exædificanda, stabiliendaque ani-
 mum adiecerunt. Collegium Roma-
 num, quod primum locum non tem-
 pore, sed dignitate atque vtilitate in-
 ter vniuersæ nostræ Societatis Colle-
 gia obtinet, Beatissimus Roman^o Pon-
 tifex Gregorius x i i i. summa bene-
 uolentia, atque liberalitate fundauit.
 Atque alterum in Iaponnensi insula à
 nobis remotissima inchoauit. Tanto
 enim Catholicæ Religionis conser-
 uandæ atque amplificandæ studio in-
 census sanctissimus hic Pontifex fuit,
 vt in omnibus penè Prouincijs hæ-
 resi contaminatis, seminaria passim
 ædificauerit, ad retinendam vel resti-
 tuendam fidei Catholicæ integra-
 em. Et vt illam etiam longe lateque

T

propa-

propagaret, & in regiones diftinctif-
 simas diffunderet, idem præstitit in Ia-
 ponne, ad alendos atque instituendos
 Iaponios adolescentes, ad Christi fi-
 dem nuper conuersos. Societati præ-
 terea nostræ Collegium instituit, vt
 nostri operarij, qui ad messem illam
 copiosissimam & iam maturam & al-
 belcentem demetendam proficiscun-
 tur, sine sumptu illorum apud quos po-
 nunt Euangelium, viuant, & alios Ia-
 pponios in Societatem ingressos habe-
 ant successores. Quod quidem præcla-
 rum incœptum S.D.N. Xystus Quintus
 benignissimè profecutus est, & Gre-
 gorij (cui ipse successit) beneficentiam
 sua liberalitate cumulauit, & perpetu-
 is redditibus stabiliiuit, Iaponiosque
 Oratores (de quibus supra mentio-
 nem fecimus) amplissimis muneribus
 atque honoribus auxit & ornauit:
 eosque Sedis Apostolicæ & tantæ
 vrbis religionis, maiestatis, magnifi-
 centiæ admiratione affectos, lætos in
 patriam alacresque dimisit. Laureta-
 num item Collegium atque Auinionen-
 se, duo alij Pontifices Maximi in-
 stituerunt. Panormitanum vero Ca-
 rolus V. Imperator Viennense, Pra-
 gense, atque Oenipontanum eius Get-

manus fratet Ferdinandus item Imperator. Conimbricense, Gocule, Vlysiptonense, Eborense, & in insulis Matera & Tercera (quas vocant) in India etiam, Iapone, Brassilia, Ioannes Tertius, Sebastianus, & Henricus Lusitaniæ Reges, multa alia, nõ minori pietate quã magnificentia Societati Collegia fundarunt. Stephanus Battorius, Poloniæ Rex, Claudiopolitanum in Transylvania Collegium, Rigense in Liuonia, Poloscense in Moscouiæ finibus nostris erexit; Hallêse Magdalena Ferdinandi Imperatoris filia; Greciense Carolus Archidux Austriæ, eius frater; Ingolstadiense, & Monachiense Bauariæ Dux Albertus; Ciameri (quæ ciuitas Allobrogum caput est) & Taurini (quæ sedes est principibus Pedemontanis) Philibertus Princeps & Sabaudia Dux; Florentiæ verò, ac Ferrariæ, & Mantuæ, & Parmæ, & Niuernij, & Guisij, & Arci Duces, suis in ditionibus Collegia constituerunt: alijque permulti Principes sæculares idem præstiterunt. Et vt ad Ecclesiasticos veniamus, Alexander Farnesius, S. R. E. Cardinalis, Montere-gali in Sicilia, Ottho Trusses Card. Episcopus Augustanus, Dilingæ in

Germania; Card. Turnonensis, Tur-
 noni in Gallia; Card. Carolus Loto-
 ringus, Ponte Mossonij in Loto-
 ringia; Card. Osius, Branibergæ in Polo-
 nia; Mediolani Carolus Boromeus,
 Card. & Archiepiscopus Mediolanen-
 sis; Fuluius Corneus Card. Perusiæ,
 & nouissimè Gaspar Quiroga Card.
 & Archiepiscopus Toletanus, Toleti,
 ac Talabricæ; Maguntiaè verò, & Tre-
 ueris, illarum ciuitatum Archiepi-
 scopi, qui ijdem sacri imperij sunt E-
 lectores, Collegia nostris ædifica-
 runt. Et in Hispania Petrus Guerrerius
 Archiepiscopus Granatensis, Gra-
 natae: & Franciscus Blancus Archie-
 piscopus Compostellanus, Com-
 postellæ: & item Malacæ, vbi prius
 fuerat Episcopus: Murcianum item,
 Placentinum, Legionense, illarum
 ciuitatum fundarunt Episcopi. Omit-
 to reliquos breuitatis causa. Quin
 ciuitates nonnullæ publicè suis ipsæ
 sumptibus in commune Collegia
 fundarunt, qualia plæraque sunt quæ
 habemus in Sicilia. Neque pauca vel
 exilia sunt, quæ à priuatis quidem
 hominibus, sed familiæ splendore, o-
 pibus ac pietate nobilissimis fundata
 habemus Collegia. Eiusmodi est Col-
 legium

legium Complutenſe, quod D. Maria Mendotia Mondejaris Marchionis filia, pietate etiam ac religione quàm ſanguine illuſtrior, inſigni Societatis noſtræ, & Complutenſis Academiæ beneficio fundavit. Barcinonēſe item, quod perpetuis redditibus firmavit D. Maria Manrique de Lara, Naiaræ Ducis filia, tum generis nobilitate, tum eximiæ virtutis, atque intègerri- mæ vitæ exemplo clariffima. Colle- gium etiam Villagarziæ, quòd D. Ma- gdalena Vlloa, Ludouici Quixadæ, viri belli pacisque artibus ſpectatiſſi- mi, eius oppidi domini coniunx, præ- ſtandi liberalitate à fundamentis æ- dificauit. Neque verò hoc vno colle- gio ſatis ſuæ pietati ſe feciſſe arbitra- ta, alterum etiam in vrbe Ouetenſi adiecit: vt ipſa facultates ſuas (quas ha- bet copioſas) in Dei gloria amplifican- da conſumeret, & ex Ouetēſi illo Col- legio, doctrinæ Chriſtianæ ſplendor amplius funderet, & ad aſpera atq; in- alta illi⁹ regionis loca penetraret. In hoc etiam numero ponitur Collegiū Maretanum à Ioanne Pacheco, viro regia in Deum religione excellen- tiſſime prudentia, erectum atque ædifi- cum. Alij q; permulti ſunt Collegio- rum

rum nostrorum Fundatores, ex pietate & præclaro de re Christiana bene merendi studio nobiles : sed non omnia sigillatim persequenda sunt, ne nimium crescat oratio. Porro autem quamvis Collegiorum Fundatores à Deo potissimum suæ benignitatis ac beneficentiæ præmia expectent, Societas tamen quibuscumque potest rebus ostendit, quam gratum habeat hoc quod a Fundatoribus accepit beneficium. Itaque illis gratificari, obsequi, atque satisfacere studet quàm maxime potest, & accepti beneficii memoriam in perpetuum conseruare. Illos meritorum omnium suorum participes facit, plurimas Missas hebdomadibus, mensibus, atque annis singulis, pro ipsis cõstituit. Quo verò tempore Collegij possessio traditur, tria per vniuersam Societatem, quàm longè lateque diffusa est, singuli Sacerdotes Missarum sacrificia pro Fundatore offerunt Deo, tria item simul atque illum è vita excessisse cognitum est : quo ipso tempore qui Sacerdotes non sunt, preces certas statasque persolunt, ac Deum pro illo deprecantur. Aliaque sunt præscripta diligenter (& magna, vt par est, religione seruantur)

ad me.

ad memoriam accepti beneficii declarandam, & grati animi pietatem. Quāobrem omnes qui in hac Societate versantur, fundatoribus deprecatores apud Deum sunt. Quorū preces, quòd Deo in perpetuum sunt consecrati, probæque vitæ ac famæ, verisimile est plus promereri apud Deum, magisq; esse ad impetrandum efficaces, quàm aliorum qui eiusmodi non sunt. Adde quod Societas ab alijs est Missarum obligationibus libera, utpote quæ elemosynas nullas accipit ad Missas celebrandas: atque ideo fit, ut solutior sit & ditior quondam modo, atque locupletior, pluraque in bonis habens, quæ in fundatorum, atque hominum de se benemeritis non usam conferre possit. Multa ergo eis tribuit, propter eà quòd multa se eis debere agnoscit, & multa habet unde referat gratiam. Quod quanquam ita est, optimè scie tamen, fundatores suos non ea maximè causa moueri ad fundanda Collegia, quòd gratam se illis atque accepti beneficii memorem Societas præbeat: sed quòd planè intelligunt, accuratam puerorum institutionem apprimè esse necessariam, magnosque ex ea fructus in Dei Ecclesiã redūdare. Et ic-

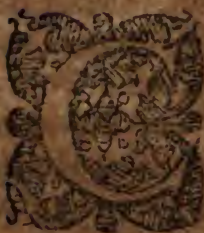
circo hūc docendi laborem acceptum esse Deo Optimo Maximo, à quo ipsi integram suæ benignitatis, plenamq; mercedem exspectant.

VITÆ IGNA- TII LOIOLÆ

LIBER QVARTVS.

*ABDICARE SE GENERALA-
tu conantem Ignatium, Socij
prohibent.*

CAPVT PRIMVM.

Onfirmata igitur à Iu-
lio III. Pontifice Maxi-
mo rursus Societate,
& ipso rerum successu
firmius stabilita, anno
1550. primarios omnes
Patres, qui commodo Societatis veni-
re poterant, Romam Ignatius ex vari-
is prouincijs ad se conuocauit: quibus
in vnum congregatis, epistolam ma-
nu sua Hispanicè scriptam, in hæc ver-
ba misit.

*Carissimis in Domino Fratribus So-
cietatis Iesu, Salutem.*

Quod mihi de officij mei ratione, sine
perturbatione vlla interiori aut exte-
riori

rioni sæpenumero consideranti visum est, id scribam: aperiãmq; coram Creatore, ac Domino meo, qui me iudicaturus est, quod ad maiorem laudem ipsius, & gloriã futurũ intelligo. Equidem me ipse circumspiciens, ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas, atque animi et corporis ægrotudines, sæpissime iudicavi, & verè atque ex animo iudico me infinitis partibus abesse ab eo gradu, quò ad sustinendum hoc regendæ Societatis munus, eius mihi voluntate impositum, est necessarius. Quocirca maximo opere desidero, & à vobis quæso, vt tota re diligenter expensa, à vobis eligatur alius, qui melius quã ego, vel minus certè malè hoc munus gerat, & vniuersam Societatem administret. Neq; verò vt meliori hæc prouincia deferatur, tantùm peto, verùm etiam, vt pari, & equali. Quod quidem vt ritè atq; ex ordine fiat, Ego in nomine Patris, & Filij, et Spiritus sancti, vnius Dei, ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter & absolutè, meq; ab dico hoc officio, & priuo, petoque, & omnibus animæ meæ viribus obsecro Professos omnes, quosq; Professi sibi adiungere ad hanc deliberationem volēt, vt hoc meum tam iustum desiderium admittant, & piæ oblationi suffragentur. Quod si quorum est iudicium, ferre de hac mea postulatione, minimè inter se consentient; per charitatem, & reuerentiam

Christi Iesu, illos ipsos rogo, atq; oro: ut precibus serio incūbant, Deoq; hanc rē accuratissimè cōmendent, ut in omnibus, & per omnia sanctissima eius voluntas fiat, idq; omninò quod ad eius gloriam, et communem animarum salutem, ac Societatis bonum magis pertinebit. Illud etiam queso, ut meam hanc petitionem, atq; obsecrationem, optimam in partem accipiant.

Perlecta hac epistola, Patres qui cōvenerant, omnes vno ore laudare factum Ignatii, ac voluntatem: admirari eius humilitatem, qui cū maximè in gubernatione excellat, se tamen minimè idoneum ad gubernandum iudicet. Negaat tamen se quod postulat, salva conscientia, posse facere: neque ipso viuo, Præpositum alium Generalem experiri, idq; Ignatio renunciare iubent. Ipsum esse Societatis parētem, ipsum magistrum omnium, ac ducē, atque à Deo electum, ut huius spiritualis ædificij quasi sapiens architectus fundamentum poneret, super quod ipsi, reliquique eius filij, tanquam vivi lapides superædificari ipso summo angulari lapide Christo Iesu, crescant in templum sanctum in Domino. Nullo modo ipse esse committendum, ut huius tantis beneficij aut ignari reperiantur,

tur, aut ingrati. Eodē tempore grauif-
 simum in morbum incidit, & cum se
 expeditum in ex huius mortalitatis
 vinculis speraret, sic afflicto animo,
 ut præ lætitia, fluentes libenter
 lachrymas cohibere non posset, cogere-
 returque & suorum precibus, & medi-
 corum seuera admonitione animum
 aliò transferre, & minus diu de suo
 desiderio, ac spe, minusque sæpe cogi-
 tare.

CONSTITUTIONES AB IG-
 natio præscribuntur.

CAPVT II.

IGnatio ergo spe illa deiectus, non
 quod sustinebat deponendi, & non
 uo morbo liberatus, quod Deum
 velle intelligebat, ad Societatem gu-
 bernandam, & inchoata perficienda,
 se totum conuertit, imprimisq; ut cer-
 tis illam vinceret legibus, iisdem Pa-
 tribus Constitutiones à se conscriptas
 ostendit, ac disentiendas tradidit: quas
 ipse compulsus est precibus totius So-
 cietatis perferbere. Extat commenta-
 rius eius ipsius manu scriptus, in ar-
 cula quædam post eius mortem reper-
 tus, in quem, dum constitutiones scri-
 beret, assidua Dei beneficia illustra-
 tiones.

tionesque eas, quibus à Deo perfundebatur, & memoriæ, & deliberationis causa, quasi in ephemeridē referebat. Quo ex scripto planè perspicitur Ignatii virtus, & diuinę erga illum largitatis plenitudo, pondusque ipsarum constitutionum, & autoritas. Omittam reliqua: de vna paupertate dicam. Quadraginta continuos dies Deo Opt. Max. sacrificauit: & diuinis precationib. solito se dedit ardentius, ob id vnum, vt statueret, expediret ne nostris professorum domorum Ecclesijs redius aliquos esse, ad ipsarum Ecclesiarum vel fabricationem, vel cultum & ornatum. Et vt ego quidem existimo, vt superiora illa, quę dixi, illustriora fierent; & diuina dona, quę Ignatius humilitatis studio intra se occultabat, in lucem exirent, & foras ad nostram vtilitatem proferrentur: Deus ipse afflatu illum suo, instinctuque incitauit, vt quid illis quadraginta diebus in matutina oratione, quid in præparatione ad Missę sacrificium, quid in ipso sacrificio, quid post, sibi accidisset, breuiter planeque conscriberet. In eo videre est, illi quanta fuerit sui examinandi, & conscientię perscrutandę cura, quā incensa & accurata ora-

ta oratio, quanta lacrymarum, & continua penè effusio: quam sæpe consolationis magnitudo redundaret etiam in corpus, & vox, intercluso spiritu hæreret, ac fari non posset: & totius corporis venæ, sensibiliter (vt ita dicam) commouerentur. Illic cernitur, quàm assiduis eius mens, atq; eximijs de sanctissima Trinitate illustrationibus impleretur, de diuina essentia, de processione, de proprietate diuinarum personarū, & operatione; deque sacratissimo illo mysterio, tum occultis intelligentijs, tum externis doceretur imaginibus. Neque verò breues illæ erant, aut fugaces, sed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in mensa, domi, foris illum comitarentur, & suæ magnitudinis æstu quodam absorberent. Singula persequi non est necessarium, hoc attingendum fuit, vt intelligamus, quo loco constitutiones nostras habere, qua veneratione suscipere, quo studio curaq; obseruare debeamus. Quanquam Ignatius, qua erat animi modestia præditus, post tot cognitiones supernaturales, & diuinæ voluntatis testimonia, sibi non sumpsit, vt constitutiones firmæ essent ac ratæ, donec vniuersa Societas, suo eas

judicio comprobaret. Quod quidem Romæ anno 1558. ipso mortuo factum est, in publico vniuersaliq; Societatis conuentu: in quo constitutiones omnes, vt fuerant ab ipso conscriptæ, magna veneratione susceptę sunt, & summa omnium patrum consensione ac voluntate confirmatæ.

[ROMANI COLLEGII
institutio.

CAPVT III.

EX eorum numero, quos hoc anno ab Ignatio euocatos, Romam venisse diximus, Franciscus Borgia Dux Gaudiæ fuit, qui quidem Societatis tertius fuit Præpositus Generalis. Is cum intelligeret, quantas commoditates Collegium Societatis, in ea Vrbe quæ caput orbis terrarum est, esset allaturum: minimeque decere existimaret, eam, quæ Societatem prima omnium cõplexa est, & ex qua vniuersa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multæ aliæ ciuitates, ex nostrorum opera atq; eruditione perciperent, Ignatij hortatu atque consilio. Collegium Romæ institutum curauit: cuius initium factum est anno Domini 1551. 13. Februarij, ad radices

dices Capitolij, per angustis ædibus. Quo tẽpore fuerunt in Collegio quatuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus : ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciscus suppeditauerat. Deinde mense Septembri, duplicato penè numero, in ampliorem domum nostri commigrarunt. Et tunc quidem tres tantum linguas, Hebraicam, Græcam, Latinam, atque Rhetoricam, nostri præceptores suis auditoribus explicabant, non sine magna ludi magistrorum Urbis offensione, & ea indignatione, ut discipulorum suorum stipati caterua, in scholas nostras aliquando irumperent, & nostris præceptoribus docentibus obstreperent, atque intemperantius insultarent: donec anno 1552. 28. Octobris, in æde D. Eustachij, maxima Cardinalium, Episcoporum, eruditissimorumque virorum, atque studiosorum frequentia, orationes habitæ à nostris ac disputationes sunt, quibus illorum insolentia compressa est. Multo verò magis cum anno 1553. à nostris uel eses propositæ publicè sunt, non solum de Rhetoricæ, & tribus linguis, ut fieri superioribus annis consueuerat, sed etiam

etiã de vniuersa Philosophia, ac Theologia. Quę quidem disciplinę, tum primum in hoc Collegio tradi cœperunt: cui tum præerat D. Martinus Olavius, vir excellentis doctrinæ, atque integritatis opinione nobilis, qui multum per id tempus, Collegium Romanum illustrauit. Creuit hoc anno nostrorū numerus ad sexaginta: sequēti verò ad centum, quos cum domus capere commodè nō posset, in latiores ædes anno 1556. immigrarunt. In ijs per annos ferme quatuor habitauerunt, donec anno 1560. Pij IIII. Pont. Max. autoritate & hortatu, nobilissima atque integerri-
ma fœmina Victoria Tolſia, Pauli III. Pont. Max. sororis filia, nec expectantibus nobis, nec opinantibus, sedem tamen Collegio certam in Vrbe querentibus, locum commodum, amplū, salubrem, ac maximè celebrem præstiti liberalitate donauit. Quem, nihil minus quàm de nobis cogitans, in pium vsum, ex viri Camilli Vrsini Guardie Marchionis testamēto parauerat: multisque ædibus Pauli IIII. Pont. Max. imperio, ac potestate cōiunctis, in Insulā omninò redegerat: in quibus & ipsius Victorię domus est, & ea quam ipse Paulus IIII. emit, & multis annis

Cardinalis cum esset, habitauit. Hoc in loco vehementer multiplicatus est nostrorum numerus : fuit enim nonnunquam ducentorum & viginti, isq; conflatus ex omnibus penè Christiani orbis prouincijs. Eodem enim tempore, ex sexdecim, aut eo amplius diuersissimis nationibus fratres nostri in hoc Collegio sæpe reperiuntur, linguis quidem inter se, ac sermone distincti, sed summa concordia animorum, fraternoque amore sociati. Quos diuina benignitas in magna etiam annonæ caritate, supra hominum fidem, sed non supra fiduciam ac spem Ignatii, hætenus sustētauit. Ab hoc autem Collegio reliqua fluxerunt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia constructa Collegia sunt. Quæ causa fuit vt Ignatius (cuius cogitationes omnes & vigilæ in hominum salute consumebantur) tanto opere de hoc Collegio laboraret : cuius utilitates non ad vnam aliquam ciuitatem, sed ad multas nobilissimasque prouincias, ad nationes etiam hæreses erroribus deprauatas, maximè pertinere iudicaret. Quod quidem cum re ipsa Beatissimus Pont. Gregorius XIII. expertus esset, videretque latissimè pa-

mè patere Collegij Romani fructus, & ad seminarium Romanum, & ad Germanicum, & Anglicanum, aliaque Collegia diuersarum nationum à se ædificata corroboranda atque augenda esse necessarios; opus & Pastore vigilantissimo, & Principe liberalissimo dignum aggressus est, Collegiumque Romanum fundare, amplificare, atque stabilire constituit, magnifico in primis atque sumptuoso ædificio, & redditibus magnis atque perpetuis: *ut in eo ex omnibus nationibus magnus numerus Scholarum avarumque ueneretur ad propagandam Catholicam Religionem, & reliquæ sententia ad studium & conferenda. Atque ut hoc opus sapientissimum in fundando Romano Collegio consilium magis eluceret sub primo fundamenti lapide, legē verba incidit iussit: Gregorius Pont. Max. Collegium Societatis Iesu, omnium nationum seminarium, pro sua in Christianam Religionem & Ordinem illum pietate, à fundamentis extruxit & dotauit, anno salutis, millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Pontificatus sui decimo. Roma.*

COLLEGIA ALIQVOT IN HI-
spania nostri instituntur: ab Archie-
piscopo Toletano ve
nantur.

CAPVT III.

I Actis Romani Collegij fundamen-
tis, discessit Frāciscus Borgia ex Vr-
be, atque in Hispaniam redijt: ibi di-
tionem suā filio natu maximo cedit:
sæcularem cultum exiit: in Cantabriā
remotam Hispaniæ partem se recipit:
sacris initiatus concionatur: ostiatim
mendicat, magna hominum admira-
tione. Eius rei tanta atque exemplo cō-
moti nobilissimi quidam viri, ad il-
lum veniunt, ut se ad nostram Societa-
tem adiungant. Ognate se præterea
Collegium ab eodem Patre habitari
coepit, cui Petrus Araoz possessiones
quasdam suas, & fructus antea se gane-
rat. Unigenite eodem item tempore est
inchoatum. Nam cum Franciscus Mē-
doza Cardinalis, creatus eius ciuitatis
Episcopus, ad dioccesim suā peritūriā-
dam, & verbū salutis ouib. ministrādū,
duos ex nostris ab Ignatio impetra-
set: illi, imposito sibi munere expleto,
præclarā Collegij instituēdi, occasio-
nem

nem dederunt, quod Franciscus Strada multum deinde suis concionibus illustravit.

Metinensi etiam Collegio Rodericus Duegnas, vir copiosus, & pius initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz familiari sermone permotus, ad suam, & ad publicam eius civitatis utilitatem, aliquot ex nostris expetiuit. Auxit verò civium studium, nostrorum præsentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque Anno 1551 nostri ad constituendum Collegium Metinam primū missi sunt: quod postea Petrus Quadratus, eiusq; vxor Francisca Manson, opibus ac religione præstantes exædificarunt, & certis redditibus stabilierunt.

Sed vt lætis aduersa succederent, & Societas nunquam non exerceretur vtiliter, sub idem tēpus grauis in Hispania, ab Archiepiscopo Toletano Ioanne Siliceo procella in nostros est excitata. Hic aliter quàm res est, de Societatis instituto sentiens, Sacerdotes omnes, qui exercitationibus spiritalibus eruditi à nostris erant, confessiones audire Toleti vetuit: Compluti verò, vbi solum in eius dioecesi, tunc commorabantur, publicis edictis populum

à nostris Sacramenta percipere prohibuit: qui secus facerent, his sacris interdicat. Neq; vt sententiam mutaret, adduci prius potuit, quàm Archiepiscopi factum contra summi Pontificis auctoritatem (de cuius voluntate diplomatibus ipsis Pontificijs constabat) esse iudicans, Regium Consilium nostrum nobis institutum voluit liberum esse. Et Pontifex ipse Maximus Iulius III. certior de re factus ab Ignatio, grauius ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & molestè ferre, quòd susceptam, & probaram à Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus penè Christiani orbis Prouincijs magna cum utilitate versantem, meritoque proinde ab optimo quoque expetitam, solus ipse repudiaret, ac reijceret. Quibus literis, & Regio edicto factum est, vt Archiepiscopus decreta sua reuocaret, nostrisque suam facultatem integram esse permetteret. Cū primum autem hanc ab Archiepiscopo Toletano in Societatem commotam tempestatem Ignatius audiuit, blādo ac trāquillissimo, vt solebat semper vultu, mihi dixit: In magnæ felicitatis parte hæc nobis aduersitas est numeranda, cum nulla nostra culpa con-

tracta sit. Est enim evidens argumen-
tum, quòd Dominus noster magnos
fructus faciet Toleti per Societatem.
Nam illud compertum est, ibi nostros
vberiores fructus atque suauiores attu-
lisse, vbi grauiora passi sunt. Atque e-
tiam illud adiecit: Archiepiscopus se-
nex est, Societas iuuenis, itaque natu-
raliter plus viuet Societas, quàm Ar-
chiepiscopus. Porro quã vera fuerint
Ignatij verba, quæ Toleti postea con-
secuta sunt, atque in præsens fiunt, faci-
lè ostendunt. Idque ab ipsa statim Ar-
chiepiscopi Siliceï morte manifestè
cognitum est. Nam cùm illo mortuo,
nostri Toletum accersiti primùm sunt,
& ad habitandum certum in nobilif-
sima atque amplissima ciuitate domi-
cilium ingressi: in his ædibus habitau-
runt, quas Archiepiscopus ipse Siliceus
exædificauerat in Clericorum vsum,
& instruxerat. Notatumque est à mul-
tis, & animaduersum, omnes magni il-
lius Archiepiscopi aduersus Societa-
tem conatus, eò demum recidisse, vt
domum illis ædificasse videretur, quos
bono fortasse zelo, sed non secundum
scientiam, suis ipsorum domibus cu-
piebat ciectos.

PROVINCIALIS IN ITALIA

*declaratur Lainæ: Viennæ mo-
ritur Iaius.*

CAPVT V.

ET hæc quidem in Hispania. In Ita-
lia verò eodem anno 1551. Colle-
gium Florentinum, Leonoræ Du-
cis benignitate, initium habuit. Nea-
polititanum item, ac Ferrariense. Et ad
Neapolitanum quidem collocandum
ac stabiliendum, magnum adiuven-
tum attulit Magister Alfonsus Salme-
ron, ob eā ipsam rem ab Ignatio Nea-
polim missus. Ferrariense verò inchoa-
uit Hercules 11. Ferrariæ Dux, qui &
Nicolao Bobadilla, & Claudio Iaiio
familiariter vsus fuerat, nascentem-
que fouerat Societatem: ad quem Pa-
schasius Broet, constituendi Collegij
causa, ab Ignatio tunc missus est. Qui-
bus quidem Collegijs, reliquisque per
Italiā factis, præfecit Ignatius, & Præ-
positum Prouincialem constituit Ma-
gistrum Iacobum Lainem, qui sub an-
num 1560. exuentem, redierat ex Afri-
ca: vbi Christianis militibus egregi-
am nauauit operam in eo bello, quod
Duce Ioanne Vega Siciliæ Protege,
aduersus Christiani nominis hostes,
expu-

expugnato Aphrodisio, feliciter gestū est. Ad cuius capti iam oppidi defensionem, animandos milites in præsidio erant, & in pietate iuuādos, profectus Hieronymus Natalis, euasit ex naufragio diuinitus, socio nauigationis Isidoro Sbrando in fluctibus extincto, anno 1551. Sed etiam in Germania, eodem tempore Societas creuit. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, vt Viennensis Academiae studia instauraret, & hæreticorum passim grassantium furorem compesceret, Claudium Iaiū ad se accersiuit, & aliquot Theologiae professores ab Ignatio postulauit: qui Viennam eodem anno 1551. profecti, apud Dominicanos sunt in seposita Monasterij parte diuersati: postea verò ne religiosis Patribus impedimento essent, in Carmelitarum Cœnobiū relictum, ac ruinosum, Præfectis eius Ordinis libentissimis, commigrarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ipso Dominicæ Transfigurationis die, P. Claudius Iaius Ignatii socius, vnus ex primis decē, natione Allobrox excessit è vita: vir de Christiana Religione optimè meritus, quam in Italia, Bauaria, Sueuia, Austria, Germania tota, magnis suis laboribus amplificare

non destitit. In comitijs potissimum Augustanis peregregiani Catholicæ Religionis atque Societati nauavit operam, tanta hominum approbatione, vt præteritorum laborum pro Germaniæ salute susceptorum fructus haud pœnitendos collegisse videretur. Nomen, originem, progressum Societatis & institutum sic explicauit, & Germanorum animis infixit, vt auctoritatem nostris & fidem conciliauerit. Inuitatus est à Saxoniarum Ducis Oratoribus vt in Saxoniam sese conferret, ac de Religione cum eorum magistris disceptaret, sed à Ferdinando Romanorum Rege ad Collegium Viennæ constituendum (vt diximus) euocatus, protectionem illam distulit. Fuit vir mitissimum præditus ingenio, & naturæ iucunditate quadam religiosa grauitate condita : paupertatis amore insignis; orandi assiduitate excellens, temporis parcus, & tenax; animi modestia atque humilitate eximius. Fergestinum Episcopatum tam grauitè firmiterque repudiavit, vt multos dies in continuo penè luctu iaceret, quod illū effugere se posse diffideret: sed illo metu liberatus, ad pristinam redijt iucunditatem.

CAPVT VI.

NEquè verò de Germaniæ salute in Germania solùm nostri laborabāt, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum à Julio tertio, Pont. Max. Romæ eodem anno 1552, institutū est. Quod vtiq; Collegium etli Societatis nostræ propriū non est, tamen quod à Societate gubernetur, ac p̄ndet multiplex eius utilitas, ea ex parte in nostris numero. Eius initium eiusmodi fuit. Erat Ignatius cum ad curandas pro virili parte omnes vitiosas Christianæ Reipublic. partes intentus, tum verò ad eam, quæ maximè laborabat, Germaniæ Prouinciam. Illi igitur de medicina cogitanti, Ioannes Moronus S. R. E. Cardinalis, vir prudentiæ laude excellens, hanc vnā proposuit, quam cognitis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apostolica qua functus in Germania fuerat, magnam vim habituram sperabat: autorq; in primis fuit Germanici Collegij in vrbē constituti. Etenim animaduertit, quòd in scitia quorūdā Sacerdotū in Germania

& vita non satis probata perditum & profligatum fuerat, doctorum ac pastorum erudita probitate restituendū. Esse aut̄ percommodū, Doctores ac Pastores Germanorum Germanos esse: sic enim fore, vt eiusdem nationis legibus, moribus, natura inter se, atque amore deuincti, facilius in eorum animos influant: & materna lingua instructi, vim maiorem ad persuadendū habeant. Eiusmodi porro magistrorū ea in Prouincia inopiam summam esse: eamque fieri quotidie maiorem, ijs qui supersunt, paulatim deficientibus: hæreticorum verò magnum esse numerum, & noua semper prole copiosiore. Ex quo consilium salubrius excogitari nullum potuit, quàm Seminarium institui, quo, antequam omninò exaresceret, stirps ipsa excitaretur in semine: & præclari iuuenes, ingenij ac virtutis spe commendati, ab ea ætate quæ flexibilis est, moribus, literis, atque institutis Catholicis ad omnē pietatem informarentur. Hoc Seminarium in Germania sanè fieri vix poterat: nam vt maximè integrum locum, atque incorruptum eligas, inter venenatos tamen hæreticorum morsus, facilis contagio esset: he-

que vsquam à callidis hostibus satis turba adolescentia. Extra Germaniam vero, neque locus ad eam rem aptior, neque Academia commodior, neque ciuitas, quàm Romana, opportunior esse potuit : in qua nimirum doctrinae Catholicae integritas, loci ipsius sanctitas, hominum in Urbem confluentium multitudo, ac deuotio, Religionis auitae atq; Apostolicae reuerentia, benefica summorum Pontificum, ac prolixa liberalitas, procreare in ipsis adolescentibus pietatem, atq; alere, & à fraude haëticorum faciliè possunt auertere. Hæc maximè fuit ratio instituendi Germanici Collegij, initia primum, vt diximus, à Cardinali Morono, cum Ignatio deinde, alijsque grauissimis viris communicata, à Iulio III. Pont. Max. ac vniuerso Cardinalium Senatu suscepta, & confirmata. Atque vt certo res ac stabili fundamento niteretur, in victum illorum & cultum summus Pontifex pecuniam de suo promissam quotannis benignè persoluit: cuiusque exemplum Cardinales omnes, pro sua quisque facultate, cupide sunt secuti. Quo ipsi Germani adolescentes rerum ad vitam necessariarum molestia liberati, de pietate

rate tantum modò, ac doctrina cogita-
ret. Data igitur Ignatio cura est, iuue-
nes ex omnibus Germaniæ partibus
ad eã rē euocandi, moderandiq;. Quã
ille Prouinciam, tum rei magnitudi-
ne tum Pontificis Max. permotus im-
perio, libentissimè suscepit. Spectatos
viros Collegio præposuit, optimis
illud legibus temperauit; & vt Germa-
ni idoneos haberent in nostro Colle-
gio Romano præceptores, magna cu-
ra perfecit. Illud nequaquam susce-
pit, vt rationes pecuniarias nostri at-
tingerent, aut ijs, quæ ad sumptus per-
tinent, vel exigendis, vel distribu-
endis implicarentur. Mortuo tamen
Julio III. in eo bello quod ad Urbem
posse à gestum est, cum videret. Igna-
tius propter annonæ caritatem, bel-
licosq; tumultus Collegium Germa-
nicum periclitari: ne præclarum opus
ac necessarium, omninò dissolueret-
ur, partem ipsorum iuuenum id vo-
lentiũ in varia Societatis Collegia di-
misit, in quibus dum nimbus ille tran-
siret, commodius aleretur: partem Ro-
mæ retinuit, & conquisitis pecunijs
magno suo labore sustentauit, suam-
que obligauit fidem, quam pulchrè
Dominus liberauit, debitis ad num-

num postea per solutis. Quo ipso tanta inopia tempore palam dixit Ignatius, quod alias saepe dixerat, diem illum aliquando futurum, cum Germanicum Collegium, non modò nullis rei familiaris premeretur angustijs, sed etiam abundaret rebus necessarijs, atque afflueret. Et cum Ottho Truffles, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Augustanus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, atque eximius Germanici Collegij patronus, principio subuereri videretur difficultates, quæ in illo constituendo multæ & magnæ alia ex alijs subinde nascebantur, ipsum bono animo esse Ignatius iussit, & in Deo bene sperare. Addiditque si Provinciam Cardinalis recusaret, se illam Dei benignitate confisum, magna animi alacritate suscepturum, depositumque ab alijs onus subiturum. Neque Ignatium se fellit spes. Deus enim, ut impullor præclarissimi operis atque autor fuit, sic adiutor eiusdem, fautorque esse non desistit. Nam Gregorium XIII Pont. Max. sapientissimum afflatu suo, instinctuque diuino permouit, ut collapsum penè Collegium Germanicum erigeret, augeret & in domino certa magnis prouentibus atque perpetuis

petuis stabiliret, & de nobilissima atque amplissima Germanica natione bene mereretur; & omnes animi nervos contenderet, vt Catholicam Religionem ea in Prouincia vel conseruaret, vel restitueret, quam alij Gregorij sanctissimi Pontifices luce Evangelica illustrassent, amplificassent, & muneribus amplissimis Imperij ornaram. Iō ē alijs orbis terrarum prouincij preerulassent.

FRANCISCI XAVIER

obitus.

CAPVT VII.

Eodem anno P. Franciscus Xauier profectus ex India ad illustrandos Euangelij splendore Sinarum populos, in ipso primo aditu illius Prouinciae decessit ē vita. Hic Pater natione Hispanus, in extremis Nauarra Vasconum finibus, qui Gallos attingunt, nobili loco natus est, liberaliterque à parentibus educatus. Post primæ ætatis incunabula atque doctrinæ, studiorum causa Lutetiā Parisiorum se contulit, tantumque in eruditione profecit, vt Aristotelicā Philosophiā publicè profiteretur. Quo tēpore in Ignati-

um iisdem studijs vacantem incidit: & ad vtiliorem Philosophiam traductus, voluntatem suam cū illo societatemq; coniunxit. In Italiam postea cum reliquis socijs venit: & multis laborib. in mendicitate ac peregrinatione pro hominū institutione, ac salute mira patientia & charitate susceptis, anno 1540. in Lusitania ab Ignatio, vt in Indiam nauigaret, quo suprā diximus modo, missus est. Quo in itinere, cū nō procul à patria transiret, eiusque consanguinei, atq; necessarij, minimè deuij essent, vt eos salutandi gratia paululum de via declinaret, adduci non potuit. Ex Lusitania, in qua se illis populis valde probauerat, septimo (vt diximus) Aprilis, anni 1541. in nauim Martini Alfonsi Sossæ Prætoris, cum duobus Socijs Paulo Italo, & Francisco Mansilla Lusitano conscendit. Qua in nauigatione & longa & periculosa ita se gessit, vt ægris operam suam, sanis doctrinam impertiret, nostris nauigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi atq; exēplo esset. In Mazanbic (quod Prasium pro mōtorium olim nomē habuit) sed menses classarijs multis, nauitq; egrotantibus operā suā diligenter dedit. Melinde

Sarra.

Sarracenorum oppidum, ac Melindē-
 sis Regni caput præteruectus, & Zoco-
 toram (quam veteres Dioscuriadam,
 appellarūt) sterilem insulam Christia-
 norum, & asperam, atque, in eis suæ
 virtutis relinquens impressa vestigia,
 tandem 6. Maij 1542. Goam appulit: at-
 que in pauperum hospitem domum
 primùm diuertit, in qua egenorum a-
 nimis, corporibus quæ curandis tem-
 pus traducebat. Mane hominum ad
 se venientium confessiones audiebat,
 pomeridianis horis eorum qui in vin-
 culis & carcere erāt: tum pueros Chri-
 stianis institutionibus imbuebat. Do-
 minicis diebus elephantiasi etiam,
 fœdoque & tetro morbo laborantes
 extra urbem positos inuisebat, & eo-
 rum dolorem sua caritate mitigabat.
 Quibus rebus vniuersa Goensi ciuita-
 te commota, in eum Indiæ tractum,
 qui Pefcheria vulgo à margaritarum
 piscatu, vel Comurini promontorium
 appellatur, deinceps contendit. Ibi ma-
 gnam hominum vim ab infidelitatis
 tenebris ad Christi lucem conuertit, &
 lacte integræ doctrinæ nutriuit, & à
 quibus in posterum etiam alerentur
 præceptores reliquit, constitutis in eo
 tractu Ecclesijs supra quadraginta. In

Mafacat deinde profectus, duos Reges, & ingentem cum eis populi multitudinem, ad Christi fidem perduxit. In vrbē Malaca in primis nobili, deinceps aliquandiu fuit, sui omnino similis: ex qua in Maluccas insulas delatus, in ipso Malucco oppido innumeros penē infantes baptizauit; reliquos ita docuit, vt feminæ, mares, pueri, senes, diuinæ legis præcepta passim cantarent: & piscator in mari, colonus in agro, Christianæ fidei decantarent rudimenta. Ipse verò, præter occupationes, quibus interdum assiduus diffringebatur, ac perpetuis, de nocte tintinnabulo populum vicatim excitabat, & voce monebat, vt animis quæ in Purgatorio expiantur suis opem precibus ferrent. Post hac septem in Amboino pagos Christianorum nomine potius, quam re, circumlustrauit, & ad veræ pietatis formam instituit. Cùm autē intellexisset, in insula Mori Malucco proxima, magnam indigenarum copiam esse, quorum maiores olim Christi baptismata suscepissent, & mortuis ijs, à quibus fuerant initiati sacris mysterijs, deserti ab omnibus remansissent, atque ex eo tempore propter exultantiam ipsorum hominum barbari.

bariem, & certum vitæ periculum, ad illos accedere ausum fuisse neminem, eò Franciscus ire constituit: tum vt eorum, tum vt suæ salutis consulere. Namque iudicabat, magnam esse illorum spiritalem, atque adeò extremam necessitatem, cui ipse subuenire atque opitulari deberet, etiam si vita ei esset in ea re ponenda. Illud enim meditabatur attentius Domini verbum: Qui amat animam suam, perdet eam; & qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quem Euangelij locum legentibus apertum videri, experientibus affirmabat obscurum. Est autem insula illa aspera, horrida, rebus ad vitam necessarijs planè destituta; fremitu, & horribili fragore remugiens; maximis terræ motibus, iisque penè quotidianis contremiscēs. Indigenarum porrò non mores hominum; sed monstra quædam ferarum immanium, quibus nimirum nullus ludus iucundior est, quam cædes hominum, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti vxoribus parcunt, non parentes filijs, non filij parentibus: eosque ipsos senio iam confectos filij interficiunt, eisque vescuntur, & in eum usum sibi vicis-

sim accommodant. Cùm autem plurimi eius amici in apertum ipsum iudicarent se conijcere vitæ discrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in eiusque vita multorũ salutem repositam esse dicerent: ille tamẽ, qui summum in Deo præsidium suæ vitæ constitutum arbitrabatur, & sua morte multorum vitæ prodesse optabat, ab instituto cursu reuocari non potuit. Varia antidoti genera, quibus si opus esset, uteretur, amicis eisdem offerentibus (nam etiam venenis homines illi utuntur), ne quid de excellenti illa sua in Deum spe amitteret, eadem animi virtute remisit. Eò profectus insulam peragrauit, incolas, vel feras potius belluas inuisit, Christi fide collustravit, doctrina mansuescit, admirabili securitate mentis, & tranquillitate. Sciebat enim se Deo esse curæ, apud quem omnes capilli capitis nostri numerati sunt. Quade causa illam non insulam Mori (vt vulgo) sed insulam Spei appellandam esse dicebat: in qua tam copiosas à Deo, eximiasque consolationes accipit, vt maximos corporis labores non solũ mitigarent, verumetiam exhaurirent: negabatque hominem in ea insula

insula

sula viuere posse diutius, quin conso-
latorijs lacrymis oculos amitteret. Dū
in ijs versatur insulis, Iaponius qui-
dam, Anger nomine, illum vt quære-
ret Malaccam venit. Hic vir prudens
atque honestus, magnis pungebatur
conscientiæ stimulis ex recordatione
peccatorum, quæ admiserat in iuuen-
tute. Rebus multis tentatis ad eam de-
pellendam molestiam, Bonzis (sic e-
nim Sapientes & Sacerdotes suos ap-
pellant) cōsultis, cū nusquam acquie-
sceret, Lusitanorum quorundam mo-
nitū, quibuscum rem communicaue-
rat, vt Franciscum quæreret, in Indi-
am venit. Ea enim erat de Francisco
Lusitanorum existimatio, vt quod ille
non perficeret, à nullo alio mortalium
fieri posse crederēt. Et Anger quidem
ipse etsi Gentilis, & à veri Dei cog-
nitione cultuque alienus, tamen fidem
Lusitanis habuit, & tanto scrupulum
illum & conscientiæ cruciatum depel-
lendi desiderio incensus est, vt illum
neque longæ nauigationis labores ac
pericula, neque alienæ & contrariæ fi-
dei professio, neque ignotissimi homi-
nis perquirendi difficultas à suscepto
consilio retardarent. Quod cum me-
cum ipse attentè considero, magna sa-

nè verecundia afficior. Perpendo enim, quid homo cæcus & infidelis fecit, ut salutem animæ suæ consequeretur: & multorum Christianorum in re omnium maxima, maximam deploro negligentiam. Neque minor me capit admiratio, cogitantem Dei providentiæ ac prædestinationis occulta consilia: qui ad illuminandas splendore fidei gentes illas innumerabiles, & Japonem uniuersam illustrandam, Japonio homine iisdem cæco administrato usus est. Itaque Anger Malaccam appulit, ut à Francisco tanquam à sapientissimo ac cælesti medico, animæ suæ obtineret medicinam. Franciscum ad Malaccas insulas profectum audit: itaque in Japonem reuertitur. Appropinquantem illum, & patriam spectantem tempestas subito exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem ostendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maximè, & Christiano-iam, & in nostram Societatem admisso, & viro peracuto, ac prudenti, & Japonensium sectarum perito, didicit: Franciscus, Japonenses insulas multas numero esse: eam verò quæ principè tenet locum, sua magnitudine ac celebritate.

britate in primis nobilem, & hominū
ipforum ingenijs, cultu, doctrina, se-
ctarum diuersitate, Sacerdotum fre-
quentia, atque varietate præstantem.
Iaponios verè vsque adeo dociles ef-
se, & rationi obsequentes, vt facilè
eam Religionem sequantur, quam
neque à ratione abhorrentem vide-
ant, neque ab eius qui illam profitetur,
moribus discrepantem. Quæ cum ser-
monibus Lusitanorum, & amicorum
valde congruerent, in Iaponem nauig-
are constituit: & Paulo ipso, ducibus-
que etiam Iaponijs eius famulis Chri-
stianis, ac nonnullis prætereà socijs
comitatus, eò penetrauit, superatis
magnis & nauigationis periculis, &
Gentilium insidijs. Insula magna par-
te peragrata, Meaco vix maxima at-
que amplissima adita, hominibus plus
minus 1500. Cangaximæ, Bungi, A-
mangutij conuersis ad Christi fidem,
socijs ad nouellas plantas excolendas,
regendasque Ecclesias ab se iam con-
stitutas relictas, in Indiam reuertitur;
inde noua auxilia in Iaponem nostris
mittit. Ipse verò, quod intellexisset I-
aponios omnem disciplinā, ac Religio-
nē à Sinis (quorū est latissima prouin-
cia) quondā esse mutuatos & instituta
vivendi.

viuendi accepisse: tum vt ipsis Sinis Euangelium afferret, tum vt illa quasi arce expugnata, victisque ipsis ducibus atque errorum magistris, facilius Iaponij sub Christi iugum mitterentur, in ipsam Sinam proficiscitur, nullo ex nostris socio duobus tantum pueris Sinis comitantibus. Cum in Insulam Sangiam, Sinæ proximam peruenisset, & aditus in Sinam sibi haud quaquam pateret, per Sinarum leges (quibus cauetur nequis peregrinus eò ingredia- tur: neve quis Sina aduenam inferat, aut admittat: qui secus fecerit, vel ne- ci deditur, vel seruituti addicitur) ipse tamen pipet quod ex eleemosyna ac- ceperat, & aureis coronatis trecentis aestimabatur, Sinæ cuidam se daturum est pollicitus, si ille in oppidum Can- thonem, quod Sinarum primum oc- currit, de nocte ipsum quam occultis- simè inferret, atque in aliqua vr- bis platea collocaret. Atque illum hec pa- rantem, remunerari Dominus volu- it, voluntatem eius metiens, rem inte- gram alijs ex Societate, qui postea eò sunt ingressi, seruans. Nam pridie Ka- lend. Decembris in naui cum adhuc esset, morbo oppressus, intra cubicu- lum obseratum, cibi omnis expers, to- tum

tum diem se cōtinuit, suspirijs crebro ductis identidem repetēs: Fili David, miserere mei, tam clara voce, vt à nauis etiam, vectoribusque exaudiretur. Postridie, breui se ex hac vita migraturum significans, in præclaram rupem, & asperā se deportari iussit: vbi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissimè, de huius mortalitatis ergastulo feliciter euolauit ad Dominū. 2. Decemb. 1552. Et hæc quidē de eius obitu sic ad Ignatium ex India tunc scripta sunt. Ij tamen qui morienti adfuerunt, & vitam functum humarunt, Franciscum ad 12. Kalend. Decemb. in morbum incidisse, postea narrauerūt, & in insulæ portusque Sangian humili quadam atq; straminea casa sanctissimam (vt diximus) animam efflasse 2. Decemb. Neque mirum in tanta terrarum ac nationum diuersitate, initio quædam minus fuisse comperta.

Fuit vir admirabilis, neq; Christianis tantum, sed ipsis etiam gentibus venerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirificè tamen occultabat: victus, cultusque tenuissimi: amictu utebatur vili,
victum:

victum ostiatim mendicabat. Si quid ipsi ab amicis mitteretur, in egenorum usus conferbat quam poterat occultissimè. Semel in die capiebat cibum, carnibus raro vescebatur, vinum vix bibebat, nisi fortè apud amicos inuitatus: tunc enim appositis epulis, nullo delectu utebatur. Insigni erga proximos caritate, quibus ut subveniret, ac præsto esset, nullis parebat laboribus. In facinorosis hominibus ad meliorem frugem reuocandis, dexteritate singulari. Si quem aut flagitioso amore irretitum esse intelligeret, aut perditum, artificio quodam mirifico, in eius sensu inuabat familiaritatem: deinde consuetudine iam implicato, vltro se etiam ad prandium offerebat: cum iatimus esset, concubinas illi detrahebat, & pellices. Quod si plures haberet, & vna simul omnes non posset, vna tractabat hominem, vt gradatim, se atq; omnes abiceret: acciditq; aliquando, vt octo cuidam concubinas ademerit, admirabilis prudentia, ac sermonis iucunditate. In aduersis infractus omninò, ac robustus: in diuina prouidentia semper defixus, cuius fiducia, & alieno tempore nauigabat, & vitam suam magnis obiciebat

bat periculis à quib. sæpenumerò creptus est. Ter naufragium fecit, duos aliquando, ut è ve dies iactatus undis, in tabula seruatus est: diu postea in syluis abditus, manus se insequentium Barbarorum, & crudelitatem vitauit: aliàs arbore tectus, in eaq; pernoctās, mortem à Gentilibus sibi paratam, euasit. In summis sæpe molestijs Deum precabatur, vt dura semper duris succederent, neq; sibi labores vnquā minueret, sed potius augeret. Orationis spiritu excellens, in qua totas frequenter ponebat noctes, easq; coram sanctissimo Domini nostri Iesu Christi corpore, cum poterat, vel corā imagine Crucifixi insomnes traducebat. Si naturæ imbecillitate opprimeretur, sæpe vel saxum capiti, vel cervical durum subiciebat, atque ita humi cubans, leuem capiebat somnum, & breuem, quem frequenter tamen interumperebat gemitu. Consolationibus diuinis mirificè abundabat. Solum cum se putabat esse, manu pectori admoda, sublatis in cælū oculis ad Deū sæpe clamabat, Satis est Domine, satis est. In Lapone verò, suis pedibus iter faciēs, ita accipiebatur interdū, vt vepribus se indueret, in lapides offenderet, pedes laceraret,

sine

sine dolore, sine sensu: tanta erat diuini æstus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauius aliquando verberauit: sed non idcirco orationem intermisit. Obedientiæ studiosissimus fuit: cui virtuti negabat vllam terrarum longitudinem obstare, vllam maris immensitatem. Erga Episcopos, & sacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentissimus: eosque colendos omni officij atque obsequij genere docebat. Addam illud, Qui Christi fidem in ipsa insula Iapone primus suscepit, Iaponius quidam fuit ex Oppido Cāgaxima, qui non solum in Baptismo nomen Christo dedit, sed in nostra etiam Societate, cuius se votis deuinxit: & nouo miraculo, homo Iaponius, Christianus, ac Religiosus, à Frācisco Xauier missus ad Ignatium, Romam venit, anno 1554. eo videlicet consilio, vt Romanæ Ecclesię perspecta maiestate, & cognitis Christianorum institutis, in patriam reuerteretur, & suis ciuibus à se visa renunciaret. Cum Bernardo ergo (sic enim vocabatur) magna mihi Romæ consuetudo fuit: cuius ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitiuos illos Christianos, vita sua mihi repræsenteret.

Narra.

Narrabat is mihi de Francisco tria. Primum, septem se menses cum illo vna in eodem cubiculo fuisse, & in leui, perexiguoque somno quem Franciscus capiebat gemitus saepe illius, & voces, Iesu nomen subinde vlturpantis, audiuisse: atque de ipso Francisco nonnunquam quaesuisse, quid suspicaret tam crebro, quid gerneret? illumque sibi respondisse, nihil se scire, nihil omnino sentire. Alterum, in magna disceptatione cum Bonzis, & graui altercatione, multis quaestionibus, iisque diuersissimis à multis ipsi Francisco propositis, frequentissime (cum ipse quoque Bernardus adesset) ita illum omnibus vna responsione satisfecisse, vt omnibus omnes dubitationes scrupulosque eximeret: idque multo etiam euentius atque illustrius, quam si singulatim cuique respondisset. Tertium, per multos varijs morbis oppressos, suis oculis se vidisse, qui ad Franciscum deportati, confestim ab illo vel Crucis signo, vel aquae sacrae, aspersione sanabantur. Quapropter Iaponijs illum, quasi aliquem de caelo lapsum, ac supra hominem aiebat visum. Neque mirum: multis

multis enim claruit miraculis & in vita, & post mortem, quibus in hodiernum vsque illustratur. Morbos omnis generis ab humanis corporibus depulit: energumenos liberauit, illuminauit cæcos, mortuos denique vitæ restituit. Prophetiæ dono maximè excellauit: multa occulta patefecit, plurima longè posita vidit, eaque populis accidisse nuntiavit, quæ, repetitis atque enumeratis diebus, compertum est in eum ipsum diem incidisse, quo fuerant ab ipso procul posito, diuinitus cognita, atque alijs declarata. Eius mortui corpus integrum, ac solidum, domesticis, sacrisque vestibus, quibus utebatur, obuolutū, à Lusitanis mercatoribus qui morienti adfuerant, calce contectum, & humi conditum est, ut exesa vi calcis ossa, in Indiam deportarent. Sic enim ille piorū suffragia spectans, & piè de resurrectione cogitans fieri iusserat. Post tres menses sarcophago effosso, vestes integræ omnino reperiuntur: corpus solidum prorsus, atque incorruptum, naturali colore, ac viuido, humida carne, ac succosa: nihil tetri odoris, aut fœdi. Rei miraculo permoti mercatores, corpus, ut erat, in nauim imponunt: Malaccā, magnis

gnis periculis liberati, inusitata celeritate perueniunt: ibi deode cim alios item mensas afferuatur, eadem prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuitatis concursu in nostri Collegij templo collocatur, & conditur. Magnaq; est vniuersi populi erga illum veneratio, magna de sanctitate eius opinio. Miracula illius, & in vita, & post mortem edita enumerare, nimis longum esset, & ab nostro instituto alienum. Neque enim huic narrationi propositum est, vt quæ in India per Franciscum gesta sunt, ea omnia persequar: sunt enim multa magna, testata, & quæ iusto volumine explicari, non per angustè coarctari debent. Typis excusus prodijt libellus de eius vita, & de rebus Iaponensibus, sed breuis, & qui magis commentarius sit, quam plena historia, quæ ampla sanè erit, si totam Francisci vitã complectatur, & ea quæ multis & grauissimis testib. comprobata, & in publicas tabulas, iussu Ioannis III. Lusitania Regis relata sunt, diligenter persequatur. Quædam tamen breuiter fuerunt, nostro more perstringenda.

CAPVT VIII.

M Vtinæ Collegium per idem
 tempus inchoatum est: Peru-
 siæ item, Rectore Euerardo
 Mercuriano, viro graui ac prudenti,
 qui anno Domini 1548. & Philoso-
 phicis & Theologicis disciplinis eru-
 ditus, & politionibus literis excultus,
 & in tractandis iam tum hominum a-
 nimis laudabiliter versatus, Lutetiæ
 Parisiorum Societatem nostram in-
 gressus est. In Perusina aut ciuitate Ia-
 cob^o Laines fuerat paulò antè cōcio-
 natus, qui Republica Genuësi postulā-
 te, Genuam deinceps profectus est, ve-
 hementerque ciuitatem illam com-
 mouit, & omni genere doctrinæ atq;
 virtutis, ad pietatis studium excitauit.
 Quæ causa fuit, vt eadem Resp. à sum-
 mo Pontifice magnis precibus pete-
 ret, vt ex nostris aliquot in Corsicam
 mitteret, qui populos illos incultos ac
 rudes, multisque propterea vitijs con-
 taminatos obirent, ac docerent. Missi
 sūt duo cū magna summi Pōtificis po-
 testate; qua ad multorum salutem vt

sunt

sunt, ea abſtinentia, atque integritate vitæ, vt homines cùm multum verbo, plus tamen exemplo mouerent. Multum illi in peragrandâ Inſula laborarunt, in controuerſijs componendis, vitijs tollendis (quæ innumera in coniugium illorum, ac nuptias irreple- rant) reſciendis ædibus ſacris, atque ornandis: cõmonendis Sacerdotibus, & ad tuendum Sacerdotale munus cohortandis: audiendis peccatorum confeſſionibus: in concionibus denique, & omni pietatis officio, multum ſtudij operæque poſuerunt. Sed hunc illorum curſum Diabolus impedi- dire conatus eſt. Nam anno proximo 1553. Religioſi quidam, & Sacerdo- tes (quibus fortè ſeuerior diſciplina odioſa erat) multa contra illos tum falſa, tum acerba Romam pertulerunt, ac diſſiparunt, & iniquis criminatio- nibus Cardinaliũ ac Principum aures compleuerunt. Quibus vt occurreret I- gnatius, Sebaſtianum Romeũ in Cor- ſicam miſit, à quo breui multa præcla- ra teſtimonia, atq; grauiſſima ſunt al- lata: quæ Gubernator Corſicæ reliqui- que magiſtratus, ac ciuitates, veritati, innocentięq; noſtrorum libentiſſimè tribuerunt: eaque Romam ad Ponti- ficem

ficem Max. viros que clarissimos scripserunt, quæ propter summam laudem, audire nostri non possent sine verecundia.

IN EXERCITIA SPIRITUALIA INQUIRITUR. In Hispania distribuuntur Prouinciae.

CAPVT IX.

IN Hispania eodem anno 1553. & probatur Societas, & augebatur. Nam exercitiorum spiritalium ratio (quorum vsus florebat in Hispania, & vberimos Christi Ecclesiæ fructus adferebat) eodem tempore grauiter agitata est: & à bonis illis quidem viris, sed rerum nostrarum rudibus, multa contra libellum illum scripta ac notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata. Sed veritas tandem omnes tenebras dispulit, & cum suis se viribus defendit, tum verò sacrosanctæ Sedis autoritate, aduersariorum impetus facilè propulsauit, ac fregit. Itaque suum cursum Societas tenuit. Namque Eborense Collegium ab Henrico Cardinali Emanuelis Lusitanæ Regis filio, & Ioannis Regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam

eius

eius religionem, & in Societatem beneuolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatū, & noua Academia, & certis redditibus ornatum ac perfectum, vt permagno auditorum numero, ac frequentia disciplinæ in eo omnes tradantur. In Conimbricensi verò, ad Nouitios probè instituendos, & ad normam Societatis erudiendos, domus Probationis est instituta. Vlyssipone etiam, & Professorum domus instituta, & collegium superiore anno informatū, nouis lectionibus locupletatum est. Abulense: prætereà Collegium eodem anno 1553. initium habuit. Ijs adde Cordubense: cui quidem P. Antonij à Corduba introitus in Societatem principium dedit. Is enim Laurentij Figueroæ Comitis Feriæ & Plieghi Marchionis filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quàm res nostras, quibus ignotæ erant. notas efficere: & per suos copijs, & clientelis facilè principes Cordubæ Societatem collocare. Ad eam rem, cum Magistratu transigendum, Franciscus Villanoua cum socio, Cordubam profectus est. Qua in urbe erat opibus, atque autoritate præstans D.

Ioannes à Corduba, Cordubensis Ecclesiæ Decanus, & in nostros tunc quidem non optimè affectus. Hic ubi nostros Cordubam venisse audit, indagandi, explorandiq̄ue cupiditate perquisitos, domum ad se inuitat, cogit, hospitio excipit: curiosè atq; assiduè, furtim etiam obseruat, excutit diligenter: admiratione vitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine illorum, ac sermonibus capitur: veritate comperita amare eos incipit, quos odisse antè videbatur. Intra paucos dies, ædes in quibus ipse habitabat, amplas in primis & magnificas nostris donat: multam prætereà vestem pretiosam, vasa aurea, atque argentea ad Dei cultum non pauca: annuos fructus ad victum cultumq̄ue constituit: tam studiosè & ardentè, vt se neque dormire, neq; vigilare posse diceret, neque aliud, quàm de Collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, breui effecit, magnamque apud omnes ea voluntatis erga nos, & vitæ ipsius mutatio admirationem habuit. Neque enim ille, quo esset antè in nos animo tulerat obscure: neque ignorari poterat quod faciebat, propter hominis dignitatem.

Atque

Atque adhęc quidem conficienda, non parum contulit Magister Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipso anno Commissarium generalem in Hispaniam misit, vt nostris constitutiones à se perscriptas promulgaret: ordinem Collegiorum atque disciplinam inspiceret: eaque quo gubernarentur commodius, in plures quàm antea, Prouincias distribueret. quod & fecit; & Castellæ Antonium Araz, Bëthicæ Michaëlem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam. Lusitaniæ Iacobum Mironem (vt fuerat iussus) Prouinciales constituit. Omnibus verò præfecit, & Commissarium generalem in vniuersa Hispania instituit. P. Franciscum Borgiam, cuius erat apud omnes magna in primis auctoritas.

VARIA COLLEGIA.

CAPVT X.

HVnc in modum, res in Hispania compositę, mirificum progressum habuerunt. Nam Cordubensis Collegij exemplo fructuque inuitati Hispalenses multi ciues, nostros expetiuerunt. Itaque in sequenti anno 1554. Hispalense Collegium P. Frã-

cisci Borgiæ eam in urbem aduentu & concionibus est informatum.

Granatenſe prætereà inſtitutum eſt, ad quod ſtabiliendum multum iuuit Petrus Guerrerius, eius viſis Archiepiſcopus qui in Concilio Tridentino, ex Iacobi Lainis, & Alſonſi Salmeronis ſermonibus, noſtrum inſtitutum probauerat, & Patrum illorum vita atque eruditione commotus, noſtris omninò fauebat: inſtituti verò iã Collegij amplificator idem ſemper dū vixit, ac denique fundator fuit. Placentinus etiam Epifcopus D. Gutterius Carauaialius, Tridenti eorundem Patrum conſuetudine, in reliquam Societatem bene animatus redijt in Hiſpaniã, & Placentiæ Collegium à fundamentis præclarè magnificeque conſtruxit, & annuis prouentibus confirmauit.

In hac ſerie atque ordine pono Cõchenſe Collegium, quòd hoc item anno, Franciſci Villanouæ conſilio, Petrus de Puteo Cõchenſis Canonicus, ad valetudinem noſtrorum qui Compluti commorabantur, æſtius caloriſus tuendam, tunc quidem inchoauit: poſteà verò auxit, ac perfecit Petrus Marchiua; Conchenſis & ipſe

Cano-

Canonicus, Ignatij dum viueret, postea veto vniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum verò multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, vt ad nostrum institutum aptius formarentur, Bartholomæo Bustamatio moderatore, Nouitiorum domus Simancæ est constituta.

In alia porrò Genuense Collegium P. Iacobi Lainis opera collocatum est: in quod cum aliorum ciuium, tum verò maximè Pauli Doric, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanum verò, Rodulphi Pij Carpensis Cardinalis, & Lauretanæ domus protectoris consilio conditum est. Qui quidem ad conseruandum cultum sacratissimi loci, & fouendam peregrinorum eò confluentium pietatem, ratus suis laboribus aliquid nostris posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot primùm Lauretum misit: quorum fructus, vbi nihilo sper minor fuit, postea Collegium nostris Pontifex Max. Apostolica autoritate confirmavit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas creuit. Nā & Syracusani

Collegij posita sunt fundamenta à Suero Vega Ioannis Vegæ Proregis filio, eius vr̄bis Governatore: & in opido Montis Regij sumptibus Alexandri Farnesij Cardinalis, eius vr̄bis Archiepiscopi, coemptis domibus, nouoque templo ædificato, domicilium nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hieronymo Domeneco Prouinciali, in Prouinciæ formam redacta.

**SORBONENSIS COLLEGII IN
Societatem decretum.**

CAPVT XI.

HÆC in Italia, Hispaniaque. In Gallia verò eodem anno 1554. Societas nostra certas sedes habere cœpit. Nam quamuis ab ipso primo ei⁹ exordio, aliqui ex nostris semper fuerint, qui in Academia Lutetiana operam studijs literarum darent: priuatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo suo collegio ea in vr̄be commorabantur. Donec D. Gulielmus à Prato Claramontanus Episcopus, qui nostrum Tridenti institutum cognorat, & Patribus Iacobo Laine, Alfonso Salmerone, Claudio Iaio familiariter vsus fuerat, Collegia nobis duo ædificare

dificare cōstituit: alterum in sua Diocēsi Bigliomi, Lutetiæ alterum, quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res nostras in Gallia gubernandas, magistrum Paschasium Broetum Prouincialem Præpositum Ignatius fecit. Sed nostris à Rege petentibus, Societatem vt admitteret, eiusque filios Regni iure donaret: res ad Parisiensem Senatū reiecta est. Senatus (quod ea res ad religionem spectaret) Facultati Theologicæ mandat, institutum nostrum vt examinet, Pontificia diplomata diligenter inspiciat: denique quid videatur, ad ipsum referat. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam autoritate princeps, nostris offensus, quod adolescentem quendam sanguine sibi coniunctum, ipso repugnante, in Societatem recepissent. Erant alij religiosi Doctores, qui suis rationibus ducti, minus nostræ causæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac peruulgatis cōtra Societatem rumoribus occupati, acriter nostræ Religioni, propter religionem ipsam aduersabantur. Ij ergo iudices conueniunt: consultant inter se: Decretum illud demū scribunt,

quo Theologiæ Facultas quid de Societatis instituto sentiat, apertè declarat: ei decreto omninò persimile, quod eadem Theologiæ Facultas, in Religionē B. Dominici, ipso eius principio traditur scripsisse. Est enim seuerum, & graue, ac peracerbum, & quod à legentibus, eiusque sententias cum re ipsa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata veritate, factum esse iudicetur.

Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetiæ, & turbulentis iactati sunt nostri. Nam recenti negotio, à scholasticis in gymnasijs, à monachis in concionibus, à populo in circulis concidebantur: à Senatu in curia, ab ipso denique Episcopo, magnas in templis molestias perferebant. Quo Romam allato, optimi quique atque doctissimi Societatis Patres, in ea erāt sententia, vt decreto respondendum dicerent, ne qui fortè veritatis ignati, insignis Facultatis autoritate, & grauiſſimo de nobis præ iudicio cōmoti, à veritate alienas opiniones acciperēt. Neque verò esse timendum, ne Facultas, veritatis hanc defensionem & iustam, & necessariam, non optimā in partem acciperet. Nā quæ eius est modestia,

fectia, ac veritatis amor, si rem, vti est,
 cognitam haberet, antiquaret certè
 suum illud ipsa decretum, atque indu-
 ceret: quod non odio, sed veri igno-
 ratione fecisset. Verùm Patribus ita
 sentientibus, æquissimo animo Igna-
 tius, & vultu, vt solebat hilari, Pacem,
 inquit, meam do vobis: Pacem, ait
 Dominus, relinquo vobis. Neque scri-
 bendum est, inquit, quicquam, neque
 faciendum, ex quo vel odium, vel acer-
 bitatis aliquid nascatur. Neque verò
 vos Theologiæ Facultatis conturbet
 autoritas, quæ quanquam magna est,
 illa tamen nihil valebit contra verita-
 tem: quæ præmitur quidem sæpe, sed
 nunquam opprimitur. Aliud minusq;
 periculosum, si opus sit (quod equidẽ
 non spero) huic vulneri medicamen-
 tum adhibebimus. Ergo nostris man-
 dat, vt ab omnibus Principibus, Episco-
 pis, Magistratibus, Rebus publicis, A-
 cademijs, Ciuitatibus, apud quas ver-
 sabantur, vitæ suæ testimonium pe-
 rant: testimonia perscripta, & obfig-
 nata ad se mitti curent, vt ea si opus
 sit Parisiensis decreto obijciat, & pau-
 corum hominum sententijs, iudicium
 orbis terrarum & approbationem op-
 ponat. Fit quod Ignatius impetrauit:

IOAN. 14.

ex omnibus ferè Prouincijs, in quibus nostra Societas est, omnium penè Magistratuū literæ breui ad ipsum perferuntur, omnes sui iudicij, firmum, graue, præclarum nostris testimonium dant: Iis testimonijs Ignatius tamē non vititur, quòd videret decretum ipsum concidisse sua sponte, atque ita cuanuisse: intra paucos dies, vt eius vix nomen extaret. Falsitas enim cadit ipsa per se. Porro in Hispania, quod Sorbonense decretum contra sacrosanctā Sedis Apostolicæ esset auctoritatem, à qua Religio nostra probata & confirmata est: fidei Quæsitores illud tanquam falsum, & quod pias aures offenderet, suo decreto legi prohibuerunt. Atque illud etiam consecutum est, vt cum ante decretum Societas nostra nullum Collegium haberet in Gallia, post decretum, intra annum, duo habuerit.

PETRVS CORREA, ET IOANNES Sosa à Barbaris trucidantur.

CAPVT XII.

Quo tempore Societas ijs modis exercebatur in Gallia, eodē, pro Christo sanguinem in Brasilia fundebat. Nā Petrus Correa, & Ioānes Sosa

Sosa Lusitani, Societatis filij, ad Euan-
gelium Ibiragiariis populis prædican-
dum profecti, è Carigis feris homini-
bus, ac barbaris, sagittis transfixi, & ge-
nibus flexis orantes, interfecti sunt. E-
rat Petrus vir nobilis, & fortis, qui in
Brasilia, antequam Societatem esset
ingressus, Christiani nominis amplifi-
candi studio quodam incitatus, vt à
Christianis vim barbarorum auerte-
ret, barbaris ipsis quæ poterat damna
inferebat. Societati deinde nostræ, in
Brasilia omnium se primus adiunxit:
& vt præteritæ vitæ culpas redimeret,
& illatum illis populis damnum, quo-
ad posset resarciret, vitam suam Brasi-
liorum saluti, laboresque dicauit. Ita-
que annos quinque quos postea vixit,
eximia humilitate, obedientia, perfe-
ctionisque desiderio, prudenter in i-
psorum vtilitate, strenueque consum-
psit: multumque & vitæ exemplo,
& Brasiliæ linguæ cognitione, &
rerum vsu profecit: quoad exeun-
te anno 1554. quo supra diximus
modo, necatus est. Alter Ioannes Sosa
& ipse inter primos, qui nostrorum ea
in Prouincia institutū secuti sunt, sim-
plex, & rectus, excellentique pœniten-
tiæ, humilitatis, & charitatis virtute

præditus, à foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tam gloriosum exitum assumptus est. Res autem nostrę ita sunt apud populos illos amplificatę, vt in pagis oppidisque Saluatoris, Sancti Vincentij, Parauingę, Portus securi, Spiritus sancti, Illeos, Pernābuci, & alijs nonnullis domicilia habeamus: ad quę constituenda, & nostros moderandos, Emanuelem Nobregam Ignatius præpositum Prouincialem creauit.

IOANNES NUGNES AETHIOPIę Patriarcha creatur, & in Indiam mittitur.

CAPVT XIII.

Fiebant hæc in Brasilia, cum Ioannes Nugnes Patriarcha Aethiopię designatur. Eius rei ratio fuit huiusmodi: Sunt Aethiopes inter Christianos veteres in primis, qui partim à Beato Matthæo Apostolo, partim ab Eunucho Candacis Reginae Aethiopum, à Philippo baptizato, Christi fidem acceperunt. Sed Moysis legem vel primi illi retinuerunt, vel abiectam repetiuerunt eorum posterij: & Christianę fidei sinceritatem, Iudæicis ceremonijs inquinarunt. Nā & baptizantur,
& cir-

& circumciduntur, & Iudaismum cum Christiana religione ita confundunt, vt cum vtrique esse velint, neque Christiani, neque Iudæi planè sint. Et à Patriarcha Alexandrino, varijs Neotericorum Græcorum erroribus infecto, credendi regulam petunt. Propter longinquitatem porrò terrarum, & interfusas Barbarorum nationes, iam pridem nullo commercio cum nostris hominibus, aut communicatione iungebantur: donec Lusitani navigatione in Aethiopiam delati, ad Regem (Præste Iannem vocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis ita demeruerunt, vt aditum in Aethiopiam suis aperirent, & commercij locum darent. Quibus rebus permotus David Aethiopiæ Rex, Emanuelis Lusitaniæ Regis (qui clarissimis victorijs Christianam Religionem ad Orientem magnopere amplificauit) amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanū Episcopū, vniuersalis Ecclesiæ pastorem. Optare idcirco atq; omnibus precibus ab ipso petere, vt, qui omnium magister est, eos in Aethiopiam doctores mittat, à quibus ipsi ad

rectam,

rectam sinceræ fidei normā instituantur. Regem ipsum Lusitaniæ rogat, ut suam autoritatem apud Pontificem interponat. Acta res est à Lusitano Rege diligenter sanè, sed perturbatione temporum impedita, & ad Iulium I I I. vsque protracta. Qui rei magnitudine adductus, & Ioannis tertij Lusitaniæ Regis, qui patri Emanueli non magis in regno, quàm in amplificandæ Religionis studio iam successerat, precibus, Ioannem Nugnem Lusitanum (eum quem superioribus annis in Mauritania Christianis captiuis redimendis operam nauasse diximus) Aethiopiæ Patriarcham cum summa potestate constituit. Andream Quiedum Castellanum, Melchioremque Carnerium Lusitanum, Episcopos creat, & Patriarchæ adiutores, & successores adiungit. Quos honores Societas postquam humiliter modesteque repudiavit, accipere demum coacta est: & quidem magna ipsius Societatis commendatione, quod amplissimis honoribus repudiatis, eos tamen diceret Pontifex Societatem accipere, qui præter labores pro Christo, capitisque pericula, nihil haberent splendoris aut fructus, quo alicere ad se homines pos-

*Lib. 3.
c. 18.*

possent, Patriachæ, & socijs Episcopis, nouē alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Lusitanos, Castellanos. Quos omnes Ioannes idem optimus Rex per benignè complexus, cum alijs muneribus, tum vestibus sacris, iisque omnibus, quæ ad pontificium cultum, & cæremonias pertinent, regio sumptu donatos, cum magna classe in Indiam misit, vt inde ad Claudium Regem, Dauidis iam mortui successorem in Aethiopiam trajicerent.

*CAESAR AVGVSTÆ SEDITIO-
ne ab aduersarijs concitata, nostri vrbe
cedunt: mox honorificè reuo-
cantur.*

CAPVT XIII.

SVb idem tempus, Cæsaraugustæ grauis in nostros tempestas cōcitatur. Eam, quòd omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta est, maximā iudico, exitu verò etiam lætissimam, paulò latius explicabo. In vrbe enim Hispaniæ nobilissima, atque amplissima, cognita iam multis, & probata Societate, per viros professione religiosos gesta res est, Cæsaraugustæ igitur
ædct

ædes amici quidam suo & ciuitatis etiam ære nostris emerunt, ad Collegium Societati constituendum, Magnus eò concursus fieri cœpit ciuium, qui ex cōsuetudine nostrorum egregium fructum percipere videbantur. Permolestum hoc accidit Monachis Augustinianis (qui per id tempus laxius viuiebant, nunc verò obseruatiores sui instituti sunt) tametsi eorum cœnobium à domo illa nostra longius abesset. Curio item D. Magdalenaë grauitè admodum tulit, nostros suæ parœciæ esse vicinos. Archiepiscopus autem Cæsaraugustanus vir professione religionis genere, autoritate clarissimus, minus nobis propitius existimabatur: cuius potestate, quam habebat amplissimã, suo ad omnia arbitrato eius Vicarius utebatur. Qui quidem propter Carionem (quem diximus) D. Magdalenaë, quocum non solum amicitia, sed sanguine etiam esse cōiunctus vulgo credebatur, à nobis erat alienior. Ergo Augustiniani illi Patres, nostros illa in ciuitate esse grauitè dolent. Vicarius doloris socius adiungitur. Aliquorum Ordinum viri religiosi sollicitati cum illis sese coniungunt: denique communi consilio contra nostros conspirant.

Causa honesta quæritur : optima visa est sacelli institutio, quæ in parte quadam ædium parabatur à nostris, vt eo videlicet vterentur, tantisper dum nouum illis templum Deus ædificaret. Hoc sacellū aduersarij institui posse negāt, quod intra certos fines (canas vocant) illud contineri dicerent, & ipsorum priuilegijs à Sede Apostolica impetratis nostros excludi. Re diligenter inuestigata, compertum est sacello nihil obstare. Nam & nostra priuilegia posterius impetrata illorum priuilegijs derogabant: & reuera longius domus nostra distabat, quam vt limitibus illis ac finibus comprehenderetur. Itaque ratione vbi nequeunt, de possessione nostros vi & potestate deturbare contendunt. Nostri Archiepiscopum ad eunt, oratorium aperiendi facultatem petunt, priuilegia Apostolica, quibus id fieri liceat, ostendunt, sacellum ornant atque instruunt, Proregem ac primam nobilitatem inuitant. Paratis omnibus, in ipso sacrosanctum mysterium peragēdi articulo, Augustinianus quidam monachus Augustinianorum Conseruator, quod contra priuilegium suorum esset, ne in sacello sacrum faciant nostris interdicit. Viris.

pijs, Deum timentibus, prudentibus, literatis ea de re consultis visum est, & prohibitionem eiusmodi esse inanem ac nullam, & multis alijs de causis haud pertimescendam. Cum ergo nostri in incepto perseuerarent, Archiepiscopi Vicarius edictum proponi, & nostris valuis affigi iubet, quo omnibus Curionibus ac illius ciuitatis Vicarijs mandat, ne suos nostro in sacello Missam, aut diuina officia audire permittant, excommunicationis poenam in rebelles atque inobediētes ferant. In summa, eò demum progressa res est, vt nostris diras omnes atque execrationes publicè imprecarentur: in numero impiorum ac sceleratorū eos haberent: ab ijs omnes decederēt: aditum eorum, sermonemq; defugerent. Nam & sacrificijs populo interdictum est, si quis aditu nostris aut congressione iungeretur: & homines nobilissimi atque amplissimi, quòd Vicarij decreto nō stetissent, eiectione de templis, atque exturbati sunt. Quibus quidem in templis omnibus fere concionatores nostrorum nomen dilacerarūt: Archiepiscopus sua potestate dānauit: omnes omniū Ordinū conuentus, Sacerdotum item cœtus, publicè

anathematizarunt: eo ritu, atque ijs
cæremonijs, quæ in huiusmodi rebus
adhiberi solent grauissimæ. Interdictū
etiam publicatū est, quod tam diu vim
obtineret, quam diu nostri in illa esēt
ciuitate. Quibus rebus fiebat, vt vulgus
nostros quasi piacula quædam diffu-
geret, atque exterminatos ex sua ciui-
tate cuperet, quos tot diris execratio-
nibus videbat notatos. Præsertim cum
aduersarij inuidiæ flammam ventila-
rent, & rudib. atque imperitis religio-
nem obijcerent, si quis fortè sermone
nostros, & communi salutatione non
indignos existimaret adhuc. Denique
detestationem nostrorum proscribūt,
publicè in cippis, ac vrbis truiijs pro-
ponunt: expingunt nostros ea specie,
atque habitu, agnosci vt facilè possent.
Error quo omnis absit, ipsorū nomi-
na adscribunt. Cacodæmones horribi-
li forma ipsos raptantes adpingunt:
flammas subijciunt: probrosas appella-
tiones addunt: plura etiam affingunt,
quam fieri solent in perditissimos Ec-
clesiasticæ disciplinæ contemptores.
Immò verò longius prouecta est im-
pudens: ac cæca quorundam temeri-
tas, atq; eò vsque prolapsa, vt Petrum
Augustinum, Oksensem Episcopum,
virum

virum nobilitate atque virtute eximium, ciuem Cæsaraugustanum, eodem habitu, atque forma expingerent, quod nostrorum esset Conseruator, Nostri domi se continere, pueri cateruatim irruere, ianuam, tecta & fenestras saxis impetere; omnia clamoribus replere. Si quem verò domo exire grauis aliqua causa compulisset: illū quasi monstrum aliquod inuisum, insequebatur puerorum turba insultantium. Et hæc quidem vulgo: quæ tamen hominibus prudentibus, & suo momento res æstimantibus, graua videbantur, & Christianis moribus indigna. Intelligebant enim, ex nullo suo peccato conflata esse nostris inuidiam; neque tamen aut contra Archiepiscopi niti auctoritatem audebant: aut furenti se multitudini obijcere: aut Religiosos viros sui officij admonere, & cõcitatae seditionis coarguere. Erat enim tumultus seditiosæ plebis, & imperiti vulgi clamoribus concitatus, non cordatorum virorum ac nobilium in nostros conspiratio, aut in Societatis nostræ perniciem consensus. Nam nobilissimi quique viri atque grauissimi nobis stabant. Quamobrem, cum ad ædes nostras magna manu perditio ho-

mines

mines aliquando cateruatim irruerēt,
 rumorque increbuisse, nostros in di-
 scrimine versari, isque ad multos no-
 biles atque egregios ciues, qui pile pal-
 marie lusum vel exercebant, vel spe-
 ctabant, esset perlatus, repente illi ludo
 relicto, nonnulli etiam seminudi, vt e-
 rant, domum nostram armati conuo-
 larunt: vt nostros & ab iniuria defen-
 derent, ac periculo eriperent, & auto-
 ritate, atque armis etiamsi opus esset,
 imperitæ plebis clamores atque impe-
 tum sedarent, vimque operarum, vi de-
 pellerent. Ergo cum armatam nostri
 in se ciuitatem viderent, & in conten-
 tionem, atque discrimen adduci, con-
 niuere Archiepiscopum, ardere eius
 Vicariū, Monachos instare, vulgus vr-
 gere, turbari omnia, ac misceri: neq; Pō-
 tificiam autoritatē, quā Sedis Apосто-
 licæ legatus, neq; Regiam, quā seuerè
 interposuerat Serenissima Ioanna Ca-
 roli v. filia, Hispaniarum Gubernatrix,
 neque vlla ratione tantam tempesta-
 tem sedari, aut mitigari potuisse: quod
 Diuum Gregorium Nazianzenum,
 Constantinopoli, minori causa fecisse
 regimus, in tanta rerum perturbatio-
 ne, facere ipsi statuerū: & ea vrbe dece-
 dere, quā nulla quidem sua culpa, sed
 pro-

Rufin.
hist. eccles.
lib. 1. c. 9.

propter se tamen videbant turbatam.
 Ergo in Senatum veniunt: cum vnus
 suo & sociorum nomine alloquitur:
 docet nostros ciuium rogatu, & Patrū
 suorum iussu Cæsaraugustam venisse:
 in ea tot annos ita esse versatos, vt,
 quantum in ipsis fuerit, offenderint
 neminem: pro Societatis instituto cu-
 rasse se, ne pietatis vllum officium ab
 ipsis, aut obsequium desideraretur. Ne-
 gligenter quidem, & minus strenuè se
 laborasse (quod & agnoscerent, &
 dolerent) sed bona certe fide, ac volun-
 tate, magnoque salutis illorum desi-
 derio. Quoniam verò neque omnium
 vna mens sit, neque idem de rebus iu-
 dicium, hoc suum studium probare se
 multis non potuisse, quorū opera tan-
 ti motus sint concitati: rem eum in lo-
 cum venisse, quem vident: sibi nefas
 esse: id committere, vt proter se di-
 scordia, aut perturbatio vlla in ciuitate
 sit. Non est, inquit, dissensionis Deus,
 sed pacis. Si propter nos orta est tēpe-
 stas, tollite nos, & mittite in mare.
 Quod in nobis est, pacē, cum omnibus
 habere volumus pacē inquirimus, pa-
 cem persequimur: quā vbicumque gen-
 tium, Deo duce, nos consecuturos, &
 facultatem pro Christo laborandi, no-
 bis

*1. Cor. 10.
 Ionæ 1.*

bis non defuturam speramus. Ea ædiū
 vestrarum claves, Vrbe hac cedimus,
 ne qua radix amaritudinis sursum ger-
 minans, caritatem impediatur, & per illā
 inquinentur multi: loci enim perexi- *Heb 12.*
 gua iactura est, permagna caritatis:
 quā ne amittamus, libēter ciuitatem a-
 mittimus. Nēque tamē (nisi nostra nos
 fallit opinio) vestram omnium in nos
 beneuolentiam amittemus: quam tam
 benignam, tam paratam experti sæ-
 pe sumus, eamque & agnoscimus, &
 grata memoria conseruabimus. Et quo-
 niam ad remunerandum, nobis nihil
 aliud suppetit, Deum assiduē precabi-
 mur, vt cuius in nos caritatis ipse au-
 tor fuit, eius vobis fructum quam cu-
 mulatissimē retribuat. Nobis stat abi-
 re. A vobis, qui publicam personam ge-
 ritis, etiam atq; etiam petimus, vt quæ
 nostra culpa contracta sunt in vestra
 salute procuranda, nobis ignoscatis:
 consilium nostrum probetis, ac per-
 suasum habeatis, mutare nos solum,
 non voluntatem. Quæ quidem, vbi
 placatis fluctibus licebit vri (quod bre-
 ui futurum in eo confidimus, qui post
 tempestatem tranquillum facit) nihi-
 lo minus quam hætenus fuit, vestris
 cōmodis obsequēs erit. Ad hæc Magi-
 stratus,

stratus, sibi & perturbationem ciuitatis molestam esse, & nostrorum voluntatem gratam: palam esse, quorum opera plebs tumultuetur, nostros velle sui similes esse: vt quorum mansio ciuitati plurimum vtilitatis attulerit, eorū ex vrbe discessus, non minus admirationis adferat. Conseruatuos se huius beneficij memoriam, & haud ita multo pòst testificatuos, quod fuerit ipsorum de nostris iudicium. Dimisso Senatu, domum nostram Senatores aliquot veniunt, nostram paupertatem adspiciunt: quæ de abūdantia nostrorum, ac delicijs acceperant, eorum falsitatem re comprobāt: quidam etiam, quod auditis fidem habuissent, suæ facilitatis, errorisque veniam lacrymis petunt: supellectilem scribunt, proficiscentes nostros prosequuntur, pecuniam offerunt, gratias nostri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod in Ducis Villæ formosæ ditione est, se recipiunt. Porrò Iona præcipitato de nauis, stetit mare à feruore suo. Hoc enim factò, non nihil aduersarij mitigantur: multum de cōteatione remittunt: amici Societatis animos sumūt: qui nostros vexandi vèl autores fuerant, vel ministri, cūm pœnæ metu,

tum

tum verò conscientiaë angore cruciantur, quòd intelligerent se longius progressos, quam æquitatis & religionis ratio patiebatur. Ad summam (quoniam posteriora consilia, vt est in proverbio, sapientiora sunt) Archiepiscopus sua ipse decreta refigit, & mutat: quam nostri habeant à Sede Apostolica facultatem, in templis promulgari iubet. Per certum hominem nostri euocantur: venientibus Magistratus vult obuiam procedere. Quod cùm appropinquantibus renunciatum esset, viros quosdam pernobiles, suiq; amantissimos (per quos res agebatur) nostri multis, & supplicibus verbis rogant, oblectantque, ne se tanto pudore afficiant, & præterita ex ignominia gaudium quod cœperint, præsentis honoris dolore commutent. Vbi ne tertio quidem recusantes, quicquam proficiunt (quòd illi publicas cõuulsiões, publico honoris testimonio obliterandas dicerent) obediētigiure cõpulsī ad Urbem accedunt. Fiunt eis obuiam ad portā omnes magistratus, Senat⁹, & ex præcipua nobilitate viri clarissimi, magna hõminum vis, ipse deniq; Archiepiscopi Vicarius. Eos in mulas paratas cogunt ascendere: ciues faciliè pri-

mi latus eorum cingunt: celeberrima atque frequentissima via domum deducunt, in qua à Prorege, fideique Inquisitore expectabantur. A Petro Augustino Oscēsi Episcopo (quem & Augustinum à Castello, virum grauem, doctum ac prudentem, in ijs rebus præcipuos Societas propugnatores habuit.) Missæ sacrificio Pontificali ritu peracto: summa bonorum lætitia, suis sedibus postliminio restituntur. Hic tempestatis Cæsaraugustanæ finis fuit: quo ex tempore, magnum hoc Collegium incrementum accepit, & tam propensum totius ciuitatis studium, & erga se beneuolentiam semper deinceps expertum est, vt crebritate ac magnitudine beneficiorum, nobilissimi ciues testari velle viderentur, non sua culpa se vulgi, fluctus illos tunc fuisse excitatos. Consecuta porro tranquillitas votis Ignatij atque verbis respondit. Nam simul atque procellosum illum in nos turbinem commotum audiuit, gaudio exultauit: & singulari quadam cum lætitia significauit, tanto vberiores atque suauiores fructus Cæsaraugustæ Societatem nostram producturam, quâto per patientiam

tiam & malorum tolerantiam, altiores egisset radices.

*IN BELGAS NOSTRIS PATE-
fit auctus. Varijs Collegijs Societas
augetur.*

CAPVT XV.

Reditus nostrorum in Cæsaraugustanam urbem, eam in Hispaniâ de nobis suspicionem compressit, quâ exitus mouerat. Itaq; à tempestate & procella illa, & quidem tam turbulenta, non solum imminuta non est de Societate bonorum opinio, verum etiam aucta, & cōfirmata: ex quo Collegia nonnulla per id tempus constituta sunt. Murcia in primis D. Stephani Almeidae, eius urbis, nouæque Carthaginis Episcopi: in Monte Regio (quod oppidum est in Gallecia) eius ipsius oppidi Comitibus beneficentia: Oceaniæ Ludouici Calataiudij benignitate: in oppido præterea Montilla, institutum Collegium est ab optima atque clarissima Catharina Fernãdez à Corduba Plieghi Marchione, quæ tanta beneuolentia Societatē cōplexã est, vt eius tuendæ atque ornandæ, proprias partes sibi desumpsisse videretur.

retur. Itaque præter hoc Collegium, quod suis sumptibus ædificauit, & Cordobente, quod eius opera atque auctoritate inchoatum est in oppido etiam Marchenæ integerrima femina D. Maria à Toletto, eius filia, Arcidux matrem imitata, præclarum nobis Collegium constituit.

Lib. 3. c. 7.

In Belgica verò prouincia, Germaniaque, crescebat Societas, & fundebat se quotidie latius. Nam iam inde, ab illo nostro discessu Parisiensi, de quo suprâ commemorauimus, semper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt: qui & Louanij Adriano ab Adriano, & Coloniae Agrippinæ, Leonardo Keselio Rectore, literarum studia, ac pietatis exercebant officia, multiq̄ue animos ad nostrorum institutum applicabant. Ciuibus verò Tornacēsis per Bernardum Ofluerium, & Quintinum Karlat, nota esse Societas cœpit: multiq̄ue vel nostris se adiungere, vel nostros apud se habere cupiebant: non sine magno hereticorum dolore, quorum venenum multis locis iam tū sparsum, longi⁹ in dies progrediebatur. Quod Ignatius animaduertēs, Petrum Ribadeneirā cōmisit, vt Constitutiones, nostris cōmu-

nica-

nicaret: & quòd nulla religio per illius Prouincię leges, absque Regis concessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cum Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda transigeret. Ille verò, multis licet repugnantibus, Societatis approbationē à Rege, & Collegia ædificandi potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueiroæ, Feriæ Ducis studio atque auctoritate. Qua facultate expeditior nostris patuit via: impedimentis, quæ obijcebantur, sublatis. Ei Prouinciæ Ignatius Bernardum Ouerium Prouincialem præfecit: qui tamen morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori verò, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salmeron Societatis nomen primus inuexit. Et Ingolstadiense Collegium auctius factum est, & Pragæ (quæ vrbs totius Bohemiæ Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viennensis Collegij fructu permotus, Collegium nostris constituit: vt Hussitas, VVicleffistas, & alios hæreticos, qui Regnum Bohemiæ de-

populantur, suis laboribus propulsa-
rent, & Societatis exercitijs, ad Ca-
tholicæ fidei veritatem conuerterent.
Eius Collegi fundamēta posuit Petrus
Canisius, quem Ignatius in Germania
Præpositum Prouincialem instituit.

Porrò in Italia Senis Collegium in-
choatum est, Francisci Mendozæ Car-
dinalis opera: cuius rogatu, Ignatius
quattuor ex nostris in eam urbem mi-
sit, vt ciuitatem luctu & mœrore con-
fectam consolarentur, & belli ruinis
prostratam, pijs laboribus recrea-
rent.

Vibonæ etiam (quod oppidum est
in Sicilia) Isabella Vega, Ioannis Vegæ
Præregis filia, Vibonensis Dux, præ-
clarum nobis ædificauit Collegium,
& certis fundis stabiliiuit. Germanus
etiam eius frater Ferdinandus Vega,
Catinam (quam ciuitatem pro patre
gubernabat) nostros accersuit: eosque
patris autoritate, & benignitate ciui-
um, in certo domicilio collocauit. Tā-
ta enim fuit patris Vegæ, & filiorum
eius pietas, & in Societatem be-
neuolentia, vt inter se de ea
augenda certarent

(. . .)

IGNATIVS OB DORMIT IN
Domino.

CAPVT XVI.

Hic erat Societatis status, cum Ignatius annis grauis, morbis sepe vexatus, perturbatione temporū, & notis Ecclesiæ calamitatibus mœrens, euolandi ad Christum desiderio languens, petere à Domino vehementius cœpit, vt educeret de custodia animam suam, ad confitendum nomini eius. Nam etsi corporis infirmitatem, animi robore sustentabat, & magna patientia, constantiaque, peregrinationis suæ molestias perferbat: tam incenso tamen Deum vidēdi, & eo fruēdi tenebatur desiderio, vt de sua migratione (vt supra demonstrauimus), non posset, præ gaudio, sine lacrymis cogitare. Cū autē in Vrbe castra essent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulū III. Pont. Max. & Hispaniarum Regem Philippum, armorum strepitus exaudirentur, & tumultu ac trepidatione plena essent omnia, in vineam secessit paulò remotiorem, vbi absque interpellatione, tantum malum liberius defleret. Ibi cæli grauitate, caloribus maximis,

ximis, solito cœpit habere deterius: cœgnouitque velocem fore tabernaculi sui depositionem. Paucis certè antè mensibus ad Leonoram Mascarenam ipsemet Ignatius epistolam scripsit, in qua illud erat: Hæc est postrema epistola quã ad te scribam, rogabo Dominũ pro te in cœlo breui (vt spero) ardētius. Ex vinea domũ reuertitur, quo ipso tẽpore multi ex nostris ægrotabant grauius. Ignatius igitur, cùm nudiustertius sacratissimũ Christi corpus antea suscepisset, ac nihil inesse periculi suspicarentur medici, 3. Kalend. Augusti, hora à meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere, vel scribendarum literarum, vel negociorum, nouem annos fuerat vsus) ad se vocato, ac nihil minus suspicanti, solus soli, maxima animi tranquillitate, instare ex hac vita ait suæ migrationis diem. Ei mandat, vti Pontificem Max. conueniat: benedictionem ab ipso, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac vita, lætiorque discedat. Se, si vt sperat, Domini misericordia, in montem sanctum eius venerit, non cominissurum, vt eam curam Deum pro Pontifice deprecãdi intermitrat, quam in carnẽ positus, & de se ipso

sollicitus, diligenter sancteque coluerit. Benedictionem suam libentissimè impertitus est Pontifex, cum magna amoris ac doloris significatione. Sed quòd neq; morbus grauis videbatur, neque vllum acciti medici nuntiabant vitæ periculum, ipse autem Pater de sua consuetudine nihil immutauerat, & familiariter de negocio quodam conficiendo ea ipsa nocte cum nostris egerat (quanquam Ignatij verba ipfos habebant sollicitos) vt consultius tamen aliquid facerent, posterum diem Patres expectare constituunt. Qui vbi illuxit, suauissimè illum animam agentem offendunt: accurunt, iusculum porrigunt, negat sumendi tempus esse, & manibus iunctis, oculis in cælum defixis, Iesum corde, Iesum ore implorans, placido vultu sanctissimè migravit ad Dominum pridie Kalendas Augusti, 1556. hora post solis ortum prima. Vir verè humilis, qui cum obitum suum præsciret, neque Vicarium generalem creare, neque filios suos accersere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: vt illi spes omnes suas in Deo constitutas haberent, ab illo penderent, ipsum nihil fuisse, nihil esse arbitrarentur:

Quod quamuis pugnare videatur cum
 quorundam aliarum Religionum Fū-
 datorum factis, qui sub mortem filios
 suos ad se vocarūt, & ad omne genus
 virtutis cohortati sunt: haud tamen
 pugnat cum Spiritu diuino, qui illos
 ad eiusmodi exempla edenda permo-
 uit. Diuersa ergo ac dissimilia sancto-
 rum gesta, non aduersa atque contra-
 ria inter se sunt. Deus enim qui illos
 instinctu suo incitauit, vt charitatis
 suæ affectum erga filios suos demon-
 strarent, idem afflatu etiam suo Ignati-
 um impulit, vt humilitatis studio pa-
 ternum affectum silentio premeret: vt
 in illis magis charitas, in Ignatio hu-
 militas magis eluceret. Cuius tamen
 mortui, vel verè potius viuientis patro-
 cinium, filij eius omnes senserunt. Nā
 eius ex obitu, suauissimus quidam in
 vniuersa Societate doloris sensus est
 consecutus, lacrymæ cum lætitia, desi-
 derium spei plenum, vigor spiritus
 passim excitatus: sic vt omnes vbiq; lā-
 borandi pro Christo, patiendique gra-
 uia & difficilia, nouo quodam deside-
 rio ardere viderentur. Vir etiam (quod
 facilè iudicari possit) Dei munere, ac
 prouidentia, ijs tēporibus datus Eccle-
 siæ, ad resistendum conatibus hæreti-
 corum.

corum . Itaque eo ipso tempore, quo Lutherus per summum scelus ab Sedis Apostolicæ obedientia desciuit, & funestum Catholicæ Ecclesiæ bellum indixit. Dominus noster (vt suprâ demonstratum est) fortissimum hunc du-
 cem excitauit, atque nefarijs eius conatibus opposuit: vt exercitum per vniuersum orbem terrarum conscriberet, atque eos milites cogeret, qui nouo ac salutari voto summi Pontificis obedientiæ se obstringerent, & vita atque doctrina Lutheranorum impetus propulsarent. Nam illi quidem pœnitentiam oppugnant, Sauctorum inuocationem è medio tollunt, sacrosancta Ecclesiæ Sacramenta subuertunt, delent imagines Sauctorum, reliquias illorum & beatissima ossa desijciunt ac persequuntur, euertunt templâ, indulgentias peccatorum irrident, fidelium animas, quæ igne purgatorio expiantur, piorum suffragijs priuant, denique quasi furia quædam cælum terræ miscent, & quantum in eis est, iustitiam, pacem, Christianam omnem religionem extinctam cupiunt. Ignatius verò eiusque filijs omninò contraria, dictis, factis perseueranter docet: hortaturq; omnes ad dignos pœ-

*Lib. 2.
c. 18.*

nitentiæ fructus, ad orationem, ac rerum diuinarum iugem meditationē, ad pium frequentemque Sacramentorum vsum, ad honorem sanctorum imaginibus, ac reliquijs habendum, & tum se ipsos, tum alios iuandos condonationibus peccatorum ac indulgentijs, quæ ex locupletissimo meritorum Iesu Christi D. N. & Sanctorum thesauro in Ecclesia recondito, per eius Vicarium dispensantur. Denique omnia eius consilia & studia, vel ad conseruandam, vel ad reuocandam per se & suos fidei Catholicæ sinceritatem spectasse, compertum est. Eius corpus Kalend. Augusti, in templo nostro, ad dexteram aræ maximæ, humili tumulo cōditum est. Mortuus est ætatis suæ anno 65. post conuersionem verò suam 35. Quod omne tempus in summa paupertate traduxit: in pœnitentijs, peregrinatione, studijs literarum, persecutionibus, carcere, vinculis, laboribus maximis, quos pro Christi amore, & animi excellenti virtute suscepit, & admirabili constantia peruenit: Societatis verò à Sede Apostolica confirmatæ, anno 16. quâ toto propemodum terrarum orbe propagatã vidit. Duodecim prouincias constitutas

tas reliquit, Lusitaniæ, Castellæ, Bæti-
cæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Sicilię,
Germaniæ tum superioris, tum infe-
rioris, Gallię, Brasiliæ, & Indiæ quę ad
Oriẽtem est: in ijs nostrorum vel Col-
legia, vel domicilia fere centum.

*DE IGNATIO VIRI GRA-
uissimi quid senserint.*

CAPVT XVII.

Quo tempore Ignatius sanctissi-
mè migravit è vita, Iacobus Lai-
nes æger Romæ sic erat, vt de e-
ius vita medici diffiderent. Mortuo i-
gitur Ignatio, ingressi sunt Iacobi cu-
biculum ex primis Patribus aliqui, vt
illum inuiserent, & Ignatij obitum ce-
larent, ne ex eo videlicet grauiori ali-
qua mœstitia amantissimus filius affi-
ceretur. Ex vultu tamen (qui index est
animi) facilè Iacobus cõiecit, quod Pa-
tres illi occultabāt. Itaq; ad eos cõuer-
sus: Est ne mortuus (inquit) sanctus Pa-
ter? est ne mortuus? Vbi mortuum au-
diuit, sublatis illico manibus, oculos
in cælum coniecit, & se Ignatio arden-
tissimè cõmendauit Et simul: Te Pater
ęternę (inquit) supplex ego, humilis, at
que

que abiectus homuncio oro atque obsecro, vt qui nobis Ignatium seruum tuum, Patrem, Magistrum ac Ducem dedisti, & minimæ huius Societatis fidelem ministrum atque institutorem, quiq;e hodie purissimam illius animam ex miseræ carnis ergastulo misericorditer collegisti, eius precibus me quoque ex vinculis huius mortalitatis eripias, vt indignus filius sanctissimum Patrem sequar, & cum illo vnà (vt spero) te fruar in perpetuum. Sed res secus longè accidit. Nam statim meliusculè habuit, & redditus est sanitati: quam Ignatius illi à Deo impetrasse creditus est, vt pro ipso Societatem gubernaret. Quod multo antè ipse Ignatius Iacobo futurum prædixerat. Nee mirum sanè, Iacobum Lainem in eo articulo temporis, Ignatio se ita commendasse, de cuius adhuc viui sanctitate tam præclaram habebat existimationem. Memini enim cū de principijs, propagatione, & fructu nostræ Religionis, deq; Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornasset, auxisset, ab innumerabilibus & maximis periculis defendisset, familiariter loqueremur, sapissimè Iacobum mihi dicere solitum: Quid mi-

rum

rum Petre? *Complacuit sibi Dominus in anima serui sui Ignatij.* Quod scilicet aiebat, significans nimirum, copiosam hanc gratiam à Domino propter Ignatium in filios eius deriuari. Idem Pater Iacobus, quo tempore ad Concilium Tridentinum à Paulo Tertio Pontifice Maximo primū missus est, vehemēter optauit, & cum nonnullis grauissimis viris, & autoritate ac dignitate clarissimis egit, vt Ignatius ad Cōcilium mitteretur: non vt cum hæreticis disputaret, aut controuersas de religione quæstiones differeret: sed (vt mihi ipsemet Pater Iacobus dicebat) vt Concilium ipsum precibus apud Deum, & eximia apud homines prudentia sustineret. Ille idem pater Lainez magni semper fecit Petrum Fabrum eumque quasi cælestem quendam ac verè spiritalem magistrum, & ad regendas, atque ex scrupulorum angustijs explicandas animas, apprimè eruditum suspiciebat. Et meritò quidem. Sed tamē aiebat Iacobus mihi, talem quidem esse Fabrum, si per se, ac seorsim spectaretur: sed tametsi cum Ignatio componeretur, balbutientem puerulum sibi videri, prælene sapientissimo. In quo certè nulla Fabro fiebat iniuria.

iniuria . Ipse enim Faber hoc & agnoscebat & prædicabat; & Ignatium tanquam patrem ac magistrum suum, de interioribus animi sui moribus ac difficultatibus consulebat, & interrogabat: ab illius ore, tanquam infans ab vberibus matris pendeat: illum quasi perfectissimum omnium virtutum exemplar omnibus proponebat, si qui ab ipso consilium peterent, de perfectione consequenda. Monebat enim omnes, & seriò ac grauius hortabatur, vt si celeriter & compendio (vt ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam assequi cuperent, vnum Ignatium sibi ante oculos ponerent, in illum intuerentur, illum imitarentur. Sic enim breui futurum, vt omnes perfectæ virtutis numeros explerent. Et quoniã, quod istorum Patrum de Ignatio esset iudicium dicere cœpi, alios etiam testes addam grauissimos atq; certissimos. Claudius Iaius (viuente adhuc Ignatio) acerbissimo stomachi dolore in itinere correptus est; & cū nulla medicina, nullum præsens adesset remedium, Deum rogare cœpit, vt per merita serui sui Ignatij, ipsum molestia illa liberaret, & simul atque preces fudit, liberatus est. Hoc idē Ni-

colao

colao Bobadillæ accidit. Hic cum ardentissima feбри repente aliquando æstua-ret, Ignatio iam mortuo sese cõ-mendans, statim morbo leuatus est. Simõni Roderico vitam precibus I-gnatiij prorogata[m] supra scripsimus. Itaque eam de Ignatio habebat opi- *Lib. 2. c. 9.*
 nionem Simon, quam de vitæ suæ pa-
 rente habere par erat. Franciscus Bor-
 gia Societatis nostræ tertius Præposi-
 tus Generalis, atque illustre humilita-
 tis & totius sanctitatis exemplū, vim
 verborum Ignatiij admiratus. *Loqueba-*
tur (aiebat mihi) *tanquam potestatem ha-*
bens: Longum esset persequi cæteros,
 ac recensere quid optimi quique at-
 que sapientissimi totius Societatis
 Patres, qui vel vitam cum morte com-
 mutarunt, vel superstites adhuc sunt,
 & intimam consuetudinem habue-
 runt cum Ignatio, de eius sanctitate
 fenserunt ac prædicarunt. Vnum cer-
 tē Franciscum Xauierum (vt alios o-
 mittam) præterire non debeo, virum
 omninò Apostolicum, & ad illustran-
 das luce Euangelij tot barbaras ac fe-
 ras gentes à Deo missum, & miracu-
 lorum numero & magnitudine admi-
 rabilem. Bernardus igitur ille Iaponi-
 us (de quo supra mentionem fecimus) *Lib. 4. c.*
 nar-

narrabat mihi, à Francisco Xauierio, cum de Ignatio loqueretur, sæpè se eas voces audiuisse. Magnus Sanctus est, Bernarde, Pater Ignatius, magnus omninò Sanctus. Quasi Sanctum certè Franciscus ipse venerabatur Ignatium. Itaque epistolas in genua procumbens præ reuerentia ad illum sæpè scribebat: consilium petebat, & documenta ad Indorum conuersionem: & quibusdam in literis ait, se quidem hæc ab Ignatio petere, ne se id facere prætermittat, grauius à Deo puniatur, propterea quod spiritu illo, & luce consilij sanctissimi Patris sui ac Magistri, ad tot gentium salutem non esset vsus. Contrà verò omnium tempestatum vim, & periculorum incursum, nomine se atq; Ignatij intercessionem muniebat: appēdebatq; collo quasi scutum firmissimum Ignatij nomē, manu ipsius Ignatij scriptum, & suæ professionis vota. Et ne testes domesticos tantum proferre videat. (quamquam ij certiores sunt) paucos aliquot externos adducam locupletissimos, atque auctoritate singulari. Marcellus secundus, Pont. Max. Ignatij semper cupidissimus, tanti semper fecit eius. cum alijs de rebus, tum de pertinentibus.

bus ad Societatem iudicium, vt in ijs quidem, plus apud se ponderis habere diceret solam Ignatij authoritatem, quàm omnes in contrarium rationes, vt Libro tertio demonstratum est. Io. *Lib. 3.*annes tertius Lusitaniæ Rex eximius, c. 15. & ijs virtutib. quæ Regis propriæ sunt cumulatissimus, qui ab ipso initio, Societatem & ornauit munificētissimè, & defendit acerrimè, magnam curam adhibuit vt res omnes Societatis cognosceret, & erga Ignatium studium suum testaretur. Itaque Ludouico Gonsali (qui Ioanni Principi filio suo à confessionibus fuerat) in Urbem proficiscenti mandat, vt omnia Ignatij dicta factaque curiose obseruet, & ad se diligenter perscribat: & quid de toto homine ipsi videatur, ipsum Regem certiores faciat. Fecit Ludouicus quod fuerat iussus, & post exquisitam rerum omnium peruestigationem (vt ab ipsomet accepi) scribit Regi; Se quidem circumspexisse omnia, & diligentissimè Ignatium obseruasse, prout Rex iusserat, & ita virtutum illius magnitudine atque excellentia captum esse, vt vel aspectus tantùm modo ipsius, & oris compositio, ac corporis motus vehementer ipsū Ludouicū
ad

ad Dei amorem inflammaret. Quocirca vel ex solo Ignatij intuitu, permultum ad virtutem se capere adiumenti. Gaspar Quiroga, qui viuit adhuc, S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Tolentanus, & fidei supremi consilij Præses, summa fuit amicitia cum Ignatio, necessitudineque coniunctus, multaque cum illo Romæ, & graua tractauit negotia. Is laudandi Ignatium finem non facit, à religione, sanctitate, atque prudentia, cæterisque præclarissimis virtutibus: tantam verò animi, vultusque constantiam, & tam æquabilem ac perpetuum tenorem in omni vita, quantus in Ignatio fuit, se in nullo mortaliū vidisse affirmat. Multi principes viri, & tum Ecclesiastica, tum sæculari dignitate præstantes, ad Societatem post Ignatij obitum literas scripserunt: in quibus & mortuum Patrem laudabant, & viuentes ac mœrentes filios consolabantur. Exijs vnus Ioannes Vega fuit, qui tunc quidem pro Philippo Rege Siciliam gubernabat, postea verò Regij Consilij Præses, in Hispania decessit è vita. Is (vt diximus) Romæ legatus Caroli v. Cæsaris apud Pontificem Maximum cum esset, magnam cum

Ignatio

Lib. 3.
6. 19.

19.

1706. 1

19. 21. 1

Ignatio contraxerat familiaritatem, summaq; beneuolētia illum deinceps profecutus est. Mortuo igitur Ignatio, ad Iacobum Lainem, Vicarium iā tūc Generalem literas scripsit, quarum caput vnum de Hispano sermone in Latinum translatum hic subiiciam, quod tanto viro dignum, & à nostro proposito non alienum esse iudicauit:

Triduo (inquit) aut quatrduo anteq̄ mihi reddita est epistola, quā Pater Polācus tuo nomine de Beati Patris Ignatij obitu ad me misit, nūtiatum erat nobis illum è vita migrasse, sed obscure. Itaque magno tenebamur desiderio, omnia certius cognoscendi, & intelligendi, quis fuisset sanctissimi viri exitus, quis status sit sanctæ vestræ Societatis ac Religionis. Non enim dubitabam (quod in hac epistola vidi, & in ea etiam quæ ad Patrem Hieronymum scripta est) quin & illius vitam finis gloriosus clausisset, & vos vestramque Sodalitatem diuina protectio prouehat. Sed tamen per magnam ex hac exacta & diligenti rerum gestarū narratione, consolationē atq; ædificationem accepi, quæ tamen cū certo quodam doloris sensu fuit coniuncta. Non enim possumus non dolere

lere eorum obitum ac iacturam, quos
in hac vita dileximus. Benedictus De-
us, qui seruum hunc suum è custodia
corporis eductum ad se vocauit eo
tempore, quod ipsi opportunius indi-
cavit: quiq; illum ita instruxit, & gra-
tia sua communiuit, vt tot suę virtutis
monimenta, tot sanctitatis trophæa
relinqueret, quę nulla consumet vetu-
stas, non dies, non aër, non aqua cor-
rumpet, nulla vis labefactabit atq; cõ-
ficiet, quemadmodum alia videmus
diruta & absumpta, quę vanitate &
ambitione fuerant constituta: Ego ve-
rò mecum ipse cogito, qua pompa,
quo triumpho, in cælo à beatissimis
illis mentibus exceptus is sit, qui tot
clarissimas victorias de gentibus im-
manitate barbaris, multitudine infi-
nitis reportauit, qui vel per se, vel per
milites suos, lumen fidei ac religionis
ijs populis ac nationibus inuexit,
qui sedebant in tenebris ac vmbra
mortis: qui mortalium plurimorum
infidelitatem vicit, feritatem emolli-
uit, ignorantiam depulit, perditam vi-
tam profligauit. Itaque merito sanc-
atque iure optimo, illius vexillum
pud vexilla Sãcti Dominici, ac D. Frã-
ciscei, & aliorum Sanctorum in cælo
collo-

collocabitur, quos Deus elegit, ut non solum carnis illecebras, & mundi blandimenta ipsi vincerent, sed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarent. Quàm siucera porcò erit ista Ignatii gloria? quàm sine aliorum Sanctorum inuidia iste triumphus? quam dispar, quam dissimilis, quàm contrarius speciosis, sed fallacibus huius mundi triūphis, quos fugaces & breues, miseria & inuidia plenissimos videmus, ac Reipub. vehementer perniciosos? Quæ omnia magnam nobis cōsolationem afferre debent, & tristitiam, quam ex morte Ignatii pro naturæ nostræ imbecillitate cœpimus vel mitigare vel tollere: nostrosq; animos, mœrore percussos excitare, atq; spe erigere, ut cōfidamus illum iam regnantem, & verè viuentem cum Deo, neque suæ religionis, neque amicorum oblitum, maam nobis porrecturum, filijs suis promptius etiam opem laturum: denique eos apud Deum habiturum cōmendatissimos, qui Deum ipsum in Ignatio agnouerunt ac venerari sunt. Hæc ille. Ioannes Auila, vir excellenti virtute, prudētia, doctrina, & cū in vniuersa Hispania, tū potissimū in Batlica Pro-

Z

uincia

uincia (quā verbo Dei illustravit) notissimus, cum Patrem Ignatium cū socijs in mūdum à Deo missum audiuisset, eiusque propōsitum atque institutum intellexit, se quidem dixit, hoc idem quod ille afferebat, iam diu animo concepisse, & magno labore atque studio cōquisiuisse atque indagasse, sed peruastigare tamen, atque deprehēdere haud potuisse. Itaque euenisse sibi aiebat, quod puero ad radices montis agentis, qui onus aliquot magni ponderis diu multumque versat, & in fastigiū montis toto conatu subuchere molitur, neque tamen prae vitium infirmitate potest: quod onus si vir aliquis, corporis mole & robore Gigas, sustulerit, minimo negotio transferet scilicet quò volet, & in cacumine montis collocabit. Atque hac similitudine, pro sua modestia, vir excellens, se quidem pusillum, Ignatium verò Gigantem nominabat.

DE STATURA CORPORIS EIVS.

CAPVT XVIII.

STatura fuit modica, vel potius breui, cū eius fratres proceri fuerint, & quæ iustam excederet. Facie honesta:

necta: fronte læta, atq; exporrecta: depressis vi lacrymarum oculis: palpebris cōtractis, corrugatisq;: aurib. mediocrib. naso & à sūmo eminentiore, & ab imo diductiore: colore viuido, ac temperato: caluitio, totoq; ore venerabilis: vultus illi iucundè grauis, & seuerè iucundus: quiq; trāquillitate quadam, ac serenitate exhilararet intuentes, grauitate componeret. Ex altero crure nonnihil claudicabat, sed honestè, & quod ambulandi moderatione tegeretur. Callosos pedes, & nuditate, crebrisq; itineribus exasperatos habuit: & crus alterum ex vulnere (vt dixi- *Lib. 1.* mus) imbecillum semper, ac tenerum: *c. 1.* vt vel leuem contactum absq; dolore non ferret. Quo magis mirandum est, tantum terrarum pedibus illum obire potuisse.

Principio maximis fuit viribus, prosperaq; valetudine: quam ieiuniorum, pœnitentiæq; magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque sæpe morbo tentatus est, maximeque stomachi dolore per omnem vitam grauissimo, inedia & vacuitate cōtracto. Fuit enī tenuissimi vulgatusq; victus, & ita sobrius, vt tres interdum dies integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque

caruerit. Gustatum ita amiserat, ut nul-
lam ferè ex cibo delectationem perci-
peret. Quapropter egregij medici ne-
gabant illum naturaliter ea corporis
affectione, tamdiu potuisse viuere.
Vestitus eius vilis, & neglectus, sed
mundus: cultus ipse, sine cultu. Nam
quod de sanctissimis viris Nicolao, ac
Bernardo memoriae proditum est, pau-
peritas semper ei placuit, sordes nun-
quam.

Et quoniam staturam Ignatij atque
oris & totius corporis habitum con-
stitutionemque descripsimus, non
erit alienum proposito nostro illud
etiam adijcere. Nullam nos habere i-
maginem, quæ ipsum ad viuum refe-
rat: quod non oblivione tamen aut
incuria factum est. Sed cum Ignatius
neque pictam, neque fictam imaginem
suam pati posset, neque quippiam quod
vanitatem haberet, aut vanitatis um-
bram, ut hoc fieri promitteret, qui ab
ipso petere auderet, ex omnib. nostris
inuentus est nemo. Ignatio incito ali-
qua ad eam rem tentata sunt, sed fru-
stra. Ita que imagines eius quæ circum-
feruntur, ex quadam ductæ sunt post
ipsius mortem efficta. Quarum tamen
omnium (meo quidem iudicio) pro-
ximè

ximè ad veritatem accedit ea quam
 Udefonsus Sanctius, Philippi II. Regis
 pictor (qui exprimendis ad vivum re-
 bus maximè excellit) me præfente &
 commonente, ex prototypo Romano
 Mantuæ Carpentanorum depinxit,
 hoc ipso anno salutis nostræ M. D.
 LXXXV.

VITÆ IGNA- TII LOIOLÆ

LIBER QUINTVS.

P R Æ F A T I O.

HACTENVS de vita
 Ignatiij, & morte dixi-
 mus, qua nobis ad conti-
 nuationem quãdam hi-
 storice, seriemq; cõtexẽ-
 dã pertinere visa sunt. Nunc operæpre-
 tium me facturum arbitror, si aliqua
 de eius virtutibus separatim dixerò.
 Quanquam enim in ijs, quæ de Ignatio
 explicata à nobis sunt, omniũ virtutũ
 Z 3 illius

illius eminent insignia, & probatissimi integerrimiq; animi lumen elucet: interdum tamen ipsa rectè facta, aliarum rerum narratione obscurantur: & ut maximè appareant, implicata tamen cum alijs & coniuncta minus delectant & permouent, & agendæ verissimam rationem docent, quam cum seorsum spectantur, neque pondere solum, sed numero etiam lectorem excitant. Tenuia verò quaedam cur recensuerim, dicerem, nisi religiosi hominibus, & parentem nostrum ignatium imitandi cupidissimis, hæc scriberem. Quibus persuasum nimirum est, parua non esse, sine quibus maiora constare nequeunt: & in perfectionis acquirenda studio, Qui spernit modica, paulatim decidere: contraq; iuxta Christi Domini nostri sententiam, *Lucæ 16.* Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidei esse. Et quoniam vos ego, fratres, intueor, vos meus hic, qualiscunque est, conatus spectat, commemorandis

Eccl. 19.

Lucæ 16.

morandis Ignatij virtutibus, illum ordinem sequar, quem Ignatius ipse in Constitutionib. tenuit, cū perfectā Praepositi Generalis formam describeret. Nam nihil minus quàm de se cogitās, suis coloribus se mihi videtur pinxisse. Neque tamen omnia persequar, quæ mihi comperta sunt, sed pauca quæ ad ex multis excerpam, quæ vel illustriora, vel ad exemplum commodiora videbuntur. Sic enim & breuitati, & lectorum utilitati seruiam.

DE ORATIONIS GRATIA, ET
familiaritate cum Deo.

CAPVT PRIMVM.

VT igitur de ea, quæ primo loco in Constitutionibus ponitur, deuotionis virtute dicam, quæ Deo hominem iungit, & ex perenni illo diuinitatis fonte haurit, quæ in alios effundat: singularem quandam orationis gratiam Ignatius habuit.

Ex quo primùm diuina luce illustratus est, & à sæculi vanitate ad Deum conuersus, omnes contendit neruos,

ut iugiter cum Deo ac familiariter versaretur, & in oratione totus omnino esset.

Sacris initiatus, cum recitandis horarijs precibus, diuinoque officio persoluendo occuparetur, tanta diuinæ consolationis copia perfundebatur, tanta lacrymarum affluentia, ut in singulis penè verbis hæere, ac preces interrumpere, & in Psalmis legendis multum diei tempus ponere cogeretur. Ergo, præ lacrymis, excæcatus ferme est. Qua de causa socij, ut omittere diuinum officium Ignatio liceret, à summo Pontifice impetrarunt.

In rebus grauioribus, etiam si rationes probabiles multas haberet, nihil tamen consuevit prius constituere, quam rem Domino in oratione commendasset. Hoc tamen studiosius faciebat, cum scribebat Constitutiones ac regulas Societatis.

Conscripserat aliquando Regulas quasdam Ignatius, ad modestiam religiosam, & totius corporis motum decorumque pertinentes. eos ut promulgaret, Romanæ domus Ministro iussit: cessauit ille aliquantulum, ac fuit negligentior. Et mihi Ignatius hæc ipsa de re agens: Ego, inquit, in meditanda

dis regulis, scribēdisq; diutius laboro. Ministri autem vt obseruentur, remissiores sunt, quasi paruo mihi cōstent. Certè vel haste quas publicare iussi, aut equam perscriberem, septies & eò amplius orationem Domino, & lacrymas fudi. Quid de constitutionibus, alijsq; maioris momenti regulis credere par est? Has ipsas regulas postea domi nostræ promulgare P. Iacobū Larnē Ignati^o iussit, & ad obseruationē earū nostros adhortari: atq; exhortationi Iacobi Patres fratresq; qui domi erant antiqui & noui, vt ad vnū omnes interessent præcepit. Quod nouum admodum atque insolens fuit. Dum cōcio fit à Iacobo, ingens exauditur fragor, domus tota concutitur, tectum sub quo ea ipsa hora consistere in hortu primarij Patres à cœna consueuerant (erat enim Augustus mensis, & calores maximi) repente cōcidit: quos sine dubio ruina oppressisset, nisi præter morem, consuetudinemq; in concione illos adesse Ignatius voluisset. Quo tectum collapsum videns, Deo, quòd cōs domesticos seruasset gratias egit: Mihiq; videtur (inquit) Deus hoc factò significare voluisse, istiusmodi regulas sibi esse non ingratas.

In cōstitutionibus scribendis, alijsq; magni momenti rebus statuendis, Deum semper (vt diximus) consulēbat. Consulendi autem modus hic erat: Exuebat imprimis se omni affectu, qui tollit sincerū de reb. iudicium, abdicabatq; à se omnem propensionem animi : deinde auxilium Domini, ac gratiam vera videndi ac persequendi petebat: tum rationes vtraque ex parte considerabat per attentē & grauitē, earumq; momentum ac pondus æstimabat, atque inter se etiā componebat. Postremò recurrebat ad Deum iterum; & quæ cogitasset atque inuenisset, eius in conspectu ponebat: vt ipse confirmaret, quæ in ipso operatus esset.

Patrem Iacobū Lainem qui omnium Sanctorum vitas, ortus omnium Ordinum, progressionesq; legerat, sciscitatus est aliquando Ignatius, quod eius esset de regulis illorum Patrum, cōstitutionibusq; iudicium, qui auctores ipsarum Religionum atque parentes extiterunt: num scilicet, quæ literis mandassent, posterisq; suis tradidissent, ea omnia per reuelationem accepissent; an ex his suo sensu quædam, iudicioq; statuissent? Cui Iacobus
pro:

proprius fidei esse respondit, grauissima quæque & maxima instituti cuiusque quasi fundamenta à Deo, qui omnium Religionum fons est. Pactibus illis tradita fuisse diuinitus: reliqua quæ minora sunt, & naturam ipsam Religionis propriè non attingunt, Deum prudentiæ eorum qui leges condiderunt, iudicioque reliquisse. Sicuti etiã fecisse videmus cum Pastoribus ac Principibus Ecclesiæ, in ijs quidem quæ ad eius pertinent gubernationem. Tunc Ignatius, tecum planè sentio. Ex quo conijcere licet, quæ propria sunt, ac præcipua nostræ Societatis firmamenta, ea Ignatium diuinitus accepisse: cum verò de re aliqua leuiori deliberabat, in qua diuinam lucem non haberet, P. Lainem sciscitatum fuisse, ut videlicet illius consilium exquireret, & apud se statueret, vtrum posset pariter rem illam præscribere absque Dei reuelatione, atque alias cælesti lumine collustratus scripisset.

In horas singulas sese colligebat, & à reliquis animum in Deum auocabat: conscientiamque suam discutebat diligentissimè. Quòd si negocium intercederet grauius, vel occupatio aliqua tanta quæ piæ cõsuetudini impe-

dimentum adferret: proxima hora, vel certè primo quoq; tempore, interpositam moram compensabat. Non tamè externarum rerum occupatione vsq; adeò distringebatur Ignatius, vt deuotionis illius cursus retardaretur.

Vidimus frequenter illum ex tenuissimis rebus ad Deum, qui in minimis etiam maximus est, ascendentem: ex plantulæ, frondis, floris, fructus vnius aspectu, ex vermiculi alicuius, aut bestiolæ consideratione, supra cælos attolentem se, & ad ea, quæ à sensibus remota sunt, penetrantem: capientemque è singulis vtilissima documenta, ad totius informationem vitæ.

Atque hoc familiare nostris optabat esse, vt Deum in rebus omnib. presentem cernerent: & mentes suas non in oratione tantùm ad cælestia attollerent: sed vniuersas res, atq; actiones singulas in Deum referrent: neque minorem deuotionis spiritum in actione, quàm in ipsa meditatione sentirent. Et hanc quidem orandi consuetudinem assiduam, cùm in alijs, tum verò in hominibus piè occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

Tam feruenter orabat, vt ex intentione

tionem animi morbum aliquando contraheret. Anno vero, 1550. quod ipso Christi Domini nostri die natali, duo sacra continenter fecisset, in extremum vitæ discrimen adductus est.

Neque vero, in sacrificio Missæ solum ita intendebat animum, sed in minis etiam rebus, quæ ad Deum pertinerent: cum mens benedicebatur, confecto prandio, gratias Deo agebat: in reliquis demum rebus, ita scuocabat animum, seseque colligebat, ut Deum veluti præsentem cernere videretur: semperque ante orationem præparabat animam suam, & quasi in cubiculum cordis intrabat: & ita mens inflammabatur interior, ut facies etiam accenderetur, & rota (quod sæpe animaduertimus) quodammodo ignesceret.

Deum sæpissimè alloquens, ex intimo corde dicebat, Quid ego, Domine, extra te volo, aut quid velim? Et quoniam voluntatem suam ad diuinam voluntatem accommodabat, idè volebat omninò, quod Deus, idè volebat: in omnibus rara quadam illuminatione, atque æquabili mulcebat Dominus.

Præ-

Presentem diem cum hesterno conferens, & cum profectu profectum, longius se quotidie progressum, & ardentioribus inflammatorum studiis in dies reperiebat: ut suum illum, quem Manresa habuit statum (quemque primitivam suam Ecclesiam studiorum tempore solitus est appellare) extrema iam ætate, prima fuisse rudimenta diceret: & ea quotidie in se Deum expolire, quorum Manresa lineamenta duxisset.

Cum in singulis precationibus uberimè fletet, & continua lacrymarum fluxio, lætitiæ spiritui eximiam, magnam corpori debilitationem adferret, & suavitatem spiritus potiorē longè corporis sanitate duceret, verereturque ne si lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa consolatione, & spiritali fructu detraheretur: ratione tandem, consilioque medicorum victus, à Deo petijt, ut liceret sibi lacrymis imperare. Cuius rei tantam à Deo facultatem accepit, ut lacrymas ad arbitrium suum regeret, & illas, ut habeas vel adduceret, cum vellet, vel remitteret: tam constanti & æquabili diuinæ consolationis gratia, ut cum ardescerent lacrymæ, deuotionis tamē viret fructus: & cohibitus fletus, circumfluē-

tem visitationis diuinæ copiam nihil omnino reprimeret.

Ardenti desiderio tenebatur, ex hoc carcere & vinculis euolandi ad Christum, vt quoties de morte sua cogitaret, temperare sibi à lacrymis, præ lætitiâ, non posset. Dissolui enim, & esse cum Christo, multò magis melius sibi existimabat. Neque verò, vt summum suū bonum consequeretur tantū, & in beatissima illa visione conquiesceret, Christi vidēdi desiderio flagrabat: sed (quemadmodum amici expetere præsentiam amicus solet) vt iucundissimo, multoq̄ue felicissimo illius perfrueretur aspectu.

Philip. 4.

Atque ex hoc fortasse moriendi desiderio, iugiq̄ue meditatione mortis, admiratio illa nascebatur, quam Ignatio cuiusuis hominis sermo mouebat, qui se post tres quattuorve menses aliquid facturum diceret: cui (si quem nāt' esset eiusmodi) tacita quadam, beneuolâq̄ue reprehensione admirās, aiebat, Iesu bone, tam diu te victurum putas?

Dū ægrotaret, admonitus à medico; ne se angoribus daret, neve tristiorib' rebus occuparetur: cogitare attentè secū coepit, num res tã noua & acerba sibi.

sibi posset accidere, quæ se molestia aliqua afficeret, & perpetuam animi securitatem perturbaret. Hæc cogitanti, illud (quod maximè insidebat animo) solū occurrit: si quo modo Societas nostra dissolueretur. Progressus est longius, & ut se excuteret ac diligentius percontaret, quæ siuit ex se, quam diuturna hæc molestia futura esset: Statuebat quæ, si hoc nulla sua culpa euenisset, post quartam horæ partem, quā in oratione posuisset, seseque collegisset, se, si quid ex ea re cepisset molestiæ, facile depositurū, etiā si vniuersa (inquit) Societas deleatur, & tãquam sal aqua dissoluatur.

In diuinis rebus P. Iacobo Laini aliquoties dixit, habere se passiuè magis, quam ætiue: qui supremus gradus ab ijs traditur ac perfectissim⁹, qui de cõtemplandi ratione scripserunt. Itaque Arcopagita Dionysius de magistro suo Hierotheologoquens, . Erat (inquit) patiens diuina.

Observauit aliquoties illum idem P. Iacobus orantem in hunc modum. Ascēdebat in solarium, vnde liberè in cælum posset suspicere: ibi aliquantisper corpore immotus, fixis in cælum oculis stabat: tum genu flexo, Deum

adora-

*De diuinis nom.
c. 2. p. 1.
in fine.*

adorabat: deinde capite aperto, in scabullo humili sedebat, propter corporis imbecillitatem: continuo lacrymarum rivuli profluebant: idque suaviter, moderateq; & sine vilo vel singultu, vel strepitu, vel corporis motu.

Nullus quantusvis strepitus (si nullaeius culpa accideret) Ignatium obturbabat orantem: leuissimus interpellabat, si vitari diligentia posuisset. Ita non strepitus, sed negligentiae culpa, quam sustinere sibi videbatur, molesta erat precanti. Orantem in cubiculo Ignatium, ostio clauso, importunè ianitor interpellauit aliquando, cui semel atque iterum pulsanti nihil respondit Ignatius: cum molestus esse pergeret, & perseveranter obtunderet, ostium aperuit, Et quid (inquit) tibi vis? Cui ianitor: En, inquit, Patet. literæ, quas qui reddidit, tua ex patria allatas dicit, simulque literas in manus. Ignatio tradit: qui recluso ostio, literas in lucem caminum (erat enim hiems) cremandas coniecit, & continuo ad intermissam orationem redijt.

Defectus suos, culpasque quantumuis leues agnoscens, deflensq; dicebat. cupere se, ut pro pœna, sibi Dominus abundantis illius cōsolationis copiã adimeret.

meret, quo cautior, sollicitiorque esset: sed tãtam misericordiam Dei in se esse, gratiæque suauitatem, vt quo plus ipse deficeret, atque emendationẽ hęc ratione percuperet, eo Dominus liberalior in ipsum esset, & dulcedinis suę thesauros largius effunderet. Itaq; dicebat: Persuaderi sibi non posse, hęc duo simul coniuncta, in vllõ hominũ tã valde reperiri, quã in se: vt in Deum videlicet æquẽ quis esset ingratus, & à Deo tam multa tamque magna beneficia quotidie acciperet.

Propter magnam suã imbecillitatẽ, donatum se à Deo gratia deuotionis dicebat, & ad nullam rem, in grauescente iam ætate, & corpore grauiter affecto, idoneum, nisi vt vni Deo vacaret, & deuotioni sese penitus daret.

Illam in primis consuetudinem tenuit, vt Reges eosq; Principes, ex quorum felici gubernatione vnũuersa nã. quillitas pendet Ecclesiæ, diligentissime Deo, assidueque commendaret id, quæ mox subiiciam, exempla demonstrant. Anno Domini 1555. 21. die Martij, cùm Iulius III. Pont. Max. eo morbo affectus esset, quo etiam extinctus est, orationes pro salute Põr. domi instituens Ignatius, dixit se quidẽ pro-

Pont.

Pont. antequam agrotaret, semel quotidie preces cum lacrymis Deo fundere solitū esse: post morbū verò, semel atq; iterū id se in dies singulos præstiffisse. Leonora Mascarena, femina primaria atq; clarissima, & de Ignatio ipso optimè merita, Ignatium per literas rogavit, vt Philippum I. Hispaniarum Regem, quem ipsa educauit à puero atque eduxit, suis precibus apud Deum haberet commendatissimum. Cui respōdit Ignatius: Se quidem, pro Philippo adhuc Hispaniarum Principe semel orasse quotidie: postquā verò Carolus pater onus in illum reiecerat, & tot Regnorum clauū tenere, & gubernacula tractare cœperat, ad quotidianas stasque preces, alteras etiam sediebus singulis addidisse.

Illud etiam minimè prætereundum videtur, quòd quamuis ipse tam excellenti esset orationis spiritu ornatus, pluris tamen interdum facere videbatur spiritum mortificationis, quam spiritum orationis, etsi ita connexi ij spiritus, iugatique inter se sunt, vt seiungi, distrahiq; difficulter possint. Ex quo, cum religiosum quendā virum vt laudaret quidam ex nostris Patribus Ignatio diceret, Vir est. multæ orationis:
 Igna-

Ignatius, voce commutata, Vir est (inquit) multæ mortificationis. Eam porro mortificationem intelligebat, non modo quæ in corporis afflictatione posita est, sed multò etiam magis, quæ in propriæ voluntatis ac iudicij expugnatione consistit. Quocirca in hominibus potissimum honoratis, atq; splendidis, sui contemptum, omnisque fastus, existimationis, atque excellentiæ conculeationem, ac victoriam, corporis macerationi longè anteferebat: quod videlicet sit difficilius spiritum comprimere, quàm carnem affligere. Quanquam rebellis caro sæpè affligenda est, vt spiritus comprimatur.

Qui prolixiori oratione vtuntur, & multas horas in rerum diuinarum meditatione collocant, ijs magnopere cauendum esse sentiebat, ne præfracti nimis ac duri fiant, & in proprio sensu pertinaces: ne ve ex re omnium fructuosissima, & Dei communicatione præstanti vitiū ipsi contrahant, fiatque sua ipsis culpa venenū, quod præsens animæ est omnium morborum medicina. Solēt enim quidā difficili admodū ingenio esse, & in proposito obfirmati: ad quorū naturā, si orandi studiū nudū accesserit, & meditandi tantū quædā as-

fidui-

fiduitas, absque mortificatione, suiq; vincendi cura, ita capite exsiccantur interdū atq; obdurescūt, vt dimoueri de sētētia, flectiq; nō possint. Sūt rurs' qui quicquid in oratione sētiūt, sibi à Deo immissum putēt, sensumq; suum, sensum esse Dei, à quo discedere nefas sit: itaque & sentiendi regulam & agendi, sensum quem habent in oratione certissimam statuētes, ad eam omnes vitæ actiones dirigunt. In quo falluntur sæpè. Ipsi enim non rarò iudicium sequuntur suum, atque animi impetum pro instinctu diuino habent: vitiumq; naturæ speciosa quidem, sed falsa excusatione tegunt: prolabunturque frequenter in maximos errores, quibus orationi, rei præclarissimæ, ac mortalibus utilissimæ, infamiam inferunt apud imperitos, existimātes rei id esse, non personæ vitium. Neq; enim ad sensum nostrum (quantumuis pius videatur ac diuinus) detorquere quæ certa sunt, sed contrà, sensus cogitationesque nostras (tanquam dubias & fallaces) ad rectissimā fidei & sanctorum patrum normam, atq; exploratissimā debemus exigere. Nō enim dubijs perspicua tolli, sed illustrari perspicuis dubia & confirmari potest.

DE CARITATE ILLIUS
erga proximos.

CAPVT II.

EX ijs quæ hætenus diximus, facile elucet, quibus diuini amoris facibus arderet Ignatius: quo erga proximos fraternæ dilectionis igne esset inflammatus. Vbique enim suæ charitatis argumēta, & cælestis incendij certa vestigia relinquebat: Cū eius omnia consilia, studia, labores in Dei gloriā, & hominum salutem referrentur, & in eo vno consumerentur, vt vitæ a radicitus è Christiana Republica reuelerentur, virtutes insererentur, conseruarentur, augerētur. Sed hoc ijs exemplis fiet magis perspicuū, quæ hic apponam.

Lutetiæ, cū quidam pellicis amore nefario teneretur, neque ab illo Ignatius hominem posset vlla omnino ratione diuellere, aliquando rescivit, illum extra oppidum iturum, eò fortasse, vbi turpes eius deliciae erāt. Ignatius igitur in lacum frigidissimum, vicqua transiturus erat, adiacentem selet cōiicit: corporeq; gelidis aquis immerso, capite tantū extans, ad illum iam appropinquantē, Perge, inquit, miles, per-

perge ad tuas foetidissimas voluptates: impendentē capiti tuo ruinā nō vides? instantem pestē non perhorrescis? Hic ego pro te tādium me macerabo, donec iustissimum Dei furorem in te paratū auerram. Exterritus homo, & hoc tam insigni charitatis exemplo percussus, resistit, pedem refert, familiaritatē illam scelere copulatā statim discindit.

Dicebat se, si quid ad animarum salutem pertineret, paratissimum esse, nudis pedibus, cornibusque onustum per plateas incedere: nullum denique recusare habitū, aut ridiculum ac probrosum vestimenti genus, quod esse utile hominibus posset: quod re ipsa comprobauit, si quando sese occasio obtulit.

A Erat iam affecta nominatim rogatus, ut moribūdum hominem iuaret, tamenli corpore erat morbis fracto, peneque consumpto, essentque permulti, qui labore illū leuare possent: tamen operam suam ei, qui peteret, negandam non existimauit. Ergo totam noctem homini adfuit, in extrema illa pugna, & ancipiti cōtentione dimicanti. Religiosē, sãcteq; morē illū retinuit, ut nulli malū pro malo redderet, sed vinceret in bono malū, & malefacta benefa-

ctis

Etis non tantum exaquaret, sed etiam obrueret. Quae de causa cum sapius appetitus esset à multis, & ad iustam indignationem prouocatus: ne minimam quidem commoti animi significationem dedit: neque eos à quibus grauius est laesissus, vel leuiter, cum facile posset, est ultus: quod quidem ijs exemplis quæ mox subiiciam, planum fiet.

Romæ anno 1546. Religiosus quidam eruditus, ex amico inimicus factus, inuidia existimulante, grauius in Ignatium exarsit: qui etiam iactare cœpit, omnes nostræ Societatis homines, qui in Hispania esset, à Perpinniano Hispanim vsq; igni se traditurum: idq; Ignatio, qui suis verbis renuntiaret, misit. Cui Ignatius per eundem, scripto ita respondit: Tu quidem quotquot nostri in Hispania sunt, cremandos te curaturum dicis: ego verò id dico, & opto, vt & tu charitate flagres, & amici tui, ac necessarii, non solum qui in Hispania, sed qui in vniuerso orbe terrarum sunt, Spiritus sancti igne inflammantur, & ardeant: vt perfectionis culmen adepti, diuinam gloriam augeant magis, & illustrent. Quod si quid contra me (bone Pater) habes, iudices Ro-

mæ sunt, Gubernator & Vicarius, qui nunc, summi Pontificis imperio, res nostras cognoscunt, vt sententiam de illis ferant: ad illos referas, quæso, ante quam sententiam pronuncient, vt ego, si quid debeo, solus exoluã, & corpore meo poti⁹ satisfaciam (quod mihi quidem erit iucundissimum) quàm alij, qui in Hispania sunt, nulla sua culpa, pœnas indebitas pendant. Romæ apud S. Mariã de Strata, 10. Augusti 1546

Lutetiã contubernalẽ Ignatij quen- *Lib. 2. 6. 1.*
dã fuisse diximus, qui cõmissa sibi pecunia Ignatiũ defraudauit, & in eas angustias hominem coniecit, vt magno studiorum suorũ incõmodo, quotidie mendicare cogeretur. Huic igitur pecuniæ fraudatori gratiam hunc in modum Ignatius retulit. In Hispaniam ille Lutetia decedẽs, dum opportunam Rhotomagi nauigationem expectat, in morbũ periculosum incidit, qui vsque adeò mitem Ignatiũ, ac singulari præditum charitate esse intelligebat, vt ad illũ de sua aduersa valetudine amicè scriberet: & quasi esset beneficio à se aliquo affectus, opẽ ab illo sibi auxiliumq; postularet. Oblatã occasionẽ Ignatij charitas auidè arripuit, vt libè-

2. Cor. 12.

Rom. 12.

ter se impenderet, ac superimpenderetur ipse, pro anima illius, & carbones ignis non quidem vindictę, sed diuinę caritatis in caput eius congereret. Rhotomagum quęrendi iuuandique hominis causa confestim ire statuit, & magna spiritus alacritate, ac robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atque ita ieiunus percurrit, vt ne aquam quidem gustaret. Porro in hac Ignatij deliberatione, & Rhotomagensi profectioe, eximia quędã acciderunt. Quorum aliqua, breuitatis studio in prior editione pretermissa, nunc exponam. Primum illud: deliberanti Ignatio profectioe, & cum in modum quę diximus, Rhotomagum abire statuenti, magnus repente metus, magnaque est iniecta religio, quasi hoc esset tentare Deum. Sed cum in templo Diui Dominici feruentius orasset, Deumque esset precatus, vt vias suas dirigeret, timore illo atque anxietate liberatus est: & nouo diuini spiritus robore, mirum in modum animatus. Alterum est, quod eo ipso, quo profectus est die, cum è lecto surgeret, & se in viam dare vellet, tanto subito horrore correptus est, vt neque satis pedibus consistere, neque vestimenta induere

polle

posse videretur: sed hanc percussis animi trepidationem diuina virtute vicit, & ante lucem ex vrbe Parisiensi egressus est: sic tamen vt tres ipsas leucas ad oppidum Argentueil vsque tam lentè atque grauatè conficeret, ac si pedes haberet plumbeos. Sed hæc tentatio, & totius corporis gratuitas eatenus durauit, quoad superato quodam collis ingo, & aspero adscensu, in planum atque spatiosum campum tandè euasit. Vbi mirificè à Domino recreatus est, & tanta, tamque noua & subita luce perfusus, & spiritus ardore incensus, vt omni prolixius molestia, corporisque grauitate depulsa, quasi ceruus quidam, per latam illam planiciem sic curreret, vt volare magis quàm ambulare; magis rapi, quam se mouere videretur. Deūq; suauissimè alloquebatur, & tā validis clamoribus, ex vulnerato amore corde, interpellabat, vt satis liqueret, Deū ipsum, a quo ita tractabatur, illius protectionis Ignatio fuisse autorem. Et quamuis demon impedire voluit hanc profectioem, & vano metu discutere; Deus tamen & Ignatium ad repugnandum illius conatibus virtute sua communiuit, & victoriæ præmijs etiam in hac

vita benignissimè affectit. Rhotomagi debilitatum hominem offendit, iactem erigit, confirmatumque iam, ad primos illos suos socios in Hispaniam cum literis cōmēdatitijs mittit, infidelitatem suam detestantem, admirātem Ignatij charitatem, gratias Deo agentem, quòd in terris is vir esset, sibi que eum ostendisset, qui beneficis maleficia vlcisceretur, officio cum offensa certaret.

Lutetiæ item Parisiorum, quidam vsque adeò in Ignatium concitatus, ut scalas iam ad eum occidendum ascenderet, vocem audit dicentem sibi: Infelix, quid facis? qua voce perterritus, à proposito destitit. Hic autem ex suscitator eius acculationis postea fuit, que contra Ignatium, eiusque socios Romæ primum conflata est. Quæ ut beneficiis vinceret, ipsis Societatis inimicis deprecantibus, in Societatem admittit. Neque tamen in sancto proposito ille diu permansit. Quoniā adulterinæ plantationes, non dabantur radices altas, nec stabile firmamētum collocabunt.

Quominus est mirādum, ita in suos fuisse beneuolum, qui alienorum etiā fuerit amantissimus. Nam cum frater
qui-

quidam grauissimè agitated, tentationi inconstantia succubisset, & Deum fontem aquæ viuæ relinquere, & ad cisternas dissipatas quæ continere nō valent aquam, redire omnino statuisset, neq; huius mortiferi vulneris causas aperire vellet: Ignatius peccatum aliquod in sæculo admissum causam arbitratus, quod explicare frater verecundia prohiberetur, ipsū conuenit, & vitam suam, quam degisset in vanitate sensus sui, familiarissimè exposuit, vt illum sui minus puderet, & de Deo sentire in bonitate disceret. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. Alias item, cū ex primis nouem socijs molestissima tentatione quidam, periculosissimaq; laboraret, & eò res esset adducta, vt non multum ab extrema pernicie abesse videretur; tres integros dies nihil omnino gustans, lacrymisque Deum pro illo assiduè orans, hominem in Societate seruauit. Accerbior item extitit alius quidam Pater, impetu quodam animi abreptus in Ignatium, ac contumacior: pro quo in Missa orans Ignatius instantius, & magnam vim lacrymarum profundens, clamabat ad Dominū: Ignosce Domi-

*Iere. 2.**Sap 1.**Eccl. 4.*

ne: parce Domine: Cui Dominus: Sine me, ego enim pro te vindictam sumā ego (ni resipiscat) vltor existam. Accidit autem postea, vt ille Pater in templo quodam, Sanctorum reliquias aliquando venerabūdus intueretur: & inter beatissima ossa, quasi hominis aspectum videret, truci vultu flagellū intētantis, nisi Ignatio paruisset. Quod ille ipse Ignatio, Ignatius mihi narrauit. Eo viso, quanquam homo tumorem compressit, animosque submisit, multis tamen postea, magnisque molestis affectus est, vt verissimum fuisse confaret, quod Ignatio fuerat à Deo significatum.

Ex multis virtutibus quæ in vita illius eminent, iucundissima fuit acceptorum beneficiorum memoria, atque remuneratio. Fuit enim non in Deum tantum, sed etiam in homines propter Deum re ipsa animoque gratissimus. Nam cū Societatis per vniuersum orbem terrarum propagatæ vnum sit corpus, coagmentatum ex diuersis mēbris, & diuina charitate conglutinatum, cuius corporis ipse caput erat, quidquid beneficij in singulis eius corporis membra vbius gentium conferebatur, id totum ad vniuersum

corpu

corpus pertinere iudicabat, suiq; mu-
 neris esse ducebat, id pro sua virili re-
 munerari, & parē, quoad posset, grati-
 tiā referre: præsertim nascentis Socie-
 tatis initio, quādo neq; tā nota erat ho-
 minib. neq; tā probata quā nūc est, nec
 ex suis in nostros beneficijs, vllā remu-
 nationē, nisi à Deo sperare homines
 poterāt. Multa sunt, eaq; præclara, quæ
 à me afferri possunt ad virtutem hanc
 Ignatij declarandā, & grati animi pie-
 tatē: sed ea pro meo instituto summa-
 tim attingam. In omnes de Societate
 benemeritos singulare eius erat studi-
 um ac beneuolētia, in maiores maior.
 Quos nostrorum orationibus vbiq; ef-
 fe voluit quā commendatissimos:
 de felici nostrarum rerum successu sin-
 gulatim faciebat certiores: inuiva-
 bat, inuisebat, consilio, opera, reque
 iuuabat per se & suos. Denique mul-
 ta sciebat, sibi alioquin insuauiā, atq;
 etiam molesta, eam vnā ob causam,
 vt illis gratificaretur. Et quamuis plu-
 ra præstaret, quam acciperet, & bene-
 ficia accepta gratissima vicissitudine
 exæquaret beneficijs, atque interdū
 etiam vinceret, tamen datorum imme-
 mor, memor acceptorū, in rependen-
 da gratia nunquam satis sibi fecisse vi-

debat.

Ut pacem cum omnibus charitatē-
q; conseruaret, à litibus quantū licuit,
& plus etiam fortasse quàm per alios
licuit, atq; ab omni cōtentione forēsi
maximè abhorruit: multa multis de
iure suo concedebat, immò verò in-
iuriam sæpè accipiebat, fraudemq; que
patiebatur, ne litigare cogeret. Di-
cebat enim, non solum hoc liberale es-
se, & Christiano homine dignum, ve-
tum etiam fructuosum: quòd rerum
temporalium iacturā, si quam pro eius
amore feceris, soleat Dominus abun-
danter compensare. Itaque cū refe-
ctorium Romanæ domus esset obscu-
rum, neque vicinus in medio commu-
niq; pariete fenestram sine vllō suo
detrimento aperiri pateretur, quan-
quam ius nostrum erat perspicuū, ne
tamen Ignatius iudicio contenderet,
ac in ipso Societatis nascētis initio li-
tigiōsus videretur, cæco potius ac per-
obsuro triclinio octo aut eo amplius
annos vsus est, nullumq; verbum cum
homine cōmutauit, donec emptā ea
illius domo, quæ cœnaculo luminibus
officiebat, impedimentum sublatum
est.

Mirum sanè est, quàm ardentè ac cupidè Ignatius humilitatem, ab ipso suæ conuersionis initio, tanquam virtutum omnium matrem ac fundamentum complexus sit. Itaq; vilissimo habitu ac seminudus incedebat, & tanquam mendicus cum medicis hospitabatur: ignotus, abiectus, cõtemptus viuebat: lucem, honorem, hominumq; æstimationem fugiebat: laceratus iniurijs, calumnijs oppugnatus, carcere & catenis pro Christo vexatus, incredibili lætitia replebatur, vt tota eius in vita videre est. Cui sanè vitæ, doctrina etiam illius de humilitatis virtute, omni ex parte respondet.

Summa spectantibus ab imis censebat incipiendum, ne alta saperent, sed *Rom. 12.* humilibus consentirent. Itaque quos aliquò primùm mittebat ad vineam Domini, suis laboribus excolendam, eos sic instituebat, vt humilitate ac contemptione sui, viam sibi ad ardua atque excelsa munirent: quòd tum demum reliquum ædificium stare posse diceret, si humilitatis esset fundamento constitutum.

Sic Franciscum Xauier, & Simonem mittens in Lusitaniam, monuit vt ostiatim mendicarent, perque contemptionem ac despicientiam sui, aditum sibi ad fructum animarum, & Dei gloriam patefacerent. Alfonsum Salmeronem, Paschasiumque Broetū in Hyberniam proficiscentes, vt Sedis Apostolicæ nomine, Nuntiorum personam sustinerent; vt dictum est, pueros erudite, & Christianæ vitæ documenta tudibus populis tradere iussit. Et Iacobum Lainem atque eundem Salmeronem à Paulo I I. Pont. Max. ad Concilium Tridentinum destinatos, vt sententias suas in theatro illo orbis terrarum grauissimo atque eruditissimo dicerent, ita instituit, ac commonefecit Ignatius, vt initio xemodochia obirent, miseris hominibus ægrotantibus inferuirent, egenorum haberent curā, pueros Christianis institutis prius imbuerent, & tum demum vocati iussique maiora caperent, & ad sententias dicendas aggredierentur. Quod ita vt iussit, factum est, & tam felici quàm scimus successu.

Paupertatem, matrem nostram vocabat: ignominiosumq; affirmabat esse atque indignum, si religiosi homi-

nes aut pecuniosi essent, aut haberentur.

Illud Dei misericordia est consecutus, ut per multos annos antequam è vita decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit. Immo verò vsque ad eò erat diuina luce perfusus, sui que perfectè cognitor atque contēptor, ut nullum se vitium diceret min⁹ extimescere, quàm vanitatis & gloriæ inanis: quæ ex ignoratione plerunque, & cæco amore sui ortum habet, & vel cedros ipsas libani solet euertere.

Obseruaui aliquoties ego illum, cū de propagatione Societatis, vel fructu, in sermone familiari mentio incidisset, vel de alia re quacunque, quæ cū virtute illius, ac laude implicata videretur, colligentem statim se, obortisque lacrymis pudore quodam suffundi.

Cū P. Laines à quodam ex nostris audiisset, in tutelam Ignatiū Archangelo à Deo datum: ipsum & Patrem, verūne esset, familiariter interrogauit: à quo verbis responsū nullū accepit, sed vult⁹ mutatione, ac rubore oris. Sic, n. est verecūdat⁹ (ut verbis Laines utar) sic expauit, ut virgo solet castissima, à viris sola deprehēsa. Idēq; sepè accidit, ut de

ijs rogatus, quæ cum eius laude coniuncta essent, non aliter quam verecundia silentioque responderet.

Illum dicentem audiui, domesticos omnes, exemplo sibi ad virtutem, atque incitamento esse, neque quenquam præter se vnum, sibi displicere.

Mihi aliquando dixit, illud sibi à Deo pendum esse, ut eius ipsius mortui cadaver volucribus & feris laniandum abijceretur. Nam cum ego, inquit, sterquilinum & detestabilis omnino sim, quid aliud meis criminibus dignum expetam?

Vbi perspicua res non esset, atque euidens, facile aliorum iudicium sequebatur, & se, cum superior esset, inferioribus exæquabat.

Ludibrio omnibus se cupiebat esse: etsi animo indulgere suo voluisset, nudus, despiciatur, & oppletus sordibus, ut insanus haberetur, per vicos ambulasset. Sed hunc humilitatis affectum, proximorum utilitas reprimebat, & charitas: cui ut fructuosius deseruiret, auctoritatis etiam suæ, ac personæ rationem habuit.

De rebus suis rarò loquebatur, idque magna aliqua causa excitatus: vel ad sanandos eorum animos, & mæro-

re liberandos, qui ab ipso consilium peterent, ac medicinam: vel ad acuedos socios, & aduersus omnes difficultates suo exemplo confirmandos, idque parcè, & nascentis Societatis initio: qua iam constituta, mira taciturnitate sua omnia contexit.

Sed eius humilitas cùm in multis alijs se ostendit, quæ narrata à nobis sunt, tum maximè in illa honoris fuga elucet, & dignitatis recusatione, quam summa omnium consensione electus, ne vel Præpositus Generalis esset, adhibuit, vel cùm iam esset, vt honorem deponeret. Quod certè eo admirabilius est, quod Ignatius tam grauitè & asseueranter se ex animo, & coram Deo, non esse idoneum ad regendum alios, testatus est, longissimeque ab ijs virtutibus abesse, quæ in eo, qui cæteris præsit, necessariae sunt. Cùm tamen constet, omnibus virtutibus ita illum fuisse cumulatum, vt qui ad alios gubernandos accesserint, cum ijs præclarè agatur, si sint eas virtutes, quas ille, consecuti.

Et quoniam Obedientia, Humilitatis filia est, & custos religiosarum omnium, ac Regina virtutum, illique Ignatius in Societate primas defere-

bat, vt arbitror, non erit inutile, quid de Obedientia ille senserit, hoc loco exponere.

*DE OBEDIENTIA QUID
senserit.*

CAPVT IV.

Perfectæ obedientiæ Ignatij haud multa sanè habemus exēpla: neque enim obtemperare alijs Societatis Præpositis poterat, qui Societatis ipsius autor, & quoad vixit, primus Præpositus Generalis fuit. Illa tamen aperiè ostendunt, quàm excellēter omnes obedientiæ expleisset numeros Ignatius, si aliorum subditus fuisset imperio. Paruit cōfessario suo semper in rebus grauissimis. Dedit operam, quantum salua conscientia potuit, vt munus Præpositi Generalis aut non susciperet: aut susceptum deponeret. Summo Pontifici obsequentissimum semper se præbuit, & in rebus arduis ac periculi plenissimis itidem se præbuisse. Admirabilem nobis de obedientiæ virtute atque præstantia doctrinam reliquit. Denique multis argumentis docuit, hanc præclarissimam virtutem maximè sibi cordi esse, & intimis

timis eius sensib. insitam penitus, atq; infixam.

Optabat filios suos cùm omnibus virtutibus excellere, tum maximè obedientia, in eamq; omnem operam studiumq; conferre. Hanc enim aiebat, præclarissimam esse virtutem ac nobilissimam, omni victima, sacrificioq; *1. Reg. 15.* præstantiorem: humilitatis filiam, nutricem charitatis, iustitię comitem, religiosarum omnium virtutum ducem ac magistram: inimicam proprię voluntatis; fraternę benevolentię, & concordię matrem; tranquillitatis portum, & securę mentis iuge conuiuium. Dicebatque vt nonnullę Religiones, alię alijs rebus Societati præstant, sic optare se, vt hæc Societas, obedientię virtute, cæteris antecellere niteretur. Eius porrò dignitatem atq; præstantiam sic explicabat: Quemadmodum in hominum vita, duę sunt hominibus propositę ad beatitudinem vię, altera peruulgata & communis, quę diuinis præceptis seruandis continetur: altera illorum tātum, qui Christi cōsilia toto pectore cōplectuntur, quę via Religionis est: sic in ipsa Religione duo sunt obedientię genera, quorū alterū imperfectum est, alte-

rum perfectum, & omnibus absolutū numeris, in quo vis obedientię elucet, hominisque Religiosi virtus maximè apparet. Imperfecta obedientia, malè oculata est; perfecta, sapienter cæca: illa iudicium suum de imperatis rebus sibi seruat; hæc iudicium proprium nō habet: illa in alteram propendet partem, hæc in neutram potius mouetur: illa mandatis paret, iudicio repugnante; hæc iudicium iudicio, voluntatem superiorum suorum subijcit voluntati.

Quocirca docebat Ignatius, eam obedientiam imperfectam esse, quæ præter executionem non habet voluntatis & iudicij consensum. Nō obedientia quæ in executione solum posita est, obedientiæ non meretur nomen: quæ verò ad actionem voluntatem adiungit, efficitq; vt ille qui obedit, id ipsum velit quod qui iubet, nondum perfecta est, si eò non progrediatur vt id ipsum non solū velit, sed etiam sentiat, quod superior sentit, & quod iubetur, bene iuberi existimet: sic, vt præter executionem, sit eiusdem voluntatis & sententiæ, inter eum qui iubet, & qui obedit, consensio. Hæc obedientia rectissima est, & omnibus expleta numeris,

meris, maximeque excellens, qua veluti captiuamus intellectum in obsequium obedientiæ, & id rectum credimus, quodcunque sit à superioribus nostris præscriptum: neque rationes præscripti exquirimus, aut sequimur, sed obedientiam auidè arripimus, nulla alia de causa, nisi quia obedientia est. Tunc mortui nobis sumus, vt Deo viuamus: neque in vllam partem impetu animi, atq; inclinatione ferimur, sed indifferentes sumus, & vt mare, nullo vento mouente, tranquillissimi. Nam illi alij, quorum vel voluntas obmurmurat, vel ratio obstrepit, obedientiæque contradicit, nondum sunt illud consecuti, quod Dominus in Euangelio ait, Nisi granum frumenti cadens in terrâ, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Isti enim adhuc moriuntur, nec dum planè mortui sunt: & quia cæci non sunt, peccatum interdum habent: & videntes cæci fiunt. Affirmabatque Ignatius, eos qui voluntate tantum obediunt, ratione repugnante, vnum tantum modo in religione pedem habere: atque in magna plerumque incommoda incidere, & grauissimis perturbatæ conscientiæ

Galat. 2.

Ioan. 12.

Ioan. 9.

scientiæ molestijs implicari, multum-
 que ab eo spiritu degenerare, quem in
 ipso Religionis ingressu primùm ha-
 buissent, qui nisi studiosè teneatur,
 labitur sensum, & effluit. Quapropter
 omni contentione elaborandum esse
 dicebat, vt id quod sequimur, aslequa-
 mur: & perfectionis viam ingressi, per-
 ueniamus ad id, quod in Religione
 perfectissimum est. Id adipisci haud
 fore difficilè, ijs rationibus: Prima, si
 nos Deo totos penitusque commise-
 rimus, & diuinæ illius prouidentiae, v-
 niuersum orbem terrarum gubernan-
 ti, habuerimus fidem: qua vnicuique dat
 gratiam secundum mensuram dona-
 tionis Christi: & superiori, vt regat in-
 feriori, vt obediat, facultatem tribuit.
 Altera, si vocationis nostræ ductum
 sequemur, ac spiritum; & non quis sit,
 sed cuius personam gerat, quicumque
 tandem sit qui nos regit, perspexeri-
 mus. Tertia, si fallacibus argumen-
 tis, quæ contra obedientiam obijci-
 untur, prudenter exclusis, ea exquire-
 mus diligenter quæ sunt verissima, &
 pro superioris faciunt volūtate. Quar-
 ta si eorum exempla, qui in simplici
 perfecta que obedientia, præter cæteros
 excelluerunt, ante oculos semper ha-
 bueri-

Ephes. 4.

buerimus : maximeque illius, qui propter nos Patri factus est obediens vsq; *Phil. 2.* ad mortem, mortem autem crucis. Si deniq; oratione instructi, humilitate ornati fuerimus: neq; opinionibus inflati, neq; amoris proprii, neque existimationis (quæ veræ obedientiæ pestes sunt) cupidi, sed demisse de nobis sentiente, nostrique iudicij atq; ingenij agnoscentes infirmitatem, non plus sapiamus, quàm oportet, sed sapiamus ad sobrietatem. Hæc sunt Ignatij præcipua quædam de virtute obedientiæ præcepta, quibus erudiebat suos, & ad omnem præclarissimæ virtutis excellentiam splendoremq; conformabat. Sed quoniam vno anno antequam moreretur, hac ipsa de re quid sentiret, expressit, illud minimè prætermittendum videtur: Nam admirabili, illa de obedientia, atque diuina epistola non contentus, quam ad fratres nostros Lusitanos scripsit, scribæ qui exciperet, ad se accersito, Scribe, inquit, quid ego de obedientia sentiã, vt hoc ipsum testatum Societati relinquam: vnde cumque breuissimis capitibus rem vniuersam complexus est, quæ ego de Hispanico sermone in Latinum ad verbum penè cõuersa, hic attexam: vt

res utilissima, maximeque Religiosis hominibus necessaria, ex ore tanti viri planius intelligatur. Sic igitur habent:

1. In ingressu Religionis, vel post ingressū, resignatus (hoc est, propria exutus, atq; ab aliena pendens voluntate) omninò esse debeo in conspectu Dei, ac Domini nostri, eiusq; qui loco Dei mihi præest.

2. Optare debeo, vt ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi mei proprii iudicij, & intellectus inuigilet.

3. In quibus rebus peccatum non est, in ijs omnibus volūtatē illius sequi, non meam debeo.

4. Tres sunt obediētię gradus: primus est, cū fit obediētia; propterea quòd aliquid in virtute sanctę obediētię præcipitur: & hic quidem bonus est. Alter, cū fit quod simpliciter mandatur: & melior est. Tertius est, cū obediētiā præuenimus; & id facimus, ad quod superiorem propensum cernimus: tametsi nihil ille præcipiat: & hic quidem cæteris longè perfectior est.

5. Non debeo cogitare, qui me gubernat, summusne, an medius, an infirmus sit, sed deuotionem meam omnem in obediē-

obedientia collocare, & illud magni pendere, quòd loco Dei Domini nostri præsidet. Nam personarum si distinguas gradus, perit obedientiæ vis.

6. Si quãdo tempus inciderit, quo mihi videatur à Superiore meo quid præcipi, quòd contra conscientiam meã sit, Superiori verò aliud videatur, illi potius quam mihi credam, si quidem aperta ratio nõ repugnat. Quod si hoc in animum inducere non possum, ac certè meũ iudiciũ, sensumq; relinquã, & ad vnus, aut duorum, triumve iudicium rem totam reijciam, vt quod ab illis iudicatum sit, id sequar. Hoc si recusato, longissimè à perfectione absũ, & ab ijs virtutum officijs, quæ veri Religiosi sunt maximè propria.

7. Denique meus esse non debeo, sed eius, qui me creauit, quique illius locũ tenet, vt me duci tractariq; instar mollissimæ certæ sinam, quæ sequitur fingentis manum. Vt in scribendis, accipiendisve literis, & contrà, in colloquio cum fratribus, aut silentio, id mihi salutare credam, quod iussus fuero; deuotionemq; meam in eo quod præcipitur, totam constitutam.

8. Ita me instituā, quasi corpus mortuum, quod neque voluntatem neque sensum habet. Secundò, non aliter quā paruulam quandam statuam, quam quoquouersum velis, haud repugnantem vertas. Tertiò, talem me fingam ac præstabo, qualis baculus in manu senis est, vt me ad arbitrium suum vtatur, ibique ponat, vbi eum adiuuare maximè possim: sic ego paratus ad omnia sim, ad quæ mea opera Religio vti velit, nihilq; recusem, quod sit imperatum.

9. Neque petere, neque rogare, multò minus flagitare debeo à Superiore, vt me aliquò potissimum mittat, vt in hoc potius, quàm in illo munere exerceat: sed cogitationes meas siue desideria simpliciter exponere, atque ad illius pedes abijcere: vt ille constituat, atque imperet; ego, quod ab illo constitutum fuerit, atque imperatum, id optimum putem.

10. In rebus tamen leuibus, ac bonis, facultas peti potest, vt ad Stationes Urbis obeundas, ad spirituales gratias petendas, & his similia: dum eo tamen animo sis, vt quod cōcessum negatumve sit, id optimum credas:

II. In his præterea, quæ ad paupertatem spectant, nihil meum ducam: sed ita me comparem, vt quarum rerum vsum habeo, earum me vestitu cultuque ornatum, quasi statuam existimem, quæ ornatum detrahenti, nihil omninò aut resistit, aut repugnat. Hæc ille.

Neque verò nostrorum tantum obedientiam, ad hoc exemplum exigebat, verum etiam aliarum Religionum homines, si qui fortè de obedientia superioribus præstanda, consilium ab Ignatio peterent. Ipse verò expletæ huius cumulataque obedientiæ magister, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societate nondum constituta, spes omnis Hierosolymam nauigandi, nostris Patribus erepta est, P. Iacobus Laines, Ignatio dixit, habere in votis se in Indiam, ad salutem syluestrium illorum hominum, atque efferatorum, proficisci. Cui Ignatius, Ast ego, inquit, nequaquam. Causam rogatus, Nimirum, quia cum obedientiæ voto simus obstricti, summoque Pontifici integros nos ad eius voluntatem obtulerimus, vt quocunque terrarum velit, suo nos arbitrio mittat, indifferentes esse debemus, ac
medij, &

medij, & in neutram potius partem pendere. Immo verò, si me hoc tuum desiderium teneret, in contrariam partem flectere conarer animum: vt in eaq̃ æquabilitate tandem statuq̃ consisterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam est necessarius.

Cùm verò Præpositus esset Generalis, aliquoties dixit: Si summus Pontifex imperaret, vt ostio Tyberino scapham, vel nauigium quodcunq̃ primum inuenisset, clauo, malo, velis, remis, cæterisque armamentis spoliatum conscenderet, & ita absque villo comœatu mare trajiceret, sed id non solum æquo sed etiam libenti animo facturum. Cùm autem quidam summus vir, hunc illius animum admirans, Ignatio diceret, quæ isthæc esset prudentia? Respondit Ignatius, Prudentia, Domine, non tam est parentis, quàm imperantis.

DE MORTIFICATIS
affectionibus.

CAPVT V.

Appetitus omnes sic Ignatius
Dei gratia, studio, laboreque
perui-

peruicerat, & obediētes rationi effe-
 cerat : vt non quidem ἀπαθής & absque
 omni animi affectione esset (hoc enim
 hominis naturæ est alienum) sed certè,
 vt ab omni commotione animi, mo-
 tuque turbulento vacuus videretur. E-
 ratque id consecutus, vt cùm calidus
 natura, corporisque constitutione bi-
 biosus esset : propter summam tamen
 serenitatem, quam in omni sermone, vi-
 uacitiæque consuetudine adhibebat, frigi-
 dus ipsis medicis, lentusque potius vi-
 deretur. Sed eo, quod in interiori affe-
 ctu vitiosum erat, edomito, actio, vbi
 opus erat, vigeat : neq; animi summa
 moderatio vim efficiendi vlla ex parte
 minuebat.

Vidimus per sæpè illum affabiliter,
 hilareque, & magna animi æquitate
 colloquentē cū suis, accersere aliquē,
 quem obiurgare vellet : primoque illi-
 us aspectu commutare vultum, ad se-
 renitatem componere, & quasi iratus
 cessaret, grauius hominem corripere, &
 castigare. Statim tamen atque ille ex-
 cesserat, ne puncto quidem temporis
 interiecto, ad suam illam tranquillita-
 tem, iucunditatemque sermonis, sere-
 no vultu, explicata fronte, rediisset;
 perinde ac si nunquam aut ille inter-
 uenisset,

uenisset, aut quenquam ipse obiurgasset.

Itaque apparebat nihil animo fuisse commotum, ad seueram illam obiurgatoris personam & suscepisse cum vellet, & deposuisse. Quod in reliquis eius actionibus videre fuit, vt ex illis perluceret moderatio animi, & tranquillissimus securæ mentis status.

Eundem tenorem semper tenuit in rebus gerendis, & perpetuitatem in omni vita. Nam quamuis corpore aliter atque aliter affectus esset, & propter valetudinis varietatem ad res tractandas vel magis vel minus aptus, animo tamen idem semper erat: vt ad aliquid ab eo impetrandum, aut conficiendum, obseruare tempus & oportunitatem, nihil esset necesse. Nam siue illum sanctissimo Missæ sacrificio peracto, siue prandio conuenires, è lecto surgentem, aut ab oratione, perinde erat: siue res lætæ, siue tristiores essent: denique in nulla rerum dissimilitudine ac varietate, varius ipse, sui que dissimilis fuit. Quæ animi æqualitas, perpetuaque constantia in corpus etiam (vt paulò antè diximus) redundabat.

Cum

CVM in mensa, aut in sermone aliquo familiari cum Ignatio vnà essemus : si cui nostrum imprudenti verbum aliquod excidisset, si quid factum dictūve esset, quod minus probaret, statim colligebat animum, fingebatque vultum ad seueritatem, vt vel ipso Patris aspectu admoneretur, qui deliquerat. Quod in rebus sæpè leuissimis fecit, quarum culpa propter tenuitatem, sensus nostros, acieq; fugiebat. Neq; enim solū apud se ipse erat, sed suos etiam volebat esse.

A consanguineorum molestissima cura negotijsque longissimè abfuit : & quasi esset sine patre, sine matre, sine genealogia, vt Melchisedech, vel omninò mundo, & omnibus mortuus quæ mundi sunt, nihil quod ad eorum carnem pertineret & sanguinem, ad se attinere iudicabat. Spiritum fouebat quoad poterat, & vt in virtute maiores indies progressiones facerent, oratione, studio, opera curabat : omniaque quæ in eos conferebat officia, veræ charitatis, ac religiosi spiritus moderatione definiebat. Quocirca cum eius fratris neptem Loiolæ familiæ heredem, multi nobiles atque opulentes viri cuperent vxorē ducere:

magni Principes atq; clarissimi, quorum multa in Ignatium, Loioleamq; familiam beneficia extabant, per litteras rogarunt Ignatium, authoritatem suam interponeret, & ad suos scriberet, cupere se vt fratris neptis in honestissimo matrimonio collocaretur; & certo cuidam nobilissimo viro, & necessitudine & vicinitate coniuncto, opibusq; præstanti nuberet, quem illi ipsi nominabant. Ad quos Ignatius rescripsit, matrimonium illud sua nihil interesse; se iam tot ante annos sæculo mortuum, curis illius omnibus nuntium remisisse: non esse æquum id repetere, quod pridem omiserat, & aliena seque indigna tractantem, induere iterum tunicam quam exuerat, rursas inquinare pedes quos lauerat.

Sed præstat ipsiusmet Ignatij epistolam, de hac ipsa re ad Ducem Naiaræ scriptam apponere: vt tanti Patris verbis excitemur ad perfectionem, & admirabili exemplo magis etiam accendamus, sic enim ait:

LITERAS tuas 21. Februarij scriptas heri mihi reddidit D. Ioānes Guævara. Nulla autem excusatione vtar, quamobrem ad te hætenus non scripserim. Est enim illa maximè idonea,
& per

& per se manifesta, quòd quicumque sæculo renuntiant, vt Christum perfectius sequantur, omnia etiam quæ sæculi sunt, debent repudiare atque obliuisci, vt cælestia studiosius meditari, atque ardentius possint concupiscere. Itaque ista vrbauitatis officia fugiunt, vt quæ Dei sunt, impensè curent. Sed si vlla mihi sese obtulisset occasio, ad Dei gloriam, inseruendi, eam verò libentissimè arripuissem: & pro mea tenuitate etiam ostendissem, quam me tibi, ac vniuersæ familiæ tuæ obstrictum putem: quotque & quàm magnis maiorum tuorum beneficijs, me deuinctum intelligam. Quod vnum mihi reliquum fuit, vt te Deo commēdarem, præstiti sanè hætenus, & præstabo diligenter; Deumque precabor, vt te tuaque omnia, quam felicissimè conseruet, & singulari quadam gratiæ suæ protectione, ad ipsius nominis gloriam tueatur ac gubernet. Quod ad matrimonium, de quo ad me scribis, attinet, illud certè eiusmodi est, & à mea minima professione vsque ad eò alienum, vt ab eo, quasi meis institutis omninò contrario, ac vehementer repugnanti, mihi temperandum statuam. Possum enim tibi omni asse-

neratione affirmare, totos decem vndecimve annos, ad nullum ex Loiolea familia, ne literam quidem me scripsisse. Persuasi enim mihi, cum sæculo vniuerso nuntium remisi, illam quoque propter Christum me semel reliquisse: neque debere me eam repetere, aut vllò modo propriam existimare, quam tam certo, tamque considerato iudicio reliqui. Sed si tu tamen ad maiorem Dei gloriam fore iudicas, vt duæ istæ familiæ & dominatus in vnum eoëant, & coniungantur; & ad eum finem quem omnes semper ante oculos debemus habere, in rem vtriusque futurum putas, Ozaetæ Dominum, & Martinum Garziam, consanguineos meos, & ad te euocandos cenfeo, & cum ijs ipsis transigendum. Ab ijs enim duobus, res illius quidem partis pendet, quod Ioanni Gueuaræ copiosius exposui. Itaque rem totam sapientiori tuo iudicio relinquo: Deumque precor, vt nobis voluntatis suæ lumen ostendat, eamque perfectè adimplendi, abundantem gratiam tribuat. Romæ 26. Augusti, 1552.

Si sensum animi sui, eamque voluptatem, atque ad eò utilitatem, quam ex eam magna capiebat, sequi, suoque indul-

indulgere genio voluisset (mirificè enim recrebatur eius mens musica, atque incitabatur in Deum) se chorum in Societate instituturum (me audiente) esse dicebat; sed illud se prætermis-
sisse, quòd Deo magistro atq; autore didicisset, præclarū quidem in choro canendi esse munus, atque sanctissimum, sed minimè ad illud nos à Deo esse vocatos. Aliam nostri instituti rationem, alia propria nostræ Religionis esse munia.

DE MODESTIA ATQVE
efficacia sermonis.

CAPVT VI.

Sis qui in verbo non offendit, perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totū corpus, vt beatus Iacobus ait; meritò sanè in perfectis viris haberi Ignatius debet, qui līn *Iacob. 3.*
guæ suæ (quam nullus hominum domare potest) frænū iniecit, maximeq; excelluit moderatione verborum. *Ibidem.*

Si quid audiret eorum quæ ad iram vel ad turbidiorem aliquem motum incitare homines solēt, statim sese colligebat, iungebatq; cum Deo: & quid responderet, accuratè meditabatur.

Ex quo illud conſequebatur, vt neque rationem inconfiderantia vlla præcur-
reret, neque non retineret animi tran-
quillitatem. Quanquam hoc non in
huiusmodi rebus ſeruauit ſolum, ſed
perpetuum illi in omni ſermone fuit,
vt nihil temerè loqueretur, ſed cogita-
to & prudenter.

Vndecim annis antequam morere-
tur, amiciffimo cuidam viro ac nobili,
ſuam operam in quodam negotio eſt
pollicitus: poſteà ſe promiſiſſe pœni-
tuit: & hac de re, me præſente agens,
adiicit: Vndecim duodecimve ſunt an-
ni, ex quo non memini me ita verbo
lapſum, neq; quippiam promiſiſſe, cu-
ius poſteà me pœniteret.

Conſtat illum per triginta, & eo
amplius annos, ne fatum quidem aut
ſtupidum appellaiſſe quenquam, aliove
contumelioſo verbo affeciſſe. Quod in
obiurgationibus ſæpè obſeruauimus,
vt ſermonis grauitate adiuncta, acer-
bitas tamen omnis abeſſet: neque ver-
bo morderet quenquam, ſed rerum
ſeuera explicatione compungeret. Ne-
que enim quenquam, cùm aſperius et-
iam obiurgaret, vocabat aut non obe-
dientem, aut ſuperbum, aut inertem, &
pigrum: ſed quid cuique ineſſet vitij,
rei

rei explanatione ostendebat.

In laudando parcus fuit, in vituperando parcissimus. Superlativus (ut vocant) vix utebatur nominibus. De alijs nunquam detraxit: detrahentibus, aures nunquam patefecit. Alienorum vitia, etiam publica, & quæ in ore omnium versarentur, in sermone quotidiano ipse non usurpabat: & in illa ne alij incurrerent, cauebat. Si quid tamen alijs excidisset, ipse vel eleuabat, vel etiam excusabat factum, aut animum certè, & voluntatem. Quod si rei atrocitas excusandi, minuendique omnes aditus præcluderet, eò per fugiebat:

Nolite ante tempus iudicare. Deus so *1. Reg. 16.*

lus intuetur cor. Domino quisque suo *1. Cor. 4.*

stat, aut cadit: cum grauissimè, ego quidem certè hoc non fecissem. Ut illud *Rom. 14.*

Domini præceptum penitus in eius animo infedissee videretur? Nolite iudi- *Matth 7.*

care & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

De erratis verò domesticorum, mirum silentium, neque, si quid minus decenter ab aliquo admissum esset, cuiquam aperiebar, nisi fortè ut emendaret: & tunc quidem tam modestè ac mansuetè, tam existimationi illius qui peccauerat amicè, ut si vnus testis sa-

tis esset ad remedium, duos nō adhiberet: nudamq; culpam poneret ante oculos, nulla adhibita contentione, aut reprehensione verborum.

Audiui ego ex ipsomet Patre, Confessarium aliquando à se quæsitum, vt vnā tantum culpam confiteretur. Ea erat, quod erratum cuiusdam tribus Patribus aperuisset, cū duo ad remedium adhibendum sufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, vt vno illo errato diuulgato, nihil eius existimatio apud tertium illum Patrem læderetur. Et ita loquebatur de omnibus, vt singuli bonam de ipsis opinionem illum habere intelligerent, seq; illi cordi esse.

Eius autem sermo, sententiarum erat grauitate plenus, non verborum copia; simplexq; potius, & aperta videbatur narratio, quam aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res vt erā, referebat: auditorib. vt cōsequētia cernerent, rerumque momenta ponderarent, suum iudicium relinquebat. Atque hunc in modum, magnam habebat ad persuadendum vim eius oratio: & tamen propensionem animi sui neutram in partem apertiebat. Illud erat in sermone prudētia,
quòd

quòd quæ graua essent, & aliquid pò-
deris haberent, in ijs multum hærebat,
eaque leuibus prætermiſſis, narratione
ipsa ponderabat.

Tanta eius erat in sermone grauitas
atque efficacitas, vt non tam humana
videretur, quàm diuina : quocumque
enim volebat, impellebat homines,
non verborum vlla vel copia vel ele-
gantia, sed vi sententiarum ac ponde-
re. Peruicaces ac ferreos etiam emol-
liebat, flexibilesque ad omnia redde-
bat & tractabiles, suoque imperio sic
obedientes, vt se ipsi, suamque muta-
tionem sæpè mirarentur. Neq; solum
nostri, sed etiam alieni: neque gregarij
tantummodo homines, atque infimæ
notæ, sed maximi etiã viri, ac præstan-
tissimi : ira cum essent aut alijs turbi-
dioribus motibus concitati, ad lenita-
tem eius sermones ac mētis tranquil-
litatem flectebantur. In certamen verò
disputationemque si quando cum illo
descendissent, superiorem in ipso vim
agnoscentes, facilè illi concedebant,
animosque submittebant, Domino
verbis eius dante virtutem. Quod
quamuis multis exemplis illustrari
posset, duo tamen in præsentia adju-
xisse sufficiat. Quo tempore Romę tam

multa falsa in Ignatium à calumniatoribus, sociosque coniecta sunt, Ioannes Dominicus de Cuppis. S. R. E. Cardinalis, sacrique Collegij Decanus, Quirinum Garzonium, hominem nobilem, familiarem suum ac necessarium (qui Ignatium, sociosque hospitio benignè exceperat in vinea sua apud Cœnobiū Sanctæ Trinitatis) seuerè monuit, ne se consuetudine Ignatij implicari aut circumueniri pateretur: nihil cum illo, illiusque socijs haberet commune, ne ex eorum coniunctione aliquid dedecoris in eius nomen, infamiæque redundaret. Quirinus contrà, Ignatium, se, sociosque diligenter obseruasse ait, nihilque omnibus vestigijs indagantem, in eorum vita deprehendere potuisse, quod sanctitatem non saperet, quòd non ad amissim quadraret Ecclesiasticæ disciplinæ. Ad quem Cardinalis: Falleris Quirine, falleris, nec mirum: neque enim tam multa tu de istis hominibus audire potuisti, quàm ad me perlata sunt: qui speciem quidem habent pietatis, sed factis eius abnegant veritatem. Lupum in specie lupi facile vites: lupum autem ouilla pelle indutum, neque agnoscas facile, neque declines.

elines. Perturbatus homo ad Ignatium venit: quid nam à Cardinali audierit, narrat: quid sibi faciendū sit, consilium petit. Ignatius verò læto vultu hominis mœrorem abstergit, & verbis bono animo esse iubet. Cardinalis, ait, errorem suum, optima ex mente & rerū ignoratione profectum, cognita veritate libenter deponet, offensionemq; in benevolentiam vertet. Neque existimes tantū virum, Quirinae, solum in ea esse sententia, quæ tamen non propria ipsius est, sed eorū qui vel maleuolentia adducti, vel zelo fortè Dei, sed nō secundū sciētiam, ea spargūt in vulgus, & in aures Principū etia instillāt, quæ aut cōfixerūt ipsi, aut cōficta ab alijs vera putant. Quoniam simulata & falsa, à sinceris & veris secernere atque internoscere, haud proprium illorum officium est. Orabimus Dominum, in silentio & spē erit fortitudo nostra: Nos tacebimus, ille pro nobis loquetur. Cū autem Cardinalis ea sæpè repeteret, atque inculcaret Quirino, rogatus ab ipso est, Ignatium vt alloqueretur, & ab ipso met rationem dictorum, factorūque omnium reposceret: & de certis atque exploratis ferret iudicium. Neque enim sapientis esse viri (qualis ipse es-

set) inauditum quenquam & indefensum condemnare. Audiam, inquit Cardinalis, si veniat ad me, & ita tractabo, ut dignus est. In summa, dies dicitur, Ignatius ad Cardinalem venit, remotis arbitris, ipso etiã Quirino proforibus cubiculi expectante, duas fermè horas Cardinalis Ignatiusque colloquuntur. Quo in colloquio, tanta spiritus Domini, verborumque Ignatij vis fuit, ut se Cardinalis ad eius pedes abijceret, suppliciter veniam peteret, abeuntem comiter benevoleque prosequeretur: eleëmofynam panis, vini que certam, ipsi in hebdomadas singulas socijsque decerneret: quam etiam ad extremum usque vitæ diem perliberaliter tribuit. Postremo ex inimico amicus, ex aduersario, ex inimico repente patronus factus est. Quod Quirinus ex ipso tum Cardinali, ego ex Quirino postea accepi: qui nõ sine magna admiratione, & iucundissima recollectione, inter alia virtutis Ignatij documenta, hoc mihi solebat referre.

Huic persimile est illud: Cõpluti habitavit vir nobilitate atque dignitate excellens (cuius nomen de industria silentio prætereo) sed idẽ morib. dissolutis.

tis. Huius ex vita, hominis scilicet Ec-
 clesiastica dignitate præstantis, magna
 offēso erat in populo. Multi fortè præ-
 euntem illum sequebantur ruentem
 in præceptis. Ignatius igitur sub vesperā
 domum illius ingreditur, loquendi cū
 illo facultatem petit, quæ postquam
 facta est, in cubiculo, solus solū homi-
 nem aggreditur, suauiter ac fortiter
 admonet, arguit, obsecrat, increpat
 cum omni patientia, & à perditæ vitæ
 rationibus, ad meliorem conatur mē-
 tem traducere. Hic homo principio fu-
 rere & insanire, & magnis clamoribus
 se exturbaturum Ignatium, & præci-
 pitem eiecturum dicere. A quo imper-
 territo, cum seueritate vultus & tran-
 quillitate, ac veritatis robore preme-
 retur, mitius agere cœpit: iracundiā
 deinde temperauit, vocis contentio-
 nem remisit, aures clausas aperuit veri-
 tati. Quid verbis opus est? Famuli qui
 initio domini sui clamores minaces
 ac iracundia plenos audierant (ete-
 nim Ignatij voces non exaudiebātur)
 illud vnum expectabant & in id para-
 tierant, vt iussi hominem abriperent,
 ac deturbarent, & in malam crucem
 abire permetterent. Sed ita Ignatij ser-
 mo in domini animum influxit.

sic illum conſtrixit ac obligauit, vt ad cœnam etiam inuitaret, ipſiſq; famulis, alijsq; qui aderant, & in exteriori cubiculo rei exitum operiebantur, demirantibus, blandè, amicè, beneuolè ac reuerenter Ignatiũ acciperet. Qui quo plus hominem demereretur, cœnam etiam non recuſauit: qua exacta, quod pluuiolum eſſet ac tenebroſum cœlum; mulam, famuloſq; cum facibus præſto eſſe dominus iuſſit, vt Ignatium domum reducerent. Sed ille, mula reiecta, quos vitare nulla ratione potuit famulos, vix domo egreſſus declinauit, & per angiportũ, & occultas vias digreſſus, præeuntes deluſit: mirantesq; quanam Ignatius euauiſſet, ad dominum ſuum redire compulſit: qui magna deinde beneuolentia Ignatium proſequutus eſt.

In communi conſuetudine, negotijsq; cum alijs contrahendis, parcè loquebatur, & conſideratè: prolixè, ac libenter uſque ad finem audiebat, ſine interpellatione. Neq; ex vna in aliam rem fortuitò, & caſu deuoluebatur, ſed conſultò tranſibat, transitionemq; præmunitione mollicbat.

Viros graues, autoritateq; præſtantes, nunquam autores proferebat, niſi

magna

magnarum rerum, in quibus nihil ambiguitatis
dubitationis inesset, aut vanitatis.

In depellendis molestiis, animique
perturbationibus sedandis, sermo illi-
us familiaris valebat plurimum. Scimus
quendam venisse ad Ignatium, qui ad-
huc viuit in Societate, ita perculsum a-
nimo, tam acerbo, eoq; diuturno mo-
rore confectum, vt nunquam respira-
ret, aut tranquilla mente conquiesce-
ret. Et cum tristitiã animi sui aperuis-
set vno Ignatij verbo in hodiernum
diem omni molestia liberatum.

Alium etiam in Societate superstite
nouimus, qui inani quodam terrore
corruptus, vel ymbra suam formida-
bat. Cui Ignatius paucissimis verbis, &
vanum metum ademit, & mentis secu-
ritatem restituit.

Possem equidem alia hic exempla
referre magis interiora ac propria, qui-
bus constaret, quanta verborum eius
vis esset, ad animos hominum immu-
tandos, tranquillandas cõscientias per-
turbatas, ægras sanandas, afflictas con-
solandas, roborandas, atque erigendas
infirmas & abiectas: sed malo tacere,
ne de me loqui videar. Hoc est certissi-
mum, tam excellenti à Deo Ignatium
gratia fuisse donatum, vt non rarò ad
se ve-

se venientium, paucis verbis, non solum præsentem morbum depelleret sed sanaret in perpetuum, neq; tantum ægritudinem animi, sed ægritudinis etiam quasi radices euelleret.

Antequam Catechumenorum domus Romæ esset instituta; domi nostræ erudiebantur, qui ex Hebræis sacrum baptismum petebant: in his quidam Isaac nomine, insanire ita cœpit aliquando, & quasi furijs agitari, ut è domo nostra se proripere statim vellet, & baptismi petitionem abijcere; neque aut retineri à nostris verbis, & blanditijs, aut vlla alia ratione posset ad sanitatem reuocari. Cui Ignatius ad se adducto, furentique, illud tantum: Maneto nobiscum Isaac. Quibus verbis placatus omnino eius animus continuo est sibi que restitutus, lætusque domi in sententia permansit, baptismumque suscepit.

Energumenum quendam sermone suo liberavit, qui (ut arbitror) in sanctissimo quodam cœnobio viuit adhuc, mihi familiariter notus, antequam à diabolo liberaretur, & post.

Energumenus hic de quo loquimur, iuuenis quidam fuit Cataber natione, Mattheus nomine, qui etiam si noster

non fuit, cum nostris tamen Romę habitauit. Qui anno Domini 1541. quo tempore in cœnobiũ D. Petri de Montorio se recepit Ignatius, vt diuinã voluntatem exquireret, deliberaretque, vtrum onus Præpositi Generalis susciperet, an reijceret, à dæmone correptus est, graviterque vexatus. Nam & se vehementer collidebat, & tanto pondere veluti defigebat, vt octo aut decẽ homines robusti illum humi iacẽtem vix loco dimouere possent. Et cùm esset omnino literarum rudis, & maternam tantum linguam callens, varijs tamen linguis tunc loquebatur expedite, scienterque. Præterea os primum inflabat, cui signum crucis à Sacerdote impressum, confestim tumorem ab ea parte depellebat: sed ita vt in inferiorem descenderet, gutturque occuparet, quẽ idẽ crucis signũ admotũ veluti deprimebat: in pectus deinde, stomachũ, ventrem defluebat. Nam omnes istæ corporis partes, alia alij succedens, repente turgebant, tumore (quasi crucis virtutem fugeret) delabente in inferiora membra. Hic igitur adolescens, quem ego tunc obseruauĩ aliquoties, vel dæmon potius in adolescente, cùm à nobis audiret Ignatium

tium breui domum editurum, & ipsū ex obsessi hominis corpore exturbaturū, validè sese decerpens clamabat. Ne mihi nominetis Ignatium, quem ego inimicissimū habeo, omniumque hostem infestissimum. Reuertit domum Ignatius; quod ipso absente accidisset, à nobis didicit; Matthæum accersit, remotis arbitris alloquitur; quid dixerit, feceritve, mihi compertum non est. Iuuenē certè illico sibi redditum constat, & ab illa dæmonis tyrannide liberatum. Qui (vt puto) in sanctissima Italiæ Camaldulensi Eremo adhuc viuit, & appellatur frater Basilius.

Et quoniā de dæmonis in Ignatium odio (quem ipse hostem suum omnium atrocissimum nominabat) mentionē fecimus, non erit abs re, illud quoque quod est persimile, adscribere. Patauij miles fuit quidam Italus natione, homo simplicissimus, qui Ignatium de facie non nouerat, neque eius (quod sciam) nomen audierat. Hunc dæmon iuuasit: qui sacris preceationibus dum excantaretur aliquando, de Ignatio loqui cœpit, eumque suis coloribus pingere tam scitè & appositè, vt P. Laines (de quo hæc audiui) vehementer miraretur: addebatque diabolus fren-

dens

dens ac stridens Ignatium omnium qui viuerent, sibi esse inimicissimum. Mortuo verò recens Ignatio, Drepani (quæ ciuitas est in Sicilia) puella quædam virgo quæ à dæmone vexabatur, interrogata à quodam Sacerdote (multis magnisque viris præsentibus) Ignatiumne nesciet, & ubi nam ille esset? respondit, Ignatium inimicum suum, vitam iam perfunctum, in cælo esse inter alios sacrarum religionum Fūdatores. Quæ tamesi, quod à dæmone profecta sint, certam non habent fidem; tamen quoniam Dominus veritatem ab illo sæpe exprimit inuito, hæc quæ & veritati, & Ignatij moribus consonant, nō sunt quasi falsa repudiāda. Nam homo *Luc. 4.]* habens dæmonium immundum, exclamauit voce magna dicens: Sine, quid nobis & tibi, Iesu Nazarenè? venisti perdere nos: scio te quod sis sanctus *Ibi lens.* Dei. Et alibi: Exhibant autem dæmonia à multis clamantia & dicentia, Quia tu es filius Dei. Voluit itaque Dominus, vt dæmon ipsum vel inuitus agnosceret, & Dei filium esse testaretur. Atque alia ijs similia legimus in Sanctorum virorum historijs, quæ ad eorum laudem pertinent.

SEVERITATEM QUOMODO
cum benignitate temperauerit.

CAPVT VII.

EX multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud postremo loco numero, quòd difficile illā seueritatis cū lenitate coniunctionem, tā perfectè obtinuerit. Formidabilis contumacibus, in obsequentes mitissimus: spōte tamen sua, ad lenitatem semper quàm ad seueritatem propensior.

Nouitium quendam vacillantem in proposito, ollasque Aegypti suspirantem, vt ab ea mente deduceret, ac firmiorem redderet, humanissimè aliquando est allocutus, sed frustra: tum vt reliqui Patres idem præstarent, iussit. Ad quorum voces cū aures illius obsurdescerent, & nihil animus lenissimis admonitionibus, salubribusque consilijs flecteretur: renuntiatum est Ignatio, obfirmatum pertinacia illum esse, ac summo mane postridie (nox enim erat) constituisse discedere. Tum Ignatius: Haud ita sanè, neque enim apud nos ille pernoctabit: hominemq; dimitti continuò iussit: vt cui inutilis benign-

benignitas extiterat, utilis eius exēplo, cæteris esset feueritas.

Authoritatē retinebat in primis omnium virtutum exemplo, deinde maximè prudentiæ opinione, & rerum gerendarum vsu: tum in rebus periculosis, quæque vel exemplo inficiunt, vel contagione serpūt, feueritate, qua magna præcipuè in eos utebatur, qui vel obstinati & insanabiles, vel ceruicis inobedientia duræ, vel seditiosi, & fraternæ pacis, concordiaque perturbatores viderentur, vel opinionibus certè turgidi, atque inflati, & cedere nescij. Hos omnes in religione perniciosos censebat esse. Quocirca neque illos, si tales sciret, in Societatem admittebat: neque cognitos postea retinebat; si illis curandis nihil profecisset. Atque ut quisque doctissimus erat, ac nobilissimus, ita solertissimus erat Ignatius, si quid in illo esset vitiosum, quod aut doctrinæ, aut generis opinione commendatum, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatē posset.

Illud etiam augebat authoritatem, quòd in leuibus erratis, grauia interdū exempla statuebat, Nam & in nonnullos q̄ ad afflictā valetudinē ex morbo

confirmandam, in scio ipso, pila palmaria in vinea luserant, grauiter animadvertit: & in quendam nouitium non Sacerdotem, manus interdum saponem lauante: & in alios etiam, pro minimis delictis magnas nonnunquam poenas constituit. Ne videlicet ex minimis maxima fierent: etsi minus deformitate ac magnitudine nocerent, imitatione certè serperent, atque exemplo. Magnumque Religioni detrimentum inferri existimabat, cum quarumlibet nouarum rerum inductione, tum verò illarum potissimum quæ ipsum Religionis statum immutare possunt, sensimque peruertere: & quidem maximè in ipso Religionis iuitio.

Beneuolentiam verò suorū multatignatio conciliabant: ipsa eius sapientiae in primis opinio, qua imbuti hominum animi, ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebant enim omnes, se illi filios esse charissimos. Præterea, cum singulorum & animi & corporis facultatem nosset, quantum quisque oneris ferre poterat, tantum cuique imponebat, vel aliquanto etiam minus: ne ponderis magnitudine opprimerentur, sed potius cum gaudio
illud

illud perferrent, & non gementes.

Si quid porrò ab illo nostrorum aliquis peteret, quod negandum statueret, negabat: sed si rei ac personæ ratio posceret, cur negaret, causas proferebat. Sin concederet, causas nihilominus addebat, cur negari posset: ut & qui non acciperet, minus ferret molestè, & qui acciperet, gratius quod datur haberet.

Cùm maximè cuperet, ut indifferentes sui essent, & in his rebus quæ ad obedientiam pertinent, neutram in partem mouerentur: explorabat tamen diligenter, acuteque perspiciebat, quò quemque natura duceret, quam in partem cuiusque propenderet animus: & ad illius se honesta cupientis, inclinationem accommodabat: cùm id intelligeret laboriosum esse, quod natura sit reuogante; neque violètum quicquam esse diuturnum. Itaque in eo sapientiæ illius splendor erat maximus, quod maxime disuncta tam artificiosè coniungeret: & indifferentiam cum propositione cuiusque copularet: in alteroque exigendo elucebat seueritas, in altero præstando eminebat humanitas.

Si quid à quopiam esset commissum, quod pœna expiandū iudicaret, studio-

quam ex morbis suorum capiebat. Nā in eos præcipuè, qui valetudinis imbecillitate tentarentur, aut grauiùs ægrotarent, eximia erat illius & charitas, & sollicitudo. Itaque iubebat, statim vt aliquis in morbum incidisset, ad se referri: obsonatorem domus bis quotidie sibi renunciare, num præfecto infirmorum emisset, quæ ad illorum ipse vsum postulasset. Quòd si pecunia ad sumptus non suppeteret, stanneas lances, vel quadras perpaucas, quæ in domestica suppellectile fortè reperiebantur, vendi primùm, deinde lectorum stragula distrahi iubebat. Et cùm præclaros adolescentes summa ingenij spe, doctrinæque præditos, aut laborū magnitudine debilitatos, aut etiam extinctos in ipso Societatis nostræ exordio animaduerneret (quod spiritus quodam impetu longiùs nostri progredierentur, quā moderationis & diuturnitatis ratio patiebatur) domum in remoto loco Romæ exædificandam curauit: in qua, qui literarum studijs inuigilarent, interdum laxarent animū, & aliquid de summa illa studendi, meditandique contentione remitteret. Sed cùm inopia pecuniæ obstaret, nonnullique id dicerent, viuendi tum

quidem tempus esse, non laboriose ædificandi: nunquam de sententia deduci Ignatius potuit, pluris sibi esse dicēs quam omnes thesauros, cuiusvis fratris salutem. Illudque addebat, Cùm homo ægrotat, rarò aliquid boni potest in aliorum vtilitatem facere: quando verò sanus est, potest multa bona facere.

Cùm grauissimè ipse langueret, & ad illum subleuandum, Patrum, qui Romæ tum quidem eramus, præcib. temporarium Vicarium admittere cogere: omnibus, quæ domesticus Minister ad se referri ex præscripta sui officij regula deberet, in Vicarium reiectis: illa tamen excepit, quæ ad curam, salutemq; eorum qui ægra essent valitudine, pertinerent. Hæc enim ad se tū etiam referri volebat.

Patrem Iacobū Lainem cum Ignatio iter vnà facientem, acerbissimus quidā dolor inuasit, quem vt leuaret & mitigaret Ignatius, quem vnicum ex eleëmofyna denariū acceperat, eoque equum conduxit: in eum Lainem palliolo suo tenui attritoque inuolutum, imposuit: & vt magis hominem animaret, ipse, tanquam Helias alter, tanta animi alacritate, atq; pedum veloci-

tate antecederet, ut Laines præcipientem illum equo vix consequi posset.

Dicam quod egrotanti mihi accidit. Cum de nocte sanguis mihi ex brachio esset missus, custodesque, qui excubias agerent, Ignatius appropinquasset, reliqui quieti se dedissent, ad multam noctem, alijs dormientibus, bonus sollicitusque pater vigilabat. Bis tervemissit, qui brachium exploraret, circumligatum ne esset commode: ne forte, soluta vena, sanguis efflueret, & subitum (quod nonnullis euenit) interitum adferret.

Mirabili Dei prouidentia factum esse dicebat, ut tot ipse morbis esset obnoxius, ut ex suis doloribus aliorum dolores æstimare disceret.

Et hoc quidem misericordiæ erat, & benignitatis. Illud tamen seueritatis, quod ægros volebat omnem sui curam deponere; dicto audientes esse; patientes, tractabiles, minimè querulos, aut morosos; cælum ad arbitrium suum non mutantem, neque ea de re medicum consulentes: denique qui scirent, se superioribus suis curæ esse, & nihil minus sibi, quam de se, curandum. Qui secus facerent, in eos ubi conualuissent, grauitè animaduertebat. Si quem

verò cerneret difficili, immoderatoq; ingenio, & propter contumaciam carnis, robustamque naturam, minus se ad spiritus, mortificationisque legem accommodantem: illum verò, vt spiritus saluus fieret, facilè patiebatur supra vires etiam aliquando laborare: & si in morbum incidisset, haud ita grauatè ferebat, adhibebatque cum medicinæ modum, quem & paternæ charitatis ratio, & illius spiritualis salutis postcebat.

DE MAGNITVDINE ANIMI.

CAPVT IX.

Constantiam Ignatij, fortitudinè, magnitudinèque animi multa declarant.

Cum morbo sæpe tentaretur, & doloribus torqueretur, nullum vnquam gemitū edidit, nullū afflicti animi signū: sed placidè, vt remedia adhiberentur, admonebat: tulitque triduo aliquando sedatissimè dentiū dolorē grauissimū, neq; vllam tamen doloris significatiōnem dedit. Aliàs item, ad morbū, quo laborabat, curandum, quidam ex nostris lineum panniculum ceruicibus Ignatij

gnatij circumponens, & consuens, auriculam etiam illius incautè perforauit, ac uque traiecit. Ad quem Ignatius moderatissimè illud tantum: Vide, inquit, frater quid facias. Quanquã quid mirum, tam patienter illum Christianæ iam militiæ ducem, ac u tulisse uulnus, qui uanitatæ adhuc miles, secari crus sibi tam fortiter pertulit?

• Romæ anno 1543. P. Petrus Codacius, magni uir animi, Christi que paupertate diues, ac de uniuersa societate optimè meritus (qui primis illis, difficillimis que temporibus, ad subleuandam Societatis nostræ tum nascentis inopiam, singulari Dei beneficio nobis donatus est) cum in conductâ domo uiueremus, extruere aliam, in qua nunc habitamus, est aggressus, magna potius diuinæ prouidentie spe, quam præsentis pecunia fretus. Ad ædificationem cœmenta, calcem, reliquamque materiam comparauit. Sed cum soluere creditoribus non posset, illosque diem ex die iuberet expectare, missi tandem domum à magistratu apparitores sunt, qui Codacium pignoribus ablatis coercerent, & in domesticam supellestilẽ inuolarent. Ea erat tenuis sanè, ac perangusta, quæque no-

stram paupertatem satis per se indicaret. Minister domus cum satellitū turbam irrupentem aspiceret, misit repētē, qui curriculo Ignatium moneret de nostræ domus exspoliatione. Cui apud viros nobiles amicissimosque ledenti, qui missus erat cū rem ordine in aurem infusurasset, nihil omnino commotus: Bene, inquit Ignatius, habet, sat est: sermonemque suum, quem fuerat exorsus, pertexuit. Quo sermone omni post horam confecto, placido vultu Ignatius ad amicos; An nescitis, inquit, quem paulò ante nunciū acceperim? Quem illi. Cum rem subridens aperuisset, & (quasi nihil ad se pertineret) equissimo esset animo, perturbatur illi, rem indignam dicūt, seque in omnes partes versant, vt tam graui malo remedium inueniāt. Sed eadem tranquillitate Ignatius, eodemque vultu, Nihil est, inquit, opus. Nam si lectos auferrent, terra nobis cubile erit: pauperes enim sumus, & vitam pauperibus dignā agemus. Quod si ego præterens fuissetem, nihil amplius ab illis certè postulauissem, quàm vt scripta mihi quædam relinquerent, cætera suo arbitratu auferrent: id si negassent, ne ego haud magnopere contēdissem. Quid plura?

Hieronymus Salla, homo nobilis, & vicinus & amicus noster, suam auctoritatē interponit: res nostras eodem loco futuras, suam fidem obligat: Satellites nihil omnino de reb. nostris attingunt. Postridie amicus Societatis quidam sacre Theologiæ Doctor, cui Hieronymus Arzius nomen fuit, huius quidem rei omnis ignarus, sed diuino afflat^o instinctu, Ignatium accersit, ducentos aureos coronatos in manum Codacio dat: illis es alienum dissoluit, & hoc tam illustri exemplo discit, quā sit extremis etiam rebus ac desperatis, sperandum in Domino.

Atque in hac firmissima in Deum spe, pecuniæque despicientia, Ignatij altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, reque pauperrimus: animo, Dei que fiducia opulentissimus. Quapropter nullum, qui ad institutum nostrum aptus, vocatusque à Deo videretur, à Societate vnquam exclusit propter nostrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter usurpabat: Nos quidem Deo seruiamus: ille certissimè reget nos, & nihil nobis deerit. Iactemus cogitatum nostrum in Dominum, & ille nos enutriet. Spera-
 mus in Domino, & faciamus bonita-

Psal. 22.

Psal. 36.

Psal. 34.

tem, & pascemur in diuitijs eius. Et cū quidam non ex externis modò, sed etiam ex domesticis vehementer mirarentur, qua fretus spe, tã multos Ignatius nullis certis redditibus fũltus, Romæ haberet, quibus alendis, magnæ facultates vix sufficerent, idque familiariter ex ipso quærerent. An nescitis (inquit) quãtas vires spes in Deum habeat? vel ignoratis, parum illi esse loci, vbi omnia abundè suppetant? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur, vbi nostra esset in Deũ spes? Spes enim quæ videtur, non est spes. Nam quod quis videt, quid sperat?

Rom. 8.

Atque ita sanè euenit sapissimè, vt nostra paupertas ex spe contra spẽ sustentaretur: eiusq; rei multa sunt, eaq; clarissima exempla, quæ si persequi omnia velim, longus nimis sim, pauca tantũ subijciam, ex quibus similia intelligantur.

Quo tempore bellum inter Paulum IIII. Pont. Max. & Philippum Regem Catholicum gestum est, magna erat in vrbē annonæ caritas, & domi nostræ rerum omnium penuria: itaque nonnulli ex nostris suadebant Ignatio, vt familiã suam quæ Romæ erat, diuideret: & partem nostrorũ ad alia Col-

legia,

legia, vbi cōmodius ali possent, amandaret, Ignatius verò hoc ipso tempore Antonium Labacum, architectum apprime nobilem atque excellentem, qui filium habebat in Societate, ad se accersiri iubet, cum eo, de solo eligendo ac designando & duobus Collegijs Romano & Germanico ædificandis agit diligenter; iubet vti formam exemplar que delineet, rationes sumptuum subducatur, ac rem totam perscribat. Atque hoc facto declarauit Ignatius, illa Dei opera altissimis fixa esse radicibus, & supra eam petram esse fundata, quæ neque imbrium vi, neque fluminum exundatione & concursu obrui possunt, neque ventorum impetu labefactari.

Aliàs item, Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S. R. E. Cardinalibus propter obitum Pauli 111. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia nostri premebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æstimantes. Ignatius verò, eo ipso tempore, familiam suam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis candidatos in Societate admisi: multis eius animum admirantibus, quibus quod

consecutum est, admiratione noua ad-
 mirationem ademit. Nam hoc ipso
 tempore cum aliquando Ioannes Cru-
 cius, domesticus obsonator, homo
 simplicissimus, & feruens spiritu, ex
 Diui Ioannis Laterauensis templo,
 vesperi domum reuerteretur, ad am-
 phitheatrum, quod vulgo Colosseum
 dicunt, in hominem incidit, qui in ma-
 num illi centum nummos aureos silē-
 tio tradidit. Eius aspectu plurimum
 Ioannes cōmotus est, & horrore quo-
 dam perfusus: tradita enim homo-
 pecunia, ex oculis mirantis subito eua-
 nuit.

Aliàs etiam, dum idem item Ioan-
 nes summo mane obsonatum it, obui-
 am illi factus est quidam, qui marsupi-
 um aureis nummis plenum in manum
 dedit. Et quòd nondum planè illuxis-
 set, quis esset, agnosci non potuit. Ob-
 sonator certè noster, dæmonem suspi-
 catus, eiusque timens insidias, in tem-
 plum Diuæ Mariæ supra Mineruam,
 quod proximū erat, se repentè conie-
 cit, precatusque Deum est, vt se dolo &
 fraude omni liberaret. Pecuniam do-
 mum allatam, adulterinā nonnulli su-
 spicabantur; & à diabolo, vt nobis im-
 poneret, prestigijs quibusdā adombra-

ram. Sed tam e vera, & recens, & aurea
fuit: eaque debita soluta sunt. Eodem
penè tempore, in alia nostris difficulta-
te versantibus, dum in propætulo lo-
co, apertam arculam tomento, & scruti-
tis vilissimis refertam, Pater Ioannes
Polancus domi perferutatur, & scripta
quædam diligentius inquit; recentes
nummos aureos, fulgentesque in ea,
casu reperit, quibus subuentum præ-
senti necessitati est. Nam illud diuinæ
quidem prouidentia signum, minus
tamen mirandum est, in summis rei
familiaris angustijs fuisse, qui nostræ
necessitatis inscij, pecuniam vtrò of-
ferrent, vel etiam benignè domum
deferrent: qua ratione nostram sæpè
inopiam subleuarunt.

Atque hac quotidiana experientia
ignatius confirmatior, & indies singu-
lari in Deum spe erectior euadebat,
cum tot argumentis disceret, se, suosque
illi curæ esse: & vbi maiores rerum ad-
ditam necessariarum angustia timeri
poterant, ibi diuinam prouidentiam
largius omnia suppeditare, & benigni-
s sibi præsto esse. Illud propterea quod
uit maximè insigne, & Romæ nostris
in omnibus vulgatissimum, addendum
est: Anno salutis nostræ 1555, 16. Se-

ptembris, Ioannes Polancus pecuni-
 am ad sumptus Collegij Romani ne-
 cessarios, neque mutuam, neque for-
 neratitiam, neque vlla alia ratione di-
 ligentissimè conquisitam inuenerat.
 Rem ad Ignatium placidissimè detulit.
 Ille verò in cubiculum se abdedit, ora-
 tioni se dedit, Deum precatus est, vt
 præsentì subueniret inopiæ. Post o-
 rationem Iacobum Lainem, Chri-
 stophorum Madridium, ipsum de-
 nique Polancum ad se vocat; ipsis
 quid à Polanco acceperit, exponit;
 sequè rem tota Deo commendasse ait;
 & se quidem neque Prophetam esse,
 neque filium prophetarum, sed ta-
 men pro certo habere, Deum reb. pro-
 uidentissimè consulturum. Et ad Po-
 lancum conuersus; Tu (inquit) Polan-
 ce, in sex proximos menses Collegij res
 curato, & illi sumptus necessarios sup-
 peditato, ego te istarum rerum cura po-
 stea liberabo. Permirum fuit; eo ipso
 die, qui tamen iam vergebat in occa-
 sum, duobus ex locis, ab hominibus
 nostræ inopiæ atque difficultatis igna-
 ris, sponte pecunia missa est, qua ex
 illis tunc angustijs exire licuit. Profes-
 sus sum ego Octob. mense proximo
 in Germaniam inferiorem, & mense

Martio insequentis anni 1556. cum sex mensium spatium ab Ignatio definitum, aut effluxisse iam, aut appetere videretur, Romam ad Martinum Olaium scripsi, me ut de rei exitu faceret certiore. Ille verò rescripsit, pridie eius diei, quam à me literas accepisset, magnam pecuniæ summam eleemosynæ nomine Romam nostris allatam, æs alienum penè dissolutum. Polancum anxia illa rerum necessariorum cura liberatum, solutiore animo esse, res omnes fluere, & supra opinionem omnium, quam vnquam antea copiosius abundare: itaque verba Ignatij re ipsa & felicissimo successu adeò esse comprobata, ut ipse maiora miracula non requireret, ad habendam fidem Ignatio: sed cæleste tantùm lumen, quo illustratus mentis oculis videret, quæ corporeis oculis cernebat.

Quid illud, quod ex superiori narratione perspicui potuit? quòd antequam socios cogeret Ignatius, se desertum ab omnibus, quam cuiusquã patrociniò defensum, in tot, tantisque contentionibus esse maluit? Socios autem cum haberet, coniectas in se calumnias iudicio est persecutus: hominumquæ; vel imitatorum ignorantiam, vel perditorum,

amen-

amentiam, nihil contra veritatem valere passus est? Quorum alterum, robusti fuit animi, magnæque constantiæ: alterum etiam charitatis, eximiæque prudentiæ.

Illud etiam præstantis animi signum est, quod multi obseruarunt in Ignatio. Nam cum fracto corpore esset, morbisque confectus, & multis auxilijs necessariò indigeret, ad tam multa, & magna negotia, tamque varia conficienda, quæ in constituenda Societate, ac propaganda, quotidie noua occurrebant: si tamen diuinæ gloriæ ratio, aliorumque id posceret maior utilitas, libentissimè sanè optimū quemque, sibi que maximè necessarium ab se dimittebat. Fecitque non semel, ut quibus in Societatis administratione plurimum Romæ vteretur, eos ferme omnes, alium alio amādaret, solusque remaneret, qui tantam rerum molem suis humeris sustineret.

Infirmissima valetudine, affectaque iam ætate, ac propemodum extrema, ipsum ego Ignatium dicentem audiui, se quidem, si ex vsu Ecclesiæ Christi futurum esset, ut Roma vel in Hispaniam vsque suis pedibus iret, non modò æquo, sed etiam libenti ac magno ani-

mo, iter illud suscepturum, & ut sperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo.

In aduersis sustinendis, & magnis difficultatibus explicandis, ita erat excelso animo, & erecto, ut morbo sæpè oppressus, si quis nodus existeret, ad quem expediendum, virtute illius esset ac prudentia opus, statim quodam modo conualesceret: & animo corpus regente, sanus fortisq; videretur. Ex quo illud iam nostris tritum erat, quoties ex morbo decumberet, optandum esse, ut aliquid eiusmodi existeret, ad quod explicandum Ignatius è lecto surgere, & morbum depellere cogeretur.

Adijt aliquando Ignatius ad salutandum principem virum nostri studiosum, à quo minus officiosè, quàm par erat, exceptus est. Causam Ignatius arbitratus est, quod minus eius opera, ad res Societatis, atque patrocínio vteretur. Erat enim, aut videri volebat Societatis nostræ percupidus, molestèque forsità ferebat, quod alios ad nostram defensionem, se prætermisso potius adhiberemus. Tunc Ignatius mihi, Dicam (inquit) illi, & apertè dicam, me ante 30. annos à Deo dicisse, ut in ijs effici-

efficiendis quæ Dei sunt, omnia auxilia conquiram: sed ita, vt non in externis adiuuentis spem meam, sed in ipso Deo bonorum omnium effectore, constitutam putem. Quòd si inter hæc subsidia efficiendique instrumenta, se vnum esse vult, libenter eo vtetur: sed ita demū, si intelligat nos ab vno Deo pendere, Deo non hominibus niti.

Erat autem vt in rebus arduis suscipiendis strenuus, ita in susceptis retinendis constantissimus, animique firmitate singulari: cuius constantiæ causæ multæ erant. Circumspiciebat enim omnia attentissimè, animoque collustrabat, antequam quicquam aggrediretur. Orabat multū, flebat, gratiam flagitabat à Domino, cuius sæpenumero diuina luce perfusus, voluntatem intelligebat, neque se ab ea diuelli vllò modo patiebatur. Præterea adhibebat eos in consilium, quorum curæ commissa erant, eorumque exquirebat iudicium, quibus illa potissimum essent cognita, atque explorata, quæ in deliberatione versabantur. Atque hunc in modum prudenter susceptum negotium, perseueranter urgebat.

Compluti aliquamdiu habitauit in hospitali domo, quam vocant Altozana, quæ quidem domus, id temporis, lemuribus, nocturnisve laruis infamis vulgo ferebatur: eaque pars Ignatio ad habitandum data, quæ maximè putabatur infesta. Ibi cum aliquando primis tenebris esset, horrore quodam perfusus est; quasi dæmonum truculentus aliquis, terrificusque obijceretur aspectus. Sed continuo se recepit, inanemque terrorem animaduertens, in genua procubuit, & magna animi vocisque contentione appellare, pro-uocareque dæmones cœpit: Si tradita, inquit, à Domino, in me vobis potestas est, præsto sum: potestatem datam in me, neque repugnantem neque verò recusantem conuertite: si potestatem nullam habetis, quid miseri atque imbecilles furitis, laruisque vmbra-tilibus, trepidos puerorum territatis animos, & iniecto vano terrore concutitis? An quibus re non potestis, falsa rerum imagine nocere vultis? Quæ ea animi firmitate dixit, vt tunc omnem metum depelleret, & in posterum aduersus omnes diaboli impressiones ac terricula, multo etiam esset erectior.

Dormi.

Dormientem Ignatium strangulare diabolum voluisse, Romæ anno Domini 1541 audiui. Guttur enim quasi manu iniecta stringere, præfocareque conatus est, tam fortiter, ut nullo conatu posset Ignatius Iesu sanctissimum nomen inuocare. Sed cum nervos animi corporisque omnes quantum maxime posset, intederet, vim vi repellens, in suauiſſimam tandem vocem erupit, Iesumque clamavit, qua voce diaboli conatus repulsus est. Porro ex contentione Ignatius (quod postea vidimus atque animaduertimus) per dies aliquot raucus omnino ac sine voce fuit. Huic affine est quod à Ioanne Paulo, qui diu comes Ignatij sociusque fuit, accepi. Dormiebat Ioannes in cubiculo apud Ignatium proximo, & nocte intempeſta aliquando è somno excitatus, audire sibi viſus est plagarum crepitum, & valentiſſimorum hominum strepitum, quasi Ignatium diuerberatum, ipsiusque Ignatij gemitus atque suspiria. Ad Ignatium statim accurrit, in lecto sedentem offendit, stragulo ad pectus brachijs compresso, veluti erectum, atque iniectum, & ad verbera excipienda paratum. Cui Ioannes: Quid hoc, inquit, rei est, Pater? quid audio?

dio? quid video? Ad quem Ignatius: Et quid, inquit, audiisti? Cùm narrasset: abi inquam, dormi. Redijt in cubile Iohannes: paulò post audiuit iursus graui-ter pulsari Ignatium, cędiq;. Ad ipsum recurrit, immotum reperit, sed veluti ex magna lucta animiq; contentione anhelantem, à quo denuò lectum, repetere, somno se dedere, neque amplius surgere iussus est.

Otiosum esset persequi singula, quę ad robur Ignatij, magnitudinemq; animi pertinent. Etenim vir ille fuit in magnis cogitandis excelsus, in aggrediendis strenuus, in aduersis sustinendis inuictus, & perseverans, nullis periculis animum submittens: nulla hominum potentia, aut authoritate, ab eo quod rectissimum duceret, statuq; constantiæ discedens.

DE RERVM SPIRITALIVM

prudentia.

CAPVT X.

Singulari conscientias perturbatas tranquillandi gratia, ac prudentia fuit: vsque ad eò vt sæpe qui medicinam ab illo peteret, cùm morbum ipse suum explicare non posset, Ignatius

tius tamen, quasi intima & recondita illius cordis penetrasset, quæ in eius animo versarentur, clarè dilucideque exponeret. Deinde simili aliquo exemplo, quod sibi accidisset, remedioque quod expertus esset, breuiter explicato, facilè afflictis animis omnem mœrorem, atque ægritudinem abstergebat. Exempla multa sunt, quæ breuitatis causa prætermitto. Certè liquet, initio ita fuisse à Deo exercitum Ignatium, ac probatum, vt probari eum oportuit, qui tot filiorum parès, qui dux tot militum futurus esset.

Lutetiæ quidem Sacerdos dignitate, professione Religiosus, vita prophanus ac perditus, Ignatio erat propter morum dissimilitudinem maximè infestus. Ad quem sanandum Ignatius, cùm omnes sibi aditus videret occlusos, hanc rationem excogitauit: Dominico quodam die, ad sacratissimum Christi corpus sumendum de more profectus, quòd propè templum habitaret, vbi Eucharistiam sumere volebat, bene mane ad hominem diuertit: rogauitque, vt quoniam confessorium alium nō haberet ad manum, sibi peccata sua confitenti operam daret. Ille exhorruit primùm Ignatij ingressu:

dein.

deinde multò magis quòd id peteret miratus est : postremò dedit inuitus, quod honestè negare non poterat. In confessione Ignatius postquam quoti diana & leuiora errata exposuit, addidit se etiã quædam præteritæ vitæ crimina, quorum stimulis maximè vrgeretur, aperire velle, vt eorum recordatione salubri pudore suffusus, veniã à Domino faciliùs impetraret. Hic cœpit delicta iuuentutis suæ, & ignorantias recensere, tanto dolore ac gemitu, tam profusis lacrymis, vt suo fletu, flere hominem cogeret, vehementerque compungeret. Expendebat enim vero iudicio, ac magno verborum & sententiarum pondere exaggerabat, quanta Dei esset, quem offenderat, maiestas, quanta vicissim sua ipsius vilitas atque abiectio: quanta illius in se liberalitas & mansuetudo, quanta ipsius ingrati animi obliuio, & intã benignũ Dominum scelus; prorumpebatque Ignatius in lacrymas, & intimũ doloris sensum deficientibus verbis explicare non poterat. Quid multa? cùm in vita præterita Ignatij, Sacerdos vitam suã præsentem expressam, quasiq; suis coloribus expictã cerneret, & alieno ex dolore, eoq; grauissimo, sibi propter maiore causam

causam vehemētius etiam dolendum intelligeret, ita commotus est, atque animo commutatus, vt quem prius detestabatur, admirari Ignatium inciperet, vitamque suam detestari, cuius sordibus haecenus impensè oblectabatur. Itaque nauigationis cursu in contraria mutato, vela vertit, funemque reduxit: spiritualibus exercitationibus ab Ignatio eruditus, sacris peregrinationibus sese, ac poenitentiae asperitatibus penitus dedit, vitamque & Sacerdotis & religioso homine dignam ita instituit, ac persecutus est, vt sui Ordinis viris admirationi equè esset atque exemplo. Certè ipse quasi salutis suae auctorē Ignatium, ac vitae parentem semper deinceps coluit, ac dilexit, idque apertè non destitit praedicare.

Aliàs item, erat Ignatius Lutetiae aliquando, vnà cum assiduo quodam eius comite, ac caelestis disciplinae discipulo (ex quo ipso haec audiimus) hominem respicit quendam horridum ac luridum per viam publicam transeuntem, praegrandi saxo onustum, ac veluti gementem sub pondere. Diuinitus collustratus (sicut rei probauit euentus) de repente comitem suum similem se habitu induere, atque hominem subsequi,

qui iubet, facereque simulatè, quid-
 quid illum verè facientem videret, se
 enim è vestigio vtrumque consecutu-
 rum. Extra ciuitatem homo ille egre-
 ditur, insequitur Ignatij discipulus, in
 solitarium locum se confert: quò post-
 quam ventum est, rogatus homo à no-
 stro, quid sibi vellet? quid quæreret? Su-
 pendium, inquit, volo, & acerbissimā
 mihi mortem consciscere. Crucior e-
 nim nimis, & tristissimis rebus ac per-
 ditissimis ad restim adigor. Nulla e-
 nim erit requies, nullus laborū ac do-
 orum finis, nisi mors, quæ mera ma-
 orum est. Hanc mihi inferre statui, &
 ccirco huc veni. Cùm autem alter se
 n eadem causa esse diceret, multisque
 vitam suam obsessam esse molestijs, ex
 quibus exire ipsi non liceret, nisi per
 mortem, Ignatius interuenit: & ad so-
 rium quasi ad ignotū conuersus, Quis
 nquit tu? Vnde? quò? quid tibi vis? quor-
 um saxum, quorsum sordidus atque
 nculus habitus? Hic ille titubare, hæ-
 ere, & supra modum afflictum se ac
 perditum dicere, nullumque despera-
 issimis rebus remedium esse, præter
 aqueum Quem blandè consolatus Ig-
 natius, sensim sermonis suauitate eò
 bellexit, vt se consilij sui pœnitere dice-

Dd

ret, &

ret, & fero atque execrando mortis genere reiecto sp̄e suam magnā in Deo, vitæ ac salutis parente, atq; certissimā collocare. Tunc ad hominem (cuius causa omnia ex cōposito fiebāt) Quid, inquit, tibi videtur? Ego enim consilium huius boni viri (Ignatium indicās) sequi decerno: quando hanc mortem, quam mihi inferre parabam, breuem quidem, sed miserrimam, altera sempiterna & teterima consequetur. Neque enim hæc præsentium ærumnarum mors finis; sed principium impendentium malorum, atque æternorum futura est. Quo exemplo animatus homo ille, & blandissimis verbis delinitus ab Ignatio, & confirmatus idem sibi placere dixit: & à detestabili illa, diraque se occidendi voluntate discessit, Deo gratias agens, quòd miseriam suam socium inuenisset, & communis calamitatis depulsorem.

Vituperabat gubernatores aliorum & magistros, qui in spiritali vita cæteros omnes ex se metirentur, & ad eandem, quam vtilem ipsi sibi experirentur viuendi orandive rationem reuocarent Hoc periculosum valde dicebat esse, & hominis multiformis gratiæ Dei dona, variasque Spiritus sancti distribu-

tributiones ignorantis ; neque satis diuisiones gratiarum, in eodem spiritu intelligentis. Vnusquisq; enim proprium donum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius verò sic. 1. Cor. 12.

Ipse verò quantum in Dei via quisq; profecisset, non fronte, ac vultu, sed animo & fructu metiebatur : neque ex facilitate quadam & bonitate naturæ, sed ex contentione, & sui cuiusque victoria, virtutum momenta ponderabat : secernebatq; acutissimè naturæ motus, & gratiæ.

Itaque adolescentem quendam ex nostris, acri ingenio, & vehementi natura incitatum monens Ignatius, & ad prauos animi motus cohibendos paternè cohortans, vince aiebat te, N. vince. Si enim te viceris, splendidiorem, quam alij, qui mitiori sunt ingenio, habebis in cælo coronam. Et cum hūc ipsum adolescentem Minister Romanæ domus, me coram, grauius accusaret apud Ignatium, & quasi minus quietum, morigerum ac tractabilem insectaretur : Ignatius non vulgi trutinæ, sed veritate, & spiritualis prudentiæ statera rem æstimans, respondit Ministro: Micius (quæso) & blandius. Equidem istum ipsum, quē tu tā acriter

reprehendendum putas , plus ego in Dei via paucis mensibus profecisse arbitror, quam duos illos integro anno. Nominavit autem duos, omnium ex fratribus candidissimos, & lenitate quadam ingenij, ac morum suauitate maximè amabiles. Ex quo apparet, non illum exteriorem tantum speciem respexisse, vt de virtutis solido fructu iudicaret, & blandam quandam mollemque naturam, qua illi duo præstabant; sed rem totam perpendisse vera ratione, & conatu, studio, suiq; pervincendi labore defuisse. Quæ nimirum in acriori natura perdomanda, maiorem conatum, contentionemq; desiderant.

Simplicem hominem, & Spiritu Dei atque amore plenum magis diligebat, quàm eruditum, minusque perfectum. Huic tamen, reliquisque, qui vel naturæ, vel fortunæ muneribus antecellerent, maiorem curam adhibebat, propterea eam, quæ ab illis in multos redundare potest utilitas.

Quæ religionis, nullis proprijs redditibus, sed quotidianis eleëmofynis viuunt, eas dicebat neque perpetuas, neque in suo instituto permanentes esse posse, nisi aut vitæ asperitate, aut insigni

ni aliqua vtilitate, hominum beneuolentiam in se allicerent, & benignitatē excitarent. Istæ enim duæ res hominū animos plurimum commouent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum inuitant.

Non temerè quodlibet vtebatur; sed magno delectu, quid cuique committeret, prouidebat: & gubernandi quidem alios, regendi que, aut duram aliquam prouinciam vix vlli tradebat, cuius spectata virtus, diu que probata antea non fuisset. Romæ tamen, vt periclitaretur ingenium, & vires aliquorū tentaret, eosque paulatim ad maiora exerceret, rudibus hominibus, atque in exercitatis in hoc genere officij, interdum est vsus.

Ullud diligentissimè cauit, ne quid nostris obreperet, quod candorem fidei quoquo modo inquinaret, & peregrinis omninò, aut nouis opinionibus inficeret. Itaque cum timeret, ne ex Hebraicæ linguæ necessaria cognitione aliquid discerent, ex quo ad nouas interpretationes perquirendas, nouosque sacræ Scripturæ sensus delaberentur: statuit, vt nostri veterem, vulgatamque editionem, longo tot seculorum vsu comprobatā omninò re-

*Sess. 5.
sub Pau-
lo 3.*

tinerent : & magno etiam studio tue-
rentur. Quod Concilium etiam Tri-
dentinum, tuis postea decretis cavit &
sanxit. Adde eodem, quod mali auto-
ris, aut certè dubij, ac suspecti, bonum
etiam librum legi in Societate nole-
bat. Namque aiebat, dum mali auctoris
bonus liber legitur, primò quidem pla-
cet ipse liber, paulatim deinde quili-
brum scripsit : qui quidem probatus,
blandè in animos teneros, atq; mol-
les influit, & lectoribus iam beneuo-
lis, sui que amantibus, doctrinam suam
facilè persuadet : vt quicquid scriptum
ab illo sit, id etiam verum iudicetur. Ita
quod infectum veneno est, id longissi-
mè etiam serpit, & dum principijs cau-
tè non obsistitur, ægrè vitantur extre-
ma. Hoc de Erasmo Roterodamo, hoc
de alijs eiusdem farinae sentiebat scri-
ptoribus : id que multò ante quam A-
postolicæ sedis censura notarentur. O-
portet enim Monachum (vt præclare
scriptum est à Diuo Basilio) hæreticum
hominem auersari, genuinos, ac pro-
batos libros legere: reprobatos & apo-
cryphos penitus non contingere: nam
sermo eorum (ait Paulus) vt cancer ser-
pit.

*Basil. ser-
mone 3.
de exerci-
tatione
piet.
2 Tim. 2.*

Eandem etiam diligentiam adhibuit, ut studium orationis ac mortificationis ex veritate in Societate (ut par est) æstimaretur : eiusque fructus, non falsis atque speciosis titulis (qui imprudentium oculos plerumque excæcant) sed spiritali profectu, & perfecta sui cuiusque victoria, tanquam certissima regula definiretur : ut ex ijs quæ mox subijciam, fiet manifestum.

Anno Domini 1553. F. Reginaldus, Dominicanæ familiæ monachus, vir grauis, & vita, ætate, atque prudentia inter sui Ordinis viros apprimè nobilis, nostrique perstudiosus, Ignatium 23. Maij officij gratia Romæ conuenit, & me ac P. Benedicto Palmio præsentibus, inter alia, Bononiæ in Cœnobio fœminarum suæ curæ commisso, virginem quandam esse dixit admirabilem, & orationis virtute præstantem : quæ sæpenumero alienaretur à sensibus, atq; extra se ita poneretur, ut neque ad motum ignem, neque stimulos corpori adhibitos sensu perciperet : ad omnia denique mortuæ iacere similis, præterquam ad vnam obedientiæ vocem. Excitabatur enim, ac veluti de leuissimo somno expergefacta surgebat ab oratione, simul atque

vocem præfectæ monasterij se vocantis audiisset . Hæc aadem virgo, Domini nostri Iesu Christi cruciatus ferebatur imitari , & quos ille in corpore suo pro nobis dolores pertulit, ipsa suis doloribus ita repræsentabat interdum, vt in Christum ipsum amore transformatam diceres . Nam stigmata habere in manibus videbatur, perfossus latus , caput veluti compunctum spinis atque transfixum , guttatim distillans ac cruore madidum , & id genus alia quædam : eaq; bonus Pater suis ipse oculis se vidisse aiebat, suis tetigisse manibus, alienis oculis atq; manibus fidem negantem . Hæc cum narraffet, ex Ignatio quæsiuit familiariter, quod eius esset de istiusmodi rebus iudicium ? quas ipse non audebat vel probare omninò , vel improbare . Cui Ignatius illud tantum: Ex omnibus inquit, quæ narraffi, Pater, nihil minus habet dubitationis , quàm illud promptæ obedientiæ signum . Reginaldo à nobis digresso , rogavi ego Ignatium solus solum , quæ eius recondita esset de proposita quæstione sententia? Et ille, Propriū, inquit, Dei est Petre, animas hominum sanctificare , in eas influere, suis eas donis complere : idq;

tam

tam copiosè facit nonnunquam, ut animæ Dei gratia circumfluentis plenitudo, in corpus etiã deriuetur, emineatq; foris quod intus est, sed id peritũ est. Demon verò, quoniam vim ipsam nõ habet in animam, simulatis rerum atque adumbratis imaginibus, mortalium mētis vanitatis sectatrices, & nouitatis auidas, per corpus sæpè deludit. Idque exemplis etiam mihi notis confirmauit. Virginem autem illam Bononiensem, quam admiratione stupefacti homines intuebantur, pessimũ exitum habuisse audio, fumumque ex fulgore dedisse.

Atque illud quoque persimile est: Anno opinor 1541. Martinus de Sancti Cruce (qui Conimbricensis postea Collegij Rector fuit, Romæque anno 1547. feliciter obdormiuit in Domino) vir tunc nouitius Societatis, ac feruens spiritũ, cum sermonem aliquando cum Ignatio haberet (cui sermoni ego quoq; intererã) incidit mentio de femina quadã, Magdalena de la Cruz nomine, quæ per id tempus Cordubæ in Hispania, & Religionis professione, & opinione sanctitatis omnium ore celebrabatur. Quam cum magno opere Martinus laudaret, eamque se vi-

disse, cum ea se collocutum diceret, ac multa contulisse, ex quibus eius tum sanctitas, tum prudentia eluceret: Ignatius grauius hominem obiurgauit, quod foeminam illam eo loco poneret, quodque tanti faceret exteriora quaedam signa, & minimè certa sanctitatis indicia pro non dubijs atque exploratis haberet: opinionemque illam deponere iussit fallacem, homineque nostræ Religionis indignam. Quod Ignatij iudicium, aliquot annis post, rei exitus comprobauit. Illa enim quæ ab ipsa infantia Deo sacrata fuerat, quæ pœnitentiæ asperitate præclara, orationis assiduitate excellens credebatur, prudentiæ laude singularis; à qua (tanquam futura præsentiret, & conscia diuinæ voluntatis, mente præfaga ventura prædiceret) responsa multi petebant; quæ denique omnium virtutum opinione florebat, & veluti de cælo delapsa virgo colebatur; certis vestigijs deprehensa tandem est, cognitumque est omnibus ac compertum, fraude diaboli atque artificio egregiè illam hominibus imposuisse, eamque deceptricem & leuè, & falsa opinione errore hominum à pueritia commendatam, animum vul-

tu, vitam parietibus, flagitia captiosis
artib. dæmonis, præstigijsq; texisse. Sed
hæc obstructio nec diurna fuit, nec
obducta, ita vt curiosis oculis tandem
perspici non posset. Ficta enim fucataque
omnia, celeriter decidunt.

Sacerdotem quendam ex nostris ad
se (me coram) accersitum acriter corri-
puit, quod cum nouitio de rebus ab
nostro alienis instituto loqueretur;
exemplaque virtutum longè posita
potius quam domestica afferret; eius-
que hominis spiritum miraretur, &
probaret maximè, cuius sanctitas pe-
regrino feruore, raptibus ac reuelatio-
nibus potissimum constare videbatur.
Quæ quidem omnia procul esse à no-
uitijs debent, quorum animi teneri ad-
huc & molles, certis, germanis, & in
propria cuiusque vocatione, atque in-
stituto, legitimis opinionibus imbuen-
di sunt; erroribusque qui ferè incautis
animis obrepunt, omni cura atque di-
ligentia detractis, ad veras, solidas, atq;
expressas virtutes studiosè effingendi
atque efformandi. Nam quo semel est
imbuta recens, seruabit odorem testa
diu. Quæque seminauerit tyro, metet
veteranus.

Bonos

Psal. 10.

Bonos bene valere cupiebat, malos malè, vt & illi integris ad Dei gloriam vterentur viribus, & isti multiplicatis infirmitatibus accelerarent ad Dominum, vel leuiùs certè remissiusque illum offenderent, iuxta illud Prophetæ, Contere brachium peccatoris. Si quem ex ijs, qui in ipsius potestate essent, præfractiorem esset nactus, quemque à recta obedientiæ regula perturbatio aliqua animi detorsisset (neque enim mirandum est, in tanta multitudine eiusmodi aliquem reperiri) cùm hoc tam prudenter benevolentia, patientiaq; certabit, vt vel mitigaretur omninò, & Ignatij charitati succumberet, vel eò tandè erumperet, vt suam ipse cõtumaciam agnosceret, aut inexcusabilem certè efficeret.

Dicebat, à diabolo ita hominem aliquando tentari, atq; opprimi quodammodo, vt de mentis exiisse potestate videatur: & interdum naturæ adscribi, morbo nonnunquam, quod tentationi esset tribuendum.

Diabolum item, cum adoriri quempiam, exagitareque infestius cupit, nocturnum tempus maximè obseruare, in quo ille, quem aggredi parat, è somno suscitatur: vt experrecto,
 fœda

foeda & impura statim, obijciat, antequam à Deo sanctis cogitationib. occupetur.

Perutile sentiebat esse, cū quis grauius impugnatur, si semper aliquem habeat, à quo recta audient sustentetur ac fulciatur: vt vbi oppugnantium dæmonum adest copia, ibi etiam propugnantium non desit multitudo: & conatus conatu, quasi clauus clauo, repellatur.

Proprium diuinæ bonitatis aiebat esse, ea vehementius defendere, quæ à diabolo acrius oppugnātur: & firmiter communitur, quæ hostis demoliri conatus est: laboris que quem repugnando ceperis, magnitudinem, consequētis consolationis magnitudine compensare.

Sanandis morbis, qui iidem videbātur omnino, diuersas, interdum etiam aduersas & contrarias adhibebat medicinas. Nam alium blandè curabat, ac suauiter, durè alium, & seuerè: exitus tamen ostendebat, semper eam curationem fuisse cuique adhibitam, quæ optima cuique esset, & accommodatissima. Atque huius excellentis, diuinæ que prudentiæ ratio non vna erat, neque simplex, sed multiplex & varia.

His vitijs curandis, quæ inueterauerant, penitusque in animis infederant, efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes versabat hominem, quem sanare vellet: tam varia, multipliciaq; remedia adhibebat, vt vix quippiam esset tam insitum, quod non euelleret. Modi autem, quibus utebatur, multi erant. In ijs, crebra examinatio sui ipsius, de ea re, quam emendare quisque vellet, idque statis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret, antequam cibum sumeret, lectumve peteret, fido alicui, certoque homini renūciare iubebat, an examinationem illā ex præscripto fecisset. Obseruare alios, qui in eodem vitio sint, illosque admonere. Obseruari ab alijs, & moneri. Pœnam certam constituere, quam sibi toties infligeret, quoties deliquisset. Ipse verò Pater, initio suæ ad Deum conversionis cum ad risum hominum aspectu commoueretur, verberibus risū depulit, quibus se toties ad numerum afficiebat, quoties vel leuiter risisset.

Dicebat, innocentiam vitæ ac sanctimoniam multum quidem per se valere, & cæteris reb. omnib⁹ longè præcellere; sed nisi cum prudentia, agendi que

cum hominibus modo sit coniuncta, mancā fore atque infirmā, neclatis ad alios gubernandos idoneā: plusque sæpe exquisitam prudentiam cum mediocri sanctitate in gubernatione efficere, quā cum minori prudentia maiorem sanctitatem. Et hoc quidem si de communi loquamur usu ac lege. Nam priuilegia sanctorum extra ordinem sunt. Potest enim Deus, & solet amicis atque electis suis beneficia magna sæpe conferre, quæ tanquam extraordinaria, in communem reliquorum ordinem cogenda non sunt.

Præterea, non Dei tantum modo habendam esse rationem docebat, sed etiam hominū propter Deū. Quod sic explicabat: Vt quoniā in hac vita spectatōrē non solū Deum habemus & agonothetam, sed etiā spectaculū facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus: prouideamus bona, non solū coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: demusque operam ac connitamur, ut Deo nos quidem primum ac præ cæteris omnibus probemus (de cuius vultu prodit verum iudicium) sed deinceps etiam hominibus propter ipsum Deum. Nemini dantes vllam offensionem, ut nō vituperetur ministerium

I. Cor. 4.

Rom. 12.

Psal. 16.

2. Cor. 6.

rium nostrum. Item non tantum id respiciendum quod Dei zelus per se exposcit, sed hunc ipsum zelum ad proximorum vtilitates exigendum ac conformandum, Quod tunc demum verus Dei zelus ac secundum scientiam sit, si aliorum fructibus seruiat, & ad Dei gloriam, fratrum etiam salutem adiungat: eamque in Deo ipso intuens ac perquirens, Deum ipsum in se, (vt ita dicam) propter Deum in proximis aliquando relinquat. Misericordiam (inquit) volo, & non sacrificium. Et si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum. Ex quo multa facienda, multa fugienda sunt, hominum non peruerso iudicio, vt eorum saluti consulamus. Ipse autem Ignatius nonnulla se in nostra Societate instituturum fuisse dicebat, Deum tantummodo spectantem; à quibus tamen abstinebat, propter hunc quem ad homines, Dei causa, habebat respectum.

Patrem Cornelium Brughelman, Flandrum, in recitandis diuinis precibus anxie nimis laborantem, & totum
ferme

ferme diem scrupulose collocantem, hac ratione sanauit Ignatius. Iussit vt preces ad horologium arenarium recitaret: & in eis vniuerse recitandis non plus temporis poneret, quàm quantū alij Patres confueuerant: quo tempore consumpto, si qua fortè pars ad totum officium diuinum explendum deesset, eam ille eo die prætermitteret. Cornelius verò, veritus ne quam partem omittere cogeretur, dabat operam diligenter, ne sibi tempus deesset. Vehementius enim angebatur, si quid omnino relinqueret, quàm si quid minus (vt sibi videbatur) attētè ac deuotè pronuntiaret. Ita scrupulus minor, maiori scrupulo, quasi clauus clauo, exemptus est.

Adolescens quidam Germanus, nostræ Societatis nouitius, tam grauitè aliquando vexatus est, vt de mentis cōstantia deijceretur. Ad illum sanandū, nihil non tentatum ab Ignatio est, sed nullo successu: Sic enim obfirmato eratanimo, vt omnibus consilijs aures occluderet, omnibus machinis impenetrabilis resisteret. Sed miserum adolescentem, fraudulenter circumuentū ab veteratore humanique generis hoste, atque irretitum videns, conatum diaboli.

diaboli suo Ignatius conatu, pertinaciam cōstantia, calliditate charitate vincendam existimauit. Rogat nouitium, vt aliquot dies domi adhuc maneat, ea conditione, vt Societatis omnibus solutus legibus, suo arbitrato viuat, dormiat, vigilet, edat, bibat, in otio deniq; atque in negotio ad suam volūtatē sit: idque vt ita fieret, Ministro domus præcepit. Accepit conditionem adolescens, se sibi permisit, liberè cœpit viuere, quasi exolutus regularum vinculis, quibus se dolebat constrictum. Sed hac remissione animi, hac Ignatij benignitate, quasi respirauit, atque ita immutatus est, vt illum sui puderet, pigeretque, & pœnitentiæ suæ pœnitentiā agens, ab eius Patris amplexibus deinceps nollet discedere, cuius tantam in se experiebatur charitatem.

Doctor erat quidā Lutetiæ egregius, quem Ignatius Christo cupiebat lucrifacere: multis rebus frustra tentatis, ipsum aliquando vno socio comitatus (à quo hæc accepimus) domi suæ conuenit. Animum relaxantem, & sese honesto quodam lusu oblectantem offendit. Erat autem lusus globulo-

rum,

rum, qui super mensam certa quadam ratione iaciuntur Et ille, vt laxamento suo fortè excusationē prætexeret. Opportune, inquit, Ignati aduenis, vt vnà mecum ludas. Negauit Ignatius se lusū illius cōsuetudinem habere, aut artem. Ille instare, vrgere, efflagitare, vt vnà ludat, animi causa. Cū molestus esse pergeret, & vim propemodum afferret: Ludā, ait Ignatius, tecum, sed seriò, atque ea conditione, vt si vincar, aliquid tua causa faciam; si vincam, tu vicissim facias mea. Placuit conditio, & ita conuenit inter illos, vt victus triginta dies victoris iussa faceret, & ad voluntatem illius honesta imperantis se accōmodaret. Lusit Ignatius, rudis, nouus, inexpertus; neq; enim globulos vnquam in manus sumpserat; & ita lusit, vt Doctorem sursum deorsum versaret: neque vnquam in mensa pateretur consistere, vel vnā manum lucrari. Ad quem Ignatij socius identidē dicebat, Domine Doctor, digitus Dei est hic. Victus itaque est, deditque manus, & Ignatij voluntati se ad omnia subiecit. Ignatius verò hominem hortatus est, vt se ad tempus colligeret, & per triginta dies vacaret sibi, exercitationibus spiritualibus (alijs
curis

cutis abiectis) se penit⁹ dederet: quod & fecit, magna vitę mutatione, hominū-que admiratione.

Feruentes zelo religiosos, & dissoluta omnia reformare cupientes sic interdum reprimebat, vt diceret: Illud in huius nodi rebus in primis cogitandū, quid à nobis Deus in iudicio exiget: quarumnam rerum rationē repositet, vt ad Dei iudicium, non ad nostrum sensum vitam instituamus. Exiget nimirum à nobis Deus vitam nostrę vocationi consentientem, & religioso homine ac priuato dignam: vt verè contemptores mundi, spiritu feruentes, orationi instantes simus, & nostri instituti muneribus strenuè vacantes. Reliqua quę huc non pertinent, neque in nostra potestate sunt, quibus Deus non commisit, eorum ab ijs rationem non poscet. Quamuis etiam desiderio diuini honoris ardere, & precibus instare, & si quando res ferat, homines, in quorum potestate illa sunt etiam vrgere debeamus.

Anno Domini 1554. venit Romā ex Orientis Solis India Andreas Fernādez Lusitanus, probatę virtutis vir, à Francisco Xauier ad Ignatium missus, vt eum de rerum Indicarum statu plenius

plenius doceret: ostiumque magnum nostris, ad multarum gentium conuersionem, apertum esse diceret, si qui forte Dei amore inflammati, ac diuinæ gratiæ robore, sui que contemptione muniti in eas oras proficiscerentur. Fecit Andreas, à Francisco quod fuerat iussus, sanè diligenter, mandata exposuit; auxilia, nouosque milites postulauit ab Ignatio, responsum tamen certum nullum retulit. Tum Andreas me adhibuit deprecatores, orans, obsecransque eius ut causam susceperem, quam Deo fore gratissimam sperabat. Negotium suscepi; egi cum Ignatio, qui me audito, aliquantisper sese collegit, & graui seueroque vultu hæc tantum: Non minus, inquit, Petre opus est bonis operarijs atque strenuis, ijs quidem calamitosissimis temporibus, ad Christi fidem in Europa conseruandam, quam ad illam serendam in remotissimis illis regionibus. Atque utinam hæc Ignatij verba vera esse, nō tã nostro malo experiremur. Illo enim ex tempore, magnas Ecclesiæ Catholiciæ ruinas videmus; multas Prouincias hæreticorum furore conuassatas: serpere quotidie magis contagionis venenum, & incorruptas atque integras
etiam

etiam nationes inficere . Opprimat hanc flammā Domini misericordia, & Babylonicum incendium, nostris peccatis excitatum, vento roris gratiæ suæ flante, benignè restinguat.

Atque ex ijs tot tantisque, quas Catholica Ecclesia patitur, calamitatibus ac ruinis, natum puto affectum illum pietatis in Ignatio, & incensum sanctę Inquisitionis tribunali omnibus in rebus obsequendi. seruiendique desiderium. Nam cū animaduerneret auitam Religionem, & Catholicam fidem, Christi sanguine, & Apostolorū doctrina fundatam, à truculentis sacilegisq; fidei hostibus nostra ætate, omnib. machinis pertinaciter oppugnari; & grauissimos atq; sapientissimos viros, qui cōsilio supremo fidei præsunt, quasi in vigilia quadam stare, luporū rabiem arcere, & sanctissimę fidei propugnationem suscipere: dabat operā, vt eius tribunalis auctoritatem ad fidem ipsam tuendam apprimè necessariam, quam maximè posset, per se & per suos conseruaret. Quāobrem, quæcunque ipsi negotia sese offerebant, ad Inquisitionis officium pertinentia, tametsi à summo Pontifice ea impetrare minimo negotio poterat: semper

tamen

tamē ad ipsos fidei quæsitores reiecit, per eosque confici voluit, quemadmodū multis exemplis explicare nō esset difficile, quæ breuitatis causa omitto.

Considerans varia, multiplicia, & grauissima nostri instituti ministeria, & quam plena difficultatibus ac periculis sit cum hominibus omnis generis atque ordinis tractatio; illos sentiebat ad Societatem nostram minus habiles, qui non satis essent sæculi officijs & negotijs idonei: illos verò aptos, & nostro instituto congruentes, qui industria & dexteritate quadam etiam in sæculo florere possent, alijsque ingenij muneribus antecellere. Hæc enim illi siue adiumenta naturæ, siue ornamenta, à sæculi vanitate ad Christi veritatem transferentes, vtiliores religioni nostræ (quæ multum in actione etiam sita est) atque accommodatiores plerumque existunt. Idque ipsa experientia compertum est.

Vt nihil est quod tranquillum religionis statum magis labefactet atque euertat, quam discordia, ita nihil est quod maiorem religiosi ipsis notam inurat, eosque vulgò magis despectos reddat, quàm si discordes inter se sint, atque esse intelligatur. Nam charitas si absit,

absit, quæ vita est religionis, mortuæ virtutes omnes religiosæ, ac sine vita sint, necesse est.

Coadiutorem quendam ex nostris, qui negligētior in re quapiam fuerat, me præsentē interrogauit Ignatius: Quid spectas? quid quæris in Religione? quem ad finem actiones tuæ referuntur? Ille Deum se spectare respondit, Deum se habere finem, cuius causâ omnia faceret Tum Ignatius, Si Deus, inquit, propositus tibi finis est, grauius certè mulctaberis. Nam mundo seruire, ac vanitati indulgere, haud magnum sanè crimen est: Deum verò spectantem oscitanter aliquid facere, atque ignaue, intolerabile est. Maledictus, inquit, qui opus Dei facit negligenter.

Per paucos, ac fortasse vix vllum esse dicebat, qui perfectè intelligat, quantum Deo volenti in eo operari, ipse impedimento sit: quantumquæ Deus in nobis efficeret, nisi à nobis ipsis impediretur.

Inter commoditates, quas multas ac peregregias deuotus augustissimū corpus Domini Iesu percipiendi, ac frequens vsus secum affert, illam esse eximiam, quod digne communicantem

ita virtute Sacramenti confirmat, vt ne in peccatū graue labatur, aut si humana imbecillitate victus cadat, breui certè à peccato resipiscat.

Tanti æstimabat persecutiones ac vincula, quibus pro Christo fuerat vexatus atque constrictus, & eo numero ponebat, vt apertè diceret, si quæ à Deo creata sunt omnia, altera in parte stateræ collocarentur; in altera, carcer, catenæ, probra; vix illa omnia, præ istis, momentum vllum apud se habitura. Neque verò creatam vllam naturam posse lætitiā talem in anima procreare, quæ æquare possit gaudium illud Spiritus sancti, & purissimam alacritatem, quam eorum mentibus infundit Dominus, qui multa magnaque pro eius amore pertulerunt. Ex quo interrogatus à Patre quodam, quænam esset compendiosissima ad perfectionem via: respondit, Si multa aduersa, magnaque pro Christi amore patiāre. Pete hanc gratiam à Deo. Nam cui Dominus hoc tribuit, multum tribuit: hoc enim vno beneficio, multa magnaque eius continentur beneficia. Ipse verò Pater, hanc eandem gratiam & postulasse à Domino videtur, & impetrasse, Nam cū reliqui socii sepa-

rati ab Ignatio essent, & quietissimè sæpe viuerent, simul atque Ignatius ad eos veniebat, & cum ipsis agebat, tempestas aliqua contra omnes, & persecutionis procella repentè excitabatur. Quod Pater Iacobus Lainez sæpissimè obseruauit, & simul ex eo coniecturam se capere aiebat quanta Ignatij vis animi atque constantia, quantum rursus & quàm implacabile dæmonis in Ignatium esset odium, atque inuidia.

Sed quoniam spiritualis prudentia Ignatij, in Exercitiorum spiritualium, & in Constitutionum libris (de quibus antea diximus) maximè cernitur, è quibus peti possunt quæ ad hunc locum pertinent: hac omissa, quanta fuerit in illo rerum gerendarum prudentia, videamus.

*DE PRVDENTIA RERVM
gerendarum.*

CAPVT XI.

Magnitudo illius animi cū summa erat prudentia, constantia cum

rum egregia quadam moderatione coniuncta. Nam etsi in rebus magnis & arduis, ægrè diuelli poterat ab eo quod semel rectum iudicasset, eratque acer & efficax in agendo, non tamen propterea aut nimias celeritates suscipiebat, aut tarditates: sed festinabat lentè; oportunitateque temporū obseruata, res maturabat, in omnibus excellenti temperatione vtēs. Ex quo vix vllus eius labor irritus, vix vllū non perfecturum opus, in magnis etiam atque operosis fuit.

In rebus suscipiendis sæpissimè videbatur nulla humana prudentia vti, sed diuina tantum niti prouidentia: in exequendis tamen, & ad finem perducendis, omnes vias tentabat, vt inchoata perficeret: ea tamen cautione, vt non in humanis subsidijs (quæ tanquam efficiendi instrumenta sumuntur) sed in Deo, bonorum omnium effectuore, sp̄e efficiendi defigeret: & vt vt res cederet, lætissimo semper, tranquillissimoque animo esset.

Multa instituebat, quorum consilia (quod occulta essent) aut rationi parū consentanea nonnullis, aut admirabilia certè videbantur: sed tamen eorum exitus, exquisitum spiritum, reconditam-

ditamque prudentiam declarabant Ignatij : qui ante languorem adhibuisset medicinam, cuique futura tam solenter præuisa fuissent, & præcauta. Atque hæc quidem admirabilis atque diuina prudentia, qua omnibus in rebus utebatur Ignatius, ex copioso illo ac cælesti lumine deriuabatur, quo eius anima illustrata, non solum præsentia cernere, sed etiam futura prospicere videbatur. Apparet enim illi Deum ab initio vniuersæ Societatis progressum, cursumque diuinitus ostendisse: & quam suaues ac vberes fructus, ex arbore, quã ipse Ignatius plantabat & rigabat, dante incrementum Domino, sancta Ecclesia perceptura esset. Idque tum ex alijs multis, tum ex ijs quæ subijciã, cõiectare licet. Anno Domini 1540. cum Petrus Mascarenas, Ioãnis tertij Lusitaniæ Regis apud Pontificem Maximum legatus, Ignatium vrgeret, vt ex decem socijs, sex in Orientis Solis Indiam, ad Regis sui voluntatem mitti pateretur : Ignatius (vt supra scripsimus) oratori respondit : Si ex decem sex auferas, quotam obsecro partem reliquo orbi terrarũ relinques? Quasi pro certo haberet, exiguum illud paucorum sociorũ semen spargendum

dum breui, & per vniuersum terrarum orbem disseminandum. Anno item 1549 mecum de Societatis nostrę statu atque incremento loquens, hæc eadē verba mihi dixit : Si decem annos viuemus Pette, mirabilem Societatis quasi cursum videbimus. Viuemus dico? immò verò si tu viues, videbis. Ego enim metam diu victurum non puto. Quod vt dixit, ita certè factum est. Nam ipse celerius vitæ laboribus defunctus est, & septem tantum postea nondum integros vixit annos : & nos intra decem illos ab Ignatio definitos, mirificam Societatis augescentis propagationem, fructum, approbationem vidimus. Accedit eodem, quod me audiente anno Domini 1555. dixit. Nam cum Collegium nostrum Romanum certas sedes non haberet, sed incertis, ijsque conductitijs ædibus vagaretur & locus certus, & ad Collegium in vrbe constituendum idoneus quæreretur : monuit quidam eius familiaris Ignatium, vt sedes vicinorū professe domo proximas (quæ multæ erant atque amplæ) coëmendas curaret in quibus Collegium ædificaretur multasque attulit commoditates, quas ea res habitura videbatur. Sed Ignatius totum

Illud spatium vni professæ, domui necessariū esse dixit. Cū ille instaret, & regentē locum multarum domorum professorum capacē, & Collegiorū esse diceret: Ignatius, Nunc quidem, ait, ita videtur, sed erit aliquando tempus, cū hæc vna domus ampliatur, & vniuersū istum ambitum complexa, plus etiam soli requirat: citiusq; dixerim duos passus ad necessarios vsus, adhuc defuturos, quàm vnum pedem superfuturū.

Neque tamen mirum est, Ignatio Dominum præsignificasse felicem successum eius Religionis, quā ipse, eodē Domino autore, atq; adiutore fundauit: quando quidem multa alia ei præmonstrata videmus, quæ longo post tempore futura erant. Anno Domini 1527. quo tēpore Ignatius egenus, abiectus, ac contemptus viuebat, quidam adolescens apprimè nobilis & copiosus, Ignatium intuens nudis pedibus, & vili habitu incedentem, iuuenili quadam leuitate commotus, procaciter ipsum irridens atque insultans; Ardeā, inquit, ego, & flammis incensus concidam, nisi hic qui flammis conflagret dignus est. Quod audiens Ignatius, placido ad eum vultu? Caue (inquit) ne hoc ipsum quod imprecaris, tibi eueniat.

niat. Paucis post diebus in tormentarium puluerem, qui ad publicam lætiam paratus erat in turri domus nobilis eiusdem adolescentis, ignis scintilla forte illapsa, magnum repente excitauit incendiū, quo miser adolescēs, ambustus, ac semiustulatus est: ardoremque nimium restinguere cupiens, in aquam se coniecit, mortemque fugiens, in mortem incidit, breuique consumptus est. Anno verò 1541, cum ægotantis Stephani Baroëli, Itali, ac tunc nouitij nostri, salus esset à medicis omnibus desperata, pro illo in Diui Petri Montorij rem diuinam Ignatius fecit: qua peracta, dum vterque domum redimus, mihi dixit: Non morietur nunc quidem Stephanus. Qui quidem Stephanus & viuit adhuc, & vitam suam Ignatio planè acceptam fert. Et anno 1543. mihi secundo grauissimè ægotanti, in morbum me tertio relapsurum prædixit. Anno item 1555. mittens in Hispaniam Hieronymum Natalem, & Ludouicum Gonzalē summa hyeme nauigaturos, nauim Genuæ statim conscēdere iussit, ac commodam ipsos nauigationem, & secundum habituros cursum Natali præsignificauit. Patri Ia-

cobo Laini prænuntiauit, illum, se mortuo, futurum Societatis Præpositum Generalem; & alia ijs similia prædixit, antequam euenirent; quæ omnia, ita vt dixit, consecuta sunt.

Cùm pietatis opera, quæ ad proximorum vtilitatem pertinent, completi omnia non posset, magno delectu, publica priuatis; ijs quæ ad tempus fiunt, perpetua; certa semper incertis prætulit, & secura periculosis: neque tam sperabat, quantæ res ipsæ essent, quàm quantum spei ad eas conficiendas ostenderetur.

In huiusmodi autem operibus beneficentiæ ac pietatis, libenti animo operam suam studiumque ponebat, dum in ordinem redacta, legibusque essent ac ratione constituta: postea à vigilia sua alijs tradita, sensim subtrahabat se, & ad alia instituenda transferebat. Negabatque nostris, hisce finibus longius progrediendum: neque committendum, vt se istiusmodi operum ordinaria administratione implerent: quod à Sodalitatibus ferè ijs, Collegiijq; gubernetur, quib. satisfacere (quod multorum sint capitū) sit perdifficile.

Pulcherimū arbitrabatur esse munus,
nostræ-

nostræq; Societatis maximè propriū, versandi cum hominibus familiariter, & agendi. Sed illud, quo plus habet utilitatis, si rectè fiat: eo etiam plus periculi, si ineptè. Nam vt moratus sermo, & modesti prudentisque hominis assiduus alios ad Christum maximè allecat & inuitat: ita præcipitis atque inconsiderati, à sancto plerunque proposito auertit: & offensio contrahitur, ex quo quærebatur utilitas. Multas proinde cautiones censebat adhibendas, vt illud munus officij vtiliter exerceretur: quas quidem exemplo magistra debat, quàm verbo. Eas enumerare omnes, longum nimis esset: nonnullas referre, commodum nostris, vtileque futurum puto.

Qui alijs igitur vtilis esse cupit, in primis aiebat sibi vacare debere: & ardere ipsum charitate, si alios velit incedere: superare inanem metum: ambitionem tanquam pestem fugere: voluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aspernari: & qui quid vitiosum est, à se repellere: vt omnib. turbidorum motuum radicibus euulsis, diuinos satus, & in se aptius accipiat, & in alios vtilius effundat.

Cum omnia vitia declinanda esse, tū

ea cuique potissimum, ad quæ proclivior cuiusq; natura sit: ab ijs enim maximas impendere ruinas, nisi diligenter sibi quisq; caueat.

Illis præcipuè, quibus corporis constitutio biliosa esset ac feruentior, magnopere cauendum censebat, si cum alijs iracundis item hominibus, & natura biliosis versarentur: facilè enim dissidia nasci. Proinde, qui talis est, antè se cõparet, ac sæpissimè meditetur, qua ratione huic periculo resistat.

Neque tamen in præferuida, vehementique natura refrænanda, eiusmodi prouisione animi vtendum censebat solum: sed in reliquis item vitijs debeliandis. Multum enim cohibet, & quasi vinculis quibusdam exultantem naturã constringit meditatio, & cõparatio animi, & assidua accurataq; eorum quæ cogitaueris, dixeris, egeris, commemoratio. Quòd si socium habeas, quicum communicari hoc officij rectè possit, vltro & citro, & ab illo moneri liberè, & illum monere, placidè velis.

Qui ita in se fuerit constitutus, & intelligentia necessaria instructus, & agendi modo, ad alios tum iuuandos, tanquã in puluerem, aiebat, & solem possedescen-

descendere. Sed cogitandum tamen, se non cum perfectis hominibus, planeq; sapientibus viuere, sed in medio nationis prauæ atq; peruersæ: animū quē ita suum debere instituire, vt neq; scelerum vlla, & flagitiorum immanitate perturbetur, neque vlla hominum vel fatuitate vel fraude, ipse non retineat, vel cum prudentia columbæ simplicitatem, vel serpentis cum simplicitate prudentiam.

Philip. 2.

Dicebat, quibus artibus diabolus ad perniciem hominum vteretur, iisdem nobis vtendum ad salutem. Nam vt ille cuiusque naturam explorans, & animi propensionem pertentans, ad eam se attemperat: & ambitiosis splendida, vtilia cupidis, voluptuosis iucunda, pijs quæ speciem habent pietatis, proponit; & non irrumpit subito, sed sensim irrepit, & in animæ se familiaritatem insinuat, penitusque tandem immergit: sic spiritalis, ac penitus artifex, vnicuiusque naturæ cōueniēter se debet gerere: & in principio multa dissimulare, in multis conuiuere, deinceps, parta beneuolentia, ipsos quibuscum agit, ipsorum armis expugnare. Ipse verò in mores hominum, quibuscum versabatur, na-

turamque intrabat penitus, sagacitate quadam non tam humana, quam diuina. Nam vel ex vno congressu, aut vno sermone, ita intimos illorum sensus perspectos habebat, atque exploratos, ut modium salis cum eis comedisset, illoque intus & in cute nosse videretur.

Omnium quidem mulierum familiaritatem, etiam earum quae spirituales aut sunt, aut videri volunt, vitandam esse dicebat: sed earum maximè, quae etate, conditione, statu periculosiores sunt. Quarum ex consuetudine plerumque aut fumus sequitur, aut flamma. De vestimentis enim procedit tineas, & à muliere iniquitas viri.

Factis liberaliorem, quam verbis esse oportere: ut quod in diem crastinum promiseris, id, si fieri potes, hodierno praestes.

In omni sermone, maximeque in pacificandis hominum animis ac reconciliandis, in controuersis rebus definiendis, tractandisque diuinis rebus, eam moderationem cautionemque adhibendam, ut nihil imprudenter excidat: sed verbum quodcumque nostrum cogitemus ad multorum aures peruenturum.

Concionatoribus, & ijs qui de loco superiore populum docent, scribendum diligenter

diligenter, & multo antè meditandum, quam dicent: nil temerè asserendum: à nouis, dubijsque rebus abstinendum: & modestè hominum vitia castiganda potius, quam plausibilia, & quæ aures delectant, persequenda. Ipse verò conciones suas in detestatione vitiorū consumpsit, & in virtutum prædicatione: idq; semper propositum habuit, vt præuaricatores ad cor redirent, & summum Dei, infinitumq; in se amorem agnoscerent.

Si quis quid petat, quod tuæ personæ indecorum iudices, ab indignatione temperandum: & id curandum, vt & quod postulatur, neges; & amicum tamen eum, qui postulat, beneuolumq; dimittas.

Religiosi hominis officium affirmabat esse, ab aulica vita (quam, tanquam ad Sirenium scopulos quidam adhærescunt) homines ad Christum potius abducere, quàm in illam quemquam inducere. Ipse verò operam suam ad Principum gratiam aucupandam, vel in eorum aulas intrandum petentibus, respondebat: Ego quidem præstantiorem Dominum nullum scio, quàm eum quem mihi ipse delegi: ad hunc vos si applicare cupitis, libentissimè meum

omne studium præstabo.

Pauperibus, & egenis eleëmofynam petentibus facilè tribuebat ex nostra paupertate quod poterat. Si quis tamē apostata vel religionis defertor esset (quòd diaboli conatibus aduersandū diceret, non suffragandum) eū ne obolo quidem iuuandum putabat: nisi fortè, vt ad sanitatem rediret. Nam in hoc genere officij, & huiusmodi perfugis ad Christi castra reuocandis, magna voluntate, & suam & suorum colloca- bat industriam.

Si quis otiosus ad illum veniret, quicum tempus inutiliter terendum esset, vbi semel illum atq; iterum admiserat, si congressum ille suū sæpius requireret, quoties v̄titabat, toties ipse aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de sēpiterno supplicio impijs parato, sermonem instituebat. Sic enim aiebat fieri, vt ille vel molestus esse desineret; vel certè si perseueraret, eiusmodi sermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat prætereà, in rebus gerendis illud in primis tenendum, vt te rebus, non res tibi submittas: hoc est, vt rei gerendæ, non tuæ cōmoditatis rationem ducas, negotiorumque utilitati
diligen

diligenter seruias, & tempori.

Denique tam congruenter omnibus, vt omnes lucrifaciat, sapientem hominum piscatorem, Christiq; ministrum se attemperare debere, vt omnia omnibus fiat, & non sibi, sed fratribus uiuat in Christo.

1. Cor. 9.

2. Cor. 5.

Si quid tamen efficere in hominum salutem cupiat, vel si quē ab exitio studeat ad salutem reuocare: vbi diligenter suo perfunctus sit munere, quoquomodo res cedat, æquissime sibi ferendum statuat. Neque si ille, ad quem iuuandum incubuerit, respuat medicinam, demittat idcirco animum: Angelorum tutelariū exemplo (nam & hac utebatur Ignatius similitudine) qui, quos à Deo suæ fidei commissos acceperunt, mouent quoad possunt, defendunt, regunt, vrgent, ad bonum iuuāt: sed si voluntatis libertate abutantur illi, & inobsequentes atq; obstinati sint, propterea tamen nullo anguntur mœrore, nulla afficiuntur molestia: Curauimus, inquit, Babylonem, & non est sanata.

Hier. 52.

Hæc, & ijs similia erant Ignatij documenta, quibus suos informabat, vt ad spirituales nundinas, animarumque copiosam mercaturam mitteret, sed

Ruff. hist.
eccl. li. II.
cap. 9.

sed factis quam verbis illustrius. Neq; enim (quod de Nazianzeno Gregorio scriptū legimus) discipulis aliquid imperabat, quod non prius ipse fecisset. Et cū singularis prudentia fuerit, idem tamen sentiebat, in diuinis rebus, qui nimis prudentes esse volunt, haud sæpè magna præstare. Nunquam enim se, ad ea, quæ pulcherrima sunt, admo-uebit is, qui eorum difficultates, & anticipites euentus scrupulose cogitat, aut anxie nimis reformidat. Vnde & Sapiens, Prudentiæ tuæ, inquit, pone modum: neq; enim decet, sine modo eam virtutem esse, quæ reliquarum virtutum modus & mensura est.

Prov. 23.

DE VIGILANTIA ET
solicitudine.

CAPVT XII.

Mirifica in illo sollicitudo ad res conficiendas, atque vigilantia fuit. Non enim solum efficiendi adiumenta excogitabat sapientissimè, sed magna etiã efficacitate utebatur inuentis: rem cœptam perseueranter vrgens: alios, quibus utebatur ministris, rebus agendis indormire haud quaquam sinens, sed impigros reddens, atque attentos.

Cum

Cùm ad Principem virum aliquando adire vellet, eiusque conueniendi copia non fieret, quattuordecim horas ieiunus expectauit, ne bene gerendæ rei occasio efflueret. Constatq; per triginta quatuor, & eo amplius annos, nunquam illum quod in Dei gloriam facere statuisset, propter vllas temporis cæliq; iniurias, ex præstituta vel die, vel hora, in alium diem, aliamve horam reiecisse.

DE MIRACVLIS PER
eum factis.

CAPVT XIII.

EXposita nobis hactenus est Ignacij vita: ex qua sumere quisque ad imitandum possit, quod cuique maximè conuenit. Sed dicat aliquis, si hæc vera sunt, vt profectò sunt, quid causæ est, quamobrem illius sanctitas, minus est testata miraculis? &, vt multorum sanctorum vita, signis declarata, virtutumque operationibus insignita? Cui ego: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ille enim est, qui facit mirabilia magna solus, propterea illius tātummodo infinita virtute fieri possunt, quæcunq; naturæ vim aut modum.

dum excedunt. Et ut solus ille hæc potest efficere, ita ille solus nouit, quo loco, quo tempore miracula, & quorum precibus facienda sint. Sed tamen neque omnes sancti viri miraculis excelluerunt; neque qui illorum aut magnitudine præstiterunt, aut copia, iccirco reliquos sanctitate superarunt. Non enim sanctitas cuiusque signis, sed charitate æstimanda est. Quod docet D. Gregorius his verbis: Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemque ut se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, veritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Qui enim non ait, in hoc cognoscent, quia discipuli mei estis si signa feceritis, sed ait, si dilectionem habueritis adinuicem; apertè indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus est, donum fraternæ dilectionis. Et idcirco paulo antè idem sanctissimus Doctor dixerat, in hominibus charitatis humilitatem,

non

*Lib. 20.
Moral.
c. 9.*

IOAN. 13.

non autem signa virtutum, esse venerandam. Itaque & Ioannes Baptista, quo inter natos mulierum maior non surrexit, signum (vt ait Euangelista) *Ioan. 10.* fecit nullum: & permulti alij sanctissimi viri, lumina Catholicæ Ecclesiæ, & ornamenta, in hominum ignorantia iacuissent, & tenebris, si miraculorum lux, ad illorum gloriam illustrandam necessaria fuisset; quorum tamen vita & doctrina mundum vniuersum illuminat. Et contrà, in extremo die multi dicent: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Et ne illos fortè mentiri credamus: ipse Dominus (vt notat Augustinus) ait: Surgent pseudochristi, & pseudoprophete, & dabunt signa magna, & prodigia; ita vt in errorē inducantur (si fieri potest etiam) etiam electi D. Hieronym. *In Matth. c. 7. verba.* sic ait: Prophetare, & virtutes facere, demonia eicere, interdū nō eius meriti est qui operatur, sed vel inuocatione nominis Christi hoc agit; vel ob cōdēnationē eorū qui vidēt & audiūt, cōceditur, vt licet homines despiciāt signa faci-

*Matth. 2**Matt. 24**In Matth.**c. 7. verba.*

facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt miracula. Nam & Saul & Balaã & Caiphæ prophetauerunt, nescientes quid dicerent: & Pharaõ & Nabuchodonosor somnijs futura cognoscuat. Et in Actibus Apostolorum filij Sceuæ videbantur eijcere dæmonia. Sed & Iudas Apostolus cum animo proditoris multa signa inter cæteros Apostolos fecisse narratur. Certè ex Paulo constat, & prophetiæ donum, & omnis scientiæ cognitionem haberi, & montes transferri etiam sine charitate posse. Non ergo ita exigenda miracula sunt, quasi ab illis sanctimonia cuiusque necessario pendeat, sed ad veram rationem res tota reuocanda. Nam etsi sæpe numero Deus sermonem suorum declarat sanctitatem signis atque miraculis, nõ tamen id sempiternum (vt diximus) est, neque necessarium. Quæ enim miracula Diui Augustini, quæ Chrysostomi, Athanasijque legimus? quæ vtriusque Gregorij Nazianzeni, & Nissenis? sanè pauca: quibus tamen propterea non auderemus Gregorium illum anteponere, qui Thaumaturgus, hoc est, miraculorum patrator appellatus est.

Epist. 137. Vnde D. August. scribens Clero, senioribus,

ribus, & vniuersæ plebi Ecclesiæ Hipponensis, & docens, neminem posse Dei consilium perscrutari, quare in alijs locis miracula fiant, in alijs nō fiā; postremò concludit: Sicut enim quod Apostolus dicit, Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habēt dijudicationem spirituum: ita nec in omnibus memorijs Sanctorum, ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult. Hæc dixerim, non vt miraculorum vim eleuem, sed vt prudens lector intelligat, rem totam Deo committendam: qui dona sua vnicuique distribuit, prout vult. Potuit ille, pro sua occulta sapientia, nostræ hoc imbecillitati dare, ne miracula vnquam iactare possemus. Potuit utilitati, vt authore instituti nostri minus illustri, à Iesu potius, quàm ab illo, nomen traheremus: & nostra nos appellatio sacra moneret, ne ab illo oculos vnquam dimoueremus: quem non solum, vt communem humani generis liberatorem ac Principem, sed etiam, vt præcipuum Ducem colere, atque imitari debemus, minimam hanc Societatem sui nominis glorioso titulo decorantem. Potuit hoc etiam tribuere temporibus, quibus hæc miracula
 necessa-

1. Cor. 12.

necessaria non sunt. Mihi verò tantum abest, vt ad vitam Ignatij illustrādam, miracula deesse videantur; vt multa eaque præstantissima, iudicem in media luce versari. Quod item videri credo, non plebi imperitæ, res populariter æstimanti, sed graui cuius homini, & certo iudicio eas ponderanti. Nam siue initia huius Societatis, siue institutum spectemus, siue propagationem, consecutasque ex ea utilitates, miracula certè nulla desiderabimus: cum tam multa ijs rebus miracula inesse deprehendamus, per quæ Deus, & hoc opus suum esse, & radicis naturam, ex trunco ostendit, & fructu. Quid enim admirabilius, quam militem hominem, ferro & castris assuetum, à spiritu Dei alienum, ita immutatum, vt non solum ipse Christo militaret, sed sacrae militiae antesignanus esset, & princeps? Quid inusitatus, quàm tot homines ingenio, studio, ætate florentes, ab Ignatio egeno ac despiciato, nulla magna vel literarum scientia, vel sermonis elegantia & copia, huc adduci potuisse, institutum vt vitæ cursum abrumperent, spes suas prodigerent, paupertatis, dedecoris, atque ignominia se se telis obijcerent, & tot labo-

rum, periculorumque offerrent incur-
 sibus? Illud verò & nouum & mirum
 fplanè videatur necesse est, nisi ab eo
 daetum intelligatur, cuius virtute, cre-
 lentium multitudo erat cor vnum, &
 anima vna: Hispanos, Gallosque ho-
 mines, ita inter se conuenisse, atque 18.4.
 tristissimo tēpore, & inter ipsos Hispa-
 niæ, Galliæque Reges, bellis infestissi-
 mo, tam amicè confociatos fuisse, vt
 quorum antea tãta fuisset nationum,
 voluntatumque dissensio, tam singu-
 laris repentè existeret studiorum,
 animorumque consensus, vt dissimi-
 lium morum tanta esset similitudo, &
 vitæ concors atq; perpetua cōiunctio.
 Nam institutum ipsum satis apertè au-
 thorem suum indicat: quod neq; subti-
 litate excogitari, neq; prudentia huma-
 na constitui, neq; industria gubernari
 tam sapienter vnquam potuisset, nisi
 ille, qui sapientiæ omnis fons est, Igna-
 tij mentem afflatu suo, instinctuq; di-
 uino, & ad Societatem stabiliendam
 inspirasset, & ad tam salutares leges,
 quibus ipsam temperauit, conscriben-
 das impulisset. Neq; verò hoc dubita-
 tionem vllam habet, aut habere fas est,
 cùm institutum ipsum, & à summis
 Pontificibus multis confirmatum, &
 ab

ab œcumenico, sacroq; Concilio Tridentino tam luculēter comprobatum videamus. Quod quidem cū finito tempore nouitiatus, vt superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad proficendum admittant, aut è monasterio eos eiciant iussisset, statim adiecit: Per hæc tamen sancta Synodus, non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio clericorum Societatis Iesu, iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, & eius Ecclesiæ inferuire possint. Nam quid ego de propagatione dicam? quæ tanta est, vt & admirationem omnibus rectè considerantibus moueat, & digitum Dei hic esse ostendat, sine quo nullo modo fieri res tanta potuisset? Etenim ab eo tempore, quo Societas à Paulo III. Pont. Max. anno 1540. confirmata primum est, pauci anni fluxerūt: quo quidem tempore, nō solum per vniuersa Christiani orbis regna disseminata est, verum etiam his finibus egressa, disiectissimas prouincias, regiones incultas, barbaras immanesque nationes peragravit: & apud illas domicilia etiam constituit. Nam vt Hyberniam, Angliam, Scotiam, Cyprum, Alexandriam, Mauritaniam

ritaniam, Insulas Fortunatas, ad Christianam religionem pro virili portione dilatandam, à nostris aditas præteream: vt de Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, Gallia, Hispania, superiori atque inferiori Germania, nihil dicam: vt Austriam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, omittam (in quibus ita hæc Societas, hætenus creuit, vt octodecim prouincias, præter quatuor alias, ultra Oceanum constitutas habeat:) certè videmus & in Orientis Solis Indiam penetrasse nostros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Chersonesus est) Maluccasque Insulas, sedes suas collocasse: & in Occidentis item indiam, quæ Hispaniarum Regi paret, esse delatos: & in Brasilia terra, latissima quidem atque salubri, sed hominum antropophagorum feritate formidabili, magna passim cum vtilitate versari. Nam in Japonem, vastissimam regionem, & permultis insulis distinctam, nostraque ætate primùm à Lusitanis patefactam, & repertam nostri omnium Christianorum (quod quidem ex veterum scriptorum monumentis constat) primi iustarunt: & in potentissimum latissimumque Sinarum regnum, vt in illud

vnus veriq; Dei nomen inueherent, sunt ingressi. Ad Meridiem verò, Aethiopiam, Congum, Angolam. Monomotapam, aliasq; exterioris Africæ oras, remotissimasque prouincias obierunt, ac percurсарunt. Et in hodiernum vsq; diem, in illarum quibusdam ita peregrinantur, & viuunt, vt neque maris interiecti immensitas, neque terrarum asperitas, neque vel syluestris cultus, victusque inopia, neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, discendi que difficultas, neque indigenarum agrestis natura, & truculenta, innataque crudelitas, neque intentata supplicia, lociorumque ante oculos profusus sanguis, ab Euangelij prædicatione quicquam eos deterreat. Itaque tantus est vbique terrarum ex nostrorum hominum consuetudine atque vsu fructus consecutus, vt minime pœnitendus videatur. Nam vt de India primùm loquar, Certè, quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. Scissæ sunt enim in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, est in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, ortus

Esa. 52.
Rom. 15.
Esa. 35,

est viror calami & iunci. Et idolorum
 multitudine sublata, atque illudenti-
 um dæmonum præstigijs extinctis,
 vnus iam DEI cultus efflorescit:
 Crucisque trophæum in vrbibus, in
 rijs, in desertis etiam, atque asperis
 locis collocatum, dæmones aspectu
 suo terret, homines recreat, pios con-
 solatur, impios ad salutem inuitat. De-
 nique habitantibus in regione vmbre
 mortis veritatis lumen ortum est.
 Ac tot miracula, & tanta per Ignatij
 milia edita sunt (quippe ad plantan-
 dam in nouo atque inculto solo fidem
 opprimè necessaria) vt neque maio-
 ra, neque illustriora requiramus. Si-
 quidem & dæmonia multa, Christi
 tantum nomine inuocato, ab humanis
 corporibus eiecta, illuminatos cæcos:
 reprolos mundatos: omni propemo-
 dum morborum genere multos mor-
 tales liberatos: mortuos denique con-
 stat reuocatos ad vitam: fontes diuini-
 us repertos ad Christianorum sitim
 sedandam: & contrà, arefactos am-
 ones ad infidelium damnandam per-
 fidiam apud Maluccas verò insulas,
 cum ab ea fide, veraque religione, quã
 semel susceperant, ad superstitionem
 multi, atq; impietatem defecissent, cæ-

lum & terram, omnemque creaturam
 armatam scimus contra insensatos: &
 ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, to-
 nitru, turbine, & fragore ingenti per-
 terrefactos infidelium animos: ar-
 bores radicitus reuulsas: disturbatas
 domos: animalia passim extincta: po-
 sita flumina in desertum, & exitus a-
 quarum in sitim. Terram fructiferam
 in falsuginem, à malitia inhabitanti-
 um in ea. Et quod omnium maxi-
 mum, ac præstantissimum est, multa
 (vt modestissimè dicam) hominū mil-
 lia, qui in summa barbaria, & feritate
 nati, atq; educati sunt, importuna illa
 morum feritate deposita, iugum sua-
 ue Christi subierunt: & Christia-
 næ disciplinæ legibus eruditi, ad
 mansuetudinem se, ac humanitati
 propiorem cultum reuocarunt. Vt
 autem nemini dubium esse possit, hoc
 Dei opus esse, in memoriam reuocemus
 illa verbera, ignominiosum il-
 lud supplicium, quod in collegio D.
 Barbaræ à Goueano, Doctore in Igna-
 tium fuit constitutum: & intelligamus
 ex seruili, probrosaue illa ignomi-
 nia, Ignatio inagno eius desiderio fla-
 granti parata, summam Dei Opt. Max.
 gloriam, cū incredibili innumerabili-

Psal. 106.

Lib. 2.

6.3.

um populorum salute coniunctam diuinitus effloruisse. Sed quid mirum, si Deus se in omnibus Deum ostendit? cuius etiam proprium infinitæ bonitatis est, quo se quisque propter ipsius amorem magis summittit, atque abijcit, eò magis illum extollere, atque ornare. Quamobrem Deo Optimo Maximo, maximas gratias agere omnes, & habere in commune debemus, qui præsentis Ecclesiæ Catholicæ ruinas, sua benignitate refarcit: & nostrum, ex continuis illius calamitatibus dolorem, & luctum magna hac consolatione lenat: quod exeuntium hæreticorum iacturam, intrantium in Ecclesiam gentium reparat multitudine: estque hoc in tanto mœrore solatij, quod plus nobis Dei bonitas adiecit, quam diaboli ademit inuidia. Sed ut ad ea veniamus, quæ collocata in omnium oculis sunt: videmus certè, & apud hæreticos, non parum per huius Societatis homines, in fide, veraque doctrina profectum esse: & apud Catholicos multum, in religione, ac pietate. Nam & in Germania, & in Gallia, & in reliquis prouincijs, quibus hæresis, certissima pestis animorum, liberius grassatur, multi, nocte falsitatis depulsa,

pulsa, se ad veritatis lumen ab errore reuocarunt: multos nostrorum prædicatione & doctrina nutantes in fide confirmauit: labantes sustinuit: iacentes erexit: deuios, atq; præcipites reduxit in viam: & à diluuij (quibus suffocabantur) aquis, in sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (qua vna salus cõtinetur) arcam, fidemq; traduxit. Et optimorum adolescentium, qui errorem cum ipso nutritis lacte suxerunt, in nostris Collegijs institutio, & ad pietatem informatio, maiora nos etiam sperare in posterum iubet: & quotidiana Catholicorũ cū hæreticis altercatio satis ostendit, multis locis, illorum vel languere animos, vel debilitatos esse impetus, atq; compressos. Nec mirum sanè. Nam cū aliquorum Ecclesiasticorum vel ignorantia, vel peruersitate, vel negligentia (cùm enim dormirent homines, inimicus homo superseminauit zizania) nõ suis lacertis & viribus fortes illi hactenus fuerint: & dum quorundam hominum vitam nobis obijciunt, dum inscientiam exprobrant, dum funestas sacrilegasque faces, veris interdum criminationibus cõtectas in nos contorquunt, incautos simplicium animos, nescientes discernere doctrinam à vita, fidem

à per-

à persona, potestatem à moribus, venen-
 nis suis infecerint: quid mirum est, si
 hoc tempore veritas, inculpatæ vitæ,
 exquisitæque doctrinæ stipata studijs,
 in falsitatis castra inuadere, & per-
 rumpere importunam eius audaciam,
 atque temeritatem valeat, quæ vel so-
 la & nuda, tantam semper vim & po-
 testatem habet, vt facilè se per seipsam
 defendat, & gloriosam reportet de ho-
 ste victoriam? Cùm præsertim, & qui
 dormiebant, sint excitati: & qui vigila-
 bant, facti sint etiam acriores. Itaque
 hoc vnum Ecclesię hostes propositum
 habent, vt iidem IESVITARVM
 hostes sint: & bellum aduersus eos
 gerant, quos bellum à se Catholicæ
 Ecclesiæ indictum, non ignaue pro-
 pulsare animaduertunt. Quorum in-
 flammatum in nos odium, non ob-
 scurum arbitramur diuinæ in nos be-
 neuolentiæ signum: vituperationem,
 laudem, insectationem, gloriam &
 triumphum nostrum ducimus. Quos
 tamen diligimus, vt proximos; ama-
 mus, vt nostros aliquando fratres; vt pre-
 tioso sãguine quasi agni immaculati,
 & incontaminati Iesu Christi con-
 spersos beneuolentia prosequimur.
 Prætermitto eas utilitates, quas Ca-

tholici integriq; populi, filiorū Ignati
 opera & industria perceperunt : tum
 quòd sint in promptu , & magis sit
 animaduersione opus , quā explicatio-
 ne : tum verò quòd à me sine pudore
 commemorari non possint quæ in hoc
 genere diuina bonitas per minimam
 hanc Societatem effecit. Ipsi soli (cuius
 sunt) honor & gloria.

Et hæc quidem ad alienos. Quid il-
 la, quæ ad domesticos, hoc est, ad nos
 pertinent, & interiora quidem magis
 sunt, non minus tamen certa diuinæ
 virtutis sunt signa? Primum (vobis, fra-
 tres, quibus hæc nota sunt, loquor)
 quàm multæ, quàm variæ, quàm
 eximix vocationes, ex omni penè
 natione in nostra Societate sunt co-
 rum, qui singulari quodam diuino-
 que afflatu excitati, omnium exter-
 narum rerum amputata vanitate, ad
 Christi crucem in hac Societate com-
 plectendam, adducti sunt? Quod i-
 tem de reliquis sanctissimis Religio-
 nibus credo. Deinde, quàm præclara
 est illa, quæ apud nos floret, dissimi-
 lium rerum similitudo? Quàm exi-
 mia hominum disparium, & vel na-
 tura vel fortuna, vel industria, &
 consuetudine, inæqualium æqualitas?
 Quàm

Quàm conspirans, & planè conflatus inter se diuersarum nationum consensus? Quàm copulata omnium inter ipsos charitatis beneuolentia? Quid mirifica illa scientiæ & humilitatis, prudentiæ & obedientiæ, adolescentiæ coniunctio & castitatis? grauitatis in superioribus, comitatisque Societas? quanta alienæ salutis cura? Quantum publicæ utilitatis studium? quanta sollicitudo, ac procuratio? Quàm læti peregrè venientium nostrorum fratrum congressus? quam iucundi eorundem digressus abeuntium? vt siue manendum in aliquo sit loco diutius, siue longè gentium abeundum, lætissimo semper animo sint, & terrarum affectu, locorumque posito, eorumque, quibuscum viuunt, intemperato amore reiecto, Dei tantum gloriam, & salutem proximorum spectare videantur. Agnoscamus Dei gratiam fratres, & gratissimus: atque hosce mores in Societate hætenus fuisse gaudeamus: & futuros semper speremus: & vt sint, quantum possumus, animo conitamus.

Hæc mihi magna miracula, & certissima sunt, quæ cum attentius considero, neque plura, neque maiora ad vir-

tutem Ignatij declarandam requiro. Nam si ex fructu arbor agnoscitur, ut ait Dominus: si neque de spinis colligi vix possunt, neque de tribulis ficus: si fons de eadem foramine, dulcem simul, & amaram aquam manare nequit: certè fateamur necesse est, & truncum, ex quo tam suaves, tantique fructus percipiuntur, optimum, ac suauissimum esse, & fontem nobilissimum, ex quo commoda in Christi Ecclesiam tam multa redundarunt. Præsertim si attendamus, quibus temporibus hæc, & locis gesta, & à quibus personis sint, quàm acerbè præterea, & grauitè impugnata. Gesta sunt enim nostris temporibus, hoc est, hæreseon numero, errorumque nouitate, calamitosi: morum leuitate, perditis: Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, infelicissimis. Ex quo hæc Societas, odiosa hæreticis semper visa est: Catholicis quibusdam minus interdum necessaria: nonnullis fortè & suspecta etiam, & inuisa. Gesta sunt autem non in angulis, non in deserto loco, sed in omnium gentium oculis, in celeberrimis vrbibus, clarissimis academijs, in ore, atque luce hominum, vel potentia, & autoritate, vel prudentia, &

Mat. 7.

Iacob 3.

tia, & consilio, vel doctrina, vitæque
 integritate sine controuersia princi-
 pum. Effecta sunt autem ab Ignatio,
 primisque socijs illius, ac filijs. In quos
 si animum paulum intendas, magna
 te admiratio capiet perspicentem,
 nihil illos ex se attulisse, quod intu-
 entium posset in se oculos, sua specie
 conuertere. Neque enim illi aut stir-
 pis ac generis opinione commendati,
 aut amicorum copia fulti, aut excel-
 lentis doctrinæ præsidio subnixi, pri-
 mum ad nos venerunt: sed abiecti,
 pannosi, obscuro, & ad speciem con-
 temnēdi, & ad sensum, cogitationem-
 que viles. Quid de persecutionibus di-
 cam, grauissimisq; tempēstatibus, quas
 hæc Societas nondum nata, in paren-
 te suo pertulit? ut verò exijt in lucem,
 ac primùm emerfit, ab omni penè
 hominum genere, ad hunc vsque di-
 em passa est? Quibus iactata procellis
 non hætenus est? quibus non telis ap-
 petita? ut mihi quidē (quod Diuus Hie-
 ronymus de Catholica Ecclesia scri-
 bit) persecutionibus etiam creuisse vi-
 deatur. Ex quibus omnibus eam Deus
 eripuit; & victoriam dedit per Domi-
 num nostrum Iesum Christum. Ac. 2. Tim. 3
 cidit enim illi, quod reliquis ferè san-

*Ioan 16.
Phil. L.*

Ætissimis Religionibus usu venit, quibus donatum est, ut in mundo pressuram habeant, & non solum in Christum credant, sed etiam, ut pro illo patiantur. Sed ut modum huic meæ narrationi ponam, ijs miraculis, magnis, conspicuis, utilissimis, nulla alia Ignatij (meo quidem iudicio) sunt comparanda. Itaque quæ narrata supra à nobis sunt. quæquæ sine miraculo fieri multa non potuerunt, & tot dierum ieiunatio, viribus nihilominò debilitatis: octo dierum raptus, & à sensibus destitutio: tot tantæque diuinarum rerum illustrationes: P. Simonis periculose laborantis sanatio, & sanitatis future prædictio: dæmonis expulsio, & alia quædam vim naturæ modumque exuperant: & illa etiam quæ addi possunt, quorundam, qui vel magnis periculis, vel morbis grauissimis expediti ac liberati sunt, ad vestrum illius aliquando contactum: omnia hæc tamen quanquam magna, certa, atque admirabilia sunt, superioribus illis cum proximorum utilitate, & cum purissima atque sanctissima Ignatij vita coniunctis, inferiora multis partibus iudico, & minora miracula ad sanctitatem Ignatij declarandam. Idque

sanctissimis Augustino atque Gregorio Magno authoribus. Ex quibus D. August. sic ait: Domini nostri & Salvatoris Christi Iesu miracula omnes quidem audientes & credentes mouent, sed alios atque alios, aliter & aliter. Quidam enim corporalia eius miracula stupentes, maiora intueri nō norūt. Quidam verò ea quæ gesta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis mirantur. Nemo ergo dubitet qui Christianus est, etiam nunc mortuos suscitari: sed omnis homo habet oculos, quibus videre potest mortuos resurgere, ita ut resurrexit filius huius viduæ, qui modò ex Euangelio recitatus est. Vnde autem videant homines resurgere mortuos in corde, nō omnes habent, nisi qui iam resurrexerunt in corde. Amplius est resuscitare semper victurum, quam resuscitare iterum moriturum. Hæc Augustinus. Gregorius verò Augustinum secutus in lib. Dialog. Cum Petrus Diaconus dixisset: Quid alij sentiant ignore: Ego autem præcunctis miraculis hoc potius existimo esse miraculum, quo ad vitā mortui redeunt, eorumque animæ ad carnem ex occulto reuocantur. Respondet Gregorius: Si visibilia attendimus, ita

*Aug. ser.**44. de**verbis**Domini.**Serm. 44.**de verb.**Dom.**Lib. 3.**Dialog.**c. 17.*

necesse est, vt credamus: si verò inuisibilia pensamus, nimirum constat quia maius est miraculū prædicationis verbo atque orationis solatio peccatorē conuertere, quam carne mortuum resuscitare. In isto enim resuscitatur caro iterum moritura, In illo verò anima in æternum victura. Cum enim propono duos, in quo horum existimas maiori factum virtute miraculum? Lazarum quippe, quem iam fidelem credimus fuisse, carne Dominus suscitauit Saulum verò resuscitauit in mente. Minus est ergo quempiam in carne suscitare: nisi fortè per viuificationē carnis, ad vitā reducatur mentis, vt ei hoc agatur per exterius miraculum, quatenus conuersus interius viuificetur. Et homil, 29. tractans illa Domini verba: Signa autem eos qui crediderint, hæc sequētur, &c. docensq; sanctā Ecclesiam quotidie spiritualiter facere, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat, subdit: Quæ nimirum miracula tanto maiora sunt, quanto spiritualia tanto maiora sunt, quanto per hæc nō corpora, sed animæ suscitantur. Nam corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non autem faciunt. Hæc verò spiritualia quæ aguntur
in men-

Homil.
29. in die
Ascens.

in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui, nisi boni non possunt. Nolite ergo fratres charissimi amare signa quæ sunt cum reprobis hominibus cõmunia: sed hæc quæ modo diximus charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta, & de quibus apud Dominum eò maior fiet retributio, quo apud homines minor est gloria. Hactenus Gregorius. Diuus Eulogius martyr Cordubensis, libro primo Memorialis sanctorum, latè prosequitur hanc quæstionem, & respondens nonnullis tepidis ac mollibus Christianis, qui Martyres non putabant eos qui à Sarracenis pro Christi fide eo tempore interfecti sunt, propterea quod nulla edebant miracula, post multa sic ait: Miracula denique dum aut propter fidem credentium, aut propter futuram credulitatem astantium Dei prouidentia operatur, non tam nos in eorum admiratione debemus stupere, quam prouida compensatione intueri, si eorundem effectores signorū, expulsis vitijs, morū honestate præcellant: si seculo mortui, Deo viuant: si propter illam veram

charita-

charitatem quæ cuncta charismatum
 dona exuperat, omnes affectiones mū-
 di pro nihilo pensant: si acceptam vir-
 tutem non ad suam gloriam, sed ad
 beneficium referunt collatoris: si attē-
 tis auribus cordis, veri magistri admo-
 nitione percepta, non quia dæmonia
 eis subiiciantur tripudiant, sed quia no-
 mina sua scripta sunt in cælis exultant.
 Et idcirco hæc dinumeratio virtutum
 in illis prodigiorum authoribus, poti-
 us quam ipse signorum effectus est ad-
 mirandus, & quod sit magis præuium
 specimen eundi ad regnum quæren-
 dum, non verò quod signiferos ac no-
 tabiles nos distentet. Quia sanctitas &
 timor Domini, cultusque regni cæle-
 stis non nisi ab idoneis & perfectis pro-
 cedunt. Signa verò atque prodigia &
 sancti & reprobi faciunt. Quæ nihila-
 liud quam notitiam vanam etiam ali-
 quando hominum conferunt. Hinc
 prouenit, vt qui fuerit hominibus no-
 tus, nisi fuerit iustus, ad æterna suppli-
 cia perueniat condemnandus. Ille au-
 tem qui cælesti gratia illustratus, sub
 notitia sui creatoris vixerit sanctus, et-
 si mortalibus sit ignotus, in futuris ta-
 men sanctorum gaudijs erit annume-
 randus. Huc vsque Beatus Eulogius.

Hæc habui maximè, quæ de Ignatij
vita moribusque conscriberem : tum
ne parentis nostri (quod in omnibus
humanis rebus fere fit) paulatim me-
moriam consensceret, tum etiam vt in
perpetuum haberent nostri homines,
vnde omnium domestica peterent do-
cumenta virtutum. Quod ego si affecu-
tus fuero, erit cur Deo gratulemur, au-
thori bonorum omnium : sin minus,
nostros certè qualescunque labores,
vobis, fratres charissimi, quorum
præcipuè gratia suscepti
sunt, non ingratos
fore confido.

F I N I S.

H V I V S

HVIVS OPE- RIS CAPITA.

LIBRI PRIMI.

ORTVS Ignatii, antequam à seculi
nitate conuerteretur. CAP. I.
Pag. 18.

Qua ratione à seculi vanitate ad Deum con-
uersus sit. I I. 22.

Ex patria in montem Serratum proficiscitur.
I I I. 30.

In Serrato Monte vestitum mutat. I I I I. 35.

De vita ab eo Manrese instituta. V. 37

Scrupulis angitur, & probatur à Deo. VI. 40

Post tentationes illustratur. VII. 46

De Exercitiorum spiritualium libro. V I I I.

57

In grauem morbum incidit. I X. 62

Nauigat Hierosolymam. X. 64

Hierosolymis loca sancta perlustrat. XI. 73

Reuertitur in Hispaniam. XII. 76

Studia literarum aggreditur. XIII. 81

Compluti in carcerem coniicitur, & absolui-
tur. XIII I I. 85

Salmantice rursus comprehenditur, & libe-
ratur. XV. 92

In Parisiensem Academiam studiorum causa
contendit. XV I. 100

LIBRI SECVNDI

Capita.

- Sudiorum illius labor & fructus.* I. 102
Ex charitatis officijs in inuidiam vocatur.
 II. 111
- Virgarum periculo liberatur.* III. 117
Quos socios sibi asciverit. IIII. 122
Lutetia in Hispaniam, inde in Italiam discedit V. 125
Venetis accusatur, & innocens declaratur.
 VI. 133.
- Socij Lutetia in Italiam ad Ignatium veniunt.* VII. 136
Veneta ditione passim operantur. VIII. 141
Aeger Ignatius aduentu suo Simonem sanat egrotum. IX. 144
Academias Italiae inter se distribuunt, & ad-eunt. X. 148
Ignatio Dominus Iesus apparet, & vnde Societatis nomen inditum sit. XI. 151
Vrbem ingreditur: in Casinate monte animam socii caelum intrantem videt. XII. 156
Romae simul omnes de Societate constituenda deliberant. XIII. 159
Magna Romae in nostros tempestas exoritur, & sedatur. XIII. 164
 Ignatius,

- Ignatius, sociique partim in Vrbe, partim
 foris Ecclesie naant operam. XV. 172.
 Mag. Franciscus Xauier, & Mag. Simonis
 Indiam destinantur. XVI. 174
 Societas à Paulo III Pontif. Max. confirma-
 tur. XVII. 178
 De fidei Christianae apud Indos propagatione.
 XIX. 214.

LIBRI TERTII Capita.

- Ignatius præpositus generalis eligitur. I. 234
 Ignatij Generalatus initia. II. 242
 Franciscus Xauier in Indiam proficiscitur.
 Simon in Lusitania remanet. III. 246
 Alfonsus Salmeron, & Paschasius Broet. in
 Hiberniam legantur. IIII. 247
 De Collegijs Conimbricensi, & Goensi, ac Ro-
 mana domo. V. 249
 Patauinum Collegium. VI. 256
 Confirmatur denuo à Põtifice Max. Societas,
 & augendi numeri sit potestas. VII. 260
 Collegium Complutense. VIII. 262
 Ignatius in Vrbe pietatis opera instituenda
 curat. IX. 264
 Varijs locis Collegia instituuntur. X. 272
 De morte Petri Fabri. XI. 275
 Vniuersi ordinis Carthusiensis erga Societa-
 tem charitas & beneuolentia. XII. 282
 Ignatius

Ignatius benefaciens malefacta recipit. XIII.
285.

Ignatius Societatem feminarum cura liberat. XIII. 289

Ne ad Ecclesiasticos honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summa vi apud Pontificem nititur. XV. 293

Varia Collegia. XVI. 306

Magistri Generalis ordinis Prædicatorum de Societate publicum testimonium. XVII. 309

In varias Africæ regiones penetrant nostri. XVIII. 313

Sicilia Societatem complectitur. XIX. 316

Nostri in Brasileam nauigant: & pro Christo Antonius Criminalis occiditur. XX. 322

A Iulio Pontif. Max. Societas confirmatur. XXI. 325

Societatis Iesu institutum & forma describitur. XXI. 341.

Nova Gregorij XIII. constitutio, & instituti Societatis Iesu confirmatio. XXI. 371

Collegia cur habeat Societas ad instituendam iuventutem. XXIII. 391

LIBRI QVARTI

Capita.

Abdicare se Generalatu conantem Ignatium Socij prohibent. I. 438

Cōstitutiones ab Ignatio perscribuntur. II. 441
Ro.

- Romani collegij institutio.** III. 444
Collegia aliquot in Hispania nostri instituunt:
ab Archiepiscopo Toletano vexantur.
 IIII. 449.
Provincialis in Italia declaratur Laines: Vi-
enne moritur Iaius. V. 453
Collegij Germanici instituendi initium, &
cause. VI. 456
Francisci Xavier obitus. VII. 461
Corfica lustratur à nostris. VIII. 478
In exercitia spiritalia inquiritur: in Hispaniis
distribuantur prouinciæ. IX. 480
Varia Collegia. X. 483
Sorbonensis Collegij in Societatem decretū.
 XI. 486
Petrus Correa, & Ioannes Sossa à Barbaris
trucidantur. XII. 490
Ioannes Nugnetius Aethiopiæ patriarcha
creatur & in Indiam mittitur. XIII. 492
Cesaraugustæ seditione ab aduersariis conci-
tata, nostri vrbe cedunt: mox honorificè re-
uocantur. XIII. 495
In Belgica nostris patefit aditus: variis Col-
legijs Societas augetur. XV. 507
Ignatius obdormit in Domino ann. 1556. pri.
Kal Aug. XVI. 511
De Ignatio viri grauisissimi quid senserint.
 XVII. 517
De statura corporis eius. XVII. 528

LIBRI QVINTI

Capita.

<i>De orationis spiritu Ignatij.</i>	I. 533.
<i>De charitate illius.</i>	II. 548
<i>De humilitate.</i>	III. 559
<i>De obedientia quid senserit.</i>	IIII. 564
<i>De mortificatis affectibus.</i>	V. 574
<i>De modestia, atque efficacia sermonis.</i>	VI. 581
<i>Seueritatem quomodo cum benignitate temperauit.</i>	VII. 596
<i>De commiseratione.</i>	VIII. 600
<i>De Magnitudine animi.</i>	IX. 604
<i>De rerum spiritualium prudentia.</i>	X. 619.
<i>De prudentia rerum gerendarum.</i>	XI. 648
<i>De vigilantia & sollicitudine.</i>	XII. 662
<i>De miraculis per eum factis.</i>	XIII 663

R. B.

RERVM ME MORABILIVM INDEX

A.

A *B aula auocare homines, religiosi officium est, non in aulam inducere.*
Pag 659

Abdicare sese magistratu conatur Ignatius.

439

Abstinentia Ignatij. 31 37

*Abundantiam nostris falso obiectam Caesar-
augustani deprehendunt.* 504

Accusatorum Ignatij quis finis. 171

Admonitor generalis. 367

Adriani VI. benedictionem accipit Ignatium.

68

*AEgretorum curandorum in Ignatio sollicitu-
do* 490 491

AEthiopum religio quæ. 492

In AEthiopiam nostri mittuntur. 494

Affectum Ignatij mortificatio. 574

*Albertus dux Bauariæ duo collegia nostris
constituit.* 311

Albinus Bedæ in schola succedit. 413

Alexan-

I N D E X.

- Alexander Magnus Aristotelem præceptor-
rem habet. 402. Leonidis vitia imitatur
404.*
- Alexander Farnesius Cardin. templum no-
stru Romæ edificat. 253 Collegium Mon-
tis Regalis alit. 486*
- Alphonsus Fonseca Archiep. Tolet. Ignatium
viatico benigne iuuat. 91*
- Alphonsus Salmeron Ignatium sequitur 123
In Hiberniam mittitur. 247. Angliæ Re-
gis maritus effugit. 248 Pedes in Italiam
rediens Lugduni in carcerem conijcitur.
ibid. in Concil. Trident. 278. Ingolstadij
docet. 320. Neapolitanū collegium promo-
uet. 455. in Poloniam ex Societate primus
prouiciscitur. 509*
- Andreas Lipumanus Patauium collegiū fun-
dat. 256 & domum Venetam 319*
- Andreas Ouiedus Episcopus creatur, & in
Æthiopiam mittitur. 494*
- Angoli adolescentes in cœnobiis à D. Grego-
rio aluntur. 413*
- Angolæ Rex nostros humaniter accipit, & in
carcerem trudit. 315*
- Antonius Araoz Pintie. 274 Barcione. 306
Prouincialis in Hispania. 307 Prouincia-
lis Castellæ. 483*
- Antonius à Corduba collegium Cordubæ in-
stitui curat. 482*
- Antonij Criminalis mors & virtutes 322.
323. Gg Anno.*

- Antonius eremita Bassani.* 146 De Ignatio
humiliter sentiens à Deo castigatur. 147. la
 148.
Apostatas pecunia non iuandos, sed ad reli-
gionem reuocandos censet Ignatius. 660
Apostoli propter Dei verbum, viduarum cu-
ram in Diaconos reijciuntur. 147
Archiepiscopus Maguntinus & Treuerensis
collegiorum nostrorum fundatores. 434
Aristoteles de puerorum educatione. 401
Assistentes Generalis qui, & quod eorum of-
ficiam. 367.368.
Authoritatem Ignatio quæ concilient. 497
Augustinus à Castello Cesaraugustæ nostros
defendit. 506
Augustinus Pedamontanus hereticus Rome
à nostris refutatur. 164 Posita larua se
 prodit. 141
Augustiani publicum gymnasium Ticini ha-
bent. 414

B.

- B** *Artholomeus Bustamantius nouitior &*
moderator. 485
Bartholomeus Guidicionius Cardinalis
principio Societatis confirmationi repu-
gnat, postea fauet. 179
Bassius monachos puerorum magistros esse
vult. 411 412. eosq; in Cænobijs educari.
 414. Beda

I N D E X.

<i>Beda scholam habet.</i>	413
<i>In Belgicam Prouinciam qua ratione nostri primùm ingressi.</i>	259
<i>In eadem Belgica nostris constituendi collegia fit potestas.</i>	509
<i>S. Benedictus pueros suis in cœnobijs instituit.</i>	413.
<i>Benedictini monachi docēdo florēt.</i>	413 414.
<i>Bernardus Iaponius Romam ad Ignatium venit.</i>	474
<i>de Francisco Xauier testimonium</i>	475
<i>Bernardus Oliuerius inferioris Germaniæ primis Prouincialis moritur.</i>	509
<i>Beneuolentiam suorum Ignatio quæ conciliabant.</i>	600
<i>S Bonauentura opportuno tempore datus Ecclesiæ.</i>	372
<i>In Brasileam nostri nauigant.</i>	322
<i>In Brasilea nostrorum domicilia.</i>	491
<i>Brasileæ Emanuel Nobrega Prouincialis</i>	492

C.

C <i>Æsaraugustæ magna in Societatem tempestas excitatur.</i>	495
<i>Æsaraugusta nostri excedunt, & reuocantur.</i>	504
<i>Æsaraugustana tempestate Societas crescit. ibidem.</i>	

I N D E X.

<i>Cesaraugustanus Archiepiscopus editta sua in Societatem reuocat.</i>	505
<i>Caluinistæ orbis terrarum incendium.</i>	210
<i>Cardinalibus tribus Societatis confirmanda negotium datur.</i>	179
<i>Carolus Archidux Austriae Græciensis Collegij auctor.</i>	433
<i>Carolus Borromæus Cardin. Mediolanensis Collegij fundatori</i>	434
<i>Carolus Lothoringus Cardin. Pontemofonij Collegium constituit ibid.</i>	
<i>Carolus Quintus Augustus Panormitanum collegium stabiliuit.</i>	319
<i>Carthusianorum in nostrôs charitas.</i>	283
<i>Castellanorum in Indiam nauigatio.</i>	221
<i>Castellanorum nauis totum orbem circundet.</i>	222
<i>Cæstilitatis rotum Ignatij.</i>	32
<i>Catharina Fernãdez à Corduba Pliighij marchio Montillæ collegium ædificat.</i>	507
<i>Catechumenorũ domus Romæ Ignatij operæ ædificata 266 S. Muthæ item. 265. & S. Catharinæ de Funariis.</i>	271
<i>Catholicorum Regnum in noui orbis inuentione fælicitas.</i>	22
<i>Charitas Ignatij eiusq; exempla 548 ergo peccatores ibid. aduersus inimicos. 550 ergo tentatos 555 in homines de se benemeritos. 557 in ægrotos. 601. 602. in omnes fugiendo lites. Charitas vera proximi etiã proprie</i>	

I N D E X.

- propter Deum rationem habet.* 119. 637
Chorus ad constituendam religionem non necessarius. 346
Chorum nō habuit ordo S. Dominici suo principio. *ibid.*
Chorum non habet Societas, & quare 346.
 347. 348.
Chorum instituisse Ignatius, si animo suo indulgere voluisset. 580 581
Christus Dominus Ignatio apparet. 70. 76.
 151.
Christus Ignatio se fore propitium spōdet 153
Christi Ascensionis vestigia in mō: e Oliueti. 75
Claudius Iaius Ignatii socius. 124. *Brixia.*
 172. *Ingolstadij.* 320. *Viennæ.* 454 *mori-*
tur, eiusque virtutes. 454. 455.
Clemens Alexandrinus Catechista. 411
Coadiutores Societatis. 362
Cocum erit Ignatius 243
Cogitationum Dei & mūdi differentis. 22. 23
Collegia Ignatio viuente erecta Abulēse 481
Barnionense 399. *Bibonense.* 419. *Billo-*
miense. 401. *Bononiense.* 306. *Burgense,*
 449. *Casaraugustanum.* 306. *Catineuse,*
 510 *Coloniense.* 508. *Complutense.* 262.
Conchense. 484. *Conimbricense.* 250. *Cor-*
dubense 481. *Eborensē* 480. *Ferrariensē.*
 453. *Florētinum.* *ibid* *Gandiense.* 274.
Genuēse. 485. *Germanicū* 456. *Goēse* 252.
Granatense. 484. *Hispalense* 483. *In-*
68 3
golsta-

I N D E X.

- golstadienſe. 321. *Lauretanium* 485. *Lo-*
uanienſe 508 *Lutetianum*. 486 *Meffanē-*
ſe. 318 *Metinenſe*. 450. *Montillanum*. 507.
Montis Regij in Gallecia. ibidem. Montis
Regalis in Sicilia. 486. *Murcianum*. 507.
Mutinenſe. 478. *Neapolitanum*. 453. *Oca-*
nienſe. 507. *Ognatenſe*. 449. *Panormita-*
num. 318. *Parifienſe*. 487 *Patauinum*.
 256 *Peruſinū* 478 *Pintianum*. 274 *Pla-*
centinū 484. *Pargenſe*. 509 *Romanum*.
 444. *Salmartinū*. 307 *Senenſe* 510. *Syra-*
cuſanum. 486. *Tyburinum*. 319 *Torna-*
cenſe. 508. *Valeninum*. 273 *Viennenſe*.
 454. *Vlyſipponenſe*. 481
Collegia alia Auinionenſe, Bransbergenſe,
Chamoritatum, Claudiopolitanum, Di-
lingenſe, Græciēſe, Hallenſe, Legionen-
ſe. Maguntinum, Malacenſe, Martianum,
Materenſe, Mediolanenſe, Monachiēſe,
Ploſciēſe, Pontemeffotanum. Rigenſe, Ta-
labricenſe, Taurienſe, Tercerenſe, Toleta-
num Treuerenſe, Turnonenſe, Villagarci-
enſe, Villaretanum. 433 434
Collegij Germanici inſtituendi cauſe. 456
Collegium Marchetanum. 406
Collegium Romanum multorum collegiorum
quasi ſons eſt. 447
Collegia ad inſtituendam iuuentutem cur ha-
beat Societas, 391 latiffimè. eorum fructus.
 415 cauſe huius fructus. 418
 Colle-

I N D E X.

- Collegia Societatis reditus in communi habent, & quare.* 363 429
- Collegiorum Societatis fundatores.* 430 & deinceps.
- Collegiorum fundatoribus quam gratiam Societas referat.* 436
- Collegia Societatis fundare utilissimum & Deo gratum.* 430
- Collegia seminaria olim à concilijs instituta* 409 & nouissimè à Concilio Trident. 409 410.
- Colloquium Ignatii cum Sum. Pontif. 295. tñ quodam Cardinali 509 cum ecclesiastico viro.* 590
- Compendiosa ad perfectionem via que.* (47)
- Concionator quidam hereticus Romæ tempestatem in nostros commouet. 165. Parmæ Societatis amicos vexat.* 261
- Concio prima Ignatii.* 127
- Conciones Ignatii quales.* 143. 243
- Concionatoribus quid tenendum ex Ignatio.* 659.
- Concordia nihil valentius ad res arduas.* 162
- Constitutiones condendi authoritas.* 331
- Constitutiones Ignatius scribens mirificè illustratur à Deo.* 441
- Constitutionum præcipua diuinitus Ignatius accipit.* 537
- Constitutiones Ignatii in primo generali conuentu comprobantur.* 441. à sede Apostolica

I N D E X.

<i>Stolica confirmantur.</i>	389
<i>Consuetudinis nostrorum cum externis præcepta ex Ignatio.</i>	655
<i>Conuersio Ignatij ad Deum ex lectione bonorum librorum ortum habet.</i>	23
<i>Corsicam lustrant nostri, & vexantur.</i>	478
<i>Crucis Christi thesauri</i>	98 99.

D.

D <i>ecretalis Innocentij 111. Cùm infirmis, Ignatii opera renouata.</i>	365
<i>Decretum Sorbonicum in Societatē.</i>	486. 487 euaneſcit. 490. ab Inquiſitorib. Hispaniæ damnatur. ibidem.
<i>Defectus suos Ignatius quomodo deplorat.</i>	543 621.
<i>Demon Ignatium terrere conatur.</i>	617 suffocare item. 504. verberat. 618. 619
<i>Demon Ignatio apparet, & qua specie.</i>	51. illustrationes falsas immittit & repellitur. 82. 105
<i>Demon Ignatium timet, & quid de illo dicat.</i>	596.
<i>Demon qua hora maximè infestus.</i>	634.
<i>Demon verbo Ignatij expulsus.</i>	594. 595.
<i>Demon cum Luthero disputat.</i>	209.
<i>Demonem se nosse ait Lutherus.</i>	ibidem.
<i>Demonis arte quomodo ad salutem aliorum vtendum.</i>	657.
<i>Deus Ecclesiæ suæ defēsores sēper mittit.</i>	186
	Deus

I N D E X.

<i>Deus hereticorum iniurias interdum dissimulat, & quare.</i>	199
<i>Dei providentia religionibus instituendis maxime elucet.</i>	182 183.
<i>Dei in Societate instituenda consilium.</i>	183.
<i>Deus vehementius defendit, quæ diabolus acriter oppugnat.</i>	635
<i>Discordia religiosum statum auertit.</i>	48
<i>Doctrinæ Christianæ explicandæ votum.</i>	240.
<i>Doctrinam Christianã in patria tradit Ignat.</i>	127. Romæ. 243
<i>Doctrinæ nouitas vitanda nostris ex Ignat.</i>	628.
<i>Dominicani patres chorum initio non habent.</i>	346. pueros instituunt. 414
<i>Dominicani ordinis Magistri Generalis de Societate testimonium.</i>	310
<i>Domus nouitiorum & professorum.</i>	362
<i>Domus probationis prima Messanæ.</i>	318
<i>Domus probationis Conimbricæ. 481. Siman- tice.</i>	485
<i>Domus professorum Romana mater Societatis.</i>	253.
<i>Domus professorum Pincie 274. Toleti 452 Venetijs. 319. Vlyssipone. 251. & 481.</i>	

E.

Eucharistiæ summendæ frequenter vsus à nostris reuocatur. 160

I N D E X.

- Eucharistiam percipiendi crebro utilitas maxima, ex Ignatio.* 647
- Emundus Campianus Societatis martyr.* 232
- Elcemosynā ad Hierosolymitanum iter acceptam integram nostri restituuunt.* 160
- Elcemosynam sepe nostri diuinitus accipiunt* 609 610
- Eleemosynis conquisitis ingentem egenorum turbam Romæ nostri alunt.* 173
- Elisabetha Angliæ Regina.* 204
- Elisabetha Rosella Ignatium in templo refulgentem videt. 65. victu benignè alit. 81. Romam venit.* 289
- Epistola Ignatii ad Ducem Naiaræ.* 578 ad Elisabetham Rosellam. 291 ad patres Societatis. 438 ad religiosum quendam minas intentantem 550 de obedientia. 566
- Epistolas ex patria allatas Ignatius in ignem conicit* 543.
- Epistola P. Fabri ad Iacobum Lainem.* 279
Ioannis Vegæ de inorte Ignatii. 204
- Epistolas scribit Xauicrus ad Ignatium in genua procumbens.* 521. 522
- Erasmii Roterodami libros reiicit Ignatius in Societate legi vetat.* 83. 628.
- Euerardus Mercurianus Perusiæ.* 478
- Examen conscientie Ignatii.* 537
- Exercitiorum spiritualium liber.* 57. eius

I N D E X.

<i>approbatio per Sedem Apostolicam</i>	62.
<i>examinatio Salmaticæ</i>	96
<i>descriptio ab in-</i>	
<i>quisitore Dominicano.</i>	114.
<i>ventilatio in</i>	
<i>Hispania</i>	480
<i>Exercitia spiritualia ad eligendum statum</i>	
<i>maximè vilia. & quare.</i>	57.58
<i>Ex malo corrupto qua ratione mala incorru-</i>	
<i>pta possint nasci.</i>	404

F.

F <i>oeminarum curam à Societate depel-</i>	
<i>liti Ignatius.</i>	289
<i>Fœminarum familiaritas periculosæ, ex</i>	
<i>Ignatio.</i>	658
<i>Ferdinandus Imperator Claudium Iaium E-</i>	
<i>piscopum Tergestinum creari studet &</i>	
<i>Petrum Canisium Viennensem. 300. colle-</i>	
<i>gium Oenipontanum & Pragense, & Vië-</i>	
<i>nense constituit.</i>	432.
<i>Fiducia Ignatii in Deum,</i>	70.607
<i>Franciscanae familiæ in Societatem beneuo-</i>	
<i>lentiæ.</i>	312
<i>Franciscus Blancus Archiepiscopus Compo-</i>	
<i>stellanus, Compostellanum & Malacense</i>	
<i>collegia constituit.</i>	434
<i>Franciscus Borgia Dux Gælidie collegium</i>	
<i>ædificat. 274 Societatem ingreditur, ac</i>	
<i>Gg 6</i>	Fabro

I N D E X.

- Fabro succedit.* 281. multos ad Societatem
 adducit. 282. collegiū Romā. inchoat. 444
Hispalense item 483. *Commissarius in Hi-*
spania. ibid. præposit⁹ terti⁹ Generalis. 440
de Ignatio quid sentiat 325.
Franciscus Mendoza Card. 98. 307. 449.
 510. *Franciscus Michaelius, Urbis præfe-*
ctus, nostros calumniaverat. 287
Frāciscus Romæus Prædicatorii Ordinis Ma-
gister Generalis Societatem suis commen-
dat. 309.
Franciscus Strata Louanii 229 *Salmantica.*
 308. *Burgis.* 450 *Aragonia provincialis.*
 485.
Franciscus Villanova Compluti. 263. *Cordu-*
ba. 481.
Franciscus Xaverius Ignat sequitur. 123. in
 Indiam destinatur. 176. ex Lusitania in
 Indiam soluit. 246. 462. *de Ignatio quid*
sentiat. 522. *epistolas genibus flexis ad I-*
gnatium scribit. ibidem.
Francisci Xaverii commendatio ex Bernar-
do Iaponio. 475. *corporis incorruptio &*
trāslatio 476. *labores* 462. *miracula.* 474
mors. 471. *obedientia.* 177 *Prophetia spi-*
ritus 476. *Virtutes.* 470. *per somnum vi-*
sio. 177 178
Fulvius Corneus Cardinalis, Perusini Colle-
gii fundator. 434.
Fundatores collegiorum Societatis qui sint.
 433. 434. quatuor

I N D E X.

quam gratiam eis referat Societas. 436. omnes nostri pro illis apud Deum sunt deprecatores. ibidem.

G.

G *Aspar Contarenus Cardin. Societatis institutum Pont. Max. Ignatii nomine proponit. 178*

Casspar Quiroga Card. Toletan Talabrice & Toleti collegia fundat. 434. de Ignatio quid sentiat. 524.

Generalis Præpositi prima electio. 236

Germanicum collegium, eiusque instituendi causa, 277. laborat, & sustentatur ab Ignat 459. excitatur & stabilitur à Greg. XII. 460. de Collegio Germanico Ignatii vaticinium. ibidem.

Gomezus Figueroa, Dux Ferie, Societatem fouet. 509

Gratis sua ministeria Societas impendit. 330. & quare. 344.

D. Gregorius Magnus pueros canentes corrigit. 426. Anglos adolescentes alit in canonijs 413. ne Diaconi cantores eligantur statuit. 347

D. Gregorius Nazianzenus versus ad pueros docendos scribit. 425. Constantinopoli excedit. 501. nihil præcipiebat quod prius nõ fecisset. 662.

Greg. XII. Põt. Max. seminaria passim ædificat.

I N D E X.

cat 431 collegium Rom fundat	432. 448
in Iapone alterum inchoat.	432
Societatis institutum declarat & confirmat noua constitutione.	373
Gubernatio Societatis quæ. 366. ex Monar- chia & Aristocratia constat.	368
Guilielmus Dux Bauariæ Catholicæ fidei propugnator.	320
Guilielmus à Prato Episcopus Claramonta- nus, collegium Billiomense ac Lutetianum nostris fundat.	486
Guietius Caruaialius Placentinus Episco- pus Collegium nostris ædificat.	484
Gymnasia literarum in cœnobijs habentur.	412.

H.

H Abitu peculiarem cur non sumpsit Societas Iesu.	344
Heretici nostri temporis quæ damna nobis intulerint. 192. 193 & deinceps co- piose.	
Hereticorum sectæ variæ, & inter se pug- nantes.	195
Hereticorum crudelitas. 194. impietas. 196 rebelliones 203. conspirationes in Princi- pes catholicos.	202
Heretici Turcas in Christianos sollicitant.	203.
Heretici Sutores Regem creant, 206 nau- tam peruertunt.	208

Here-

I N D E X.

- Hereticorū spiritus est Satanae spiritus.* 209.
Hereticorum praeceptorum Lutherus teter-
rimus. 310
Hereticorum in Societatem odium. 677
Henricus Card. Eborense collegium constitu-
it. 480
Henricus Lusitaniae Regi filius primus na-
uigationem in Indiam tentauit. 218
Hieronymus Domenech Valentium colle-
gium instituit. 273 in Belgio. 229. in Sici-
lia. 319. Siciliae Prouincialis. 247
Hieronymus Natalis Messanae. 317. eius nau-
fragium, 454. Commissarius Generalis in
Hispania. 483
Hieronymo Natali praedicat Ignatius tutand-
nauigationem in Hispaniam. 63
Hieronymus Veralis Nuncius Apostolicus
innocentiam Ignatii Venetijs defendit. 135
vota nostrorum Patrum excipit 141
D. Hieronymus de infāulae educatione pra-
cepta tradit. 403. puellae se magistrum &
nutritium spondet. 428. sacram scripturā
passim tractari ab imperitis conqueritur.
 191.
Hierosolymis loca sancta perlustrat Ignati-
us. 74.
Hierosolymitanam profectioem Ignatius
& socij uolent. 124. ab ea diuinitus ex-
cluduntur. 142
Hispaniarū ex conseruata religione felicitas.
 210. Hono-

I N D E X.

<i>Honores Ecclesiasticos nostri quos reiecerint</i>	294. vel admiserint. 494.
<i>Hoxius Hispanus Venetijs Ignatio se adiungit.</i>	133
<i>Patauij in carcerem traditur. 150 eius mortui animam celos intrantem Ignatius videt.</i>	158
<i>Humilitas Ignatij 559 copiose In eius morte resplendet. 513 in Generalatus recusatione.</i>	263
<i>Humilitate aditum ad excelsa muniendum ex Ignatio.</i>	560

I.

I acobus Goueanus verbera Ignatio parat.	
117. Nostros in Indiam mittendi Regi Lusitaniæ author est.	174 175
<i>Iacobus Laines Ignatio adiungitur. 123 Vicetie egrotat. 145. Romæ Theologiam profitetur. 157. Parmæ ac Placentiæ. 172 Venetijs. 226. Tridenti in Concilio 278. Genuæ 485. Perusij 478 in Sicilia. 318. in Africa 453. Italiæ provincialis ibidem.</i>	
<i>Iacobus Laines de Ignatio quid senserit.</i>	517
<i>Iacobum Lainem præpositum Generalem Societatis futurum Ignatius prædicit</i>	518.
<i>et 453. Dolore correptum quomodo Ignatius tractauerit.</i>	602.
<i>Iacobus Mironus Conimbricæ et Valentie.</i>	
273. Lusitaniæ provincialis.	483
	Lapo-

I N D E X

- Iaponij iuuenes obedientiam Gregorio Pontificali
 Romæ offerunt. 220. ab eo benigne accipiuntur, ibid. à Sixto v. honoribus & muneribus aucti dimittuntur. 432*
- Iesus Dominus Ignatio apparet. 132*
- Ignatij abstinentia 31. 38. admiratio. 541. adolescentia. 19. 20. æquabilitas & constantia. 541. ætas. 515. castitatis votum. 28. charitas erga proximum. 548. commiseratio in egrotos. 601. conciones. 144. 243. conscientie examinatio. 347. deuotio. 245. Exercitiorum liber. 57. fiducia in Deum 65. & 495. genus. 19. gratitudo. 555. Hierosolymitana nauigatio. 65. humilitas. 512. 559. illustrationes diuinae. 46. 142. 442. lacrymæ. 143. 441. 534. 540. magnitudo animi. 604. mansuetudo. 597. miracula. 668. 669. morbi, & in eis patientia. 20. 21. 61. 404. obedientia. 44. 238. de obedientia religiosa iudicium. 566. obitus. 513. oratio. 534. orandi modus 542. ortus. 18. parentes & patria. ibid. paupertatis studium 67. pœnitentia. 36. persecutiones 77. 88. 95. 118. 134. 164. 285.*
- Ignatij præcepta de consuetudine cum externis. 654. profectio in Serratum montem. 30. profectus in spiritu quotidianus 538. prudentia spiritalis. 619. prudentia rerum gerendarum. 649. reditus in Hispaniam. 76. 125. scrupuli 40. sermonis modestia et efficacia*

I N D E X.

efficacitas. 577. seueritas & firmitas in disciplina. 599. socij 86. 121. statura 5 8 studia. 81. 86. 106. tentationes. 43. 78. vestitus mutatio. 38. vestitus. 34. 77. 87. 529. v. & v. ibidem. vigilantia 662. vocatio ad Deum. 23. vocationis tempus. 185. 515.

Ignatij gesta Barcinone. 81. Bononiæ. 132. Cōpluti. 85. in Casinate monte. 156. Ferraria 70. Hierosolymis. 73. Lutetia. 101. Manresa 37. Patavij. 70. in patria & Hispania reliqua 127. Rothomagi. 115. 554. Romæ 69. 156. Salmantica. 92. in Serrato monte 3. Venetijs. 71. 77. Vicetia. 143.

Ignatio Petrus Apost. Janitatem affert. 21

Ignatio B. Maria apparet. 26. 28. 49.

Ignatio Dominus Iesus se ostendit. 152

Ignatio Societatis cursus significatur à Deo 650.

Ignatius Lutherò à Deo oppositus. 186. 212. 515.

Ignatij iudices iidem innocentia testes. 166

Ignatius ex cæli aspectu excitatur in Deum. 28.

Ignatium desertum Christus consolatur. 70.

Ignatio orante cubiculum concutitur. 26.

Ignatium terrere conatur diabolus. 617. suffocare item. ibid. verberat. 618.

Ignatius Lutetia multos ad religionem adducit 112. Cornelium Flandrum in recitandis precibus scrupulose hærentem explicat.

I N D E X.

639. Doctorem Theologum ludens Christo adiungi. 641. hominem à suspendio diuinitus liberat 623. Nouitium Germanum domo abire parantem retinet 639. Religiosum quendam perditum mirabili artificio ad sanitatem reducit. 620
- Ignatius aduersus mortē qualis. 63. 131. 440. 551. 541.
- Ignatij liber Constitutionum. 441. Exercitiorum. 57. de Trinitate. 48
- Ignatij de vero ac spiritali profectu iudicium. 624. de religiosa quadā femina stigmata habente. 629. de Magdalena item de la Cruz Cordubensi. 631.
- Illustratio insignis Ignatij. 50
- Imago Ignatij nulla perfecta, & quare. 530. que maximè ad veritatem accedat. ibidem
- Inquisitori Lutetiæ bis se sistit Ignati⁹ 114. 115
- Inquisitionis Romane initium. 262. & Hispaniæ. 211. eius necessitas. 212. Ignatij ad inquisitionem respectus. 644
- Instituti Societatis formula. 329
- Institutum Societatis à multis Pont. Max. confirmatum, & à Concil. Trident. laudatum 374. à Gregorio XIII defensum. 379. copiosè explicatur. 341. 374.
- Instituti Societatis firmamenta diuinitus accipit Ignatius. 537.
- Ioannes Au. L. de Ignatio quid sentiat. 527
- Ioannes

I N D E X.

- Ioannes Codurius Ignatij socius.* 124. eius patria obitus, virtutes, gloria. 241. 242
- Ioannes à Corduba nostros explorat, & collegium instituit.* 282
- Ioannes Crucius noster obsonator pecuniam diuinitus accipit.* 610
- Ioannis Dominici de Cupis Card. cum Ignatio colloquium.* 588
- Ioannes Moronus Card. instituendi collegij Germanici author.* 436
- Ioannes Nuguez in Mauritania. 313. Aethiopiae Patriarcha designatur, & Goæ moritur.* ibid.
- Ioannes Sosa pro Christo occiditur.* 491
- Ioannes Siliceus Archiep. Tolet. nostros exercet.* 450
- Ioannes Tertius Lusitaniae Rex nostros in Indiam mittendos curat. 175 249. in Brasileam item. 322. Conimbricense & Goense collegium constituit. 249. 250 patriarcham Aethiopiae in Indiam mittit. 494 Ignatij res diligenter inuestigat.* 523.
- Ioannes Vega in Sicilia Societatis collegia institui curat 317. Aphrodisium expugnat. 454. de Ignatio quid sentiat* 524. 525
- Iulius tertius Pont. Max. Societatem confirmat.* 306

L.

- L** *Acrymae primae Ignatij. 37. copiosae. 143 praemortis desiderio. 441. in regularum descriptione. 534.* Lacry-

I N D E X.

<i>Lacrymas Ignatius ad arbitrium suum regit.</i>	
540.	
<i>Leonora Mascharenas.</i>	89. 512. 545.
<i>Liber Ignatij de Trinitate.</i>	47.
<i>Librum bonum suspecti authoris in Societate legi vetat Ignatius, & quare.</i>	628
<i>Libellum de imitatione Christi probat Igna- tius, & moribus exprimit.</i>	ibid.
<i>Litium futigans Ignatius.</i>	558
<i>Loiolarum familia.</i>	19
<i>Ludovicus Calata iud. Ocaniensis collegij fun- dator.</i>	507
<i>Ludovicus Gonzalez in Mauritania. 313. de I- gnatio quid sentiat.</i>	523
<i>In Lusitaniam nostri proficiscuntur.</i>	176 251
<i>Lusitanorum nauigatio.</i>	218
<i>Lusitanorum Regum in Societatem benefi- centia 249. 433. in Christiana Religione amplificanda felicitas.</i>	219
<i>Lutetiae Societas vexatur.</i>	487

M.

M	<i>Magdalena Austriaca Hallensis col- legij fundatrix.</i>	433.
	<i>Magdalene Vllœ in Deum pietas, & in nostros beneficentia.</i>	435
	<i>Magistri aliorum quales ex Ignatio.</i>	624
	<i>Marcelli 11. Pont. Max. de Ignatio iudicium.</i>	
	302. 523.	

Maria

I N D E X.

- Maria virgo Ignatio apparet.* 27.49
- Mariæ virginis patrocinium.* 35
- S. Maria à Strata templum nostrum Roma.*
253.
- Maria Manrique Barcinonensis Collegij funda-
trix.* 435
- Maria Mendocia complutense collegium re-
ditibus stabilivit.* ibid.
- Maria à Toletò Archidux Marchenæ colle-
gium edificat.* 508
- Martini Garzizæ fratris ad Ignatium oratio.*
30.
- Martinus Lutherus quo tempore, & ubi na-
tus. 186. eius hæresis origo & progressus.*
188. & deinceps.
- Martinus Lutherus omnium hæreticorum te-
terrimus.* 209
- Martino Luthero Ignatius à Deo oppositus.*
E 186 515.
- Martinus Olavias Ignatio eleemosynam tri-
buit. 85. Romanum collegium illustrat.*
446. cum Marcello 11. de dignitatibus in
Societatem non admittendis disputat, 203
- Martyres Societatis septuaginta septem.* 229
*Ignatij familia Dei familiam esse osten-
dunt.* 232
- Matthæus Ori quæstor Dominicanus.* 113.
167.
- Mendicitas impedimentum affert studiis.*
107.

I N D E X.

Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius
267

Michael Hispanus Romæ nostros accusat. 164
exilio multatur. ibid. Ignatium occidere
volens diuinitus terretur. 553. in Societa-
tem ab Ignatio admittitur, & discedit.
554.

Michael Tortensis Salmanticae. 307. Bethicae
Provincialis. 483

Minorum in publico conuentu decretum de
Societate. 394

Miracula non necessario sanctitati coniuncta
663. copiose.

Miracula Ignatij multa & magna quæ sint.
668.

Miracula per Ignatij filios apud infideles.
672.

Missæ sacrificium primùm Ignatij. 151

Missam quæ deuotione Ignatius faciat. 539

Modestie regulas scribit Ignatius 417. Illis
promulgandis mirum quid accidit. ibidem.

Mores novos induci in Societatem Ignatius
non patitur. 599

Mores Societatis. 678

Mortificatio perfecta Ignatij quæ. 546

Mortificatio quanti facienda ex Ignatio. 545
honoris difficillima. 546

Mysteria fidei Christianæ quàm fixa in men-
te Ignatij. 51

Negli-

I N D E X.

N.

- N**egligentem in quodam ministerio
 que n dam quomodo arguit Ignati-
 us. 646
- Nicolaus Bobadilla Ignatij ductum sequitur.
 123 in Calabria. 175. in Germania. 249. à
 profectiōe Indica Ischiade impeditur.
 176.
- Novitij Societatis duos annos probantur. 551.
 & quare. ibidem. quibus præceptis erudi-
 untur. 353. qua cautione tractandi. 383.
- Novitium quendam Ignat. abire volentem
 qua arte retinet. 639. alterum eijcit.
 597.

O.

- D**E Obedientiæ voto Patrum consul-
 tatio. 161.
- Obedientiæ laudes ex Ignatio. 564.
 eius gradus & perfectio. 566. eius adipi-
 scendæ adiumenta. 569.
- Obedientia perfecta Ignatij. 573.
- Obedientiam ab ægrotis exigit Ignatius.
 602.
- De Obedientia Xaverius quid senserit. 474.
- Obedit Ignatius apprimè confessorio. 30. 238
 Pontifici Maximo. 431
- Oratio Ignatij. 38. 534. magis passiva quàm
 activa.

I N D E X.

- actiua. 542. quotidiana pro principibus
Christianis. 544. assidua. 358. intēsa. ibid.
tranquilla. 543.
- Orat. Ignatius semper antequam res graues
decernat. 534. studiosius cum scribit regu-
las. ibid.
- Orandi modus Ignatij cum de rebus grauiori-
bus deliberat. 536
- Orantis exterior compositio. 542
- Orantis Ignatij cubiculum contremiscit. 26
- Oratio & mortificatio coniunctae esse debent.
546.
- Oratio proluxa absque discretionē periculosa,
ibidem.
- Orbis nouus diuinitus patefactus. 222 multis
miraculis illustratus. 224. ab alijs religio-
sis viris diligenter excolitur. 227
- Orbis noui indicia quaedam apud veteres.
216.
- In Orbe nouo quam latē propagata fides. 221
222.
- Ordines SS. Dominici & Francisci quo tem-
pore instituti. 187
- Orphanorum domus Romae ab Ignatio con-
stitutae. 271
- Ottomanici imperij ortus, & amplificatio.
185.
- Otho Trusses Cardin. Augustanus. 276.
433.

H b

Pascha-

I N D E X.

P.

- P**aschafius Broet, Ignatii socius. 124.
 Nuncius Apostolicus Hiberniae. 247
 Gallie Provincialis. 487
- Patres grauisissimi Societatis pueros docent.
 424.
- Paulus Iaponius qua ratione ad Christum
 conuersus. 468
- Paulus tertius Pontifex Maximus Societa-
 tem primus confirmat. 178. 254
- Paupertas mater nostra ab Ignatio appella-
 tur. 560
- Paupertatis studium in Ignatio. 67.
- De Paupertate Societatis multis precibus sta-
 tuit Ignatius. 442
- Paupertatis conseruanda in Societate pecu-
 liare votum. 364
- Peregrinandi nostrorum ratio. 250
- Peruigilium armorum Ignatii. 34
- Petrus Apostolus Ignatio affert sanitatem.
 21.
- Petrus Augustinus Oscensis Episc. Societate
 defendit. 500. 506
- Petrus Canisius ex Germanis ad Societatem
 primus se adiungit. 277. Ingolstadij. 320.
 Prage. 509. Provincialis in Germania.
 510.
- Petrus Correa pro Christo occiditur. 491
- Petrus Faber Ignatium sequitur. 121. in Ita-
 liam cum socijs venit. 136. Vicetie cum
 Ignatius

I N D E X.

- Ignatio.** 143. Romam cum eodem profectus
 scitur. 152. in gymnasio sapientie docet.
 156. Parmam mittitur. 172. in Germani-
 am. 235. in Hispaniam. 249. Romæ mori-
 tur. 275 eius pueritia, vita, illustrationes
 & virtutes. *ibid.* de Ignatio quid sentiat.
 520.
- Petrus Guerrerius Granatensis Archiep.** So-
 cietati fauet. 484. & collegium fundat.
ibid. & 484. 434.
- Petrus Marchina** collegium Conchense pro-
 mouet. 484.
- Petrus Mascharenas** orator Regis Lusitania.
 175.
- Petrus Ortizius** Lutetie Ignatium suspectum
 habet. 113. Socios eius Romæ fouet. 140.
 exercitijs spiritualibus ab Ignatio erudi-
 ditur. 157 Societatis amicissimus. *ibid.*
- Petrus Quadratus,** collegij Metimnensis fun-
 dator. 450
- Petrus Ribadeneira** in inferiorem Germani-
 am ab Ignatio mittitur. 508
- Philippus Hispaniarum Rex** Catholice reli-
 gionis acerrimus propugnator. 211
- Philippus Archintus** urbis vicarius de Socie-
 tate benemeritus. 254
- Pietatis opera** quatenus curanda nostris. 654
- Predictiones Ignatij** quaedam. 652
- Præpositus Generalis Societatis** perpetuus.
 163. 366. eius autoritas. 333.
- H b 2 Proba

I N D E X.

Probationes & experimenta Societatis de- cernuntur.	163
Profectus in spiritu vnde metiendus ex Ig- natio.	625
Professi Societatis.	364
Professio prima Patrum.	238
Protogenes scribendi ludum aperit, & mira- culis claret.	411
Provinciales primi ab Ignatio designantur. & 306.	
Prudentie spiritualis Ignatij exempla.	419
Prudentia rerum gerendarum.	648
Prudentia quantopere ad gubernationem ne- cessaria.	637
Prudentia suum modum habeat.	662
Puerorum institutio quanti facienda.	393
Pueros deprauare student hereticis.	408
Pueros Christi odio conatur imbuere Maxi- minus Imperator .	446

R.

R egulas quomodo scribit Ignatius.	535
F. Reginaldi Dominicani de Virgine quadam interrogatio, & Ignatij re- sponsio.	629
Religiones à Deo opportuno tempore semper institute.	188
Religiones ex eleemosynis viuentes quara- tione excitare hominum benignitatē pos- sunt.	629

Rene

I N D E X.

- Reuelationes veræ & falsæ. 53.
 Reuelationes diuinas cur Ignatius adhuc ty-
 ro tam multas accepit. 54
 Rîsus tentationem initio verberibus depellit
 Ignat. 636.
 Rodolphus Pius Carpenfis Card. Societatis
 protector. 316.
 Romana domus mater totius Societatis. 253
 Romani collegij initium, progressus, fructus.
 442. multorum collegiorum quasi font.
 447.

S.

- S**almantica nostri vexantur. 306
 Sententia qua Ignatius socij q; innocen-
 tes declarantur. 168.
 Simon Rodericus, Ignatij socius. 123. in Indi-
 am destinatur. 176 in Lusitania remanet.
 246 Lusitaniæ prouincialis. 306.
 Societas Iesu cur dicatur. 152. Religio cleri-
 corum est. 365
 Societas ad defensionem ac propagationem
 fidei potissimum instituta. 211
 Societatis admonitor generalis quis 368. a-
 sseritates. 345. Assistentes, eorumq; offi-
 cium 368. chorus. 346 copiosè. Coadiuto-
 res spirituales & temporales. 361. Colle-
 gia. 362. Domus Nouitiorum & Professô-
 rum. 362 finis. 342. fructus 674. & de-
 inceps. gradus. 361. gubernatio 365. habi-

I N D E X.

lus. 344. ministeria. 332. 342. & 375. mi- vacula. 668. mores. 678. nouitiatus. 351. pauertas. 374. persecutiones. 681. perso- nae quae admittuntur, vel excluduntur. 350 praecepta ad suos instituendos. 354. Propo- situs Generalis. 364. propagatio. 670. scho- lastici. 362. vota simplicia ante professio- nem. 355. copiose. vota solennia professorum 366. & alia vota simplicia ibid.	
Ad Societatis ministeria qui sint apti ex Ig- nat.	646
Sorbonensis collegij in Societatem decretum.	
486. Stanislaus Osius Card. Brasbergenfis collegij fundator.	436
Spiritus Dei cum spiritu mundi in Ignat. pu- gna.	24.
Statura Ignatij.	529
Stephanus Alricida Epist. Murciae collegium instituit.	507
Stephanus Baroellius sanatur Ignatij preci- bus.	653
Stephanus Battorus Poloniae Rex tria colle- gia nostris instituit.	433
Studia Ignatij. 102. quibus incommodis ad nostram utilitatem affecta fuerint.	107
Stultus haberi cupit Ignatius.	562

T.

T	Entationes Ignatij.	40. 79. 82. 105
	Theatini qui.	134.
		Thea

I N D E X.

<i>Theatinorum nomen vnde nostris. ibid.</i>	
<i>Thomas Cottamus martyr.</i>	232
<i>De Trinitate liber Ignatii.</i>	48
<i>Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit.</i>	47
<i>Turnonensis Card. Turnonense collegium nostris donat</i>	434. 443
<i>D. Thomas Aquinas in Casinensi cœnobio educatur. 413 quo tempore à Deo datum. Ecclesie.</i>	372

V.

V <i>Anam gloriã initio timet Ignatius.</i>	
<i>43. 63. postea vincit.</i>	302
<i>Venetis cum Ignatio Socii se coniungunt.</i>	157
<i>Venetus Senatus re explorata nostros probat.</i>	
<i>228.</i>	
<i>Venetus Senator diuino instinctu Ignatium conquirat.</i>	71
<i>Verba Ignatii ignita. 250 impolita, sed fortia. 243 considerata. 582 in laudando parca, in vituperando parcissima. 583 simplicia ibid. ad persuadendum efficacia. ibid.</i>	
<i>Verbera Lutetie Ignatio parantur. 115 multum Ecclesie utilitatis afferunt 174. 674</i>	
<i>Vestitum Ignatius mutat.</i>	34.
<i>Vestitus Ignatii.</i>	530
<i>Visto-</i>	

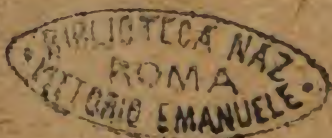
I N D E X.

<i>Victoria Tolſæ in Societatē liberalitas.</i>	446
<i>Victoria nauis.</i>	222
<i>Vigilantia Ignatii.</i>	662
<i>Virginum pudicitie Romæ conſultum ab I- gnat.</i>	270
<i>Viſionibus diuinis illustratur Ignatius.</i>	47
<i>copioſe.</i>	152.442
<i>Viſo horribili confirmatur in propoſito V acil- lans quidam Pater.</i>	147
<i>Voto ſe deuinciunt Pariſiis Ignatius ſociique 124 votum idem renouant.</i>	125
<i>Vota caſtitaſis & paupertatis noſtri nuncu- pant Venetiis.</i>	140
<i>Vota ſimplicia noſtrorum qualia ante profes- ſionem 344.345 copioſe.</i>	
<i>Vota ſolemnia profeſſorum. 364 & alia vota ſimplicia. ibid.</i>	
<i>Votum quartum ſolemne propriū Societatis. 332.364 vnde originem habeat.</i>	125.
<i>Voto ſe obſtringit Ignatius non admittendi dignitatem extra Societatem, vt falſam ſu- ſſicionem depellat.</i>	305

X.

X <i>Enodochii miniſteriis probandi Noui- uitii.</i>	163
<i>Xenodochiis miniſtrandi probatio vn- de initium habuit in Societate.</i>	138

Xiſtus

I N D E X.

Xistus v. Pontifex Maximus collegium nobis
in Iapone perpetuis redditib. stabilivit. 432

Z.

Z Eloferuentes quomodo Ignatius re-
primat. 642

F I N I S.

